Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Білостоцький технологічний університет (Польща)
Університет прикладних наук (Литва)
Інститут транспорту та телекомунікацій (Латвія)
«1 грудня 1918 р.» Університет Альба Юлія (Румунія)
Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Луцький національний технічний університет
Одеський національний економічний університет
Сумський державний університет
АТ «Сенс Банк»

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції

27 листопада 2024 р.

Полтава
2024

УДК 336.7 (06)
М.34

Редакційна колегія:
Степова О.В., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Онищенко С.В., д.е.н., професор, директор Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права; Єгоричева С.Б., д.е.н., професор; Пташенко Л.О., д.е.н., професор; Дмитренко А.В., д.е.н., доцент; Свистун Л.А., к.е.н., доцент; Маслій О.А., к.е.н., доцент; Худолій Ю.С., к.е.н., доцент; Глушко А.Д., к.е.н., доцент; Вовченко О.С., к.е.н., доцент.

М.34 **Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи**: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 27 листопада 2024 р. Полтава: НУПП, 2024. 164 с.

ISBN 978-966-616-184-3

У збірнику матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції представлено широкий спектр питань, пов’язаних із розвитком фінансового ринку України в сучасних умовах. Дослідження авторів охоплюють теоретичні та практичні аспекти функціонування фінансового сектору, зокрема: аналіз світового досвіду та його адаптацію до українських реалій; забезпечення стабільності та безпеки фінансового ринку; тенденції розвитку грошово-кредитного ринку та їх вплив на економіку; ефективні методи управління фінансами підприємств; гармонізацію національної системи обліку, аудиту та оподаткування з європейськими стандартами.
Участь у конференції взяли науковці та практики з Польщі, Литви, Латвії, Румунії, Естонії та різних міст України: Вінниці, Києва, Луцька, Львова, Мелітополя, Одеси, Сум.
Призначений для фахівців фінансового ринку, працівників фінансової сфери, науковців, викладачів, слухачів та студентів.

УДК 336.7 (06)

ISBN 978-966-616-184-3

© Національний університет «Полтавська політехніка» імені Юрія Кондратюка

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Коваленко Юлія Михайлівна
ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ 10

Єгоричева Світлана Борисівна
СУЧАСНИЙ СТАН ДЕПОЗИТАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 11

Пташенко Ліана Олександрівна, Андрусенко Альбіна Сергіївна
УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК СТЕЙКХОЛДЕРА НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 13

Дмитренко Алла Василівна, Бородай Антоніна Віталіївна, Рильцева Маргарита Леонідівна
РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ 14

Бєлов Олександр Віталійович, Свистун Людмила Анатоліївна
ЕНДАВМЕНТНІ ФОНДИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ 15

Мостовенко Наталія Анатоліївна
КРЕДИТУВАННЯ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 16

Скрильник Андрій Сергійович
ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ЯК НОВИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР ЄВРОПИ: ПРИЧИНИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ 18

Вовченко Оксана Сергіївна, Дуброва Катерина Олександрівна, Левкова Ірина Миколаївна
ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА РИНОК ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ 19

Ніколаєва Анжела Миколаївна
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ, РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ 21

Худолій Юлія Сергіївна, Токар Олександр Олександрович
РОЗВИТОК ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 22

Вовченко Оксана Сергіївна, Раєвська Маргарита Олександрівна
ФІНТЕХ-ТРАНСФОРМАЦІЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ 24

Скриль Віталія Вячеславівна, Колінчук Дарія Володимирівна
ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 25

Дорош Віктор Юрійович
СВІТОВІЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА 27

Скриль Віталія Вячеславівна, Лоза Валентин Сергійович
ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ У СТРАТЕГІЧНИХ СТРАХОВИХ ТЕХНОЛОГІЯХ 28

Худолій Юлія Сергіївна, Волошин Сергій Олександрович
ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У СФЕРІ КЛІМАТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ 29

Ремболович Владислав Дмитрович
ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК: ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ 30

Скриль Іван Геннадійович
ІННОВАЦІЙНІ СТРАХОВІ ПРОДУКТИ ДЛЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 32

Добропас Анастасія Володимирівна, Ковальов Володимир Володимирович
РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНОСПРО-МОЖНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ПОРІВНЯННЯ ПОЛЬЩІ, ОАЕ ТА УКРАЇНИ 33

Осатюк Валентин Богданович
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 35

Малука Тетяна Миколаївна
ВПЛИВ СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ НА УКРАЇНСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК 36

Гречкосій Дарина Анатоліївна, Ткаченко Анна Віталіївна
ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ 38

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Liana Ptashchenko, Namig Agaheydar Isazade
USE OF RENEWABLE ENERGY RESOURCES IN THE CONCEPT OF SUSTAINABLE BUSINESS DEVELOPMENT 39

Сідельникова Лариса Петрівна
БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ 40

Тютюник Інна Володимирівна
ОРГАНІЗОВАНА ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ 42

Пташенко Ліана Олександрівна, Кулинич Аріна Олексіївна
БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 43

Дмитренко Алла Василівна, Педина Аліна Олександрівна
ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 45

Глушко Аліна Дмитрівна, Копайгора Ілона Сергіївна, Таран Владислав Олександрович
ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЄС В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 46

Волкова Валерія Валеріївна, Щербата Анна Володимирівна
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 48

Іщук Леся Іванівна, Сокол Христина Ярославівна
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ 49

Глушко Аліна Дмитрівна, Дуброва Катерина Олександрівна, Левкова Ірина Миколаївна
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ЯК БАЗИСУ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ 50

Волкова Валерія Валеріївна, Ніколаєва Анастасія Павлівна
ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ 52

Глушко Аліна Дмитрівна, Нестеренко Сніжана Володимирівна, Ширай Каріна Олександрівна
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 54

Худолій Юлія Сергіївна, Бородай Антоніна Віталіївна, Булка Анастасія Михайлівна
ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРАЇНИ 55

Глушко Аліна Дмитрівна, Гайдамашко Марія Сергіївна
ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 57

Савка Орися Павлівна
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВИЛ КОНТРОЛЬОВАНИХ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 58

Maksymenko Andrii Petrovych
THE REDUNDANCY OF DIGITAL FINANCIAL SUPPORT ACCOUNTING SYSTEMS AS A THREAT TO UKRAINE'S FINANCIAL SECURITY 60

Мазуренко Владислав Петрович
ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: ФУНДАМЕНТАЛЬНІ КРИТЕРІЇ 62

Герус Олег Олегович
ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ У КОНТЕКСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 63

Kozak Vitalii
MODELING OF THE FINANCIAL SECURITY OF SUBJECTS AGRICULTURE MARKET AT THE REGIONAL LEVEL 64

Кабар Катерина Валеріївна
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 66

Демидюк Тетяна Василівна, Матрушенко Олексій Олексійович
ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ З МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ 67

Зоць Ярослав Олександрович
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УКРАЇНІ 68

Ладатко Настасія Юріївна, Ладатко Карина Юріївна
АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ 70

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Onyshchenko Volodymyr, Khudolii Yuliia, Kryvosheya Daria
ANALYSIS OF BANK REFINANCING BY THE NATIONAL BANK OF UKRAINE 72

Дмитренко Алла Василівна, Бабець Валентина Андріївна
ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ 73

Дмитренко Алла Василівна, Рахівський Петро Юрійович, Волошин Сергій Олександрович
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ НА ГРОШОВО-КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ 74

Вовченко Оксана Сергіївна, Користова Вікторія Станіславівна
СТРУКТУРНІ ЧИННИКИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ 76

Волкова Валерія Валеріївна, Пашко Богдана Олександрівна
ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В УКРАЇНІ 77

Волкова Неля Іванівна, Павленко Олена Олексіївна
ФОРМУВАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БАНКУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 78

Коробчук Тетяна Іванівна
ЗНИЖЕННЯ НЕПРОЦЕНТНИХ ВИТРАТ БАНКУ: ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ 80

Оніщенко Сергій Вікторович
КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 81

Худолій Юлія Сергіївна, Андрієць Тетяна Романівна
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ: ВИКЛИКИ ТА МАЙБУТНІ РІШЕННЯ 83

Чиж Наталія Михайлівна
ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 84

Мельник Олексій Васильович
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВ НА РИНКУ ФІНТЕХ-ПОСЛУГ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МЕТАПРОСТОРУ 84

Худолій Юлія Сергіївна, Варнавська Анна Володимирівна
АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 86

Біленька Ілона Віталіївна
ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ 87

Бура Ярослава Анатоліївна
РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ 89

Худолій Юлія Сергіївна, Бабець Валентина Андріївна
ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ 90

Гришанов Денис Юрійович
ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 92

Даценко Руслана Віталіївна
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНИХ РИЗИКІВ 92

Худолій Юлія Сергіївна, Дорош Валерія Володимирівна
АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2019-2023 РОКІВ 94

Кулинич Аріна Олексіївна
РОЛЬ НБУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ 96

Худолій Юлія Сергіївна, Кирилюк Анастасія Сергіївна, Лугова Вероніка Володимирівна
ОЦІНКА ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ БАНКІВ УКРАЇНИ З ДЕПОЗИТНИХ ДЖЕРЕЛ 97

Литвин Анна Вадимівна
УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 99

Сокол Христина Ярославівна
РОЛЬ БІЗНЕС-СЕГМЕНТІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ 100

Худолій Юлія Сергіївна, Приймак Анастасія Юріївна
ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ 101

Тіхонов Ігор Валентинович
ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 103

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Onyshchenko Svitlana, Maslii Oleksandra, Pereghinets Yulia
ENSURING FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE IN THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM 105

Danylyshyn Mykhailo
THE DOMINANT DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL POTENTIAL OF THE BEET SUGAR SUB-COMPLEX OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION 106

Поліщук Наталія Володимирівна, Побережна Анастасія Романівна
ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 108

Пташенко Ліана Олександрівна, Бондарець Станіслав Юрійович
АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ 109

Вовченко Оксана Сергіївна, Плешков Володимир Костянтинович, Житник Єлизавета Анатоліївна
ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ 111

Іщук Леся Іванівна, Маньковська Олеся Олегівна
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 112

Карпенко Євгенія Анатоліївна, Сорокіна Діана Андріївна
ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ 113

Олександренко Ірина Володимирівна
УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ 114

Талах Валентин Іванович
СТАТИСТИЧНА АНАЛІТИКА ЗА ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИН 116

Свистун Людмила Анатоліївна, Товстун Дмитро Вікторович, Владіміров Артем Юрійович
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 117

Талах Валентин Іванович, Бондарук Владислав В'ячеславович
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ФОРС-МАЖОРНИХ УМОВ 119

Тарасевич Наталія Вадимівна
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІНКОТЕРМС ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 120

Талах Тетяна Анатоліївна
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 122

Худолій Юлія Сергіївна, Кононенко Софія Романівна, Проценко Поліна Вікторівна
АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ БАНКАМИ УКРАЇНИ 123

Клименко Ірина Віталіївна, Маркіна Софія Сергіївна
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 124

Никифорова Анастасія Вікторівна
ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 126

Носенко Дарина Олександрівна
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ 127

Резнік Анастасія Владиславівна
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ 129

Туз Валерія Юріївна
СТРАТЕГІЧНЕ ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 130

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дмитренко Алла Василівна
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВОГО УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА 132

Дмитренко Алла Василівна, Кравченко Олена Володимирівна, Лоза Анастасія Володимирівна
ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА 133

Карпенко Євгенія Анатоліївна, Бадула Анна Сергіївна, Лісконог Катерина Володимирівна
КЛАСИФІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 135

Коба Олена Вікторівна, Бенза Назар Валерійович
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ 136

Фурманчук Оксана Сергіївна, Валко Яна Владиславівна
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИДАТКІВ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ОБЛІКУ 137

Дмитренко Алла Василівна, Сагачко Єлизавета Олегівна, Токар Олександр Олександрович
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ В УКРАЇНІ 139

Карпенко Євгенія Анатоліївна, Воронкова Карина Миколаївна, Міхатіло Діана Юріївна
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ПАРТЕНРСЬКИХ ВІДНОСИН З НИМИ 140

Коба Олена Вікторівна, Власенко Валерія Анатоліївна
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ 142

Фурманчук Оксана Сергіївна, Шкрябіна Діана Володимирівна
ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ 143

Карпенко Євгенія Анатоліївна, Жукова Анжеліка Андріївна, Жижка Яна Вікторівна
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ГРОШОВИХ КОШТІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ 145

Коба Олена Вікторівна, Картальов Володимир Петрович
АУТСОРСИНГ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ 145

Карпенко Євгенія Анатоліївна, Коршак Єлизавета Віталіївна, Догадайло Вероніка Євгенівна
КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ 147

Коба Олена Вікторівна, Луговий Владислав Віталійович
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА 148

Карпенко Євгенія Анатоліївна, Пилипчук Аліна Андріївна
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 150

Безлуцька Анастасія Сергіївна, Пелюшенко Анна Ігорівна
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 151

Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Карина Олексіївна
ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ КРИТЕРІЇВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 153

Кунах Вікторія Сергіївна
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВІДКРИТИХ ТОРГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 153

Лоза Анастасія Миколаївна, Перцевий Ярослав Денисович
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ 154

Луценко Денис Юрійович, Рябухін Ростислав Анатолійович
ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ 156

Мізін Дарина Сергіївна, Потеряйко Артем Юрійович
КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ 156

Мурашка Анастасія Олександрівна
СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК 158

Петрушенко Аліна Євгеніївна, Чишко Анастасія Іванівна
ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ В КАСІ 159

Савіцький Максим Романович
ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ В КАСІ 161

Слинько Ярослава Володимирівна, Янко Анна Олегівна
ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 161

Лисак Мирослава Анатоліївна
ОБЛІК І АУДИТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА 163

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

УДК 336.7 (477)

Коваленко Юлія Михайлівна,
доктор економічних наук, професор
Державний податковий університет (Україна)

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

Венчурне фінансування інвестиційних проектів в Україні є молодим і поки ще не сформоване, але результати досліджень дозволяють говорити про особливості національного ринку венчурного фінансування [5, С. 160]. О. Мосієвич виділила основні фактори, які перешкоджають розвитку венчурного фінансування інвестиційних проектів в Україні, зокрема:

- «відсутність довгострокових інвестицій;
- нерозвиненість інфраструктури, яка б сприяла появі нових швидкозростаючих технологічно-інноваційних підприємств, здатних стати привабливими об'єктами для венчурного інвестування;
- нерозвиненість організаційного механізму венчурного інвестування, що враховує вітчизняну специфіку;
- незначний капітал вітчизняних венчурних фондів, яким вони оперують та обмежені можливості збору коштів, малий досвід інвестування;
- нерозвиненість фондового ринку, що є найважливішим інструментом вільного виходу венчурних фондів з профінансованих проектів;
- непрозоре та недосконале законодавство, яке регулювала та стимулюючої діяльність венчурного інвестора в Україні; слабкість інституту захисту інтелектуальної власності;
- відсутність прямої підтримки уряду; регулятивне законодавство щодо підприємницької діяльності (ліцензії, дозволи, обмеження тощо);
- низький рівень професійної підготовки кадрів компаній-реципієнтів, їх невміння працювати з венчурними інвесторами. Звідси значна кількість інвестиційних проектів низької якості та бажання вітчизняних стартапів отримати швидкий прибуток. Існують складнощі з підбором команди, готової розвивати глобальний продукт;
- високий ступінь ризику та недовіра до розроблених інноваційних проектів; можливість вітчизняних венчурних інвесторів демонструвати свою додану цінність;
- відсутність виходів з інвестицій. Успішні проєкти прямують до США / ЄС на самих ранніх етапах розвитку;
- часто вітчизняні стартапи попадають в так звані «мертві інвестиційні зони», коли інвесторам невигідно інвестувати невеликий, до 1 млн. дол., капітал, а українським компаніям для розвитку часто потрібно суттєво менше» [3, С. 192–193].

При цьому українські інвестори стикаються і з проблемами впливу. Найбільшими викликами для венчурних інвесторів є:

1. Систематичні кризи у венчурному фінансуванні інвестиційних проектів, зокрема:
- високі обсяги капіталів на венчурних ринках;
- високі оцінки венчурних фондів як результат перегріву венчурних ринків, можливості виникнення «бульбашок»;
- зниження кількості інвестиційних можливостей із високою капіталовіддачею;
- низькі показники ліквідності;
- перевищені очікування від новітніх технологій;
- малі венчурні фонди стикаються з викликом збору коштів, а для великих фондів – менша кількість угод;
- зростають розриви у фінансуванні на ранніх етапах фінансування;
- зростання збитковості венчурних фондів.

2. Поширення процесів глобалізації:
- зниження інноватівності у результаті домінування Amazon, Facebook, Apple, Google та інших;
- недостатня увага приділена вітчизняним проектам, оскільки інвестори намагаються інвестувати на глобальних ринках;
- життєвий цикл продукту зменшується у часі;
- посилення конкуренції з ринком криптовалют.

3. Відсутність прибуткових проектів / ефективної команди / стійкої корпоративної моделі бізнесу:

- посилення конкуренції із глобальними гравцями за найкращі угоди;

- дуже велика кількість стартапів не має шансів створити прибутковий продукт та залучають інвестиційні ресурси задля їх освоєння. При цьому засновники не несуть жодної відповідальності за банкрутства компаній;

- ефективний підбір команди з відсутністю керівників і візіонерів команд.

«Обмежені фізичні можливості окремого інвестора відсіяти та відібрати вдалий проект. Фінансування інноваційних проектів вимагають від підприємця та інвестора відповідного рівня взаємної довіри, а інвестор повинен володіти ще й високим ступенем компетенції в тій сфері діяльності, в яку проводиться інвестиція» [3, С. 194]. Одна з основних проблем, яка стримує розвиток венчурного фінансування інвестиційних проектів в Україні, є стан інноваційних секторів економіки. Натомість український інноваційний сектор нині володіє потужним потенціалом, а у світі – потужними інтелектуальними кадрами. При цьому цей могутній потенціал не одержує належного рівня реалізації, оскільки вітчизняні розробники досі слабо розбираються у механізмах комерціалізації венчурних проектів [6].

Функціонування венчурного проекту є самопідтримуючим процесом: кошти, що отримані від «виходів» із компаній, вкладаються у нові венчурні проекти, а новітні стартапи мають намір повторити успіхи кращих компаній попередніх циклів. Зі зростанням ринку венчурного інвестиційного капіталу зростає кваліфікація всіх його суб'єктів – управляючих компаній, інвесторів, юристів, менеджерів, консультантів [1; 4]. Такий тип венчурного зростання характеризується надмірністю фінансових ресурсів і боротьбою венчурних фондів за потенційно найприбутковіші проєкти, а це має бути забезпечено відповідною інституційною базою [2].

Література

1. Інвестиційний аналіз: підручник; 2-ге вид., перероб. і доп. / А. А. Пересада, Т. В. Майорова, С. В. Онікієнко, Ю. М. Коваленко та ін.; кер. авт. кол. і наук. ред. А. А. Пересада. К.: КНЕУ, 2008. 544 с.

2. Коваленко Ю. М. Використання категоріального апарату інституційної теорії у фінансовому секторі економки. *Світ фінансів*. 2010. С. 39–49.

3. Мосієвич О. О. Венчурне фінансування в умовах економічних перетворень: дис. … канд. екон.:наук: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Київ, 2020. 246 с.

4. Пересада А.А. та ін. Інвестування: навчально-методичний посібник. К.: КНЕУ, 2001. 251с.

5. Фінансовий ринок: підруч.: у 2-х т. / кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.

6. Яремик М.М. Проблеми венчурного фінансування в Україні. Стратегічні орієнтири. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=2887.

УДК 336.761:336.768

Єгоричева Світлана Борисівна,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕПОЗИТАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Загальновідомо, що облік прав власності є одним з основоположних елементів функціонування ринкової економіки. Адекватна сучасним умовам система депозитарного обслуговування обігу фондових активів гарантує інвесторам безпеку прав власності на цінні папери, що сприяє як розвитку фінансового ринку, так і формуванню сприятливого інвестиційного клімату у державі. Крім того, ефективне функціонування депозитарної системи є запорукою реалізації принципів прозорості та справедливості щодо цін на інвестиційні ресурси.

Інтеграційні процеси фінансових ринків як на національному, так і на міжнародному рівнях зумовили запровадження в Україні нової депозитарної системи, яка функціонує з жовтня 2013 року. Під депозитарною системою розуміється певна облікова та розрахунково-клірингова складова інфраструктури фондового ринку, що обслуговує виконання правочинів відносно цінних паперів. Однією з головних переваг нової системи стало створення Центрального депозитарію, що мінімізує ризики, пов'язані з вчасною поставкою цінних паперів проти платежу, а також гарантує нормальний режим взаємодії учасників ринку з різних країн в єдиній глобальній мережі, сприяючи розвитку іноземного інвестування.

У рамках депозитарної системи провадяться такі види депозитарної діяльності: депозитарна діяльність Центрального депозитарію (Національного депозитарію України – НДУ); депозитарна діяльність Національного банку України; депозитарна діяльність депозитарної установи; діяльність

зі зберігання активів інститутів спільного інвестування (ІСІ); діяльність зі зберігання активів пенсійних фондів (ПФ). Така діяльність здійснюється виключно на підставі ліцензії, що видається НКЦПФР, крім діяльності НДУ, що провадиться на підставі правил Центрального депозитарію цінних паперів, та діяльності НБУ, що здійснюється відповідно до компетенції, встановленої Законом України «Про депозитарну систему України» [1]. Динаміка кількості професійних учасників ринку, що працюють у цій сфері в Україні, подана у таблиці.

Таблиця

Динаміка показників діяльності депозитарної системи України за 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023
1. Кількість професійних учасників, які мають ліцензії на провадження депозитарної діяльності депозитарної установи, у тому числі:	165	160	142
мають ліцензію на провадження діяльності зі зберігання активів ІСІ	35	31	24
мають ліцензію на провадження діяльності зі зберігання активів ПФ	14	13	13
2. Кількість анульованих ліцензій на депозитарну діяльність	12	10	27
3. Кількість складених НДУ реєстрів власників іменних цінних паперів	4664	4818	3839
4. Кількість рахунків у цінних паперах емітентів в НДУ	10743	10776	10799
5. Кількість глобальних сертифікатів, що знаходяться на зберіганні в НДУ	10633	10623	10565

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Для забезпечення стабільності депозитарної системи Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку здійснює пруденційний нагляд за депозитарними установами, при цьому проводиться аналіз дотримання ними таких пруденційних нормативів, як розмір власних коштів, норматив достатності власних коштів та коефіцієнт покриття операційного ризику. Впродовж 2021 – 2023 років більшість депозитарних установ дотримувалася встановлених вимог, найбільша частка установ, що мала відхилення від нормативних значень, спостерігалася у березні-квітні 2022 року (до 20-23%), при тому що, зазвичай, така частка становить лише 4-8% [2].

Центральний депозитарій веде депозитарний облік всіх емісійних цінних паперів, крім тих, облік яких веде НБУ відповідно до компетенції, визначеної законом, а саме – державних цінних паперів. Деякі показники діяльності НДУ за останні роки відображені у таблиці. Як бачимо, кількість відкритих рахунків емітентів та кількість глобальних сертифікатів, що зберігаються, практично не змінюється, але дещо зменшилася кількість складених реєстрів власників іменних цінних паперів.

Щодо обсягів діяльності депозитарних установ, то відповідну інформацію надає одна з саморегулівних організацій професійних учасників ринків капіталу – Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів (ПАРД) (рис.). За 2021-2023 роки всі відображені на рисунку показники зростають, особливо обсяг депозитарних активів (майже на 30%) і кількість рахунків депонентів (у 4,8 рази), що свідчить про активізацію, незважаючи на воєнний стан і нестабільність економіки, інвестиційної діяльності на вітчизняному фондовому ринку.

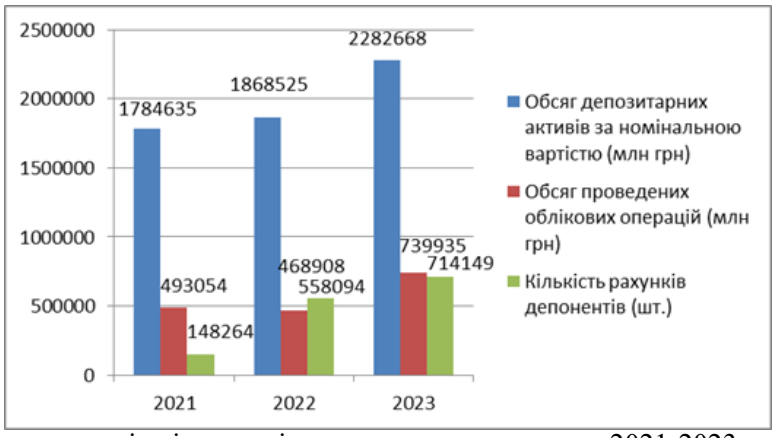

Рис. 1. Динаміка показників діяльності депозитарних установ за 2021-2023 рр.
Джерело: побудовано автором на основі даних [3].

Втім, фахівці зазначають і певні проблеми у функціонуванні депозитарної систем України. Це, насамперед, недостатня інтеграція з міжнародними ринками капіталу, зокрема, обмежена співпраця із глобальними депозитарними системами, такими як Clearstream і Euroclear, що стримує доступ українських інвесторів до міжнародних фінансових ринків. Крім того, необхідна постійна модернізація програмного забезпечення, поглиблення цифровізації процесів, але з урахуванням

підвищених вимог щодо кібербезпеки через зростання кількості кібератак на фінансовий сектор. Зростанню довіри інвесторів будуть сприяти заходи щодо захисту їх прав, особливо міноритарних акціонерів, викорінення випадків шахрайства або недобросовісної практики з боку окремих учасників ринку. Вирішення цих проблем дозволить посилити стабільність і ефективність депозитарної системи України, що є важливим для залучення інвестицій та відновлення та розвитку економіки.

Література

1. Про депозитарну систему України: Закон України від 6 липня 2012 року № 5178-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text.

2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Звіти про діяльність. URL: https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/.

3. Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів. Ренкінги депозитарних установ. URL: https://www.pard.ua/uk/depositary/rankings/.

УДК 336.76

Пташенко Ліана Олександрівна,
доктор економічних наук, професор
Андрусенко Альбіна Сергіївна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК СТЕЙКХОЛДЕРА НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасних умовах економіки управління активами страхової компанії набуває особливого значення, оскільки воно безпосередньо впливає на фінансову стабільність і здатність забезпечити своїх клієнтів необхідними виплатами. Страхові компанії, як стейкхолдери недержавного пенсійного забезпечення, виконують важливу роль у формуванні пенсійних накопичень громадян, що вимагає від них ефективного управління фінансовими ресурсами.

Договори страхування життя і додаткової пенсії, а також довгострокового страхування життя, які укладаються компанією, за своїми суттю та призначенням є договорами недержавного пенсійного страхування. Особі, яка хоче застрахувати своє життя, потрібно бути досить уважною при укладанні договору зі страховою компанією, адже саме в ньому врегульовані найважливіші питання процедури страхування. Головне, аби договір забезпечував цільовий характер накопичення, надійно захищав майнові права вкладника [1].

Податкові пільги, що надаються в рамках договорів довгострокового страхування життя, спонукають людей долучатися до системи недержавного пенсійного забезпечення. Крім того, це допомагає вирішувати соціальні питання. Довгострокове страхування життя також виступає важливим джерелом інвестицій для національної економіки, оскільки дозволяє накопичувати великі фінансові кошти населення, які, на відміну від депозитів у банках, мають тривалий характер.

Для недержавного пенсійного забезпечення важливо, щоб компанія могла гарантувати виплати пенсій у майбутньому. Ефективне управління активами сприяє фінансовій стабільності та надійності цих виплат. Страхові компанії повинні мати достатню ліквідність для виконання своїх зобов'язань перед клієнтами. Управління активами допомагає підтримувати баланс між довгостроковими інвестиціями та короткостроковими ліквідними активами [2].

Страхові компанії беруть участь у формуванні недержавних пенсійних фондів, що дозволяє їм забезпечувати населення додатковими пенсійними виплатами. Вони виступають посередниками між вкладниками і ринком фінансових активів, що вимагає від них високого рівня професіоналізму та відповідальності. Страхові компанії повинні враховувати інтереси всіх стейкхолдерів: вкладників, регуляторів, акціонерів та суспільства в цілому. Прозорість у прийнятті рішень і звітність є важливими елементами у взаємодії з ними.

Таким чином, управління активами страхової компанії є складним і багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу та врахування інтересів різних стейкхолдерів. Ефективне управління активами не лише забезпечує фінансову стабільність самої компанії, а й сприяє розвитку недержавного пенсійного забезпечення в країні, що є надзвичайно важливим у сучасному світі.

Література

1. Особливості діяльності страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/

2. Система недержавного пенсійного забезпечення. URL: https://ukc.gov.ua.

3. Онищенко С., Маслій О., Ківшик О., Черв'як А. Вплив страхового ринку на фінансову безпеку України. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2023. 1(48). 268–281. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976

УДК 336:37.016

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Бородай Антоніна Віталіївна, Рильцева Маргарита Леонідівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Фінансовий ринок України неможливо уявити без використання цифрових технологій, таких як мобільні додатки, інформаційні технології, електронні засоби проведення платежів, онлайн-перекази та управління рахунками. Сучасний розвиток фінансового ринку характеризується посиленням цифровізації послуг та технологізації операційних процесів фінансових посередників. Динамічний розвиток цифрових технологій на фінансовому ринку сприяв формуванню відповідного категорійного апарату, одним з найбільш популярних термінів є «FinTech». Це поняття розглядається науковцями по-різному: як FinTech інновації, FinTech послуги, FinTech бізнес модель, FinTech галузь та FinTech технологія. Багатоаспектність поняття «FinTech» призвела до значних відмінностей у його визначенні в науковій літературі. Одним з найпоширеніших підходів є розгляд FinTech як інновації, що найбільш близьке до поняття «фінансові інновації». FinTech інновації завжди є технологічними, тоді як фінансові інновації не завжди пов'язані з адаптацією певних інформаційних технологій до фінансового ринку. Технологічними інноваціями, що забезпечили розвиток FinTech, є технології розподіленого доступу (блокчейн), штучний інтелект, аналітика великих даних (Big Data), інтерфейси програмування додатків, хмарні технології, біометрія тощо. Наприклад, Коваленко В. розглядає FinTech як взаємозв'язок двох основних компонентів: інновацій та нових бізнес-моделей надання послуг на фінансовому ринку[1]. Як технологію FinTech розглядає Волосович С., яка вважає, що це інноваційна технологія, яка використовується фінансовими установами та державою для задоволення потреб споживачів фінансових та адміністративних послуг в умовах розвитку економіки країни[2]. Павленко Л. вважає, що у широкому розумінні FinTech означає сферу фінансової системи економіки, що об'єднує компанії, які використовують новітні розробки для надання якісніших послуг на фінансовому ринку, а у вужчому – це самі компанії, що належать до даної галузі[3]. Як послугу FinTech розглядає Цирулик С., який вважає, що це послуги, які надаються фінансово-технологічними компаніями за допомогою спеціального програмного забезпечення та зосереджені на задоволенні фінансових потреб клієнтів, пропонуючи їм ефективні, зручні, автоматичні й прозорі онлайн-продукти порівняно з класичними фінансовими послугами [4].

У світі виділяють два основні етапи впливу цифрових технологій на розвиток фінансового ринку. Перший етап почався після світової фінансової кризи 2008 року, коли банки змушені були адаптуватися до нового світу. Регулятори посилили вимоги до капіталу, управління ризиками і виконання процедур KYC (процедура ідентифікації клієнтів «Знай Свого Клієнта») та AML (процедура протидії відмиванню грошей). Водночас, Інтернет став поширеним явищем, з'явилися та набули популярності смартфони і мобільні додатки, а також соціальні мережі. Такі технологічні компанії, як Amazon, Facebook, Google, Apple та Microsoft, розробили інноваційні продукти і послуги, що сформували нові стандарти якості, швидкості та зручності для споживачів. Другий етап – це сучасний період, який характеризується світовою нестабільністю, зокрема пандемією COVID-19 та війнами. Ці обставини продемонстрували стрімкий злет обсягів електронної комерції й попиту на онлайн-продукти на фінансовому ринку. Наприклад, у Європейському Союзі кількість користувачів фінтех-застосунків щотижня зростає приблизно на 70% через необхідність соціального дистанціювання і зручність цифрових рішень. В Україні цифрові технології також демонструють високу динаміку розвитку, стимулюючи зростання кількості та обсягів безготівкових операцій, які відкривають нові можливості для інтенсивного розвитку ринку фінансових інновацій.

Відповідно до статистики НБУ, 9 з 10 операцій в Україні є безготівковими. Популярність швидких онлайн-кредитів зросла завдяки можливості оформлення позики 24/7 та нижчим вимогам до скорингу. Відповідно, це призвело до зростання конкуренції серед компаній у цьому сегменті. Найменш розвиненими нішами залишаються краудфандинг та сервіси з порівняння фінансових послуг. Фінансування створення фінтех-компаній здебільшого відбувається за рахунок власних коштів (66%). Частка ангельських інвестицій зменшилася до 2%, а венчурних фондів – до 3% у 2021 році. Більшість фінтех-компаній не планують залучати додаткові інвестиції, окрім приватних інвесторів і венчурних компаній. 65% українських фінтех-компаній орієнтуються виключно на вітчизняний ринок. Серед закордонних ринків найбільш популярними є країни Європи (23%) та США (8%). Найбільш розповсюдженими технологіями серед фінтех-компаній є API, чат-боти та штучний інтелект. Популярність блокчейну та криптовалют в Україні зростає, країна посідає перше місце за кількістю володіння криптовалютою. У 2021 році в Україні ухвалено закон «Про платіжні послуги», що запроваджує Open Banking. НБУ започаткував створення ринкового об'єднання Ukrainian Open Banking API Hub. Протягом 2021-2022 років ринок поповнився п'ятьма новими фінтех-компаніями [5].

Основою для розвитку цифрових технологій є сприятливе середовище та доступність інфраструктури. Ухвалення закону «Про віртуальні активи» у 2022 році легалізує віртуальні активи. Повноцінний запуск PayPal в Україні дозволяє надсилати та отримувати міжнародні P2P-платежі. Цифрові послуги доступні простіше та швидше через Інтернет, забезпечуючи більше вибору продуктів та послуг. Технологія дозволяє фінтех-компаніям збирати більше інформації про клієнтів, пропонуючи персоналізовані послуги. Однак, використання цифрових технологій несе певні ризики, пов'язані з кібербезпекою та захистом особистих даних. Україна має амбітні плани щодо цифровізації, частка цифрової економіки у ВВП повинна зрости до 65% до 2030 року [6]. Цей розвиток допоможе стимулювати економічне зростання та інтеграцію України у глобальну цифрову економіку.

Література

1. Коваленко В. В. Розвиток FinTech: загрози та перспективи для банків України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 4(09). С. 127–133.
2. Волосович С. В. Домінанти технологічних інновацій у фінансовій сфері. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33(1). С. 15–22.
3. Павленко Л. І. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1193–1200.
4. Цирулик С. В. Тенденції розвитку FinTech послуг на світовому та вітчизняному ринках фінансових послуг. *Бізнесінформ*. 2018. № 10.
5. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text.
6. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html.
7. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. doi: https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2

УДК 336.14:001.891

Бєлов Олександр Віталійович,
кандидат економічних наук
ICEI (Україна)
Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЕНДАВМЕНТНІ ФОНДИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ

Ендавмент (англ. endowment) – фінансовий фонд, який створюють спонсори для неприбуткових організацій з метою фінансової підтримки їх діяльності. Отриманий дохід спрямовується на цілі визначені надавачем ендавменту. Це один з потужних джерел фінансування науково-технічної діяльності університетів світу. Наскільки він потужний нам дає уявлення співставлення даних таблиць 1 і 2. Іншими словами обсяг ендавменту 6 найбільших університетів США перевищує весь річний номінальний ВВП України за цей же період, а також ще багатьох країн світу.

Таблиця 1

Обсяги ентавментів за 2023 рік найбільших шести приватних університетів США

Заклад	Штат	Обсяг ендавменту (млн доларів США за 2023 фінансовий рік)
Гарвардський університет	Массачусетс	49 495
Єльський університет	Коннектикут	40 747
Стенфордський університет	Каліфорнія	36 495
Прінстонський університет	Нью-Джерсі	34 059
Массачусетський технологічний інститут	Массачусетс	23 453
Університет Пенсільванії	Пенсильванія	20 963
Всього		205 212

Джерело: «U.S. and Canadian 2023 NCSE Participating Institutions Listed by Fiscal Year 2023 Endowment Market Value, Change in Market Value from FY22 to FY23, and FY23 Endowment Market Values Per Full-time Equivalent Student» (XLSX). National Association of College and University Business Officers (NACUBO). February 15, 2024. Archived from the original on May 23, 2024. Retrieved May 23, 2024.

Таблиця 2

Обсяги ВВП за 2020-2023 рік України та деяких інших країн, ВВП, яких є співставним сумарного обсягу ентавменту 7 приватних університетів США, млрд дол. США *[1]*

Країна	2020	2021	2022	2023
Ukraine	157	200	162	179
Kuwait	108	142	183	162
Slovak Republic	107	119	116	133
Bulgaria	70	84	90	102
Lithuania	57	67	71	78

Таким чином, стимулювання використання такого інструменту як ендавмент стане ще одним джерелом фінансування науково-технічної діяльності з одного боку, а з іншого буде, так би мовити стимулом підвищення якості надання послуг вітчизняними університетами, адже в більшості випадків саме успішні випускники стають тими, хто наповнює ендавментні фонди рідної альма-матер, якщо спиратися на досвід університетів США.

Література

1. World Development Indicators. DataBank. Worldbank. 2024. URL: https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/1ff4a498/Popular-Indicators.

УДК 336.71

Мостовенко Наталія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

КРЕДИТУВАННЯ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інноваційно-інвестиційне проектування супроводжується поєднанням багатьох особливих чинників, що притаманні як інноваційній так і інвестиційній діяльності, оскільки відбувається поєднання цих двох напрямів. Насамперед, метою такого проектування є довгострокове та стале зростання бізнесу (фірми, організації). Коротко зупинимось на таких ключових особливостях інноваційно-інвестиційного проектування.

По-перше, існує достатньо високий рівень ризику та невизначеності. Інноваційні проекти передбачаються використання нових продуктів, впровадження нових технологій чи методів виробництва, не протестованих ринком. Тому, якщо порівнювати інноваційні проекти зі звичайними, то ризик фінансових втрат є більшим.

По-друге, часто виникає необхідність залучення великих обсяг початкового (стартового) капіталу. Якщо мова йде про великі проекти, що потребують тривалих досліджень, вагомих витрат на розробку методів виробництва, нових матеріалів, тестових зразків чи закупівлю нового спеціалізованого чи унікального обладнання – усе це вимагає значних капіталовкладень.

По-третє, значну роль у інноваційному процесі відіграють інтелектуальні ресурси. Тому важливим є не лише залучення спеціалістів, здатних реалізувати проект, а й забезпечення їх усім необхідним, створення належних умов для творчої пошукової праці, що вимагає чіткого дотриманням термінів (раундів) фінансового забезпечення проекту.

Четвертою особливістю є достатньо тривалий термін окупності інвестицій. Тому від бізнесу, інвесторів та кредиторів вимагається чітке дотримання стратегії та налаштованість на довгострокове дотримання результатів, а отже прибутків.

Отже, зважаючи на вказані особливості, що притаманні інноваційно-інвестиційним проектам, варто зазначити, що вони вимагають комплексно підходу, ретельно продуманої фінансової стратегії та постійного моніторингу можливих ризиків, оцінки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на кожному етапі виконання проекту.

Незважаючи на усі переваги й недоліки кредитування як одного із джерел фінансування інвестиційного процесу, воно продовжує залишатися важливим інструментом в реалізації інноваційно-інвестиційних проектів.

Розглянемо основні проблеми, що виникають у представників вітчизняного бізнесу при використання кредитів на інноваційні цілі. Значні відсоткові ставки та комісії. Для українських підприємств в умовах сьогодення кредитні ставки часто залишаються високими, а термін погашення обмеженим. Це ускладнює фінансування довгострокових інноваційних проектів, які мають тривалий період окупності. Більш тривалі терміни погашення заборгованості доступні юридичним особам, які мають досвід провадження господарської діяльності, стійкий фінансовий

стан та постійні надходження коштів на рахунки. Хоча загалом, на фінансовому ринку України широко представлені кредитні програми банків на інвестиційні цілі. Серед банків, готових кредитувати інвестиційну діяльність: АТ «УКРГАЗБАНК», Банк «ПІВДЕННИЙ», АТ «ТАСКОМБАНК», ОТП БАНК, АТ «КредоБанк», АТ «Укрексімбанк» та інші.

Також мають місце обґрунтовані (з позиції банків) вимоги до забезпечення. Багато банків вимагають значного забезпечення кредитів ліквідною заставою (від 10% до 30%), що часто є проблематичним для підприємств, які працюють над новими технологіями і не мають стабільних чи ліквідних активів. Це підвищує ризики відмови у кредитуванні або надання доступу до кредитів на менш вигідних для позичальників умовах.

Воєнний ризик в Україні продовжує залишатися найвагомішим ризиковим чинником, що провокує нестабільну економічну ситуацію. Через воєнні дії і економічні виклики багато банків і інвесторів з обережністю ставляться до інноваційного кредитування. Вони бачать у цьому підвищені ризики, що зменшує обсяги доступного фінансування для інноваційних проектів, особливо для малого та середнього бізнесу. Разом з тим, війна погіршує показники фінансового стану позичальників [1].

Разом з тим, саме в умовах обмеженого фінансування та високих ризиків, характерних для інноваційних проектів, саме інвестиційне кредитування створює можливості для сталого розвитку бізнесу, знижуючи фінансовий бар'єр для впровадження нових рішень та технологій. Так, за даними Міністерства економіки України, за період 2023 року українські підприємства отримали доступ до значних обсягів інвестиційного кредитування, незважаючи на воєнні обставини. За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» підприємцям видано понад 90 млрд грн у вигляді 24 тисяч кредитів. Значна частина з цих коштів була направлена на рефінансування попередніх позик, підтримку оборотного капіталу та інвестиційні цілі (близько 21,2 млрд грн). Програма охоплює, зокрема, сільськогосподарський сектор (50% позик), торгівлю (26%), і переробну промисловість (15%), що свідчить про цільову підтримку ключових секторів економіки в умовах війни [2]. За офіційними даними урядових структур та оприлюдненою аналітикою, динаміка зростання кредитування підтримується в основному за рахунок позик у національній валюті. На вересень 2023 року загальна сума кредитів бізнесу досягла 715,3 млрд грн, незважаючи на обережне ставлення банків до ризиків в умовах невизначеності. Зокрема, зростання в роздрібному кредитуванні та іпотеці забезпечувалося державною програмою «єОселя», що дозволяє зменшити вартість фінансування для населення і бізнесу. Ця фінансова підтримка надається 45 банками, серед яких лідерами за обсягом виданих кредитів є АТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «РайффайзенБанк» [1].

Таким чином, навіть у період воєнних дій існують шляхи поліпшення доступності до кредитів, що здатні стимулювати ділову активність та інноваційний розвиток, серед яких:

1) державні програми підтримки та субсидії. В Україні діють програми на зразок «Доступні кредити 5-7-9%», що надають субсидії для інноваційних проектів з метою знизити відсоткові ставки. Це зменшує вартість кредиту і сприяє реалізації нових проектів навіть у кризові періоди.

2) розвиток партнерства з міжнародними інституціями. Залучення фінансування від міжнародних організацій, таких як Світовий банк або Європейський інвестиційний банк за посередництвом вітчизняних банків, може сприяти доступу до вигідніших кредитів на розвиток технологій і інновацій. Це дозволяє знизити вартість запозичень і залучити необхідний капітал для розвитку.

Більш віддаленою перспективою вбачається розвиток венчурного фінансування та інноваційних фондів. Без сумніву, створення інноваційних фондів і розвиток венчурного капіталу допоможе підприємствам отримувати фінансування не тільки у вигляді кредитів, а й через інвестиції в акціонерний капітал. Це забезпечить довгострокову підтримку інновацій та зменшить залежність від банківського кредитування тих СГД, хто не відповідає критеріям банківського кредитування.

Отже, з огляду на підвищену ризиковість інвестицій у інноваційні проекти більш вагомого значення набирає процес ретельного планування та оцінки ризику, пошук способів його мінімізації, а велика ємність та невизначеність початкових інвестицій в інноваційні проекти потребує диверсифікації джерел фінансових ресурсів.

Література

1. Плюс три мільярди на місяць: що зараз забезпечує зростання обсягів кредитування. *The page*. Інтернет видання. URL: https://thepage.ua/ua/economy/kredituvannya-ukrayinskogo-biznesu-u-2023-roci.

2. З початку 2023 року бізнес отримав доступних кредитів на понад 90 млрд грн. *Офіційний сайт Міністерства економіки України*. URL: https://me.gov.ua/News.

УДК 338.2:316.422:332.1

Скрильник Андрій Сергійович,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ЯК НОВИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР ЄВРОПИ: ПРИЧИНИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Інклюзивний розвиток є ключовою складовою сучасної політики Європейського Союзу, що формується під впливом глобальних соціально-економічних викликів. Аналізуючи процеси формування цього стратегічного вектору, необхідно звернути увагу на глибинні причини, які призвели до його актуалізації.

По-перше, однією з основних причин переходу від акценту на сталий до інклюзивного розвитку, стало посилення соціально-економічної нерівності в Європі. Незважаючи на те, що Європейський Союз залишається одним із найбільш економічно розвинених регіонів світу, соціальний розрив між різними верствами населення, особливо між північними та південними країнами-членами, створює суттєві перешкоди для сталого розвитку. Різниця у рівнях доходів, доступі до якісної освіти, охорони здоров'я та ринку праці підриває основи соціальної справедливості, які є центральними для європейської ідентичності.

Другою причиною є вплив глобалізації, яка змінила структуру зайнятості, сприяла швидкому технологічному розвитку, але водночас поглибила цифровий розрив. Країни члени Європейського союзу з розвиненою цифровою інфраструктурою отримали переваги, тоді як менш розвинуті території залишилися на периферії технологічного прогресу. Це створює нові виклики для Європи, адже значна частина населення залишається без доступу до сучасних технологій і знань, необхідних для успішної інтеграції у цифрову економіку.

По третє, соціальна інклюзія також стала центральною через зростання масштабів міграційних потоків, спричинених економічними кризами, конфліктами та кліматичними змінами. Європа, яка стикається з новими хвилями біженців і мігрантів, повинна створити політику, яка забезпечить їхню інтеграцію у соціум. Ще одним аспектом є демографічні зміни, зокрема старіння населення, яке суттєво впливає на соціальні системи, ринок праці та економіку в цілому. У контексті інклюзивного розвитку це створює додаткові вимоги до політик, спрямованих на залучення літніх людей до активної участі у суспільному житті. Інклюзивний розвиток забезпечує їм можливість продовжувати працювати, навчатися і робити внесок у суспільство.

Європейська стратегія інклюзивного розвитку знаходить своє відображення у ключових документах, таких як «Європа 2030» [1]. Ця програма передбачає інтеграцію принципів соціальної справедливості, екологічної стійкості та економічної інклюзії у всі аспекти суспільного розвитку. Одним із центральних завдань цієї стратегії є зменшення рівня бідності та нерівності через забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та робочих місць для всіх громадян ЄС. При цьому особлива увага приділяється вразливим групам, таким як мігранти, жінки, люди з обмеженими можливостями та молодь.

Одним із ключових інструментів реалізації інклюзивного розвитку є Європейський соціальний фонд (ESF) [2], який фінансує проекти, спрямовані на підтримку зайнятості, професійного навчання, соціальної інтеграції та боротьбу з бідністю. Цей фонд є прикладом того, як ЄС використовує фінансові ресурси для створення більш справедливого суспільства.

Перспективи реалізації інклюзивного розвитку в Європі тісно пов'язані з подальшою інтеграцією країн-кандидатів на вступ до Європейського союзу, активізацією громадянського суспільства та залученням бізнесу до вирішення соціальних проблем. У цьому контексті важливу роль відіграє міжнародне співробітництво, яке дозволяє обмінюватися досвідом і кращими практиками.

Реалізація вектору інклюзивного розвитку країнами–членами Європейському союзі має наступні перспективи:

1. Зменшення соціальної нерівності У рамках реалізації стратегій інклюзивного розвитку Європейський Союз планує до 2030 року скоротити рівень бідності на 50% [1]. Це означає, що близько 43 мільйонів громадян, які наразі живуть за межею бідності, отримають доступ до якісних послуг, освіти та працевлаштування.

2. Зростання рівня зайнятості. Інклюзивний підхід до економіки спрямований на підвищення рівня зайнятості працездатного населення до 78-80% до 2030 року. Особливий акцент робиться на працевлаштуванні молоді, жінок та осіб з обмеженими можливостями[2].

3. Розвиток зеленої економіки. Інвестиції в проекти відновлюваної енергетики та екологічних інновацій забезпечать створення близько 1,2 мільйона нових робочих місць у Європі до 2030 року.

Це включає робочі місця у сфері енергоефективності, утилізації відходів та збереження природних ресурсів [2].

4. Цифрова інклюзія. У рамках цифрової трансформації передбачається, що до 2030 року понад 95% домогосподарств у Європі матимуть доступ до швидкісного інтернету, а програми цифрової грамотності охоплять близько 10 мільйонів громадян із сільських регіонів та малозабезпечених груп [1].

5. Фінансова підтримка. Європейський соціальний фонд (ESF) планує виділити близько 88 мільярдів євро на реалізацію програм, спрямованих на соціальну інтеграцію, боротьбу з бідністю та професійне навчання [1,3]. Ці кошти дозволять фінансувати проекти, що мають прямий вплив на покращення рівня життя.

6. Підтримка жінок у бізнесі. Інклюзивна політика розвитку економіки Європейського союзу сприятиме збільшенню частки жінок у підприємництві до 40% [3]. Це дозволить створити близько 600 тисяч нових підприємств, що генеруватимуть додаткові податкові надходження до бюджету [2].

7. Розвиток освіти. Завдяки інклюзивним реформам у сфері освіти очікується, що до 2030 року рівень раннього завершення навчання знизиться до 5% (порівняно з 10% у 2020 році), а щонайменше 70% дорослого населення братиме участь у програмах постійного навчання [3].

Реалізація цих перспектив із використанням чітко визначених фінансових ресурсів, цифрових технологій та інновацій дозволить країнам-членам Європейському Союзу досягти сталого економічного зростання, зменшити нерівність і підвищити якість життя всіх громадян.

Література

1. European Commission. *Towards a Sustainable Europe by 2030*. Brussels, 2019. – URL: https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_en.

2. Council of the European Union. *Project Europe 2030: Challenges and Opportunities*. Brussels, 2010. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/30776/qc3210249enc.pdf.

3. European Commission. *Education and Training 2030 Framework*. Brussels, 2021. – URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=celex%3a52021dc0025.

УДК 336.712:339.231

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Дуброва Катерина Олександрівна, Левкова Ірина Миколаївна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА РИНОК ОБЛІГАЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ

Інфляція, як стійке зростання загального рівня цін на товари та послуги, є одним із ключових макроекономічних показників, що безпосередньо впливає на різноманітні сфери економіки, в тому числі й на фінансові ринки. Особливо чутливими до інфляційних процесів є ринки боргових інструментів, серед яких важливе місце посідають облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), що забезпечують державу фінансовими ресурсами, сприяють розвитку фінансового ринку та стабільності національної валюти.

Прискорення інфляційних процесів в Україні з 2022 року (рис. 1) було зумовлене комплексом взаємопов'язаних факторів, серед яких варто виділити: розширення грошової маси внаслідок монетизації дефіциту державного бюджету; знецінення національної валюти, спричинене скороченням експортних надходжень та зростанням попиту на готівкову іноземну валюту; низький рівень координації дій державних інституцій у сфері монетарної політики.

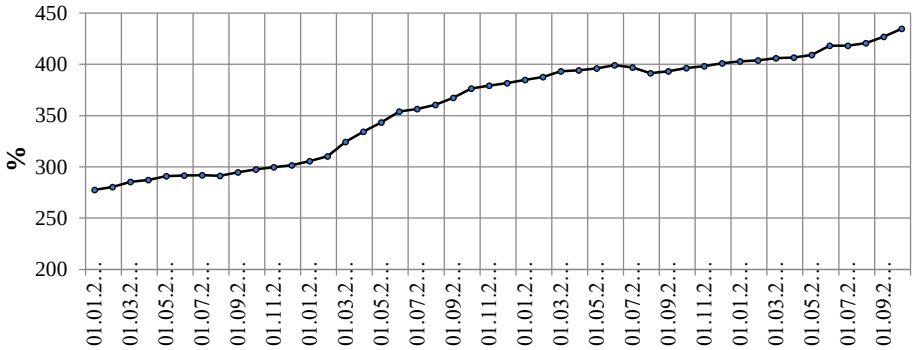

Рис. 1. Динаміка зміни індексу інфляції в Україні за 2021-2024 роки зростаючим підсумком
Джерело: побудовано за даними [1].

Зростання інфляції призводить до зниження реальної дохідності ОВДП. Інвестори, усвідомлюючи, що купівельна спроможність отриманих ними коштів з часом зменшується, вимагають вищої номінальної дохідності за свої інвестиції. В результаті, для залучення інвесторів держава змушена пропонувати вищі відсоткові ставки за новими випусками ОВДП, що, в свою чергу, підвищує витрати державного бюджету на обслуговування боргу. Крім цього, зростання дохідності за новими випусками ОВДП призводить до зниження ціни облігацій, що вже перебувають в обігу. Це пов'язано з тим, що інвестори, бажаючи отримати вищу дохідність, продають старі облігації з низькою дохідністю і купують нові, більш прибуткові. Таким чином, інфляція сприяє зниженню ринкової вартості портфелів ОВДП, що утримують інвестори. Відповідно, у період високої інфляції попит на ОВДП знижується, оскільки інвестори шукають більш вигідніші інструменти збереження своїх коштів. Це може призвести до зниження ліквідності ринку ОВДП та ускладнити для держави залучення необхідних коштів.

З початку повномасштабного вторгнення і до листопада 2024 року уряд України залучив від ОВДП 918,16 млрд. гривень, 8,16 млрд. доларів і 2,47 млрд. євро. У середньому це 935,9 млн. гривень, 8,3 млн. доларів і 2,5 млн. євро щодня [3]. Дохідність облігацій зазнала значних коливань, обумовлених зростанням інфляції та потребами державного бюджету (рис. 2).

Якщо у 2021 році середня зважена дохідність ОВДП становила близько 11%, то з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році вона зросла до 18,26%, відображаючи погіршення макроекономічної ситуації, а у 2023 році – до свого максимуму – 18,7%. Аналіз динаміки дохідності ОВДП в Україні за останні роки чітко демонструє тісний взаємозв'язок між рівнем інфляції та вимогами інвесторів до прибутковості державних облігацій. Зростання інфляції, зумовлене як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, призвело до підвищення вимог інвесторів до дохідності ОВДП, оскільки вони прагнули зберегти реальну вартість своїх активів. З іншого боку, уряд був змушений пропонувати вищі ставки за ОВДП, аби залучити необхідні кошти для фінансування бюджетного дефіциту. Таким чином, дохідність ОВДП стала своєрідним барометром інфляційних очікувань та макроекономічної стабільності в країні.

Рис. 2. Динаміка дохідності ОВДП на первинному ринку та кошти залучені до бюджету
Джерело: побудовано за даними [2].

Висока інфляція створює виклики як для уряду, так і для інвесторів. Для уряду зростання витрат на обслуговування державного боргу може обмежувати можливості для фінансування соціальних програм та інвестицій. Для інвесторів висока інфляція знижує реальну дохідність інвестицій в ОВДП. Саме тому ефективне управління інфляцією є одним із ключових завдань економічної політики для відновлення стабільності фінансового ринку та довіри інвесторів.

Література

1. Індекс інфляції в Україні 2024. *Мінфін*. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/.

2. Первинний ринок ОВДП. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/primary-ovdp-chart

3. Облігації внутрішніх державних позик: скільки було куплено та погашено під час війни. *Слово і діло*. Листопад, 2024. URL: https://www.slovoidilo.ua/2024/11/06/infografika/finansy/oblihacziyi-vnutrishnix-derzhavnyx-pozyk-skilky-bulo-kupleno-ta-pohasheno-vijny.

УДК 336.717

Ніколаєва Анжела Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ, РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

Світовий ринок криптовалют сьогодні переживає бурхливий розвиток, що супроводжується як значним зростанням, так і періодами спаду. Інвестиції в криптовалюти залишаються однією з найгарячіших тем у фінансовому світі. Цей ринок характеризується високою волатильністю, інноваційністю, можливістю швидких міжнародних транзакцій та регуляторними викликами, а також пропонує значний потенціал для зростання дохідності та диверсифікації інвестиційного портфеля, тому все більше викликає інтерес з боку інвесторів.

Протягом останнього часу спостерігається зростання інституційного інтересу до даного сегменту фінансового ринку. Зокрема, все більше великих інвесторів, таких як банки, фінансові компанії, пенсійні фонди і корпорації, проявляють інтерес до криптовалют та пропонують своїм клієнтам послуги, пов'язані з криптовалютами. Це свідчить про зростання довіри до цього ринку, сприяє підвищенню його стабільності та легітимності. Однією з найважливіших подій 2024 року стало схвалення Комісією з цінних паперів і бірж США (SEC) спочатку спотових біржових індексних фондів (ETF) для Bitcoin, а пізніше і для Ethereum [1, 2]. Наступним претендентом для спотових ETF експерти прогнозують Solana. Це відкриває шлях для інституційних інвесторів до більш прямого доступу до провідних криптовалют світу.

Потенційно висока дохідність криптовалюти, як нового класу активів для диверсифікації портфеля, все більше приваблює і простих громадян. Так, за даними досліджень, більшість українців добре обізнані в сфері сучасних фінансових технологій та інновацій й активно інвестують у різні види цифрових монет, що вивело Україну на друге місце серед країн Східної Європи за обсягом криптовалютних транзакцій [3]. З іншого боку, вітчизняні бізнес-структури також починають використовувати криптовалюту з метою токенізації своїх активів для залучення інвестицій.

Останнім часом спостерігається розвиток інфраструктури ринку, створюються нові біржі, кастодіальні сервіси та інші інструменти, що спрощують роботу з криптовалютами. Активно розвивається блокчейн-технологія, на якій базуються криптовалюти, відкриваючи нові можливості для різних галузей. Технології блокчейн і смарт-контракти продовжують вдосконалюватися з акцентом на швидкість, масштабованість транзакцій, екологічність та можливість нового застосування, що підвищує загальний інтерес до криптовалют, які базуються на цих технологіях. Зокрема, протоколи другого рівня, такі як Polygon, Arbitrum і Optimism, стають все більш популярними завдяки своїй масштабованості та зниженим комісіям. Спостерігається розвиток нових блокчейн-платформ, які можуть обробляти велику кількість транзакцій за секунду, що є однією з ключових тенденцій на криптовалютному ринку. Зростає інтерес до блокчейнів, які використовують більш енергоефективні алгоритми консенсусу.

Незважаючи на деяке зниження інтересу, ринок незамінних токенів (NFT) продовжує розвиватися, з'являються нові проекти та застосування. Криптовалюти відіграють важливу роль у розвитку метавсесвітів, забезпечуючи інструменти для створення віртуальних економік. Метавсесвіти стають все більш популярними, відкриваючи нові можливості для інвестування та взаємодії користувачів.

Привабливість криптовалют полягає також у тому, що вони пропонують альтернативу традиційній фінансовій системі, надаючи більше свободи та можливостей для користувачів. Криптовалюти пропонують децентралізовану фінансову систему DeFi, яка не залежить від традиційних банків і фінансових інститутів. Це приваблює тих, хто прагне більшої фінансової незалежності та приватності. Децентралізовані фінансові платформи дають змогу користувачам брати позики, вкладати гроші під відсотки і здійснювати інші фінансові операції без посередників. Це робить криптовалюту більш практичною у використанні. DeFi протоколи продовжують залучати значні обсяги капіталу, що свідчить про зростання інтересу до децентралізованих фінансових послуг. З'являються нові продукти та сервіси, такі як децентралізовані біржі, кредитування, страхування тощо.

Все більше компаній починають приймати криптовалюту як платіжний засіб, а уряди досліджують можливості використання цифрових валют центрального банку (CBDC). Це підтримує загальний інтерес і довіру до криптовалют. У часи економічної нестабільності криптовалюти, такі як біткоїн, часто розглядаються як «цифрове золото», яке може бути засобом збереження вартості в періоди інфляції чи економічних криз. Поступово здійснюється інтеграція криптовалют у традиційні фінанси, що призведе до зростання їхньої ліквідності та доступності.

Проте, на відміну від фондового ринку, інвестування в криптовалюти пов'язане з високими ризиками, такими як висока волатильність, регуляторна невизначеність, кіберзагрози та шахрайство. Ціни на криптовалюти можуть різко змінюватися за короткий проміжок часу, що може призвести до значних втрат. З іншого боку, хакери можуть атакувати криптовалютні біржі та гаманці, що призводить до втрати коштів інвесторів та трейдерів. І на відміну від традиційних фінансових інструментів, криптовалюти не застраховані державою.

При цьому, слід також відзначити, що не зважаючи на бурхливий розвиток криптовалют, у більшості країнах залишається регуляторна невизначеність на даному сегменті фінансового ринку. Багато країн все ще розробляють чіткі правила регулювання криптовалютного ринку, що створює як ризики, так і можливості для інвесторів. При цьому, регулятори різних країн починають приділяти більше уваги DeFi, розробляючи відповідні нормативні рамки.

Отже, незважаючи на всі виклики, криптовалюти продовжують демонструвати значний потенціал для зростання та розвитку. Світовий ринок криптовалют є динамічним і постійно розвивається, стимулюючи розвиток фінансових технологій та інновацій. І хоча, інвестування в криптовалюти пов'язане з високими ризиками, але також відкриває можливості для отримання високої прибутковості та диверсифікації портфеля інвесторів.

Література

1. Прасад А. SEC дозволив запуск Bitcoin-ETF після 10 років відмов. *Журнал Forbes Ukraine.* URL: https://forbes.ua/news/sec-dozvoliv-zapusk-bitcoin-etf-pislya-desyati-rokiv-vidmov-11012024-18441.

2. Тарасовський Ю. Регулятор США схвалив спотові ETF для інвестицій у криптовалюту Ethereum. *Журнал Forbes Ukraine*. URL: https://forbes.ua/news/regulyator-ssha-skhvaliv-spotovi-etf-dlya-investitsiy-v-kriptovalyutu-ethereum-24052024-21341.

3. Україна стала другою у Східній Європі за обсягом криптовалютних транзакцій. *Forex.ua. Finance news.* URL: https://forex.ua/kriptovalyuti/ukrayina-stala-drugoyu-u-shidnij-yevropi-za-obsyagom-kryptovalyutnyh-tranzaktsij.html.

УДК 336.74

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Токар Олександр Олександрович,
студент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЗВИТОК ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Валютний ринок України – це сукупність відносин у сфері торгівлі валютними цінностями в Україні між суб'єктами валютного ринку України, між суб'єктами ринку та їх клієнтами, між суб'єктами ринку і Національним банком України, а також між Національним банком і його клієнтами, у яких суб'єкти ринку або Національний банк є стороною договору з купівлі, продажу або обміну валютних цінностей [1].

Якщо зробити аналіз обсягу операцій банків на валютному ринку України, не включаючи операції від Національного банку України, у період з початку 2021 року по кінець вересня 2024 року, з'являється змога прослідкувати за розвитком валютного ринку нашої держави та детально оцінити його сьогоднішній стан у порівнянні з минулими показниками (рис. 1).

2021 рік відзначився поступовим виходом економіки України з кризи, спричиненої пандемією COVID-19. Завдяки стабілізації економічної активності і відновленню міжнародної торгівлі, валютний ринок демонстрував відносну стабільність.

Назва валюти	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік (по 30.09)	Відхилення (+;-)					
					2022/2021		2023/2022		2024/2023	
					млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
із безготівковою іноземною валютою	117657,15	29164,21	13625,40	21448,50	-88492,94	-75,21%	-15538,81	-53,28%	7823,10	57,42%
із готівковою іноземною валютою:										
продажу	20297,77	12224,66	18926,45	18457,14	-8073,11	-39,77%	6701,79	54,82%	-469,31	-2,48%
купівлі	21512,49	11215,16	15564,40	11057,82	-10297,33	-47,87%	4349,24	38,78%	-4506,59	-28,95%
сальдо	-1214,72	1009,50	3362,05	7399,32	2224,22	-183,11%	2352,55	233,04%	4037,27	120,08%
у тому числі обсяг операцій із готівковою іноземною валютою небанківських фінансових установ:										
продажу	14110,76	8590,80	12827,42	9197,33	-5519,96	-39,12%	4236,62	49,32%	-3630,09	-28,30%
купівлі	14127,12	8625,82	12837,64	9206,16	-5501,30	-38,94%	4211,82	48,83%	-3631,48	-28,29%
сальдо	-16,36	-35,02	-10,22	-8,83	-18,66	114,06%	24,80	-70,82%	1,39	-13,60%

Рис. 1. Обсяг операцій банків на валютному ринку України (без операцій НБУ) у 2021–2024 рр., млн. дол. США в еквіваленті

Джерело: розраховано автором на основі [2].

Національний банк України продовжував політику плаваючого курсоутворення, що дозволяло гривні адаптуватися до ринкових умов. Операції банків у цей період зосереджувалися на підтримці валютної ліквідності, проведенні валютних свопів та форвардних операцій для страхування валютних ризиків.

Початок 2022 року став переломним для валютного ринку України через повномасштабне військове вторгнення росії. 24 лютого 2022 року був прийнятий Указ Президента України «Про введення воєнного стану» [3]. В свою чергу НБУ прийняв Постанову № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [4]. Цей нормативно-правовий документ визначив новий порядок роботи банківської системи України, в тому числі і валютного ринку.

Тому, в перший день війни, робота валютного ринку була повністю зупинена, за виключенням обмінних операцій, та було зафіксовано офіційний курс валют. Було заборонено видачу іноземної валюти з рахунків, крім видачі тим суб'єктам господарювання, які здійснювали виконання мобілізаційних планів. Також був введений мораторій на транскордонні валютні платежі та тимчасово заблоковано випуск, обіг електронних грошей та поповнення електронних гаманців. Національний банк України, як головний виконавчий орган валютного регулювання, почав здійснювати валютне регулювання з метою забезпечення макроекономічної стабільності.

У липні 2023 року Національний банк оприлюднив Стратегію пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. На початку жовтня 2023 року, з огляду на стійкий прогрес у зниженні інфляції, накопичення значного рівня міжнародних резервів, збільшення привабливості гривневих депозитів та ОВДП, Національний банк України переходить до режиму керованої гнучкості обмінного курсу, що дає змогу посилити стійкість валютного ринку та економіки. Новий режим посилив стійкість української економіки, а також сприяв кращій адаптації до внутрішніх і зовнішніх шоків та зменшив ризики накопичення валютних дисбалансів, які можуть генерувати тривале утримання фіксованого курсу [5].

Формування цих передумов дало змогу НБУ в травні 2024 року паралельно розпочати реалізацію другого етапу пом'якшення валютних обмежень. Так, серед планів Національного банку, передбачених другим етапом пом'якшення валютних обмежень: лібералізація торгового фінансування; збільшення можливостей банків управляти валютними ризиками; зняття обмежень для бізнесу на сплату відсотків за «старими» зовнішніми кредитами, тобто тими, які не охоплює перший етап пом'якшення обмежень.

На третьому етапі НБУ поступово зменшить валютні обмеження до того рівня, який діяв до початку повномасштабної війни. Дозволятимуться виплати за всіма кредитами та інвестиціями, населенню буде надано можливість здійснювати більше операцій, таких як перекази на картки іноземних банків з гривневих платіжних карток. Поступово будуть дозволені операції з деривативами: це операції «своп» та «форвард» й передбачено можливість кредитування іноземців та здійснення інвестицій за кордон [6].

Отже, валютний ринок України в умовах війни продовжує функціонувати, але в набагато менших масштабах. Його розвиток є критично важливим для української економіки. Для стабілізації та розвитку валютного ринку нашої держави Національному банку України необхідно продовжувати вести зважену ефективну ліберально-керовану політику регулювання валютного ринку, яка передбачає програми співпраці з МВФ та міжнародними партнерами для підтримки гривні, утримання високих депозитних відсоткових ставок для привабливості гривневих активів, удосконалення структури внутрішнього валютного ринку відповідно до міжнародної практики, стимулювання експорту та забезпечення платіжного балансу.

Література

1. Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України: Постанова Національного банку від 14.12.2023 р. №161, зі змінами та доповненнями. URL: http://surl.li/puckcf.

2. Валютний ринок. *Дані офіційного сайту Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-market.

3. Про введення воєнного стану: Указ президента України від 24 лютого 2022 р. №64/2022. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.

4. Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України. Дані офіційного сайту Національного банку України. URL: http://surl.li/witzbg.

5. НБУ переходить до режиму керованої гнучкості курсу. Дані офіційного сайту Національного банку України. URL: http://surl.li/vxssye.

6. План роботи з курсом та валютними обмеженнями. Дані офіційного сайту Національного банку України. URL: http://surl.li/lxndad.

7. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. №46. С. 39-46.

УДК 336.717

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Раєвська Маргарита Олександрівна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФІНТЕХ-ТРАНСФОРМАЦІЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Фінтех, як одна з найдинамічніших галузей у світі, є об'єктивною умовою подальшого розвитку ринку фінансових послуг та всієї фінансової системи країни. Протягом останніх років в Україні спостерігається активний розвиток фінансових технологій, що суттєво змінює ландшафт фінансового ринку та відкриває нові можливості для всіх учасників цього процесу. Крім глобальних трендів, стрімкий розвиток фінтех-сектору обумовлений низкою факторів, серед яких: підтримка держави у вигляді створення відповідної нормативно-правової бази, інвестування у розвиток фінансової інклюзії, запуску регуляторної «пісочниці» для тестування інноваційних продуктів, послуг, технологій та інструментів; зростаючий рівень цифрової грамотності населення, технічної освіти та інноваційного потенціалу спеціалістів у цій сфері; потреба в альтернативних фінансових рішеннях в умовах ведення бойових дій.

Найпопулярнішою сферою діяльності серед фінтех-компаній України незмінно є IT, на другому місці – платежі та грошові перекази, на третьому – споживче кредитування (рис. 1). Частка останніх зменшилася з 12% у 2023 році до 7% у 2024 році. Примітно, що зменшилася частка і необанків, а також з'явилася нова сфера – фінтех-інвестування [1].

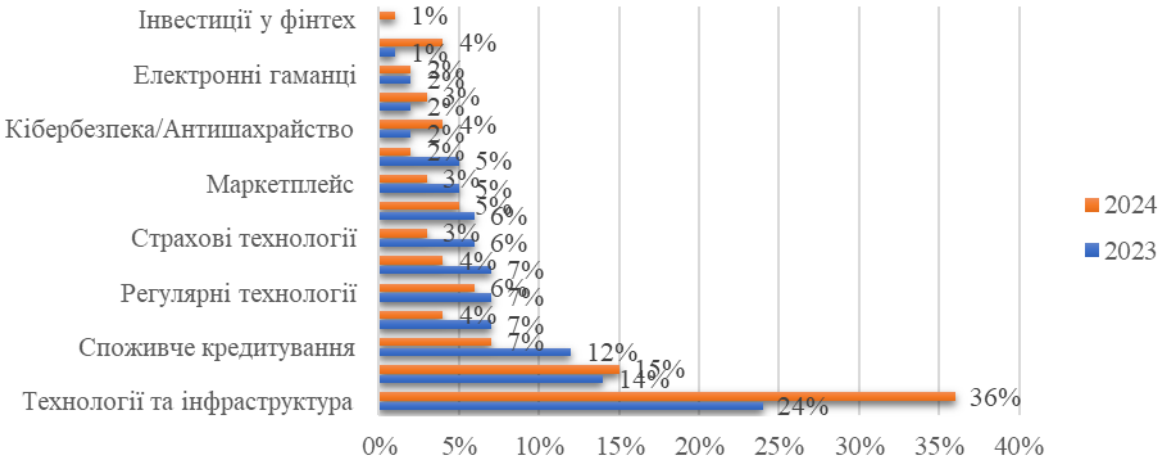

Рис. 1. Розподіл українського фінтеху за сферами діяльності у 2023-2024 рр.

Ключовими інструментами для розвитку фінтех-сектору в подальшому можуть бути краудфандинг, токенізація та блокчейн-технології, штучний інтелект, які дозволяють створювати нові моделі фінансування та розширювати доступ до фінансових послуг.

Краудфандинг – це інструмент, який дозволяє стартапам залучати фінансування безпосередньо від широкого кола людей на спеціалізованих онлайн-платформах. Це не лише джерело фінансування, але й можливість для стартапів побудувати лояльну спільноту прихильників. Краудфандинг на основі кредитування, дозволяє малим і середнім підприємствам отримувати позики від одного чи кількох приватних та інституційних інвесторів через онлайн-платформу для посередництва. Сучасні моделі онлайн-фінансування дозволили здійснювати операції кредитування та інвестування на різних умовах – на благодійній основі, з фінансовою чи нефінансовою винагородою тощо. Високий потенціал розвитку даних моделей фінансування, їх переваги щодо швидкості, простоти і доступності залучення фінансових ресурсів порівняно із традиційними джерелами забезпечує їх привабливість як з точки зору надавачів, так і отримувачів фінансових ресурсів. За дослідженнями компанії Facts and Factors, прогнозований розмір ринку краудфандингу у 2028 році складатиме 28,2 млрд дол. США [2].

Токенізація перетворює різноманітні активи (нерухомість, мистецтво, цінні папери) на цифрові активи, представлені токенами на блокчейні. Це відкриває нові можливості для інвестування, підвищує ліквідність активів та спрощує процедури купівлі-продажу. У межах проєкту токени виконують роль драйвера платіжної одиниці. Наприклад, Binance Coin (BNB) спочатку випускався як токен на основі Ethereum, який використовували для оплати комісії. Інвестиції в токени пов'язані із високими ризиками, проте це не заважає проводити операції зі

стейкінгу, кредитування та інвестування. Варто зазначити, що за прогнозами експертів прибутки з токенів до 2030 року зростуть у 50 разів і складатимуть близько 10 трильйонів [3].

Штучний інтелект трансформує фінансові послуги, забезпечуючи персоналізовані рекомендації, автоматизацію рутинних процесів та виявлення шахрайства. Чат-боти, алгоритми машинного навчання та аналітика великих даних дозволяють надавати клієнтам більш індивідуальний підхід. В Україні безліч банків і компаній використовують подібні системи. Наприклад, АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк» інвестують у розвиток ШІ з метою оптимізації операцій, консультування клієнтів, надання допомоги при оформленні документів. Використання даної технології підвищує прибутки компаній на 10-20%, що є досить високим показником.

Фінтех-сектор України демонструє стрімкий розвиток, стимульований комплексом факторів, серед яких державна підтримка, інноваційні технології та зростання рівня цифрової грамотності населення. Дослідження свідчать про те, що основними векторами розвитку фінансових технологій в Україні є краудфандинг, токенізація активів, блокчейн-технології та штучний інтелект. Зазначені технології відкривають нові перспективи для трансформації фінансових послуг та інвестиційних процесів, сприяючи підвищенню їхньої ефективності та доступності.

Незважаючи на значні виклики, пов’язані зокрема з потребою в альтернативних фінансових рішеннях в умовах збройного конфлікту, українські фінтех-компанії демонструють високу адаптивність та інноваційність. Вони активно розробляють та впроваджують нові продукти та сервіси, які відповідають сучасним потребам ринку. Розвиток фінансових технологій в Україні не лише сприяє динамічному зростанню фінансового сектору, але й має значний позитивний вплив на такі ключові макроекономічні показники, як фінансова інклюзія [4] та економічна стабільність.

Література

1. Каталог фінтех-компаній України 2024. URL: https://fintechua.org/download_catalog2024.

2. Global Crowdfunding Market Size, Status and Forecast 2020-2026. 2019, May. 125 p. URL: https://www.marketresearch.com/QYResearch-Group-v3531/Global-CrowdfundingSize-Status-Forecast-13770115.

3. Kukuetu L. Що таке токен простими словами. 2024, червень. URL: https://trusteeglobal.com/academy/shho-take-token-prostymy-slovamy/.

4. Вовченко О.С., Шевченко Т.К. Фінансова інклюзивність як інструмент оперативного відновлення фінансової системи. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій : мат-ли II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 06 черв. 2024 р. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2024. С. 144–145.

УДК 368 (477)

Скриль Віталія Вячеславівна,
кандидат економічних наук, доцент
Колінчук Дарія Володимирівна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ризики, що супроводжують життя кожної людини, і фінансові втрати, які виникають через їх реалізацію, зумовлюють потребу захисту майнових інтересів членів суспільства. Завдяки специфіці страхової діяльності страхові компанії можуть ефективно забезпечувати захист та управляти різними ризиками, які негативно впливають на стабільний розвиток суспільства, знижуючи ймовірність їх настання.

Попри те, що люди можуть управляти фінансовими ризиками за допомогою заощаджень, кредитів та неформальної фінансової підтримки від сім’ї або громади, формальне страхування надає низку переваг. Страхові продукти дозволяють об’єднувати ризики для великої кількості людей, створюючи фонд, що забезпечує більш надійний і стабільний рівень фінансового захисту. Це надає домогосподарствам можливість отримати значніший рівень підтримки та захисту, ніж вони могли б забезпечити самостійно через індивідуальні заощадження чи кредити [2].

Страхові продукти забезпечують захист від широкого спектру ризиків, таких як аварії, хвороби, стихійні лиха та інші форс-мажорні події. Це дає клієнтам впевненість у захисті їхніх фінансових інтересів у різних обставинах. Дослідження свідчать, що страхування дає можливість людям інвестувати в більш ризиковані й потенційно високоприбуткові технології, оскільки воно захищає від можливих фінансових втрат у майбутньому. Це дозволяє людям зосередитися на досягненні своїх цілей і розвитку, не переймаючись надмірно про фінансові ризики. Зниження фінансових ризиків для окремих економічних суб’єктів завдяки страхуванню, своєю чергою,

підвищує стійкість всієї економічної системи, роблячи її менш вразливою до зовнішніх потрясінь і забезпечуючи стабільніший розвиток економіки.

Комбінація широкого захисту, ефективного розподілу ризиків, фінансової безпеки та доступності страхових послуг є ознакою інклюзивного страхового ринку та забезпечує фінансову стабільність членів суспільства [1].

На думку М. Войчук, «інклюзія та інклюзивний підхід у розвитку й управлінні є такими, що найбільше та найкраще відображають концептуальні основи сталого розвитку й справедливо вважаються дієвим інструментом для досягнення перспектив сталого економічного зростання» [6].

Інклюзивний розвиток є необхідною умовою прогресивного розвитку суспільства, що базується на економіці максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів. Це багатофакторний, багаторівневий та багатовимірний процес, що «передбачає створення максимальних можливостей для розвитку особистості, участі у всіх сферах життєдіяльності країни, працевлаштування та рівний доступ до результатів праці». Вчені-економісти пов'язують інклюзивний розвиток не лише зі збільшенням ВВП країни, а й з формуванням сильної соціально-економічної системи, «де кожен громадянин відіграє важливу роль, бо має можливості, ресурси та інструменти для забезпечення саморозвитку, гідного і якісного рівня життя» [5].

Одним із ключових елементів концепції інклюзивного розвитку є принципи постійного вдосконалення, спрямовані на задоволення базових потреб людини та гарантування соціальних і економічних прав. Він також передбачає скорочення бідності, підвищення рівня життя та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. Ціллю цього типу розвитку є розширення можливостей і свободи людей та зменшення нерівності [4].

Страховики, які мають відповідний досвід управління ризиками та зацікавлені у зменшенні потенційних втрат від непередбачуваних подій, відіграють важливу роль у підтримці, розвитку та забезпеченні сталого розвитку бізнес-сектору. Ці фінансові установи можуть сприяти впровадженню заходів, спрямованих на мінімізацію (або запобігання) потенційних втрат від ризиків, а також допомогти страхувальникам або застрахованим подолати наслідки страхового випадку. Страхова інклюзія є показником доступності послуг для різних соціальних груп населення, а також рівня попиту на них. Цей показник визначає, наскільки широко страхові послуги розповсюджені серед різних верств населення та груп населення. Висока страхова інклюзивність означає, що значна кількість осіб з різних соціальних груп мають доступ до страхових продуктів і можуть захистити своє майно, здоров'я та фінанси за допомогою страхування. Водночас це свідчить про платоспроможний попит на страхові послуги та важливість такого інструменту управління ризиками в сучасному світі. Інклюзивне страхування спрямоване на усунення ринкових бар'єрів, які заважають страховим провайдерам обслуговувати недостатньо охоплені та необслуговувані групи населення [3].

Отже, інклюзія є важливим елементом розвитку страхового ринку та сприяє стійкому економічному зростанню й соціальній стабільності в країні. Інклюзивний розвиток є необхідною умовою прогресивного розвитку сучасного суспільства, основною метою якого є розширення прав і можливостей кожного члена суспільства, збалансування розподілу наявних ресурсів та зменшення нерівності. Страхування відіграє важливу роль в інклюзивному розвитку, забезпечуючи захист і фінансову стабільність для населення та економічних суб'єктів. Забезпечуючи доступність страхових послуг для всіх соціальних груп, навіть найбільш вразливих, страхування допомагає зменшити фінансові ризики та дає можливість кожному розвивати та вдосконалювати свої здібності, не боячись непередбачуваних подій, які можуть вплинути на їхній добробут.

Література

1. Demirguc-Kunt A., Klapper L., Singer D. Financial Inclusion and Inclusive Growth. A Review of Recent Empirical Evidence. *The World Bank*. 2017. April. 27 p. URL: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/26479/WPS8040.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

2. Lal T. Measuring impact of financial inclusion on rural development through cooperatives. *International Journal of Social Economics*. 2019. 46(3). P. 352-376. Doi: 10.1108/IJSE-02-2018-0057.

3. Базилюк А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. Вип. 1. С. 19-29.

4. Проценко О. Л. Страхування як інструмент забезпечення сталого розвитку суспільства. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України.* 2014. №3. С. 113-116.

5. Чвертко Л. А., Корнієнко Т. О., Вінницька О. А. Фінансова інклюзія на страховому ринку України: передумови та чинники формування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18. Т. 2. С. 146-158. DOI: 10.15330/apred.2.18.146-158.

6. Войчук М. В. Етимологія поняття «економічна інклюзія» в контексті циклічного розвитку економіки. *Інноваційна економіка.* 2021. №3-4 (87). С. 28-33.

7. Onyshchenko S., Skryl V., Hlushko A., Maslii O. (2023). Inclusive development index. *Lecture notes in civil engineering*. 779-790. https:// doi.org/10.1007/978-3-031-17382- 1_66

УДК 330

Дорош Віктор Юрійович,
здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет (м. Луцьк, Україна)

СВІТОВІЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Для ефективного впровадження публічно-приватного партнерства (ППП) у поствоєнній трансформації країн важливо розглянути світовий досвід держав, які використовували даний підхід для відновлення після війни. Для післявоєнної відбудови в Україні та інших країнах ППП може стати ефективним інструментом, якщо буде враховано досвід інших держав, зокрема щодо залучення громад до процесу відновлення, підтримки міжнародних грантів, а також розробки стратегії прозорості та чіткого регулювання.

Використання ППП для післявоєнного відновлення в різних країнах демонструє кілька ефективних моделей та стратегій, які можуть бути корисними для України.

Зазначимо, що після конфліктів 1990-х років Сербія використовувала ППП для відновлення інфраструктури, зокрема транспортних систем. Законодавчі реформи дозволили місцевим і центральним органам влади співпрацювати з приватними компаніями для будівництва доріг, шкіл та інших важливих об'єктів. Ця модель стала основою для залучення значних приватних інвестицій за умов обмеженого бюджету [1].

Цікавим є досвід Косово, яке у післявоєнний період створило спеціальний комітет з ППП, який підтримував інфраструктурні проекти, такі як відновлення енергетичних об'єктів, транспортних мереж та закладів освіти. Завдяки ППП вдалося зменшити навантаження на державний бюджет і підвищити якість послуг. Комітет ППП забезпечив більшу ефективність управління проектами, залучаючи іноземних інвесторів [1].

Після руйнівного землетрусу в Кобе у 1995 році японський уряд також активно використовував модель ППП для відновлення міської інфраструктури, зокрема транспортної та житлової. ППП включала участь громадських організацій, що підвищило довіру громадян до процесу відновлення. Цей підхід сприяв більш оперативному відновленню, а також дозволив врахувати потреби місцевих жителів [2].

Відновлення Німеччини після Другої світової війни у цілому залежало від підтримки США. Однак, Німеччина змогла ефективно відбудувати свою економіку також за допомогою використання механізмів ППП. Інфраструктурні проекти у співпраці з приватними компаніями дозволили швидко відновити дороги, підприємства та інші стратегічні об'єкти. Ця модель була орієнтована на довгостроковий економічний розвиток і підвищення інституційної спроможності [3].

Після геноциду 1994 року Руанда активно використовувала ППП для відновлення соціальних та інфраструктурних об'єктів. Одним із напрямків стало відновлення системи охорони здоров'я та освіти, де приватний сектор брав участь у будівництві лікарень та шкіл. Це дозволило забезпечити стійкість економіки та залучити міжнародні інвестиції, сприяючи інтеграції Руанди в регіональну економіку [4].

Досвід країн показує, що успішні моделі ППП для післявоєнної реконструкції залежать від інтеграції громад у процес, прозорості управління, підтримки міжнародних організацій та державної політики, яка сприяє залученню приватних інвестицій.

На сьогодні Україна має великий потенціал для використання моделей ППП у відновленні зруйнованої інфраструктури. Потенційно вигідними сферами є дороги, енергетика, соціальна інфраструктура та сільське господарство. Впровадження "комбінованих" моделей, які об'єднують фінансування ЄС і приватні інвестиції, може сприяти швидшому економічному відновленню [5].

Досвід впровадження публічно-приватного партнерства у поствоєнній трансформації зарубіжних країн свідчить про ефективність цього підходу для швидкої та сталої відбудови інфраструктури, відновлення соціальної сфери та економічного розвитку. Успішна реалізація ППП залежить від залучення місцевих громад, прозорості та ефективності управління проектами, підтримки міжнародних організацій та іноземних інвесторів, а також гнучкості державної політики. На прикладі Сербії, Косово, Японії, Німеччини та Руанди стає очевидним, що ППП здатне зменшити навантаження на державний бюджет, залучити приватний капітал і підвищити якість реалізації проектів.

Література

1. Matviishyn, Y., Vershyhora, Y. Prospects of using public and private partnership for the reconstruction of Ukraine in the post-war period. *Democratic governance*. 2022. URL: https://doi.org/10.23939/dg2022.02.029.

2. Aota, R. Consideration of "New Public Commons". Characteristics for Disaster Reconstruction. 2012 .№ 2, 1-17. URL: https://doi.org/10.12668/JSIJ.2.1.

3. Guttal, S. The Politics of Post-war/post-Conflict Reconstruction. *Development*, 2005. № 48, 73-81. URL: https://doi.org/10.1057/PALGRAVE.DEVELOPMENT.1100169.
4. Girod, D. Explaining Post-Conflict Reconstruction. 2015. URL: https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199387861.001.0001.
5. Shylepnytskyi, P., Petrova, I. «Combined» Models of Public-Private Partnership for the Reconstruction of Ukraine. *Economic Herald of the Donbas*. 2022. URL: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-154-164.

УДК 368.029:004.9

Скриль Віталія Вячеславівна,
кандидат економічних наук, доцент
Лоза Валентин Сергійович, *студент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ У СТРАТЕГІЧНИХ СТРАХОВИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

Страхова галузь стоїть на порозі трансформаційної ери. З настанням 2024 року хвиля технологічних інновацій змінює цей віковий сектор. Так, серед найкращих тенденцій у стратегічних страхових технологіях на сьогодні можна виділити наступні:

1. Збільшене застосування ШІ, автоматизації та розширеної аналітики.

ШІ як технологія в страхуванні може сприяти прийняттю інтелектуальних рішень приблизно на 40 %, значно зменшити ризик людської помилки та створити краще прогнозне моделювання для моніторингу ризиків.

Страховики повинні прискорити впровадження автоматизації, штучного інтелекту та розширеної аналітики, щоб адаптуватися до мінливого середовища та покращити свою мету. Ці технології можуть підвищити операційну ефективність, сприяти проактивному управлінню ризиками, персоналізувати досвід клієнтів і подолати цифровий розрив. Крім того, співпраця з insurtechs та етичні міркування є вирішальними для інновацій та відповідального використання технологій. Використовуючи ці досягнення, страховики можуть досягти прибутковості та вирішити соціальні та екологічні проблеми, зрештою підвищуючи бачення та місію галузі. Ці тенденції страхових технологій впливають на різні аспекти галузі, пропонуючи значні переваги.

2. Вбудоване страхування.

Вбудовані фінанси нещодавно викликали значний резонанс у фінансовій індустрії. Вбудоване страхування змінює галузь, оскільки нестрахові компанії, як-от виробники автомобілів і роздрібні торговці, співпрацюють зі страховиками, щоб пропонувати покриття в точці продажу. Ця зміна являє собою ринкову можливість у розмірі 900 мільярдів доларів США до 2040 року. Ринок продуктів відмовляється від жорсткого, універсального підходу, охоплюючи моделі на основі використання, які динамічно пристосовуються до індивідуальних потреб. Вбудоване інтелектуальне страхування плавно інтегрується в наше повсякденне життя, пропонуючи захист саме там, де і коли це необхідно.

3. Інтернет речей (IoT) для персоналізації політики ціноутворення та телематика.

Інтернет речей і телематичні пристрої надають страховикам дані в режимі реального часу, необхідні для точної оцінки ризиків. Ці дані містять інформацію про поведінку за кермом, використання транспортного засобу та умови навколишнього середовища, які є важливими для налаштування планів страхування та премій.

Інтеграція телематичних даних спрощує процес управління претензіями, надаючи точну та своєчасну інформацію про інциденти. Це призводить до швидшого розгляду претензій і підвищення рівня задоволеності клієнтів

4. Дрони. Страхові компанії активно розгортають і розширюють використання дронів для досягнення двох стратегічних цілей: покращення збору даних для покращення управління ризиками та підвищення ефективності та результативності розгляду претензій, що призводить до зниження операційних витрат. Це означає швидші розрахунки, нижчі витрати та задоволених клієнтів.

Використовуючи дрони, страховики можуть оцінювати ризики, стежити за стихійними лихами та пропонувати знижки перед збитками. Після втрати вони допомагають з перевірками, оцінкою ризиків і запобіганням шахрайства. Комерційні дрони змінюють індустрію страхування, потенційно заощаджуючи мільярди завдяки швидшим транзакціям, покращенню ефективності використання ресурсів і зменшенню шахрайства. Усуваючи ризиковані, трудомісткі наземні перевірки та доставляючи інформацію в десять разів швидше, ніж традиційні методи, дрони можуть оптимізувати обробку претензій і звільнити польових коригувальників для більш

спеціалізованих завдань. Підвищення ефективності може також значно зменшити потребу в польових агентах, що призведе до економії коштів.

5. Інструменти з низьким кодом/без коду (LCNC).

Інструменти розробки з низьким кодом/без коду дозволяють страховим компаніям створювати та розгортати новий цифровий досвід клієнтів без необхідності виконувати дорогі, складні та трудомісткі процеси розробки. Ці рішення наступного покоління лежать в основі таких функцій, як простота використання, широкі можливості налаштування та підключення до інших IT-систем.

Як наслідок, страховики швидко створюють нові контент-сервіси. Платформи з низьким кодом пропонують життєздатну альтернативу традиційним методам, будь то для розширення каналів дистрибуції, виведення нових продуктів на ринок або створення онлайн-версій існуючих пропозицій.

6. Хмарні обчислення.

Хмарні обчислення набирають обертів у страховій галузі, впливаючи на роботу страховиків. Значна частина страховиків, за оцінками, 81%, зараз використовують хмарні технології для своїх систем управління претензіями, а понад 25% покладаються виключно на них. Цей перехід до хмарної інфраструктури обумовлений її здатністю забезпечувати централізовану обчислювальну потужність і сховище, сприяючи гнучкості, масштабованості та сумісності. Як наслідок, багато страховиків стикаються з плавнішою обробкою претензій і прагнуть покращити взаємодію з клієнтами.

Сектор страхування переживає суттєву трансформацію, зумовлену технологічними тенденціями в галузі страхування. Традиційні практики страхування звільняють місце інноваційним рішенням на основі штучного інтелекту, результатом чого є персоналізовані пропозиції та динамічні екосистеми, які задовольняють індивідуальні потреби. Телематичні дані тепер дають зрозуміти звички водіння, дрони використовуються для оцінки збитків від штормів, а платформи з низьким кодом пропонують гнучкість для створення спеціальних страхових рішень. Прийняття рішень на основі даних, персоналізований досвід клієнтів і безперебійна інтеграція в повсякденне життя є головними факторами цих змін.

Однак традиційні страхові компанії повинні використовувати цифрові партнерства, щоб досягти успіху на цьому ринку, що розвивається. Співпраця з технічними експертами є важливою для повного розкриття потенціалу ШІ, хмарних обчислень та інших передових інструментів. Роблячи це, страхові перевізники можуть спільно створювати майбутнє, яке переосмислює управління ризиками та захист. Майбутнє страхування обіцяє співпрацю, інновації та відхід від традиційних норм.

Література

1. Top 6 technology trends in insurance industry for 2024. URL: https://www.n-ix.com/technology-trends-in-insurance-industry/.

2. Top 10 insurance industry trends of 2024. URL: https://www.avenga.com/magazine/insurance-industry-tech-trends/?region=ua.

3. Onishchenko S., Laktionov O., Glushko A. Use of artificial intelligence for recognition of terrorist and hostile military objects. Herald of Khmelnytskyi National University. Technical sciences. 2024. T. 337. No. 3 (2). P. 217-222.

УДК 336.7:504

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
***Волошин Сергій Олександрович,** студент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У СФЕРІ КЛІМАТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Потреба у адаптації та зменшення негативних наслідків зміни клімату з кожним днем стає усе актуальнішою, однак потребує значних фінансових ресурсів для реалізації екологічних заходів. Це вимагає інноваційних рішень, які дозволять мобілізувати ресурси для кліматично орієнтованих проєктів. У цьому дослідженні ми розглянемо трансформаційні інновації у сфері кліматичного фінансування, які створюють умови для формування більш сталої та стійкої економіки.

Фонди імпакт-інвестицій. Фонд імпакт-інвестицій – це тип інвестиційного інструменту, який прагне генерувати позитивний екологічний вплив поряд з фінансовими прибутками. Імпакт-інвестування має на меті спрямовувати капітал у проєкти, компанії чи організації, які вирішують проблеми сталого розвитку, отримуючи при цьому прибуток. Імпакт-фонди можуть виступати в ролі «якірних інвесторів» і допомагати мобілізувати інших інвесторів, що може бути особливо

важливо в країнах, що розвиваються, де передбачувані ризики можуть стримувати інвестиції. Обсяг ринку імпакт-інвестування наразі становить 1,16 трильйона доларів США в активах під управлінням, з яких трохи менше 40 відсотків спрямовано в країни, що розвиваються.

Кредити та облігації, пов'язані зі сталим розвитком (SLL/Bs) – це інноваційні продукти сталого фінансування, які дозволяють позичальникам отримати доступ до більш доступного фінансування за умови досягнення ними достатньо амбітних і кількісно вимірюваних екологічних результатів. В рамках SLL/Bs ціна фінансування (тобто маржа або купон) залежить від досягнення заздалегідь визначених цільових показників сталого розвитку (sustainability performance targets (SPTs)), що вимірюються за допомогою одного або декількох ключових показників ефективності (KPIs).

Блакитні фінанси. Океани та водні шляхи є одним із джерел життєзабезпечення нашої планети. У цьому контексті «блакитні фінанси», є новою сферою кліматичного фінансування, що привертає значну увагу світових інвесторів та міжнародних організацій. За прогнозами, до 2030 року океанічна економіка подвоїться до 3 трильйонів доларів США. Інноваційні фінансові рішення, такі як «блакитні облігації» та «блакитні кредити», можуть відігравати вирішальну роль у підтримці ініціатив, спрямованих на захист, відновлення або стале управління водними ресурсами та їхніми екосистемами.

Отже, розглянуті інноваційні інструменти у сфері кліматичного фінансування, дозволять залучити додаткові фінансові ресурси на реалізацію сталих рішень.

Література

1. Climate finance innovations: 5 transformative approaches catalysing sustainable investments – part 1. *BASE*. URL: https://energy-base.org/news/climate-finance-innovations-5-transformative-approaches-catalysing-sustainable-investments/.

2. Худолій Ю.С., Гончаров О.Г. Вплив зеленого FinTech на фінансовий ринок: міжнародний досвід. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали V Міжнар. наук.–практ. конф., 23 листоп. 2023 р. Полтава: Нац. ун–т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 33–34.

УДК 330.342.3/4

Ремболович Владислав Дмитрович,
аспірант
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК: ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У сучасному світі, що швидко змінюється, поняття інклюзивного розвитку набуває все більшого значення в контексті соціально-економічних трансформацій. Інклюзивний розвиток передбачає забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей і послуг для всіх верств населення, незалежно від їх соціального, економічного чи фізичного стану. Це підхід, який спрямований на те, щоб кожен член суспільства мав можливість брати участь у економічному, соціальному та культурному житті, а також на те, щоб усунути бар'єри, що перешкоджають цій участі.

Значення інклюзивного розвитку полягає не лише у покращенні рівня життя окремих людей, але й у забезпеченні стабільності та стійкості суспільства в цілому. Він сприяє зменшенню нерівності, підвищенню соціальної згуртованості та економічному зростанню. Крім того, інклюзивний розвиток є важливим елементом реалізації цілей сталого розвитку, що вимагають інтеграції економічних, соціальних і екологічних аспектів.

Особливості інклюзивного розвитку проявляються в його багатогранності та комплексності. Це не лише економічний підхід, але й соціальний, культурний та політичний. Інклюзивний розвиток вимагає участі всіх сторін – держави, приватного сектору, громадських організацій та самих громадян. Важливими аспектами є формування інклюзивної політики, розробка ефективних механізмів забезпечення рівного доступу до ресурсів та активізація соціальної відповідальності.

Саме тому, варто зазначити, що інклюзивний розвиток – це підхід до розвитку, метою якого є забезпечення того, щоб вигоди економічного зростання та прогресу ділилися між усіма членами суспільства, незалежно від їхнього походження, характеристик або обставин. Головна мета – створити можливості і зменшити нерівність, сприяючи добробуту та участі всіх людей, особливо тих, хто зазвичай перебуває на маргінесі або виключається.

Інклюзивний розвиток – це цілісний та орієнтований на людей підхід. Тому він надає пріоритет добробуту та залученню всіх індивідів і спільнот у процесі розвитку. Він визнає різноманітність як силу і прагне створити більш справедливе та рівне суспільство, усуваючи системні бар'єри та сприяючи можливостям для всіх.

Термін «інклюзивний розвиток» з часом еволюціонував, відображаючи змінювані погляди на економічний та соціальний прогрес. Це поняття має свої корені в обговореннях, що стосуються теорії та політики розвитку, формуючи основу для нових підходів до аналізу суспільних трансформацій. Хоча немає конкретного моменту виникнення терміна, його популяризація зумовлена критикою ранніх парадигм розвитку, які часто акцентували увагу на економічних показниках без урахування соціальних аспектів.

У зв'язку з цим інклюзивний розвиток став відповіддю на виклики нерівності та соціальної ізоляції, які супроводжували традиційні моделі розвитку. Цей підхід прагне забезпечити не лише економічне зростання, а й рівний доступ до ресурсів і можливостей для всіх членів суспільства. Таким чином, інклюзивний розвиток розглядається як важливий фактор соціальної стабільності та стійкості, що вимагає комплексного аналізу та інтеграції різних вимірів розвитку.

1. Ранній дискурс розвитку (1950–1960-ті). Після Другої світової війни акцент був на економічному зростанні та індустріалізації нових незалежних країн.

2. Критика зростання (1970–1980-ті). Критика орієнтованих на зростання моделей висвітлила неефективність стратегій «зверху вниз» та нерівність між розвиненими і країнами, що розвиваються.

3. Людський розвиток (1990-ті). ПРООН запровадила Індекс людського розвитку, який доповнив економічні показники оцінкою освіти та тривалості життя.

4. Інклюзивне зростання (2000-ті). Інклюзивне зростання закликало до рівномірного розподілу економічних вигод між усіма верствами суспільства.

5. Інклюзивний розвиток (2010-ті – теперішній час). Інклюзивний розвиток підкреслює участь, доступність та сталість, охоплюючи економічні, соціальні й екологічні аспекти.

Також, варто відзначити, що інклюзивний розвиток має будуватися на певних принципах, так принципи інклюзивного розвитку – це основоположні концепції, які керують підходом до сприяння економічному та соціальному прогресу так, щоб залучати і приносити користь усім членам суспільства. Ключовими принципами інклюзивного розвитку є:

Справедливість в інклюзивному розвитку означає рівний розподіл ресурсів та можливостей серед усіх людей, усуваючи диспропорції та історичну нерівність.

Участь передбачає залучення всіх, включаючи маргіналізовані групи, до прийняття рішень, щоб врахувати різні погляди.

Доступність зосереджується на усуненні бар'єрів для доступу до послуг та можливостей для всіх. Уповноваження дає людям інструменти й ресурси для покращення свого життя, підвищуючи їхню участь у суспільстві.

Стійкість забезпечує відповідальне використання ресурсів, враховуючи потреби майбутніх поколінь.

Соціальна згуртованість сприяє довірі та співпраці між різними групами, зміцнюючи стабільність суспільства.

Отже, інклюзивний розвиток є ключовим концептом, що відображає сучасні тенденції у сфері економічної і соціальної політики. Його значення полягає не лише в забезпеченні економічного зростання, а й у формуванні справедливого та рівноправного суспільства, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал. Цей підхід підкреслює важливість інтеграції всіх верств населення в економічні процеси, що сприяє зменшенню нерівності, підвищенню соціальної згуртованості та зміцненню стабільності.

Особливості інклюзивного розвитку включають його багатогранність та комплексність, оскільки він охоплює економічні, соціальні, культурні та політичні аспекти. Реалізація інклюзивного розвитку вимагає активної участі держави, приватного сектора, громадських організацій та самих громадян. Важливими умовами успіху є формування інклюзивної політики, розробка ефективних механізмів забезпечення рівного доступу до ресурсів і активізація соціальної відповідальності.

Література

1. Закон України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року». URL: https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A.

2. Zhukovska, Alina. "An Inclusive Approach to Economic Development: Genesis and Key Points". *Herald of Economics*, no. 2(92), Aug. 2019, pp. 7-23.

3. Onyshchenko S., Skryl V., Hlushko A., Maslii O. (2023). Inclusive development index. *Lecture notes in civil engineering*. 779-790. https:// doi.org/10.1007/978-3-031-17382- 1_66

4. Єгоричева С.Б., Онищенко А.В. Оцінювання фінансової грамотності та фінансової інклюзії старшокласників. *Економіка і регіон*. 2023. № 3 (90). С. 82-89.

5. Онищенко С. В., Глушко А. Д. Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. №. 15.

УДК 368:004.9:330.341.1

Скриль Іван Геннадійович, *магістрант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІННОВАЦІЙНІ СТРАХОВІ ПРОДУКТИ ДЛЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація економіки України значно впливає на всі сектори, включно зі страховим ринком. В умовах стрімкого розвитку технологій та зростання попиту на цифрові послуги виникає необхідність у створенні інноваційних страхових продуктів, що відповідають новим викликам. Цифрова економіка вимагає страхових рішень, які здатні покривати ризики, пов'язані з кіберзагрозами, онлайн-комерцією, фінтех-платформами та іншими аспектами сучасної економіки.

Інноваційні страхові продукти в Україні повинні враховувати як специфіку національного ринку, так і глобальні тренди цифровізації. Впровадження технологій штучного інтелекту, автоматизації процесів, блокчейну та аналітики великих даних дозволяє розробляти нові підходи до оцінки ризиків, підвищувати швидкість обслуговування клієнтів і персоналізувати страхові продукти. Створення таких рішень є важливим кроком на шляху до зміцнення конкурентоспроможності українського страхового ринку та забезпечення його стійкості в умовах цифрової економіки.

Варто відзначити, що страховий ринок України на сьогодні має ряд проблем, що перешкоджають впровадженню інноваційних страхових продуктів для цифрової економіки України, серед яких можна окреслити наступні:

1) недостатній рівень цифровізації страхового ринку;
2) низька обізнаність клієнтів;
3) регуляторні обмеження;
4) кіберризики та захист даних;
5) інвестиційні обмеження;
6) нестача спеціалістів.

Звісно, для вирішення цих проблем та враховувати нові виклики, пов'язані з розвитком технологій, кіберризиків та економічною трансформацією страховому ринку варто впроваджувати цифрові страхові продукти. Серед таких продуктів можна виділити наступні:

1. Кіберстрахування. Це страхування від кіберризиків, що охоплює фінансові втрати через кібератаки, порушення безпеки даних, зломи систем або витоки конфіденційної інформації. Враховуючи зростання кількості цифрових трансакцій та кіберзлочинів, цей продукт набуває особливої актуальності для бізнесу та фізичних осіб.

2. Страхування цифрових активів. Страхові продукти, що захищають цифрові активи, як-от криптовалюти та інші токенізовані активи, стають необхідними в умовах активного розвитку блокчейну та криптовалютного ринку. Такі поліси можуть покривати втрати через крадіжку, шахрайство чи технічні проблеми з гаманцями або біржами.

3. Pay-per-use страхування. Цей інноваційний підхід передбачає страхування на основі реального використання послуг або активів. Наприклад, страхування автомобіля може бути активоване лише тоді, коли власник фактично користується транспортним засобом. Таке страхування стає популярним серед поколінь, що більше орієнтовані на економіку спільного використання.

4. Телемедичне страхування. У зв'язку зі зростанням цифрової медицини та телемедичних послуг, страховки можуть охоплювати консультації з лікарями онлайн, оплату за дистанційне діагностування чи лікування. Це може бути особливо корисним для регіонів із обмеженим доступом до медичних установ.

5. Страхування відповідальності за захист даних. Компанії, які збирають та обробляють персональні дані, можуть придбати страхові поліси, що покривають витрати у разі порушення нормативів щодо захисту даних, таких як GDPR. Це важливо для уникнення штрафів і судових розглядів у разі витоку даних.

6. Мікрострахування через мобільні платформи. Це страхові продукти, орієнтовані на малий бізнес або індивідуальних підприємців, які можуть оформлювати поліси безпосередньо через мобільні додатки. Такі продукти часто пропонують короткострокове або низьковартісне страхування для тих, хто працює в умовах невизначеності або з обмеженими ресурсами.

7. Страхування Інтернету речей (IoT). Використання смарт-пристроїв для моніторингу стану нерухомості, автомобілів чи здоров'я дозволяє створювати страхові продукти, що базуються на даних з таких пристроїв. Наприклад, "розумні будинки" можуть бути застраховані від аварій або крадіжок із урахуванням даних із сенсорів, а носимі пристрої можуть допомогти створити поліси на основі реального стану здоров'я клієнта.

8. Параметричне страхування. Цей вид страхування автоматично виплачує компенсацію на основі конкретних параметрів або подій, які можна виміряти. Наприклад, виплати у разі певних погодних умов, землетрусів або інших стихійних лих, без необхідності традиційного процесу оцінки збитків.

9. Страхування фрілансерів та віддалених працівників. У зв'язку з поширенням фрілансу та віддаленої роботи, страхові компанії можуть розробляти спеціальні продукти для захисту від втрати доходу, медичних ризиків або страхування відповідальності для фахівців, які працюють поза офісом.

10. Страхування електронної комерції. Страхові продукти, які захищають онлайн-магазини та користувачів від ризиків, пов'язаних із шахрайством, затримками доставки, зломами акаунтів або помилками під час онлайн-трансакцій.

Отже, впровадження інноваційних страхових продуктів є ключовим елементом адаптації українського страхового ринку до вимог цифрової економіки. Розвиток кіберстрахування, страхування цифрових активів, телемедичних послуг та інших сучасних рішень сприятиме зміцненню економічної стабільності, підвищенню довіри до страхового сектору та забезпеченню ефективного управління ризиками в умовах цифрової трансформації. Для успішного розвитку цієї галузі необхідно здійснювати постійні інституційні та правові реформи, а також активно впроваджувати новітні технології, що відповідають потребам сучасних споживачів.

Література

1. Агрес О. Інноваційний розвиток страхової діяльності як один із методів зростання її ефективності. *Аграрна економіка*. 2022. Т. 15, № 1–2. С. 26-34.

2. Поліщук В.Г. Діджиталізація страхового ринку України: виклики та можливості для розвитку в умовах цифрової трансформації. *Цифрове суспільство: міжнародні економічні відносини, управління, фінанси та соціум*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у 2 т. Т. 1. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2024. С.116-118.

3. Onyshchenko, S. V., Maslii, O. A., Hlushko, A. D. (2021). Digital transformation of small business as a necessary condition for its for its development during the pandemic. Academic and university science – results and prospects: a collection of scientific articles based on materials of the XIV International Scientific and Practical Conference, December 9, 2021. Poltava: PoltNTU, 42–45.

УДК 336.22

Добропас Анастасія Володимирівна, Ковальов Володимир Володимирович, *студенти*
Науковий керівник: ***Глушко А.Д.****, к.е.н., доцент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ПОРІВНЯННЯ ПОЛЬЩІ, ОАЕ ТА УКРАЇНИ

Податкова політика є одним із ключових інструментів державного регулювання, який впливає на формування конкурентоспроможного фінансового ринку. Її ефективність визначається здатністю створювати сприятливі умови для розвитку підприємництва, стимулювання інвестиційної активності та забезпечення прозорості економічних процесів. З огляду на це, порівняння податкових систем Польщі, Об'єднаних Арабських Еміратів та України є цікавим прикладом того, як різні країни реалізують свою податкову політику з урахуванням економічних, політичних та соціальних умов. Кожна з цих країн використовує різні податкові підходи, які дозволяють визначити ефективні методи стимулювання економічного зростання та конкурентоспроможності.

Польща є країною, яка за останні десятиліття досягла значних успіхів у розвитку конкурентного фінансового ринку. Податкова система в Польщі характеризується високим рівнем стабільності та прозорості і включає кілька важливих елементів. Найважливішими податками є податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств і податок на додану вартість. У Польщі діє прогресивна система оподаткування на доходи фізичних осіб, що дозволяє знижувати соціальну нерівність і забезпечувати більш справедливий розподіл доходів серед громадян з вищими доходами. Ставка податку для доходів до 120000 злотих становить 12%, а для доходів понад на цю суму – 32% [1]. Таке оподаткування дає змогу не лише отримувати надходження до бюджету, а й підтримувати соціальну справедливість. Податок на прибуток підприємств становить 19%, але Польща стимулює розвиток малого та середнього бізнесу за допомогою зниження ставки податку на прибуток для малих підприємства з оборотом до 2,5 мільйона злотих – ставка 9%, що є елементом підтримки підприємницької активності та сприяє створенню нових робочих місць. Важливою частиною податкової системи Польщі є податок на додану вартість, який становить 23%. Водночас пільгові ставки податку на додану вартість застосовуються до окремих категорій товарів і послуг (продукти харчування, медичні послуги, культурно-освітні заходи), що забезпечує

доступність важливих товарів і послуг для широких верств населення та наповнення державного бюджету необхідними коштами.

У Польщі активно реалізується політика боротьби з ухиленням від сплати податків, що має велике значення для забезпечення стабільних доходів бюджету. Створення електронних майданчиків для подання податкової звітності, запровадження системи електронного моніторингу та підвищення прозорості публічних фінансів є заходами для забезпечення ефективності адміністрування податків.

Об'єднані Арабські Емірати є прикладом країни з ліберальною податковою політикою, що сприяє залученню інвестицій та розвитку економіки. Через відсутність податку на доходи фізичних осіб, ОАЕ є однією з найпривабливіших країн для іноземних інвесторів і трудових мігрантів, оскільки бізнесмени з усього світу можуть створювати компанії, торгувати та користуватися пільговими умовами. Втім у 2023 році в ОАЕ запровадили корпоративний податок у розмірі 9% для компаній, чиї доходи перевищують 375000 дирхамів [2]. Такий крок був необхідний для диверсифікації надходжень до бюджету країни, який раніше здебільшого залежав від нафтогазових надходжень. Новий захід дозволив уряду залучити додаткові кошти для розвитку інших секторів економіки, таких як фінансові послуги, туризм та технології. Іншим важливим елементом податкової системи ОАЕ є податок на додану вартість, який був запроваджений у 2018 році за ставкою 5%. ПДВ став важливим джерелом державних доходів, зменшивши залежність від нафтогазового сектору. Окрім цього, Об'єднані Арабські Емірати активно обкладають акцизами деякі товари, такі як алкоголь, тютюн і енергетичні напої, що не лише збільшує державні надходження, але має на меті зниження споживання шкідливих товарів, що позитивно впливає на здоров'я населення.

Особливі економічні зони, що діють в ОАЕ, є важливим засобом залучення іноземних інвестицій. Вони пропонують компаніям вигідні податкові умови, низькі ставки податку на майно та знижки на митні збори, що робить ОАЕ важливим фінансовим центром у регіоні.

Враховуючи економічні труднощі, війну та трансформаційні процеси, Україна має значний потенціал для вдосконалення податкової системи. Податкова система в Україні є складною та багатогранною, з різними податками та зборами. Податок на доходи фізичних осіб в Україні становить 18% [3]. Проте окремим категоріям платників податку надаються пільги, які можуть зменшити податкове навантаження на окремі групи населення. Податок на прибуток підприємств в Україні становить 18%, що є середнім рівнем країн Східної Європи. Проте українська економіка стискається з низкою проблем, пов'язаних із високим рівнем корупції, складністю податкових процедур та прозорістю адміністрування податків. Внаслідок цього частина компаній залишається в тіні, а малий бізнес змушений справлятися з надмірним податковим тягарем [4]. Податок на додану вартість в Україні становить 20% і є основним джерелом бюджетних надходжень. Проте проблема відшкодування ПДВ залишається, і підприємства часто стикаються із затримками повернення цього податку, що позначається на їх фінансовій стабільності.

Таким чином, порівняння податкових систем Польщі, Об'єднаних Арабських Еміратів та України дає змогу виявити важливі відмінності в підходах до оподаткування. Завдяки прогресивній податковій системі, яка включає високі податки для великих доходів, і тісній інтеграції з Європейським Союзом, Польща підтримує стабільну економічну базу та сприяє розвитку конкурентного фінансового ринку. Завдяки ліберальній податковій політиці, відсутності податку на доходи фізичних осіб і наданню спеціальних економічних зон, ОАЕ активно залучає інвестиції і забезпечує сприятливі умови для ведення бізнесу. Україна повинна реформувати податкову систему, зосередившись на спрощенні податкового адміністрування, підвищенні прозорості та боротьбі з корупцією. Важливим кроком буде гармонізація міжнародних стандартів у податковій сфері та використання сучасних технологій для вдосконалення збору податків.

Література

1. Податки Польщі. Офіційний сайт Міністерства фінансів Республіки Польща. URL: https://www.podatki.gov.pl/uk/.

2. Офіційний сайт Федерального податкового органу Об'єднаних Арабських Еміратів. URL: https://tax.gov.ae/en/default.aspx.

3. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/.

4. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. *Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine*: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

5. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the StateinTerms of the Pandemic. Lecture Notesin Civil Engineering. 2023. Volume 299. P. 749-760.

6. Onyshchenko S., Maslii O. Risks and threats in the context of digitalization: the security aspect. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. Pp. 54–56.

УДК 336.7

Осатюк Валентин Богданович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: ***Коваленко Ю. М.,*** *д.е.н., проф.*
Державний податковий університет (Україна)

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Найважливішою складовою фінансової системи від якої залежить економічна стабільність країни виступає фінансовий ринок. Саме тому виявлення особливостей розвитку фінансового ринку, його загроз чи проблем є важливою умовою для подальшого розвитку економіки країни. Фінансовий ринок в Україні має суттєвий вплив на розвиток усіх секторів економіки нашої держави. Розвиток та становлення фінансового ринку є обов'язковою умовою сталого функціонування національної економіки України з кількох причин:

1. Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансового ринку: світовий досвід та українські реалії.
2. Забезпечення фінансової безпеки України в сучасних умовах.
3. Тенденції та напрями розвитку грошово-кредитного ринку України.
4. Управління фінансами суб'єктів підприємництва: проблеми теорії та практики.
5. Проблеми обліку, аудиту і оподаткування діяльності суб'єктів підприємництва в контексті імплементації європейських практик господарювання [4].

Фінансовий ринок – це система економічних відносин, що виникає в процесі обміну економічними благами. На цьому ринку відбувається мобілізація капіталу, надання кредиту, виконання обмінних грошових операцій та розміщення фінансових засобів у виробництві, а також активізація інвестиційних процесів [1; 3; 5].

Складовими фінансового ринку є ринок кредитів, фондовий, страховий та валютний ринки. Банківська система має домінуючу роль на фінансовому ринку України, це можна спостерігати за співвідношенням активів банківських і небанківських фінансових установ, яке складає близько 90% проти 10% на користь банків. Але перешкодою для збереження та 79 примноження своїх заощаджень не тільки на банківському ринку, а й на всіх сегментах фінансового ринку є періодичні кризи. Що стосується страхового ринку України, то він знаходиться на етапі розвитку. Він має свої переваги та певні недоліки: по-перше, темпи зростання страхового ринку відстають від темпів зростання економіки, по-друге, незначна частка страхового ринку у ВВП країни. Рівень популярності страхування низький порівняно з розвиненими країнами Європи. Однією з причин є економічна нестабільність, а також слабкий розвиток фондового ринку, що не дає змоги використовувати цінні папери як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів, стале зростання виробництва та високий рівень інфляції. Водночас варто відзначити низький рівень довіри населення до страхових компаній. Але український ринок страхових послуг має великий потенціал для розвитку.

Щодо ринку цінних паперів (фондового ринку) України можна зробити наступні висновки: на сьогодні, фондовий ринок недостатньо функціонує, щоб повністю виконувати свої функції, що полягають у значному залученні фінансових ресурсів для інвестування в новітні та довгострокові економічні проекти. Фондовий ринок України на даному етапі має невисокий рівень капіталізації та ліквідності, низький рівень захисту прав інвесторів, а на фондовому ринку немає прозорості. В останні роки на ринку цінних паперів спостерігається різна динаміка випуску цінних паперів. Великі обсяги фінансових активів у розвинених країнах світу свідчать про адекватну грошову оцінку матеріального майна, що знаходиться в постійному користуванні. Що стосується України, то тут існують проблеми з фондовим ринком, через те, що за ним не стоїть процес внутрішнього накопичення капіталу [2]. Як бачимо, на даному етапі розвитку фінансового ринку властиві значні розриви у розвитку окремих її складових. Це призводить до збільшення неврівноваженості та фінансової дестабілізації у подальшому.

Розвиток фінансового ринку відбувається повільними темпами. Це пояснюється наступними причинами: тіньова економіка; незахищеність прав учасників ринку; недосконале чинне законодавство та постійні зміни в ньому; нерозвинена інфраструктура ринку фінансових послуг; корупція в усіх сферах діяльності; відсутні дієві механізми покарання за недотримання законодавства [2]. В Україні внутрішня та зовнішня криза, а також ескалація конфлікту на Сході негативно вплинули на розвиток економіки, знизили довіру та розбалансували фінансові ринки. Економічна активність скоротилася через знецінення національної грошової одиниці та зростання адміністративних цін. Такі тенденції призвели до погіршення якості кредитного портфеля, спричинивши необхідність створення значних резервів. Відрахування до резервів банками стали ключовим чинником збитковості банківської системи. Для вирішення основних проблем

фінансового ринку, потрібно постійно здійснювати моніторинг діяльності фінансових установ та ліквідувати їх неплатоспроможність, займатися оздоровленням фінансової системи, забезпечувати функціонування системи ефективного нагляду, яка дозволить ефективно працювати фінансовій системі загалом.

Отже, щоб вирішити основні проблеми фінансового ринку, слід здійснювати постійний моніторинг діяльності фінансових установ, ліквідувати неплатоспроможні фінансові установи, забезпечити функціонування системи ефективного нагляду, стабілізувати роботу фінансового сектора, відновити довіру населення до інститутів фінансового ринку, що дасть змогу ефективно працювати всій фінансовій системі загалом [7].

Література

1. Інвестиційний аналіз: підручник; 2-ге вид., перероб. і доп. / А. А. Пересада, Т. В. Майорова, С. В. Онікієнко, Ю. М. Коваленко та ін.; Кер. авт. кол. і наук. ред. А. А. Пересада. К.: КНЕУ, 2008. 544 с.

2. Коваленко Ю. М. Використання категоріального апарату інституційної теорії у фінансовому секторі економки. *Світ фінансів*. 2010. С. 39–49.

3. Коваленко Ю. М., Біловус Т. В. Дослідження функціонування національних ринків цінних паперів у світових фінансових центрах. *ScienceRise*. 2017. № 7 (36). С. 9–15.

4. Особливості та проблеми розвитку фінансового ринку в Україні. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34912/2/FMZKPNES_2021_Bogdanyuk_T-Features_and_problems_of_79-81.pdf.

5. Пересада А.А. та ін. Інвестування: навчально-методичний посібник. Київ: КНЕУ, 2001. 251с.

6. Проєктне фінансування: підручник; за ред. д.е.н., проф. Т. В. Майорової. Київ: КНЕУ, 2017. 434 с.

7. Фінансовий ринок України під час війни: реалії функціонування. URL: http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1564.

8. Фінансовий ринок: підруч.: у 2-х т. / кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.

УДК 336.7:339.74(477)

Малука Тетяна Миколаївна, *магістрант*
Науковий керівник: ***Птащенко Л.О****., д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ НА УКРАЇНСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Економічні кризи – це постійний супутник світової економіки, який раз у раз нагадує про себе. Вони можуть виникати з різних причин, таких як невміле фінансово-економічне управління, перенасичення ринків пропозицією, природні та техногенні катастрофи, війни чи епідемії.

Однією з найвідоміших фінансових криз стала Велика депресія, що розпочалася у жовтні 1929 року й тривала до 1939 року. У 1928 році фондові ринки США були штучно роздуті: попри зниження ділової активності, акції продовжували зростати, заохочуючи громадян і корпорації вкладати позичені кошти. 21 жовтня 1929 року ціни на акції почали стрімко падати, викликавши паніку. 24 жовтня, «Чорного четверга», відбувся масовий розпродаж, а 29 жовтня продано 16 мільйонів акцій, що призвело до катастрофічних втрат. До літа 1932 року індекс Доу-Джонса впав у 10 разів, а загальні втрати сягнули 74 мільярдів доларів. Банківські активи знецінилися через кредити, забезпечені акціями, які втратили цінність. Депресія охопила США, Велику Британію, Німеччину й Францію, спричинивши безробіття, падіння цін і зупинку будівництва. Лише початок Другої світової війни сприяв виходу з кризи.

Попередником кризи 2008-2013 років стала криза високоризикових іпотечних кредитів (subprime mortgage crisis) у США. У 2007 році кредитування осіб з низькими доходами та поганою кредитною історією призвело до зростання іпотечного бульбашки. Перші ознаки кризи проявилися у 2006 році, а вже у 2007 році почалися масові банкрутства.

Найважливішим моментом стало банкрутство банку Lehman Brothers 15 вересня 2008 року, яке прискорило розповсюдження кризи по всьому світу. Уряди різних країн вживали заходів для порятунку своїх фінансових систем, як-от американський План Полсона на 700 мільярдів доларів, розроблений міністром фінансів США Генрі Полсоном. Зусилля дозволили стабілізувати ситуацію у США до 2010 року, але в інших країнах відновлення тривало аж до 2013 року [3].

У грудні 2019 року в китайському місті Ухань розпочався спалах коронавірусу SARS-CoV-2. ВООЗ оголосила пандемію 11 березня 2020 року, і світ швидко відчув її економічні наслідки.

Почалося падіння фондових ринків у лютому 2020 року: індекс Доу-Джонса та S&P 500 впали на 26-27%. Економіка багатьох країн зіштовхнулася зі зниженням ділової активності, безробіттям, скороченням обсягів виробництва та інфляцією. Обмеження, закриття підприємств і міжнародних кордонів призвели до зниження попиту на нафту, падіння цін на корисні копалини та зменшення товарообігу. В результаті світ зіткнувся з найбільшим економічним спадом за останні 50 років, а повне відновлення стало можливим лише на початку 2022 року [3].

Після пандемії світ зіткнувся з новим потрясінням – повномасштабним вторгненням росії в Україну. Війна спричинила хвилю біженців, уповільнення економічного зростання, зростання інфляції та нестабільність на ринках. Ціни на енергоносії та продовольство зросли, особливо на нафту, газ і пшеницю, виробництво яких значною мірою залежить від України та росії. У сусідніх з Україною країнах виникли труднощі в організації торгівлі та зростання навантаження на ринок праці.

Ці міжнародні фінансові кризи неодноразово мали значний вплив на економіку України. Взаємозв'язок глобальних економічних процесів означає, що навіть найменші збурення в світовій фінансовій системі можуть суттєво позначитися на вітчизняному ринку. Зараз світ знову опинився на межі фінансової кризи, викликаної великими збитками банків і геополітичними нестабільностями, що змушує замислитися над можливими наслідками для української економіки.

У другому кварталі 2024 року обсяг нереалізованих збитків американських банків за цінними паперами зріс до 512,9 мільярда доларів, що перевищує рівень 2008 року у сім разів. Найбільші втрати має Bank of America, які оцінюються в 111 мільярдів доларів [2]. Експерти вважають, що хоча нова фінансова криза не є неминучою, значні ризики все ще зберігаються.

Фінансовий аналітик Андрій Шевчишин зазначає, що ситуація наразі під контролем, оскільки фінансові установи і регулятори вже мають досвід протидії кризам, накопичивши резерви ще з 2008 року [1]. Під час минулої кризи світова економіка отримала значну підтримку через фінансові вливання, що стимулювало економічне зростання.

Зараз, попри нещодавнє зниження відсоткових ставок Федеральною резервною системою США до 4,75–5,25%, існують серйозні побоювання щодо наслідків зростання інфляції та можливої нової кризи.

Історія демонструє, що наслідки глобальних криз для України можуть бути значними. У 2008 році фінансова криза призвела до обвалу української економіки, девальвації гривні та стрімкого зростання цін. У 2020 році під час кризи, викликаної пандемією COVID-19, ситуація була менш драматичною: економіка скоротилася на 4%, інфляція залишилася на рівні 5%, а валютні коливання не стали катастрофічними.

Проте, у разі нової фінансової кризи наслідки можуть бути складнішими, особливо якщо врахувати воєнне виснаження країни. Важливим питанням є збереження фінансової та військової допомоги від союзників, адже потенційні економічні труднощі в США чи Європі можуть призвести до скорочення такої допомоги. Експерт Олексій Кущ вважає, що криза може викликати зниження підтримки, оскільки країни-донори зосередяться на вирішенні власних проблем [1].

Ризики, з якими може зіткнутися Україна, включають:

1) *зниження допомоги від союзників*. Політико-економічна криза в США або Європі може призвести до скорочення фінансової підтримки. У разі глибокої кризи навіть питання про подальшу допомогу буде під загрозою;

2) *зміна експортних умов*. Падіння цін на експортні товари, особливо агропродукцію та сировину, може значно скоротити надходження в країну. Це негативно вплине на бюджет і здатність держави фінансувати свої потреби;

3) *імпортні витрати*. Водночас можливо, що деякі імпортні товари подешевшають, що частково може компенсувати втрати, проте загальний баланс залишиться негативним.

Світові фінансові кризи залишаються однією з найбільших загроз для економічної стабільності України. Незважаючи на те, що нинішні ризики ще не вилились у повноцінну кризу, підготовка до можливих економічних потрясінь є необхідною. Стратегічно важливо зберегти міжнародну підтримку і посилити експортний потенціал, водночас готуючись до можливих економічних викликів.

Література

1. Авдєєнко В. Світу загрожує нова фінансова криза: що буде з допомогою союзників для України. *Апостроф*. URL: https://www.google.com/amp/s/apostrophe.ua/ ua/article/economy/ finansy/2024-09-24.

2. Перестюк І. М. Дефолт і фінансова система України: перегляд регуляторної політики. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2024. № 2(89). С. 310-314.

3. Світові фінансово-економічні кризи. *finance.ua*. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/finansovo-ekonomiczni-kryzy.

УДК 336.22:35.072.8

Гречкосій Дарина Анатоліївна, Ткаченко Анна Віталіївна, *студентки*
Науковий керівник: ***Глушко А.Д.****, к.е.н., доцент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Недостатній рівень ефективності податкової системи України в сучасних умовах вимагає вивчення податкових систем зарубіжних країн, зокрема таких економічних лідерів, як США та Велика Британія. Це може стати цінним джерелом інноваційних ідей та практичних рішень.

Американська податкова система характеризується високим рівнем прогресивності податку на доходи фізичних осіб, різноманітністю податків на прибуток корпорацій та складним механізмом оподаткування майна. Водночас, США широко використовують податкові пільги та ефективно стимулюють інвестиційну та підприємницьку діяльність.

Великобританія посідає перше місце за об'ємністю податкового законодавства. Податки виконують основну роль у формуванні дохідної частини держбюджету (близько 90%). Прибутковий податок (Income Tax) має найбільше фіскальне та соціальне значення, і є основним джерелом податкових надходжень. Він справляється за прогресивною шкалою, тобто ставка залежить від величини доходу.

Податкові системи розвинених країн світу надзвичайно гнучкі. Наприклад, у США та Великобританії платник податку може самостійно вибирати такий варіант оподаткування, приміром, прибутковий податок з фізичних осіб, який для нього є найефективнішим. Такий підхід зменшує кількість платників, які бажають перейти у тіньовий сектор економіки або ухиляються від сплати податків. Одним із важливих аспектів структури податкових систем розвинутих країн також є структура прямих податків, яка характеризується певними закономірностями, а саме – залежністю співвідношення між податком на прибуток корпорацій і особистим прибутковим податком від структури національного доходу [1, 2].

Порівнюючи податкові системи країн членів G7 та України, можна дійти висновку про незбалансоване оподаткування доходів. Тож доцільним є відновлення дискусії про введення прогресивної шкали оподаткування в Україні.

Використання зарубіжного досвіду оподаткування є важливим напрямком реформування української податкової системи. При цьому необхідно враховувати специфіку української економіки та суспільства [3, 4]. Зниження податкового навантаження, розширення податкової бази та вдосконалення адміністрування податків можуть стати ключовими елементами податкової реформи в Україні [5, 6]. Застосування зарубіжного досвіду оподаткування дозволить створити в Україні більш справедливу, ефективну та стимулюючу економічне зростання податкову систему.

Література

1. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн: навч. посібник. Київ: Кондор, 2004. URL: http://pidruchniki.com/12090613/finansi/podatkova_sistema_velikoyi _britaniyi_osoblivosti.

2. Глушко А. Д., Колінчук Д. В., Власенко В. А. Реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство:* матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 180–183.

3. Maslii O. Methodical principles of identifying threats to economic security of the state. Economics and Region. 2017. No. 6(67). P. 28–34. URL: http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PoltNTU/3588

4. Онищенко С. В. Бюджетна децентралізація: особливості запровадження, проблеми та перспективи. *Фінанси, облік, банки*. 2016. №1. С. 145–153.

5. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. *Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine*: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

6. Danylyshyn B. M., Onyshchenko S. V., Maslii O. A. (2019). Socio-economic security: modern approach to ensuring the socio-economic development of the region. Economics and Region, vol. 4 (75), pp. 6–13.

СЕКЦІЯ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

UDC 338.24

Liana Ptashchenko,
Doctor of Economics, professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Ukraine)
Namig Agaheydar Isazade,
PhD in Busines
International Research, Education & Training Center (Estonia)

USE OF RENEWABLE ENERGY RESOURCES IN THE CONCEPT OF SUSTAINABLE BUSINESS DEVELOPMENT

Sustainable business development is a strategy that meets the needs of the business while maintaining ecological balance and the well-being of employees and the community. The concept involves running a business that contributes more to the economy, environment and society than it receives from these areas. Accountability is an important prerequisite for a business to comply with the doctrine of sustainable development, which is impossible without a system of ESG indicators that reflect the competitiveness of the business and its impact on the environment and society. ESG is a three-tiered approach to sustainable development and corporate responsibility. The ESG acronym refers to three key areas:

1. Environment: includes activities related to environmental protection, reduction of greenhouse gas emissions, waste management, energy efficiency and sustainable use of natural resources.

2. Social (corporate social responsibility): refers to the company's relations with its stakeholders, including employees, local community, suppliers and customers. The social sphere also includes issues of diversity, equality and ethics in the workplace.

3. Governance (business management or corporate governance): refers to the management structure, principles of ethical business behavior, transparency, corporate responsibility and compliance with the law.

Implementation of the ESG approach can bring many benefits to companies both from a financial and reputational point of view, and ensure their sustainable development. After all, sustainable development means achieving economic, social, and environmental goals by a business [1]. It is a long-term strategy that implies that businesses should be responsible to future generations. Economic goals involve achieving profit and financial growth, which is essential for the operation and success of the enterprise. The goals should be achieved in an ethical manner and with respect for the society in which the enterprise operates and the natural environment.

Social goals include promoting employee well-being, creating high quality jobs, promoting diversity, equality and fairness in the workplace, and engaging with local communities. Businesses must also consider the impact of their activities on customers and society, respect consumer rights, and strive to provide quality, useful products and services that meet the needs of society.

Environmental goals should ensure that the company's negative impact on the environment is minimized. Companies should strive to reduce greenhouse gas emissions, use resources efficiently, protect biodiversity, reduce waste and pollution, and promote sustainable energy and water management. Implementing green practices can include the use of renewable energy sources, reducing the consumption of raw materials, recycling, investing in clean transportation technologies, and many other measures.

Sustainable development is a modern cutting-edge trend and a key determinant of the direction of economic transformation. The development of bioenergy is an integral part of the overall process of sustainable development of society. The European Commission pays considerable attention to this issue, focusing on ensuring a sustainable supply of biomass feedstock for biofuels and energy production. Some requirements are mandatory for EU member states (production of liquid biofuels and biological liquids), while others are recommended (production of electricity, heat and cold from solid and gaseous biomass). In general, the requirements for compliance with sustainability standards are becoming stricter over time.

Sustainable development directions for liquid biofuels and bio liquids at the EU level were provided by Directive 2009/28/EC8 on the promotion of the use of renewable resources and Directive 2009/30/EC9 on the quality of transport fuels. These documents set a binding target for the EU to achieve at least 10% of renewable energy in the transport sector by 2020. In addition, the share of biofuels produced from food crops should not exceed 7% of final energy consumption in transport 10, and the 2020 target for biofuels derived from waste and lignocellulosic feedstocks will be in line with this goal. It also states that the production of automotive biofuels11 must be sustainable and only such biofuels can be included in the achievement of the targets and receive financial support.

In 2018, the legal framework for the priority areas of sustainable development of the European Union was updated. In particular, Directive 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources was approved, and in 2022, Commission Delegated Regulation (EU) 2022/759 of 14 December 2021 (new version) was amended [2]. Together with other Energy Community member states, Ukraine has committed itself to harmonizing its national legislation in accordance with the above directive, as well as a number of other EU directives. As of today, the implementation of Directive 2018/2001, known as RED-II, is ongoing. In particular, in order to implement the provisions of the RED II Directive, a draft National Renewable Energy Action Plan (NREAP) for the period up to 2030 has been developed [3], which sets an indicative target for energy consumption from renewable sources in 2030 at 27%. Sectoral targets are also provided. The draft EE NAP provides for measures that will ensure the sustainable development of the industry. The document, in particular, focuses on stimulating the use of renewable energy in the transport sector [4].

Currently, the most common option for demonstrating sustainability compliance is the use of Voluntary Certification Systems (VCS) recognized by the European Commission. The European Commission can recognize a BSA if its principles meet certain conditions. In particular: the production of biological raw materials meets the sustainability criteria, all information is documented and traceable to the source of raw materials. Before submitting documents to the SPS, companies undergo an external independent audit. The audit is carried out on a regular basis.

Managing the sustainability of an enterprise requires analytical and management techniques that compare and integrate environmental, social, and economic objectives and address multi-year or long-term issues. Analytical methods such as cost-benefit analysis and multi-criteria analysis can help integrate environmental, economic and social considerations. A comprehensive management strategy for sustainable development of an enterprise should include the integration of economic, environmental and social aspects into its core operations [5]. It is important to note that the problems of conservation and use of energy resources alone do not allow reducing the energy intensity of GDP, accelerating the development of own mineral reserves, developing an own strategy for energy reserves, etc. Solving this problem will require the implementation of internal reforms, ranging from improving the regulatory framework for power plants to setting EU standards in the energy sector.

References

1. Vetsko T. M. Stalyi rozvytok pidpryiemstva: problemy ta perspektyvy. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia*, 2019, 13. URL: http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/153856.

2. Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (YeS) 2018/2001 vid 11 hrudnia 2018 roku pro stymuliuvannia vykorystannia enerhii z vidnovliuvanykh dzherel (nova redaktsiia) https://zakon.rada.gov.ua/go/984_039-18.

3. Proekt Natsionalnoho planu dii z rozvytku vidnovliuvanoi enerhetyky na period do 2030 roku. URL: https://saee.gov. ua/uk/content/elektronni-consultatsii.

4. Kuznietsova O. O., Yastremska L. S., Korniienko I. M., Baranovskyi M. M. Ekolohichni oriientyry enerhetychnoi polityky YeS ta Ukrainy. URL: https://vistnuk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/2/2022/09/2-4-2022.pdf.

5. L. Ptashchenko, M. Kudria. Approaches to ensuring the activities of enterprises on the basis of sustainable development. № 8 (2024): *Efektyvna ekonomika*. 2024-08-22. Journal article. DOI: 10.32702/2307-2105.2024.8.32.

УДК 336.27

Сідельникова Лариса Петрівна,
доктор економічних наук, професор
Херсонський національний технічний університет (Україна)

БОРГОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Внаслідок повномасштабного російського вторгнення на територію незалежної України відбулися чисельні негативні процеси в соціально-економічній сфері держави, які істотно скоротили бюджетні доходи. З іншого боку, країна потребує колосальних фінансових ресурсів на забезпечення своєї обороноздатності та соціальної підтримки населення, значна частина якого втратила майно та/або основні джерела доходів, погіршила стан здоров’я і потребує фізичної та психологічної реабілітації.

Зрозуміло, що за таких обставин уряд вимушений активно позичати. Причому, внутрішні джерела фінансування бюджетного дефіциту в умовах воєнного стану є досить обмеженими, тому акцент робиться на зовнішніх державних запозиченнях.

В таблиці 1 розглянемо тенденції, які склалися в операціях фінансування Державного бюджету України з 2013 року, порівнявши обсяги запозичених коштів та погашених боргових зобов’язань і визначивши сальдо цих показників.

Таблиця 1

Боргові операції Державного бюджету України
у 2013-2024 роках, млрд. грн.

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік (план)
Запозичення	160,9	322,7	514,1	307,7	478,7	286,6	425,7	639,6	623,1	1309,1	1703,9	2194,0
Погашення	-79,8	-120,8	-416,6	-111,4	-363,5	-234,5	-345,2	-385,5	-441,1	-448,6	-436,5	-626,7
Фінансування за борговими операціями, всього	81,1	201,9	97,5	196,3	115,2	52,1	80,5	254,1	182,0	860,5	1267,4	1567,3

Джерело: складено автором на підставі даних [1]

Дані, наведені в таблиці 1, засвідчують негативні наслідки російської агресії для балансу бюджетних ресурсів України – і впродовж восьми років її першого етапу, і, особливо, під час повномасштабного вторгнення. Так, у 2022 році спостерігаємо зростання обсягів запозичених державою коштів більш ніж у 2 рази, а збільшення індикатора приросту державного боргу України – майже у 5 разів. Зазначені показники демонструють фактичне зростання і в 2023 році, а також заплановане – у 2024 році, адже основний потік західної фінансової підтримки відбувається не за рахунок грантів, а через механізм пільгових довгострокових кредитів, які не відображені у дохідній частині державного бюджету, а надалі розкручують боргову спіраль.

Так, у 2022 році Україна отримала 31,1 млрд. дол. фінансової допомоги від партнерів, яка складалася з двох приблизно рівних частин: пільгові довгострокові кредити (16,9 млрд. дол.) і безповоротні гранти (14,2 млрд. дол.). Основними кредиторами були Євросоюз – 7,3 млрд. дол.; Міжнародний валютний фонд – 1,9 млрд. дол.; Канада – 1,9 млрд. дол.; Світовий банк – 1,4 млрд. дол.; основними надавачами грантів – США (12,0 млрд. дол.); Німеччина (1,3 млрд. дол.); Євросоюз (0,7 млрд. дол.).

У 2023 році обсяги фінансової допомоги від зарубіжних донорів зросли до 42,5 млрд. дол., разом з тим, змінилася її структура. Так, якщо у перший рік повномасштабної військової агресії рф західні партнери надали Україні фінансові ресурси у кредитній та грантовій формах практично в однакових розмірах, то вже у другий рік «великої війни» кредитна підтримка майже втричі перевищувала грантову. Так, 30,9 млрд. дол. Україна отримала у вигляді пільгових довгострокових кредитів і лише 11,6 млрд. дол. – як безповоротні гранти. Основними кредиторами були Європейський Союз – 19,5 млрд. дол.; Міжнародний валютний фонд – 4,5 млрд. дол.; Японія – 3,4 млрд. дол. Гранти надавали переважно Сполучені Штати Америки – 11 млрд. дол.

Слід наголосити, що фінансова допомога від зарубіжних донорів – це кошти до бюджету, які не витрачаються на війну, а йдуть на виплату пенсій, фінансування медицини, освіти, соціальних виплат, заробітних плат політикам і чиновникам тощо. Таким чином, ми використовуємо власні доходи державного бюджету майже виключно для фінансування оборони, тоді як інші функції держави оплачуються за рахунок іноземної допомоги. Так, у 2023 році загальна сума доходів Державного бюджету України, мобілізованих за всіма джерелами, крім зарубіжної допомоги, складала 2238,6 млрд. грн., в той час як видатки на оборону становили 2097,6 млрд. грн.

Тенденція щодо поступової переорієнтації структури західної допомоги Україні на формат кредитів продовжується і в поточному році. Так, 24 квітня 2024 року Президент США Д. Байден підписав ухвалений Конгресом пакет допомоги Україні вартістю 60,8 млрд. дол., в якому, серед іншого, передбачено 7,9 млрд. дол. прямої фінансової допомоги на бюджетні потреби (крім фінансування пенсій), але вже не у вигляді грантів, як минулого року, а через механізм кредитування. Водночас, позитивним моментом можна відзначити надане Президенту США право після 15 листопада 2024 року списати до половини суми боргу, а з 1 січня 2026 року – до 100% заборгованості після надання відповідного обґрунтування Конгресу. Крім того, для покриття боргових витрат планується конфіскація активів рф. Разом з тим, результати виборів і обрання Президентом США Д. Трампа можуть внести істотні коригування в позитивні очікування щодо списання Україні значних сум заборгованості.

За підсумками 2023 року рівень державного боргу до ВВП склав 84,4% при закладеній до ст. 18 Бюджетного кодексу України нормі у 60%. Хоча дія ст. 18 БКУ призупинена на період дії воєнного стану, вона все одно дозволяє нам оцінити ситуацію у сфері боргової безпеки нашої держави. Разом з тим, закладена у вітчизняне бюджетне законодавство норма щодо обмеження рівня державного боргу у 60% ВВП є відвертою калькою з європейського законодавства, не обґрунтованою фінансовою наукою і практикою, адже, по-перше, в країнах ЄС до державного боргу відноситься ширше коло зобов'язань, ніж в Україні (боргові зобов'язання центрального уряду, органів місцевого самоврядування, пенсійного й інших соціальних фондів, центрального банку, а також фонду гарантування вкладів); по-друге, для країн з ринками, що формуються,

безпечний рівень державного боргу є нижчим з огляду на нерозвиненість економіки. Так, за розрахунками українських та зарубіжних вчених і практиків, для транзитивних економік безпечним рівнем державного боргу вважається рівень у 35-45% ВВП [2, с. 303].

Підводячи підсумки, зазначимо, що обмеженість бюджетних ресурсів держави в умовах невизначеності ставить під загрозу виконання державою її функцій, що обумовлює зростання обсягів зовнішнього фінансування, продукує нагромадження державного боргу і, у підсумку, поглиблює ризики боргової безпеки України та дисбаланси фіскального простору держави, так і всієї системи публічних фінансів.

Література

1. Звітність про виконання Державного бюджету України. *Open Budget*. URL: https://openbudget.gov.ua.

2. Сідельникова Л.П. Сучасні виклики та новітні асиметрії фіскального простору держави. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2024. Вип. 20. Т. 1. С. 293-305.

УДК 343.9:004.056.5

Тютюник Інна Володимирівна,
докторка економічних наук, доцентка
Сумський державний університет (Україна)

ОРГАНІЗОВАНА ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНА КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

У сучасному цифровому світі, існуючому в умовах швидкого розвитку технологій та зростаючої кількості кіберзагроз боротьба з кіберзлочинністю залишається однією із ключових загроз для фінансової безпеки країни. Реалізація операцій з організованої та транснаціональної злочинності у цифровому просторі, що являє собою сукупність незаконних дій, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і спрямовані на отримання неправомірного доступу до фінансових ресурсів, викрадення та виправлення даних, маніпуляцію фінансовими та персональними даними може бути спрямована як на фізичних осіб, так і на організації (включаючи банки, платіжні система та інші фінансові установи).

Здійснення даної діяльності у фінансовій сфері призводить не лише до значних економічних втрат, але й знижує довіру до цифрових фінансових систем, що, в кінцевому випадку, може мати серйозні наслідки для стабільності національної економіки. Відновлення після кібератаки, втрати даних, фінансові шахрайства тощо можуть коштувати мільйони або навіть мільярди доларів. Світові економічні втрати лише від вірусу Petya оцінюють в майже 850 млн доларів, а щорічні збитки від кіберзлочинності перевищують 1,5 трлн доларів. Лише у 2023 році було зареєстровано 2365 кібератак жертвами яких стали більше 343 млн осіб [1]. Збитки від даної діяльності перевищували 1 млрд грн, що на 96% більше порівняно з 2021 роком. Найчастіше об'єктом кіберзлочинів стає фінансовий сектор економіки (у 300 разів більше, ніж інші галузі), середня вартість втрат від кіберзлочинності в якому перевищує 5 тис доларів на людину. За 2021 рік кількість організованих злочинних груп і організацій, що вчиняють фінансові правопорушення в кіберпросторі збільшилась на 40%.

Зростання кількості підключених до Інтернету пристроїв (Інтернету речей), розширення хмарних технологій та збільшення використання онлайн-сервісів створює більше можливостей для кіберзлочинців втручатися в приватне та комерційне життя людей. Кіберзлочинність стала важливою складовою сучасних геополітичних конфліктів. Деякі країни використовують кібератаки для здійснення шпигунства, дезінформації та навіть нападів на критичну інфраструктуру. Команда CyberProof's Cyber Threat Intelligence [3] до країн походження кібератак у 2021 році віднесли Китай (18,83%), США (17,05%), Бразилію (5,63%), Індію (5,33%) та Німеччину (5,10%). В той же час, до країн, які зазнали найбільшої кількості атак віднесено Росія, Бразилія, Китай, США, Німеччина, в той час як Нікарагуа, Чорногорія, Грузія, Вірменія, Уругвай зазнали найменшої кількості кібератак [4].

Суттєве зростання кіберзлочинності в світі призводить до постійного пошуку урядами, бізнесом та міжнародними організаціями способів підвищення кібербезпеки в країні. Так, за прогнозами U.S. Bureau of Labor Statistics [2] з 2022 по 2032 рік кількість робочих місць у сфері інформаційної безпеки зросте на 32%. У 2022 році типовий бюджет IT-безпеки підприємства збільшився майже на 5%. Три з чотирьох організацій запровадили або незабаром запровадять SD-WAN, мережевий доступ з нульовою довірою і безпечний доступ до служби периферійного доступу.

Сучасний розвиток кіберзлочинної діяльності характеризується наступними особливостями:

Зростання масштабів та глобалізація кіберзлочинної діяльності. Активне використання цифрової інфраструктури для здійснення атак на різні країни світу сприяє інтернаціоналізації даної діяльності. Щоденно міжнародними контролюючими органами фіксуються мільйони кіберзагроз,

які охоплюють різні сфери та галузі економіки (фінансова сфера, сфера охорони здоров'я, енергетика та транспорт) та спрямовані як на урядові структури, так і приватних осіб. Характерною особливістю кіберзлочинної діяльності останніх років є спрямування атак не лише на великі корпорації чи урядові структури, але й на малий бізнес, громадські організації тощо.

Міжнародний характер даної діяльності призводить до того, що більшість атак здійснюються з однієї країни за допомогою серверів в інших країнах і спрямовані на завдання шкоди суб'єктам з різних частин світу. Досить часто дані угрупування діють як багатонаціональні корпорації, що використовують розподілені мережі хакерів.

Використання сучасних технологій для автоматизації процесів здійснення незаконної діяльності у цифровому просторі. Найбільш поширеними технологіями кіберзлочинної діяльності слугують технології штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації атак (фішинг, злом паролів, шкідливі програми), технології Інтернету речей для доступу до корпоративних мереж, криптовалюти для відмивання коштів, фінансування тероризму та отримання викупу тощо.

Еволюція методів атак. З кожним роком спостерігається трансформація методів здійснення кібератак, що передбачає використання як психологічних методів для викрадення даних користувачів (соціальна інженерія), кібершпигунства, викрадення даних компаній та урядів, здійснення атак з метою блокування системи та подальшою вимогою викупу тощо.

Орієнтація на фінансову сферу. Одним із поширених напрямків кіберзлочинної діяльності слугують атаки на банківські установи та платіжні системи, що спрямовані на злом банківських систем та викрадення коштів, викрадення даних кредитних карт через злом баз даних або скімінгові пристрої. Значна привабливість даної сфери зумовлена високою вартістю активів і вразливістю системи до зломів.

Таким чином, кіберзлочинність у фінансовій сфері призводить не лише до значних фінансових втрат, але і значно підриває довіру суспільства та міжнародної спільноти й до цифрових фінансових систем. Боротьба з даним явищем вимагає комплексного підходу, що передбачає посилення технічного захисту суб'єктів фінансової системи, підвищення обізнаності громадян та кваліфікації працівників, вдосконалення системи правового регулювання даної діяльності.

Література

1. Identity Theft Resource Center. *Data Breach Report*, 2024. URL: Https://www.idtheftcenter.org/wp-content/uploads/2024/01/ITRC_2023-Annual-Data-Breach -Report.pdf.

2. U.S. Bureau of Labor Statistics. BLS Occupational Outlook Handbook: Information Security Analysts, 2024. URL: https://www.bls.gov/ooh/computer-and-information-technology/information-security-analysts.htm.

3. DavidPur N. Which Countries are Most Dangerous? Cyber Attack Origin – by Country, 2024. URL: https://blog.cyberproof.com/blog/which-countries-are-mostdangerous.

4. Kaspersky. Cyberthreat real-time map, 2024. URL: https://cybermap.kaspersky.com.

УДК 336.71

Пташенко Ліана Олександрівна,
професор, доктор економічних наук
Кулинич Аріна Олексіївна, *магістрант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Бюджетна безпека України в умовах військового стану є одним із найважливіших чинників для забезпечення фінансової стабільності держави, соціального захисту населення та збереження економічної стійкості. Війна створює специфічні виклики для державного бюджету, оскільки значно збільшуються витрати на оборону. Водночас зростає залежність від зовнішніх джерел фінансування, а надходження з податкових джерел знижуються. Ці фактори визначають необхідність дослідження сутності бюджетної безпеки, її основних компонентів, впливу військового стану на бюджет, а також можливих заходів для забезпечення фінансової стабільності в країні.

Бюджетна безпека являє собою стабільний стан бюджетної системи, за якого держава спроможна виконувати свої фінансові зобов'язання, підтримуючи соціальну стабільність та економічну стійкість [2]. Основними складовими бюджетної безпеки є наявність надійних джерел доходів, раціональне управління видатками, дотримання соціальних зобов'язань перед населенням, а також оптимізація державного боргу для зменшення залежності від зовнішніх джерел. Ці компоненти забезпечують збалансованість бюджету і мінімізують ризики фінансової нестабільності, особливо в кризових умовах.

Військовий стан значно впливає на бюджетну безпеку. По-перше, істотно зростає частка оборонних витрат, що стають головним пріоритетом бюджету, але водночас призводять до збільшення бюджетного дефіциту. З іншого боку, в умовах падіння економічної активності скорочуються надходження до бюджету через обмеження економічної діяльності, зниження податкових надходжень та інших джерел доходів. Це спричиняє збільшення дефіциту бюджету, що змушує уряд звертатися до позик. Така ситуація загрожує надмірним накопиченням державного боргу, що зумовлює зростання фінансових ризиків для країни.

Після початку збройної агресії росії проти України в сфері державних фінансів України з'явилися такі тенденції [3]:

1) значне зростання загальних видатків державного бюджету (на 41,5% у реальному вимірі) та збільшення частки фінансування сектору безпеки та оборони;

2) зниження номінальних бюджетних доходів через скорочення економічної активності та запровадження податкових пільг для українського бізнесу;

3) активне залучення державних позик і нарощування державного боргу для компенсування падіння податкових надходжень у ситуації зростання державних витрат;

4) посилення грантово-кредитної підтримки від міжнародних офіційних кредиторів, як прояв солідарності з Україною з боку провідних країн світу;

5) фактична недоступність зовнішніх приватних джерел фінансування для уряду на невизначений термін;

6) випуск урядом внутрішніх військових облігацій і використання емісійних ресурсів центрального банку для забезпечення необхідних обсягів облігаційного фінансування при низькій активності приватних інвесторів.

У зв'язку з обмеженими внутрішніми ресурсами для фінансування бюджету в умовах війни, важливу роль відіграє зовнішня фінансова допомога [4]. Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський Союз, США та інші держави надають Україні гранти та позики, що частково компенсують дефіцит бюджету та дозволяють підтримувати соціальні зобов'язання перед громадянами. Однак така зовнішня підтримка має й певні ризики, оскільки зростає залежність держави від зовнішніх фінансових джерел. У випадку скорочення цієї підтримки чи зниження її обсягів можуть виникнути серйозні проблеми для фінансової стабільності. У зв'язку з цим уряд також звертається до внутрішніх джерел фінансування, зокрема, через випуск військових облігацій, проте участь приватних інвесторів поки залишається на низькому рівні.

Національний банк України підтримує фінансову стабільність через емісію національної валюти для викупу військових облігацій, однак такі заходи можуть створити ризики для інфляційної стабільності у середньо- та довгостроковій перспективі [5].

Важливим аспектом забезпечення бюджетної безпеки є також адаптація податкової системи до умов військового стану. Зокрема, для підтримки малого та середнього бізнесу держава запроваджує податкові пільги, що сприяють збереженню зайнятості та підтримці економічної активності. Однак такі послаблення водночас обмежують обсяги податкових надходжень, що збільшує фінансовий тиск на бюджет. Тому важливим завданням стає розроблення ефективних механізмів податкової підтримки, що могли б сприяти стабілізації економіки без значного зменшення надходжень до державної казни.

Ще одним суттєвим чинником, що впливає на бюджетну безпеку, є державний борг та бюджетний дефіцит [1]. Зростання дефіциту бюджету через високі витрати на оборону змушує уряд звертатися до позик як внутрішніх, так і зовнішніх. Це створює додатковий фінансовий тягар у вигляді виплат за борговими зобов'язаннями, що з часом може погіршити фінансову ситуацію в країні. З огляду на це, важливо розробляти довгострокові стратегії з управління державним боргом, що дозволить зменшити залежність від позик та підтримати бюджетну безпеку навіть після завершення військових дій.

Отже, бюджетна безпека України в умовах військового стану є комплексним поняттям, що включає управління дефіцитом бюджету, забезпечення соціальної стабільності, зменшення залежності від зовнішніх запозичень та збереження економічної стійкості. Міжнародна підтримка у вигляді грантів і кредитів відіграє вирішальну роль у стабілізації бюджету, однак водночас зростає боргове навантаження, що може створити фінансові ризики в майбутньому.

Важливим завданням держави є розроблення довгострокових стратегій, спрямованих на залучення приватних інвесторів, оптимізацію видатків і поступове зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Це забезпечить стійкість державних фінансів та фінансову незалежність України у повоєнний період, сприятиме економічному відновленню та підвищенню макроекономічної стабільності.

Література

1. Богдан Т. П. Державний борг і позики під час війни та методи їх поствоєнного врегулювання. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 27-45. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=774&lang=en&aid=4886.

2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text.
3. Два роки великої війни: як змінилася економіка, доходи українців та державний борг. *Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки*. URL: https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/dva-roki-velikoyi-viyni-yak-zminilas-ekonomikadohodi-ukrayinciv-ta-derzhavniy-borg/.
4. Міністерство фінансів України: *офіційний сайт*. URL: https://mof.gov.ua/uk/.
5. Радіонов Ю. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-55.

УДК 336.32

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Педина Аліна Олександрівна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОСНОВНІ МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансова безпека – це стан економіки, за якого забезпечується стабільність фінансової системи, її стійкість до внутрішніх та зовнішніх шоків. В умовах війни Україна стикається з численними викликами: скороченням економічного зростання, зростанням інфляції, дефіцитом бюджету та збільшенням зовнішнього боргу. Забезпечення фінансової безпеки є важливим елементом для підтримки економічної стійкості, фінансування оборони та соціальної підтримки населення. Наразі є кілька основних методів забезпечення фінансової безпеки в сучасних умовах, а саме:

Монетарні заходи для стабілізації економіки, такі як:

- контроль за курсом національної валюти;
- НБУ запровадив фіксований курс гривні до долара, що дозволило знизити волатильність на валютному ринку;
- валютні інтервенції НБУ для підтримки стабільності гривні та поповнення резервів;
- збільшення облікової ставки;
- НБУ підвищив облікову ставку для стримування інфляції та зміцнення національної валюти;
- введення валютних обмежень;
- обмеження на відплив капіталу та регулювання валютних операцій з метою мінімізації ризику втрати резервів та стабілізації фінансової системи [1].

Фіскальні заходи та державне регулювання, прикладом яких є:

- оптимізація державних витрат;
- скорочення неефективних витрат бюджету та перенаправлення коштів на оборону, гуманітарну допомогу та соціальні виплати;
- впровадження програм зменшення бюрократичних витрат та державного апарату;
- залучення додаткових доходів;
- запровадження військового збору та підвищення податків на окремі категорії бізнесу з метою фінансування військових витрат;
- зміни в податковій політиці, спрямовані на розширення бази оподаткування та зменшення ухилення від сплати податків;
- випуск військових облігацій;
- Уряд випускає військові облігації, що дозволяє залучити кошти від населення та бізнесу на фінансування оборони.

Міжнародна фінансова допомога та співпраця з донорами, наприклад:

- фінансова підтримка від міжнародних організацій;
- Україна отримує кредити та гранти від МВФ, Світового банку, Європейського Союзу та інших донорів. Це дозволяє забезпечити фінансування критично важливих витрат під час війни;
- використання міжнародних резервних кредитних ліній для стабілізації фінансової системи;
- Міжнародні валютні свопи та резервні лінії;
- співпраця з центральними банками інших країн для обміну валютою та підтримки ліквідності;
- підтримка міжнародних партнерів допомагає стабілізувати платіжний баланс та забезпечити фінансування імпорту критично важливих товарів.

Забезпечення стабільності банківської системи, за допомогою таких засобів як:

- підтримка ліквідності банків;
- НБУ проводить операції рефінансування банків, що допомагає підтримувати їхню ліквідність та здатність виконувати свої зобов’язання перед клієнтами;

- регулярний моніторинг банківських установ з метою виявлення потенційних ризиків та запобігання їхньому банкрутству;

- обмеження на зняття готівки та фінансові операції;

- встановлення лімітів на зняття готівки та міжнародні перекази для мінімізації ризику відпливу капіталу;

- посилений контроль за фінансовими операціями для запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Стимулювання економічної активності та підтримка бізнесу:

- кредитні програми для малого та середнього бізнесу;

- запровадження державних програм пільгового кредитування підприємств, що дозволяє бізнесу отримувати фінансування на вигідних умовах;

- гранти та субсидії для підтримки підприємств, що постраждали від війни, особливо в постраждалих регіонах;

- податкові пільги для бізнесу;

- тимчасові податкові канікули та зниження податкового навантаження на бізнес для збереження робочих місць та стимулювання підприємницької активності.

- запровадження спрощених процедур оподаткування та звітності для малого бізнесу [2].

Таким чином використання цифрових технологій у фінансовій сфері забезпечує розвиток цифрових платежів та електронної гривні, підтримку цифрових платіжних систем, що підвищує прозорість фінансових операцій та знижує ризики тіньової економіки, дослідження можливості впровадження електронної гривні для підвищення фінансової інклюзії та стабільності, захист фінансових систем від кіберзагроз, впровадження новітніх технологій для кіберзахисту банківських установ та фінансових платформ, посилення заходів безпеки для запобігання кібератакам на фінансові системи України. Отже, в умовах війни Україна впроваджує комплексні заходи для забезпечення фінансової безпеки, що включають монетарну та фіскальну політику, міжнародну співпрацю, підтримку банківського сектору та стимулювання економічної активності. Забезпечення фінансової безпеки є ключовою умовою для стійкості економіки та відновлення країни після закінчення війни. Продовження ефективної взаємодії між державою, міжнародними партнерами та бізнесом сприятиме підвищенню фінансової стабільності та відбудові економіки.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України (НБУ). URL: https://bank.gov.ua/.

2. Міністерство фінансів України. URL: https://minfin.com.ua.

3. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the *Lecture Notes in Civil Engineering*, 2023, Vol. 299. Cham: Springer, 749–760. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_63.

УДК 338.24(477)

Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Копайгора Ілона Сергіївна, Таран Владислав Олександрович, *студенти*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЄС В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Однією з основних складових частин національної безпеки є, безумовно, економічна безпека. Економічна безпека є не лише підґрунтям зростання економіки держави, а й основою її суспільного розвитку [1]. З моменту початку конфлікту з росією, Україна стикається з численними викликами: руйнуванням інфраструктури, скороченням виробництва, зростанням безробіття і значним тиском на бюджет. У цих умовах підтримка з боку міжнародних партнерів, особливо країн Європейського Союзу, є критично важливою для відновлення та стабілізації економіки України [2].

Європейський Союз відіграє провідну роль у наданні фінансової, технічної та гуманітарної допомоги, спрямованої на забезпечення економічної стійкості України. Це партнерство ґрунтується на взаємній підтримці і прагненні Європи до безпечного, стабільного та демократичного сусіда на сході [3]. Фінансова допомога Україні надходить з різних джерел, серед яких міжнародні фінансові інституції (такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк), держави-донори (США, Європейський Союз, Канада, Японія, Велика Британія та інші), приватний сектор, а також включає пряму бюджетну підтримку, пільгові кредити, гарантії та гранти. Велика частина цієї допомоги є безповоротною та спрямована на реалізацію гуманітарних проектів, підтримку бізнесу, розвиток інфраструктури тощо [4].

Європейський Союз відіграє провідну роль у наданні фінансової, технічної та гуманітарної допомоги, спрямованої на забезпечення економічної стійкості України [5, 6]. Це партнерство ґрунтується на взаємній підтримці і прагненні Європи до безпечного, стабільного та демократичного сусіда на сході. З моменту початку повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року Світовий банк разом із міжнародними партнерами активно залучає фінансування для підтримки уряду України. Ці ресурси спрямовані на забезпечення ключових державних функцій, таких як надання базових послуг і виплата пенсій. Основні напрямки підтримки економічної безпеки з боку країн Європейського Союзу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні напрямки підтримки економічної безпеки з боку країн Європейського Союзу

Напрям підтримки	Сутність
Фінансова підтримка	Однією з найважливіших форм допомоги є надання Україні фінансових ресурсів. Зокрема, ЄС виділив значні кошти у вигляді кредитів і грантів. Вони призначені для покриття бюджетного дефіциту, підтримки платіжного балансу та забезпечення стабільності фінансової системи України. За останні роки було ухвалено кілька макрофінансових програм допомоги, спрямованих на поліпшення умов ведення бізнесу, підтримку фінансової системи та стабілізацію державних фінансів.
Інвестиції в інфраструктурні проєкти	Країни ЄС активно інвестують у відновлення критичної інфраструктури України. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) надають кредити для реконструкції транспортної мережі, модернізації енергетичних об'єктів та покращення інфраструктури охорони здоров'я і водопостачання. Ці інвестиції сприяють створенню робочих місць і зміцненню економіки.
Підтримка енергетичної безпеки	Енергетична незалежність України є одним з ключових елементів економічної безпеки. ЄС допомагає у впровадженні проєктів енергоефективності, модернізації енергетичної інфраструктури та інтеграції української енергосистеми до європейської.
Гуманітарна та соціальна допомога	Країни ЄС також надають гуманітарну допомогу, зокрема для підтримки внутрішньо переміщених осіб, які залишили свої домівки через бойові дії. Ця підтримка включає забезпечення житлом, соціальними виплатами, медичними послугами та навчанням. Подібні ініціативи сприяють соціальній стабільності та зменшують тягар на український бюджет.
Допомога у впровадженні реформ	ЄС допомагає Україні у проведенні структурних реформ у таких важливих сферах, як правосуддя, боротьба з корупцією, державне управління та фінансовий сектор. Європейські експерти надають технічну допомогу, щоб поліпшити прозорість, підзвітність і ефективність державних установ, що покращує інвестиційний клімат та створює кращі умови для економічного розвитку.
Торгівля та економічна інтеграція	З моменту укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було відкрито нові можливості для розвитку торгівлі та економічної інтеграції. Спрощення митних процедур, зниження тарифів та гармонізація стандартів з європейськими значно розширюють доступ українських товарів на європейські ринки, що позитивно впливає на зростання експорту та національної економіки загалом.

Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями є ефективною і плідною, що підтверджується укладеними кредитними угодами та успішно реалізованими проектами. Міжнародна підтримка відіграє вирішальну роль у збереженні економічної стабільності України під час війни, сприяючи макроекономічній стабільності та підтримці ключових секторів. Російська агресія стала серйозним викликом для економічної безпеки України, але завдяки міжнародній допомозі країна має можливість подолати ці труднощі й закласти основу для повоєнної відбудови економіки.

Література

1. Москвін Б.Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка і організація управління*. 2022. №2 (46).

2. Мазаракі А.А., Мельник Т.М. Економічна безпека України в умовах російської агресії. *Держава та економіка*. 2022. № 5.

3. Onyshchenko S.V., Maslii O.A., Hlushko A.D., Zahorulko T.A. Challenges and threats to socio-economic security of Ukraine under martial law. Economy and region. 2023. №1 (88). P. 135–143.

4. Trebesch C. Foreign support to Ukraine: Evidence from a database of military, financial, and humanitarian aid. VOXey.2023. URL: https://cepr.org/voxeu/columns/foreign-support-ukraine-evidence-database-military-financial-and-humanitarian-aid

5. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

6. Social and Economic Security: Threats and Strengthening Targets. A monograph / Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. 203 p.

УДК 336.1:352

Волкова Валерія Валеріївна,
кандидат економічних наук, доцент
Щербата Анна Володимирівна,
здобувачка вищої освіти
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В сучасній українській економіці бюджетна система є одним з основних механізмів збору, розподілу та використання коштів як на державному, так і на місцевому рівні. Місцеві бюджети, як невід'ємна частина цієї системи, забезпечують фінансову основу для діяльності органів місцевого самоврядування, дозволяючи їм виконувати покладені на них функції, що особливо важливо в умовах відновлення України. Саме через місцеві бюджети здійснюється формування та використання фінансових ресурсів на рівні окремих громад.

Місцеві бюджети є основним фінансовим інститутом місцевого самоврядування, котрий акумулює, розподіляє та перерозподіляє доходи, які необхідні для забезпечення соціально-економічного зростання території, а також ефективного функціонування територіальних громад [1, с. 55].

На рисунку 1 зображено співвідношення доходів місцевих та державного бюджетів. З представленого графіка видно, що значна частина ресурсів зосереджена в державному бюджеті та має тенденцію до зростання, що свідчить про збільшення надходжень до державної скарбниці. Доходи місцевих бюджетів також мають позитивну динаміку. Найбільш помітне зростання спостерігається у 2022 році, яке пов'язане з повномасштабною війною, адже в цей період значно збільшилися податкові надходження до місцевих бюджетів від військовослужбовців, серед інших причин зростання доходів місцевих бюджетів варто зазначити інфляцію, зміни податкового законодавства тощо.

Основними складниками доходів до місцевих бюджетів, відповідно до Бюджетного кодексу України [3], є податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій із капіталом і трансферти. Тому доцільно зосередити увагу на аналізі зміни показників структури доходів місцевих бюджетів (рис. 2).

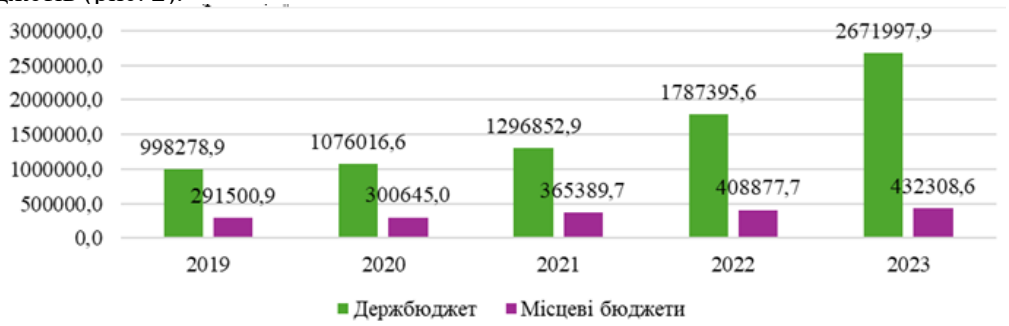

Рис. 1. Співвідношення доходів державного та місцевих бюджетів в Україні за 2019–2023 рр., млн. грн. [2]

Основним джерелом доходів місцевих бюджетів протягом усього періоду є податкові надходження. Їх частка в загальній сумі доходів є значною і демонструє стійку тенденцію до зростання – з 270 545,7 млн. грн. до 434 540,9 млн. грн.

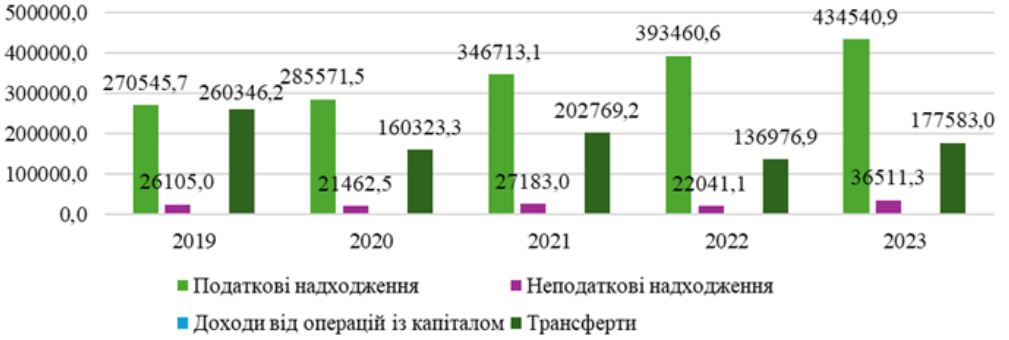

Рис. 2. Структура доходів місцевих бюджетів в Україні за 2019 –2023 рр., млн. грн. [2].

Неподаткові надходження також демонструють тенденцію до зростання з незначними коливаннями у 2020 та 2022 роках, хоча їхня частка в загальній сумі доходів є меншою порівняно з податковими. Доходи від операцій з капіталом мають незначну питому вагу в загальній структурі

доходів. Трансферти є важливим джерелом фінансування місцевих бюджетів. Спостерігаємо, що їх обсяг значно збільшувався в 2019 році – 260 346,2 млн. грн., що пов'язано з пандемією COVID-19.

Пандемія COVID-19 і війна в Україні суттєво вплинули на місцеве самоврядування, створивши низку проблем, серед яких: скорочення доходів місцевих бюджетів; зростання витрат на соціальну сферу; зниження інвестиційної привабливості регіонів. Щодо подолання цих проблем, то частково вдалося зменшити негативні наслідки за рахунок державної підтримки та міжнародної допомоги.

В подальшому для розвитку місцевого самоврядування в умовах відновлення України необхідно зміцнити їх фінансову незалежність. Одним із способів посилення цієї незалежності є включення до дохідної частини місцевих бюджетів податку на прибуток комунальних підприємств, земельного податку, збору за торговий патент на підприємницьку діяльність та єдиного податку для малих підприємств. Додатково, на нашу думку, збільшити доходи місцевих бюджетів можна шляхом запровадження податку на нерухомість і податку на розкіш для фізичних осіб та включення їх до бюджетів територіальних громад. Крім того, закріплення частини загальнодержавних податків на рівні бюджетів територіальних громад також може стати важливим джерелом надходжень. Реалізація запропонованих заходів має супроводжуватися розробкою ефективних механізмів управління фінансами на місцевому рівні з дотриманням принципів прозорості та підзвітності.

Література

1. Стороженко Н.О., Височина А.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку місцевих фінансів України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* Том 32 (71). Випуск № 5, 2021, с. 54-59. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_5/13.pdf.

2. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open Budget. Доходи. 2024. URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes.

3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text.

УДК 336.32

Іщук Леся Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент,
***Сокол Христина Ярославівна,** здобувач вищої освіти*
Луцький національний технічний університет (Україна)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В сучасних умовах фінансова безпека є одним із важливих чинників стійкості держави, що гарантує економічну стабільність, створює захист від фінансових ризиків, сприяє залученню інвестицій, що є в сукупності важливим для побудови міцної фінансової системи.

Загалом фінансова безпека держави – це такий стан її фінансової системи, що характеризується високим рівнем розвитку, цілісності, стійкості і конкурентоспроможності держави, що забезпечує необхідну основу для здійснення економічної і соціальної політики з метою забезпечення національної безпеки, а також протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам безпеки країни [1].

Фінансова сфера успішно адаптувалася до складних умов воєнного стану. Адже банки продовжують надавати послуги, продовжують діяльність страхові організації та небанківські фінансові установи. Водночас для забезпечення фінансової стабільності в надзвичайно складних умовах воєнного часу потрібні тісна координація дій та ефективна підтримка всіх учасників фінансового ринку. Тому серед факторів, що впливають на фінансову безпеку країни, можна виділити наступні:

1. Військові дії та складна геополітична ситуація, що призвело до значних витрат на оборону, соціальну підтримку, спричинило збільшення державного боргу;
2. Підтримка міжнародних партнерів у вигляді фінансових інвестицій та вкладів;
3. Політика Національного банку України;
4. Боротьба з корупцією, що допомагають підвищити ефективність економіки;
5. Тіньова економіка та інфляція;
6. Рівень державного боргу та контроль за ним.

Як бачимо у системі фінансової безпеки є певні недоліки, тому задля зміцнення фінансової безпеки в Україні пропонуємо наступні заходи:

1. Більш активно здійснювати співпраці з міжнародними фінансовими установами, а також із приватними інвесторами шляхом створення сприятливих умов;

2. Розробка та впровадження виваженої грошово-кредитної політики, стабілізація національної грошової одиниці та зниження рівня інфляції для задоволення потреб економічного зростання країни [2,4].

3. Створення стратегії, що допоможе зменшити частку державного боргу;

4. Здійснення моніторингу бюджетних витрат, що дозволить фінансувати вільні кошти в критично важливі сфери: оборона, соціальна підтримка, інфраструктура, тощо;

5. Залучення капіталу від підприємств на внутрішньому ринку, стимулювання розвитку фондового ринку та залучення інвестицій;

6. Удосконалення системи оподаткування та спрощення податкової звітності, що дозволить збільшити надходження до бюджету та забезпечить кращий контроль за фінансовими ресурсами.

Таким чином, сьогодні, як ніколи, проблема забезпечення фінансової безпеки підприємства має важливе тактичне та стратегічне значення. Адже від того, наскільки якісно, ефективно і, головне, прибутково буде здійснювати свою діяльність суб'єкт господарювання, залежить благополуччя всієї країни. Отже, реалізація запропонованих нами заходів сприятиме зміцненню фінансової безпеки України, підвищить її економічну стійкість і забезпечить більш стабільне майбутнє для країни.

Література

1. Вудвуд В. В. Сутність та роль фінансової безпеки держави в сучасних умовах функціонування. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки.* 2020. Вип. 1-2. С. 30-40.

2. Драган І. Проблеми фінансової безпеки в Україні та шляхи їх подолання. *Наука – виробництву*. 2023. С. 181.

3. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: затв. Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. База (БД) «Законодавство України». *Верховна Рада (ВР) України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/347/2021.

4. Поліщук В.Г. The concept of financial security and confidence in the context of financial inclusion. *Економічний форум*. Наук. ж-л. 2022. № 2(1). С. 126-133.

УДК 336.22

Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Дуброва Катерина Олександрівна, Левкова Ірина Миколаївна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ЯК БАЗИСУ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Формування податкової культури населення та суб'єктів господарювання є важливим завданням економічної політики будь-якої країни. Податкова культура відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності державних фінансів, сприяє зміцненню фінансової безпеки та створює основу для сталого економічного розвитку. Низький рівень податкової дисципліни, недостатня прозорість у використанні бюджетних коштів та високий рівень тіньової економіки значно ускладнюють реалізацію фінансової політики держави, підривають довіру громадян до інституцій та створюють ризики для фінансової безпеки.

В умовах інтеграції України до європейського економічного простору підвищення податкової культури є особливо актуальним та охоплює не лише своєчасну сплату податків, але й усвідомлення їхнього суспільного значення. Це передбачає як удосконалення нормативно-правової бази, так і розробку ефективних механізмів комунікації між державою, бізнесом і громадянами. У цьому контексті податкова культура виступає важливим чинником забезпечення фінансової безпеки України, зміцнення її економічного суверенітету та стабільності.

Податкова культура є основою стабільної економіки, соціальної справедливості та розвитку держави. У наукових джерелах виокремлюють кілька рівнів податкової культури [1]:

1) пасивний рівень – характеризується формальним виконанням податкових обов'язків без розуміння їхньої необхідності;

2) активний рівень – передбачає усвідомлену участь у сплаті податків та інтерес до податкового законодавства;

3) професійний рівень – охоплює фахівців, які не лише досконало володіють податковим правом, а й надають консультації іншим платникам.

Стан податкової культури в Україні характеризується суперечливими тенденціями. З одного боку, спостерігається зростання податкової свідомості серед молоді та бізнесу, який працює на експорт. З іншого боку, низький рівень довіри до державних органів, ухилення від сплати податків та корупція стримують розвиток податкової культури.

Причини низького рівня податкової культури в Україні мають глибоке коріння: податки у нашій державі до моменту незалежності сприймалися як вимушений внесок, а не як інвестиція в спільне добро. Це залишило значний відбиток на свідомості багатьох поколінь. Значна частина населення і сьогодні не має достатніх знань про податкову систему та її роль у функціонуванні держави. Низький рівень життя, особливо серед найбільш вразливих верств населення, спонукає людей шукати способи уникнути податкових зобов'язань. Крім того, неефективність державних органів, корупція та бюрократичні бар'єри підривають довіру громадян до влади і демотивують їх до добросовісної сплати податків.

Підвищення податкової культури – це складний і багатогранний процес, який вимагає комплексного підходу. Тільки за умови тісної співпраці держави, бізнесу та громадськості можна досягти значних результатів, сформувати податкову свідомості населення та побудувати ефективну і прозору податкову систему.

Аналіз сучасного стану податкової культури в Україні вказує на гостру потребу в масштабних реформах. Для підвищення податкової культури необхідно реалізувати комплекс заходів, серед яких:

1) підвищення фінансової грамотності платників податків, зокрема, шляхом проведення інформаційних кампаній в засобах масової інформації та соціальних мережах, створення інтерактивних онлайн-платформ для самостійного вивчення податкового законодавства [2];

2) оптимізація податкових процедур – зменшення адміністративного навантаження на платників податків шляхом впровадження цифрових технологій, сприяння детінізації економіки через створення сприятливих умов для малого та середнього бізнесу [3];

3) посилення відповідальності за податкові правопорушення, включаючи адміністративну та кримінальну відповідальність;

4) підвищення рівня залучення громадськості через створення консультативних рад за участю представників бізнесу, громадських організацій та експертів; проведення громадських обговорень з питань податкової політики [4, 5].

Реалізація цих заходів сприятиме формуванню високого рівня податкової культури, що стане основою для зменшення податкових правопорушень, забезпечення стабільного наповнення бюджету та зміцнення фінансової безпеки України.

Таким чином, підвищення податкової культури є ключовим чинником забезпечення фінансової стабільності та зміцнення економічної безпеки України. Формування відповідального ставлення до виконання податкових зобов'язань вимагає комплексного підходу, що охоплює освітні ініціативи, прозорість у використанні податкових коштів та удосконалення податкового адміністрування. Забезпечення довіри громадян до податкової системи можливе через зниження рівня корупції та посилення прозорості державних фінансів. Важливим напрямом є також створення сприятливих умов для легалізації бізнесу та спрощення процедур сплати податків. Реалізація цих заходів сприятиме посиленню фінансової стійкості держави та формуванню позитивного іміджу на світовій арені.

Література

1. Башинський І. А. Формування податкової культури в Україні. *Зб. наук. праць Херсонського національного технічного університету*. 2011. Вип. 2 (5).

2. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2022. № 46. С. 39-46.

3. Глушко А.Д. Дерегуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2022. С. 24–27.

4. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/ sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r.

5. Глушко А. Д., Пантась В. В., Бабенко С. Р. Інформаційна політика в системі забезпечення фінансової безпеки держави. Ефективна економіка. 2022. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua.

6. Varnalii Z.S., Onyshchenko S.V., Maslii O.A. Threats to the economic security of Ukraine in the context of globalization and international competition. Security and competitive strategies of Ukraine's development in the global economy: a monograph / edited by A.I. Mokiya. Mokia. Zaporizhzhia-Lviv: F P Mokshanov V.V., 2019. P. 198–251.

7. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2016. № 4 (8). С. 126–135.

8. Онищенко С., Маслій О., Ківшик О., Черв'як А. Вплив страхового ринку на фінансову безпеку України. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2023. 1(48). 268–281.

УДК 336.144

Волкова Валерія Валеріївна,
кандидат економічних наук, доцент
Ніколаєва Анастасія Павлівна,
здобувачка вищої освіти
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Основним джерелом фінансових ресурсів для реалізації завдань місцевого самоврядування в Україні є місцеві бюджети. Від стабільності та ефективності роботи місцевих бюджетів залежить економічний розвиток регіону, рівень соціальної захищеності мешканців та якість надання державних послуг. Проте в сучасних умовах місцеві бюджети часто стикаються з такими проблемами, як недостатність коштів, незбалансованість доходів і видатків, залежність від державних трансфертних платежів.

Доходи місцевих бюджетів є важливим показником фінансової незалежності та стабільності регіону. Аналіз доходів дає змогу зрозуміти економічний стан країни, темпи зростання місцевих бюджетів і здатність місцевої влади фінансувати соціальні програми, інфраструктуру та інші потреби громадян. Діаграма на рисунку 1 демонструє динаміку доходів місцевих бюджетів України за період 2018-2023 років.

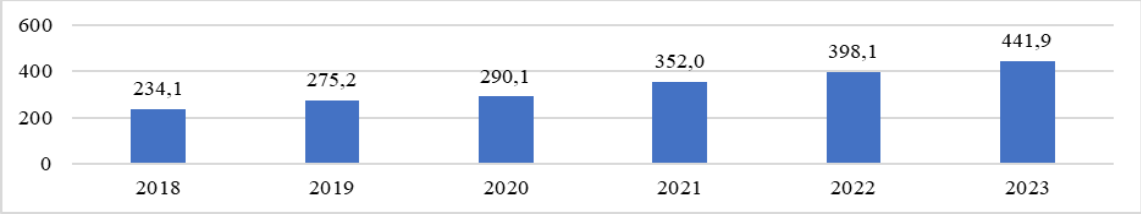

Рис. 1. Доходи місцевих бюджетів за 2018-2023 роки в млрд грн [1].

Як видно з рисунку 1, з 2018 по 2023 рік надходження до місцевих бюджетів України стабільно зростали, що свідчить про позитивну динаміку місцевої фінансової підтримки. Якщо у 2018 році доходи становили 234,1 млрд грн, то у 2023 році цей показник зросте до 441,9 млрд грн, що є значним зростанням.

У 2019 році доходи зросли на 41,1 млрд грн порівняно з 2018 роком, досягнувши 275,2 млрд грн. У 2020 році темпи зростання дещо сповільнилися, і доходи склали 290,1 млрд грн. З 2021 року спостерігається помітне збільшення доходів до 352,0 млрд грн, що свідчить про певне відновлення після економічних труднощів, викликаних світовою кризою 2020 року. У 2022 році доходи зросли до 398,1 млрд грн, що є значним приростом, ймовірно, завдяки реформам у сфері децентралізації та фінансовій підтримці регіонів. У 2023 році доходи місцевих бюджетів досягли найвищого рівня за розглянутий період — 441,9 млрд грн, що відображає сталий розвиток та ефективність впроваджених фінансових заходів.

Загалом, за аналізований період доходи місцевих бюджетів зросли майже вдвічі. Це свідчить про позитивні зміни у фінансовому забезпеченні місцевих органів влади, а також про посилення економічного потенціалу регіонів.

Податкові надходження до місцевих бюджетів є основним джерелом фінансування для забезпечення розвитку регіональної інфраструктури, надання соціальних послуг та підвищення якості життя громадян. Розуміння складу податкових надходжень може допомогти визначити, які податки мають найбільший вплив на формування бюджету та в якому напрямку слід розвивати податкову політику. На рисунку 2 наведено розподіл податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2023 році.

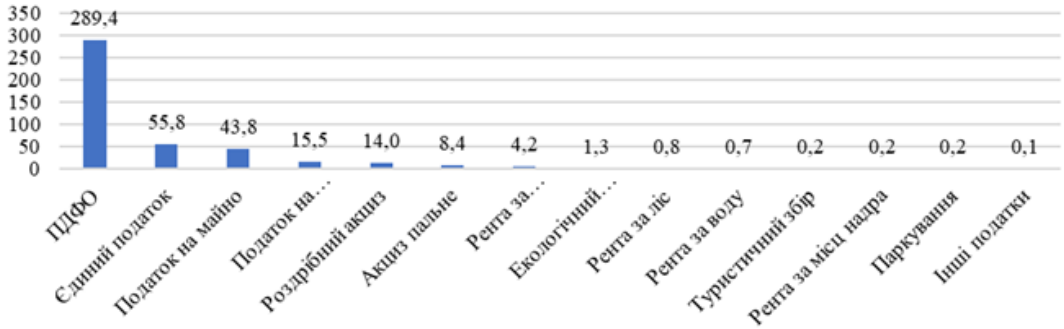

Рис. 2. Склад податкових надходжень місцевих бюджетів у 2023 році в млрд грн [2].

Як видно з рисунку 2, ПДФО становить переважну частку всіх податкових надходжень місцевих бюджетів. З показником у 289,4 млрд грн він є найважливішим джерелом доходів, що вказує на суттєву роль цього податку в підтримці місцевих фінансів. Висока частка ПДФО пояснюється тим, що цей податок безпосередньо залежить від рівня зайнятості та доходів населення. Другим за значущістю єдиний податок, який вносить помітний внесок до місцевих бюджетів, що свідчить про важливість малого та середнього бізнесу в економіці регіонів. Стабільність цього джерела доходів вказує на розвиток підприємницької діяльності.

Податок на майно займає третє місце і включає різні види оподаткування нерухомості та землі, що вказує на стабільне джерело доходів для місцевих бюджетів. Його значення зростає зі збільшенням обсягу приватного та комерційного майна. Податок на прибуток – 15,5 млрд грн, Цей податок, хоча і є меншим за попередні, також відіграє важливу роль у формуванні місцевих бюджетів, особливо в регіонах із розвинутим бізнесом. Роздрібний акциз та акциз на пальне – 14,0 млрд грн та 8,4 млрд грн відповідно. Ці акцизи свідчать про важливість товарообігу й ринку пального для місцевих доходів, що також підкреслює залежність регіонів від комерційної діяльності.

Інші податки включають екологічний податок (4,2 млрд грн), ренту за надра, ренту за ліс, воду, туристичний збір тощо. Вони мають меншу питому вагу, однак кожен з них робить свій внесок у загальний бюджет і є важливим для окремих регіонів.

Загалом структура податкових надходжень за 2023 рік свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від податків на доходи фізичних осіб та підприємницьку діяльність. Ця тенденція відображає зростання регіональної економіки та її залежність від зайнятості населення та ділової активності.

Далі розглянемо видатки місцевих бюджетів України по галузях у 2023 році, що дозволяє оцінити, які сфери отримують найбільшу фінансову підтримку та які з них є критично важливими для розвитку суспільства.

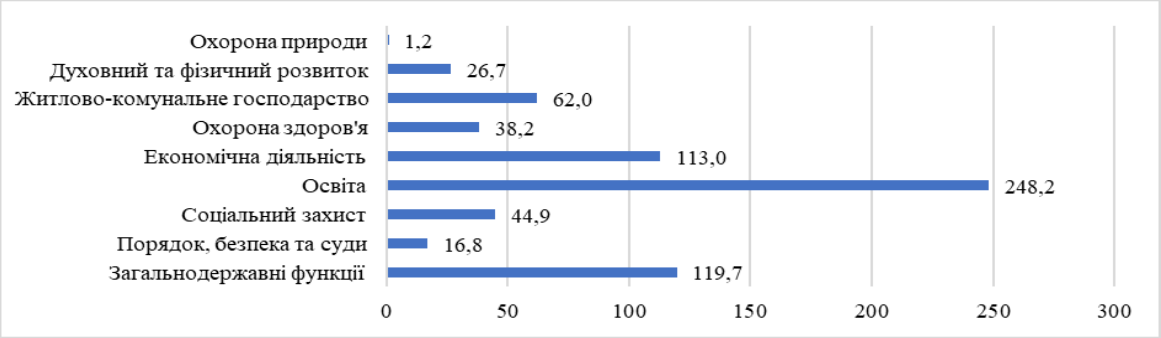

Рис. 3. Обсяги видатків місцевих бюджетів по галузях у 2023 році в млрд грн

Як видно з рисунку 3, освіта є найважливішою серед витрат місцевих бюджетів, що свідчить про високу пріоритетність цього сектора. Виділення значних коштів на освіту свідчить про прагнення до розвитку людського капіталу, забезпечення якісного навчання та підтримки освітньої інфраструктури. Економічна діяльність – 113,0 млрд грн, значні інвестиції в економічну діяльність вказують на спрямованість місцевих бюджетів на стимулювання економічного розвитку, підтримку малого та середнього бізнесу, а також реалізацію інфраструктурних проектів, що важливо для сталого розвитку регіонів. Загальнодержавні функції становлять 119,7 млрд грн, це включає витрати, пов`язані з адміністративним управлінням, безпекою та іншими функціями, необхідними для забезпечення ефективного функціонування державних інституцій. Житлово-комунальне господарство – 62,0 млрд грн.

Витрати на житлово-комунальне господарство відображають зусилля щодо покращення якості житла, водопостачання, теплопостачання та інших комунальних послуг для населення. Фінансування охорони здоров’я (38,2 млрд грн) є важливою складовою бюджету, що демонструє прагнення забезпечити належний рівень медичних послуг для населення. Соціальний захист – 44,9 млрд грн, витрати спрямовані на підтримку найбільш уразливих верств населення, зокрема людей похилого віку, малозабезпечених та осіб з інвалідністю. Духовний та фізичний розвиток (26,7 млрд грн), охоплює підтримку спорту, культури та інших заходів, спрямованих на духовний і фізичний розвиток громадян. Порядок, безпека та суди становлять 16,8 млрд грн, витрати включають фінансування правоохоронних органів та судової системи, що є важливим для забезпечення правопорядку та правосуддя. Незважаючи на невелику частку, фінансування заходів з охорони природи (1,2 млрд грн) свідчить про зростаючу увагу до екологічних питань.

Отже, для підвищення ефективності місцевих бюджетів необхідно оптимізувати витрати, спрямовуючи ресурси на пріоритетні сфери, та збільшити податкову базу, підтримуючи розвиток бізнесу і боротьбу з тіньовою економікою. Важливим є впровадження сучасних ІТ-рішень, прозорість у використанні коштів та залучення громадськості до бюджетного процесу. Державно-приватне партнерство сприятиме реалізації інфраструктурних проектів, а підвищення кваліфікації кадрів допоможе покращити управління бюджетом, що, загалом, підвищить якість життя громадян.

Література

1. Портал «Бюджет для громадян». URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes.
2. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. Всеукраїнська Асоціація ОТГ. URL: https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhetiv-za-2023-rik/.
3. Міністерство Фінансів України. *Міністерство Фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582.

УДК 336.32

Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Нестеренко Сніжана Володимирівна, Ширай Каріна Олександрівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова безпека бізнесу в сучасних умовах є критично важливою, оскільки підприємства стикаються з численними загрозами, такими як руйнування інфраструктури, зниження платоспроможності клієнтів та підвищення вартості фінансових ресурсів. Запровадження воєнного стану в Україні через військову агресію з боку росії спричинило значні порушення в економіці, що вплинули на різні аспекти діяльності підприємств, такі як ланцюги поставок, ринковий попит, інвестиційний клімат та доступ до фінансових ресурсів [1]. Перебої у функціонуванні бізнесу створюють значні ризики для їх фінансової безпеки, потенційно впливаючи на прибутковість, ліквідність, платоспроможність та загальну фінансову стабільність. Необхідно визначити ефективні стратегії та механізми формування фінансової безпеки в таких складних умовах, що включає глибоке розуміння специфічних ризиків, пов'язаних з воєнним станом, а також розробку адаптивних та стійких практик управління фінансами для мінімізації цих ризиків та забезпечення фінансової безпеки [2]. Військові дії створюють форс-мажорні обставини, можуть призвести до значних фінансових втрат та нестабільності. Фінансова безпека бізнесу включає здатність підприємства забезпечувати стабільність фінансових ресурсів, ефективно управляти ризиками та адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Фінансова безпека підприємства, як складова економічної безпеки, є динамічним і складним механізмом. На нього впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори, і він тісно пов'язаний з більш широким економічним середовищем. Цей механізм виконує подвійну функцію: захищає фінансову стабільність підприємства шляхом мінімізації грошових ризиків та забезпечення достатності капіталу, а також підвищує ефективність діяльності підприємства за рахунок стратегічного та раціонального використання фінансових ресурсів [3, 4]. Однак, для досягнення цих цілей, необхідно визначити конкретні завдання та розробити систему для їх виконання. Базуючись на основних функціональних завданнях фінансової безпеки формується алгоритм етапів, спрямований на зміцнення фінансової безпеки бізнесу.

У кризових умовах та в умовах повномасштабного вторгнення на територію України, що характеризується швидкими змінами ресурсної бази та коливаннями цін на фактори виробництва, першочерговим завданням створення та функціонування системи фінансової безпеки, захист від дестабілізуючих впливів, як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, необхідних для підтримки операційної функціональності [5]. Без нейтралізації загроз ефективне функціонування стає недосяжним, що призводить до потенційного зниження значень основних показників функціонування.

Суттєвою загрозою для фінансової безпеки підприємств в умовах економічної нестабільності, зокрема під час воєнного стану, є спад ділової активності, що призводить до зниження валового внутрішнього продукту [6]. Така ситуація посилюється зменшенням обсягу інвестиційного попиту, зростанням цін на сировину, матеріали та товари, а також збільшенням витрат на логістику та виробництво. Ці фактори безпосередньо впливають на фінансову стабільність підприємств, знижуючи рівень прибутковості, ефективності та рентабельності, що у свою чергу може призводити до скорочення штату працівників, зменшення ділової активності та посилення соціально-економічних ризиків.

У відповідь на ці виклики підприємства мають розробляти та впроваджувати адаптивні стратегії кризового управління. Зокрема, важливим напрямком є диверсифікація ресурсів, яка передбачає зменшення залежності від окремих постачальників або ринків збуту. Це забезпечує гнучкість і стійкість підприємств до змін у зовнішньому середовищі [7]. Іншим важливим механізмом є розробка стратегії фінансового управління, що включає планування бюджетів, контроль витрат та оптимізацію грошових потоків. Крім того, підприємствам варто активно використовувати страхування як механізм управління ризиками для захисту активів та зменшення

фінансових втрат у випадку настання форс-мажорних обставин. Особливу увагу слід приділити резервуванню даних та створенню цифрових копій критично важливої інформації, що сприяє мінімізації операційних ризиків і збереженню операційної функціональності у випадку втрати доступу до фізичних активів або інфраструктури. Застосування перелічених підходів дозволяє підприємствам адаптуватися до нестабільних умов, зменшувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх загроз та забезпечувати збереження своєї фінансової безпеки. У довгостроковій перспективі ці заходи не лише стабілізують функціонування підприємств, а й сприятимуть відновленню економічної активності в країні.

Отже, фінансова безпека бізнесу в умовах воєнного стану є ключовим фактором для збереження стабільності та життєздатності компаній. Впровадження ефективних стратегій управління ризиками та адаптивних фінансових практик дозволяє мінімізувати негативний вплив внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечуючи стійкість та подальший розвиток бізнесу.

Література

1. Варналій З.С., Бондаренко С.М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету*, 2023. № 56. С. 106–113. URL: https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113.

2. Глушко А.Д., Матяш Т.В., Токаюк Л.О. Обліково-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 22 жовтня 2020 р. Полтава: ПолтНТУ, 2020. С. 71–72.

3. Варналій З.С., Чеберяко О.В., Микитюк О.П., Бондаренко, С.М. Актуалітети фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнного часу. *Academy Review, 2024*, 1(60), 123–141. URL: https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-1-60-9.

4. Глушко А.Д., Власенко В.А., Чепіжна Е.Б. Методика оцінювання ефективності інвестиційних проектів інструментами MS Excel. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 27 жовт. 2021 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2021. С. 113-114.

5. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Регуляторні інструменти підтримки та відновлення національної економіки України. *Академічна й університетська наука*: результати та перспективи: XV Міжнародна науково-практична конференція, 02 грудня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 43–45.

6. Ситник Н.С., Шеремета Л.М. Особливості забезпечення фінансової безпеки бізнесу в умовах воєнного стану. *Фінансовий простір*, 2023, (184), 45–52.

7. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2.

8. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки».* 2022. № 6. Том 1. С. 249-258.

9. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. №46. С. 39-46.

УДК 336:37.016

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Бородай Антоніна Віталіївна, Булка Анастасія Михайлівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРАЇНИ

Підвищення фінансової грамотності населення є важливим елементом економічного розвитку України, адже недостатня обізнаність у фінансових питаннях має негативні наслідки як для особистого добробуту громадян, так і для економічної стабільності країни в цілому. За даними досліджень, лише 11% українців мають високий рівень фінансової грамотності, тоді як 52% досягають лише базового рівня, а 37% залишаються із низьким рівнем обізнаності [1]. Такі показники свідчать про необхідність подальшого розвитку освітніх програм у фінансовій сфері, адже, за даними Національного банку України, 40% населення витрачають більше, ніж заробляють, що збільшує ризик боргової залежності та створює труднощі з управлінням особистими фінансами. За глобальним індексом фінансової грамотності, Україна набрала лише 11,6 балів із можливих 21, що значно нижче середніх показників країн ЄС [2] (табл. 1). Це свідчить про відставання у формуванні фінансових знань серед населення.

Таблиця 1

Індекс фінансової грамотності: порівняння країн за компонентами

Компонент	Україна, 2021 р. (бал)	Україна, 2018 р. (бал)	Зміна, %	Середнє по країнах порівняння, 2020 р. (бал)	Середнє по країнах порівняння, 2016 р. (бал)	Зміна, %	Середнє по вибірці країн ОЕСР, 2020 р. (бал)	Середнє по вибірці країн ОЕСР, 2016 р.* (бал)	Зміна, %
Знання (із 7)	4,3	4	7,5	4,7	4,5	4,4	4,7	4,7	0,0
Поведінка (із 9)	5,5	5,2	5,8	5,1	4,8	6,3	5,4	5,2	3,8
Ставлення (із 5)	2,5	2,4	4,2	2,9	3	-3,3	2,9	3,1	-6,5
Загальний бал із фінансової грамотності (із 21)	**12,3**	**11,6**	**6,0**	**12,7**	**12,4**	**2,4**	**13**	**13**	**0,0**
Загальний індекс із фінансової грамотності (у відсотках)	58%	55%	5,5	60%	59%	1,7	62%	62%	0,0

Джерело: [3].

Проте останніми роками було запроваджено декілька важливих ініціатив для поліпшення ситуації. Зокрема, з 2022 року Міністерство освіти і науки України запровадило курс «Фінансова грамотність» у понад 200 школах, надаючи базові знання з управління фінансами та планування особистого бюджету. Цей курс розроблений із урахуванням рекомендацій міжнародних організацій і спрямований на підвищення фінансової культури серед молоді, що є важливим кроком у довгостроковій перспективі.

Фінансові інституції відіграють важливу роль у підвищенні фінансової грамотності. Національний банк України (НБУ) реалізує освітні проєкти спільно з міжнародними партнерами, такими як USAID та Міжнародна фінансова корпорація (IFC) [3]. Банки, зокрема «ПриватБанк», активно запускають освітні онлайн-курси, вебінари, семінари для своїх клієнтів, підвищуючи рівень знань серед населення щодо бюджетування, заощаджень, інвестування та інших фінансових аспектів. Такі ініціативи сприяють підвищенню довіри до фінансової системи та стимулюють розвиток економічно обґрунтованої поведінки серед громадян [2] .

Системне підвищення фінансової грамотності має значний економічний вплив: це сприяє зниженню боргової залежності, збільшує здатність населення розуміти та використовувати фінансові продукти, а також сприяє розвитку малого бізнесу та підвищенню економічної активності. За даними OECD, фінансово обізнане населення більш ефективно управляє своїми доходами, має вищі показники заощаджень і може спрямовувати ресурси на інвестиції, що знижує вразливість економіки до зовнішніх факторів [3].

Основними методами підвищення фінансової грамотності є інтеграція фінансової освіти у навчальні програми шкіл та університетів, проведення масових інформаційних кампаній, семінарів і тренінгів, а також використання цифрових технологій – таких як мобільні додатки та онлайн-курси – для навчання. Крім того, серед переваг підвищення фінансової грамотності є формування культури заощадження, відповідальне споживання та довгострокове планування фінансового добробуту. Це створює основи для економічної стабільності країни й сприяє формуванню фінансово відповідального суспільства .

Водночас існують і виклики: недостатнє фінансування програм, а також обмежений доступ до навчальних матеріалів для населення у сільських та віддалених регіонах ускладнюють рівний доступ до фінансової освіти. Тим не менш, фінансова грамотність є важливим аспектом економічного розвитку, що здатен забезпечити стабільне майбутнє як для громадян, так і для країни в цілому [4].

Таким чином, підвищення фінансової грамотності населення є важливим завданням, яке потребує активної участі держави, фінансових установ та освітніх закладів. Освітні програми, тренінги та цифрові ресурси є ефективними інструментами для досягнення цієї мети.

Література

1. Національний банк України. (2021). «Фінансова грамотність українців: опитування та результати». URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-ostanni-tri-roki-riven-finansovoyi-gramotnist-ukrayintsiv--polipshivsya--rezultati-doslidjennya.

2. «В Україні зріс індекс фінансової грамотності населення – НБУ». Мінфін. 26 листопада 2021. URL: https://minfin.com.ua/ua/2021/11/26/76138703/.

3. Національний банк України. Дослідження фінансової грамотності, інклюзії та добробуту: звіт за 2021 рік. URL: https://bank.gov.ua.

4. ЛІГА.net. (2021). «Українці підвищили рівень фінансової грамотності за останні три роки – дослідження». URL: https://finance.liga.net.

5. ICG. (2021). «Підсумки 2021: Леся Войтицька з НБУ розповіла про фінансову грамотність». URL: https://www.icg.biz.ua/pidsumki-2021-lesya-vojtitska-z-nbu-rozpovila-pro-finansovu-gramotnist/.

6. Худолій Ю.С., Користова В.С. Фінансово-економічна безпека підприємств в процесі адаптації до викликів цифрового середовища. *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. Інтернет–конф., 06 черв. 2024 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2024. С. 168–170.

УДК 336.22

Глушко Аліна Дмитрівна,
кандидат економічних наук, доцент
Гайдамашко Марія Сергіївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкові надходження є невід'ємною складовою фінансової забезпеченості держави [1], особливо в умовах повномасштабного вторгнення. Для України стабільні податкові надходження є критично важливими для підтримки оборонних зусиль, надання гуманітарної допомоги та забезпечення процесу післявоєнного відновлення. Повномасштабна війна стала переконливим доказом того, що принцип гнучкості податкової політики є необхідною умовою для збереження економічної активності та соціальної стабільності держави в умовах воєнного стану.

Згідно Бюджетного кодексу України основними складовими доходів державного бюджету є податкові, неподаткові та інші надходження передбачені відповідно до законодавства України [2]. Структурна динаміка доходів державного бюджету України представлена в таблиці 1.

Таблиця 1. Доходи державного бюджету України за 2022 – 01.10.2024 роки

Показник	2022	2023	01.10.2024
Податкові надходження	949764,4	1203544,1	1201339,3
Неподаткові надходження	346327,7	991601,7	676009,2
Доходи від операцій з капіталом	611	100,3	112,8
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	481090,7	433404,5	272561,3
Цільові фонди	136,2	432,1	435,7
Офіційні трансферти	9465,6	42915,3	18693,1
Усього	**1787395,6**	**2671998**	**2169151,2**

Джерело: складено авторами за [3].

Згідно з наданими даними, загальний обсяг доходів державного бюджету демонструє стійку тенденцію до зростання протягом аналізованого періоду. Це свідчить про загальну стабільність фінансової системи держави, незважаючи на складні умови. Цей вид доходу є основним джерелом фінансування бюджету. Спостерігається стабільне зростання податкових надходжень протягом усього періоду. У 2022 році спостерігається невелике зниження податкових надходжень порівняно з попереднім роком. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як економічні наслідки пандемії COVID-19, а також повномасштабне вторгнення росії, внаслідок якого були застосовані деякі зміни у оподаткуванні. У 2023 році спостерігається відновлення тенденції до зростання податкових надходжень, що свідчить про відновлення економічної активності після спаду. Структура податкових надходжень до державного бюджету України у 2023 році представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Структура податкових надходжень за 2023 рік
Джерело: побудовано авторами за [3].

Дослідження демонструє, що податок на додану вартість (ПДВ) забезпечує найбільшу частку доходів державного бюджету. Це зумовлено його універсальним характером, адже формування ПДВ здійснюється на всіх етапах виробництва та обігу. Важливим джерелом бюджетних надходжень також виступає податок на прибуток підприємств, який має значний потенціал для стимулювання та регулювання підприємницької активності. Попри високий рівень тіньової економіки, обсяги надходжень цього податку зростають, що свідчить про підвищення ефективності заходів контролю з боку держави.

Таким чином, умови воєнного стану створюють значні виклики для фінансової стійкості України, зокрема через зростання витрат на оборону та соціальну підтримку. Податкові надходження в цей період відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності державних фінансів, оскільки вони залишаються основним джерелом наповнення бюджету. Ефективне адміністрування податків, зниження рівня тіньової економіки та запровадження додаткових механізмів фіскального контролю є критично важливими для підтримки економічної стійкості. Пріоритетними напрямами стають забезпечення прозорості використання бюджетних коштів, стимулювання легальної економічної діяльності та посилення співпраці між бізнесом і державою. В умовах воєнного стану податкові надходження є не лише фінансовим ресурсом, але й інструментом для забезпечення стійкості та відновлення економіки України.

Література

1. Варналій З.С., Кислова А.О. Реформування податкової системи як чинник забезпечення фінансової безпеки України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2021. №12.

2. Бюджетний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

3. Доходи держбюджету України (2014-2024). Ставки, індекси, тарифи. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/

4. Hlushko A. D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

УДК 336.02:339.7 (477)

Савка Орися Павлівна,
аспірантка економічного факультету
Науковий керівник: ***Крупка І.М.****, д.е.н., проф.*
Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВИЛ КОНТРОЛЬОВАНИХ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі правила оподаткування контрольованих іноземних компаній (КІК) є невід'ємною складовою і міжнародної податкової системи світу і кожної окремої національної економіки держави, адже виконують низку важливих функцій, зокрема: запобігають ухиленню від сплати податків; переведенню прибутків у низькоподаткові юрисдикції (податкові гавані); забезпечують більш чесну податкову конкуренцію, гарантуючи, що компанії не можуть використовувати різницю в податкових ставках для мінімізації свого загального податкового тягаря; захищають національну податкову базу країн; стимулюють компанії застосовувати більш відповідальну податкову практику для узгодження своєї діяльності з економічною сутністю, економічною присутністю та справжньою господарською діяльністю. Окрім очевидних переваг від наявності правил регулювання КІК варто виокремити ще глобальне податкове співробітництво, яке сприяє гармонізації стандартів, інтеграції та універсалізації законодавства, допомагаючи країнам запроваджувати зрозуміле, послідовне та ефективне податкове регулювання. Якісно новий етап розвитку КІК правил у світі розпочався з розроблення Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) заходів протидії розмиванню бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування – Плану *BEPS* (*англ. «base erosion and profit shifting»*) у 2015 році та ухвалення у 2016 році на його підставі Європейським Союзом Пакету щодо запобігання від уникнення податків (*англ. ATAP – The Anti Tax Avoidance Package*), який містить дві Директиви про боротьбу з ухиленням від оподаткування (*англ. ATAD - The Anti Tax Avoidance Directive*): *ATAD I* 2016 року [1] та *ATAD II* 2017 року (*ATAD III* зараз перебуває на стадії розроблення та узгодження) [2]. Основні міжнародні рекомендації у цих директивах стосуються: рекомендацій щодо формулювання визначення КІК та встановлення критеріїв для надання компанії статусу контрольованої; переліку видів доходу КІК, які підлягають оподаткуванню та їхні (доходів) порогові значення і способи оцінки; звітування та вимоги до розкриття інформації про КІК і їх власників; систему штрафів тощо.

Україна, на основі цих стандартів міжнародної спільноти, розробила й удосконалює власні правила КІК, зокрема: механізм визнання компанії контрольованою та процедури нагляду й оподаткування таких компаній. Проте ситуація в Україні значно ускладнена ослабленістю економіки внаслідок воєнного вторгнення росії, тому, окрім дотримання універсальних міжнародних податкових правил в Україні була розроблена власна стратегія для запровадження нагляду над діяльністю контрольованих іноземних компаній резидентів України та збереження сприятливого бізнес середовища. З огляду на сучасний стан економіки можна виокремити два ключові фактори, які вливають на якість, зміст та строгість правил оподаткування КІК в Україні – це постійний шлях до євроінтеграції та перебування у стані збройної агресії росії. Коли перший зобов'язує Україну дотримуватись положень Директив *ATAD* та рекомендацій Плану *BEPS* ОЕСР, то другий унеможливлює якісне виконання всіх вимог європейської спільноти через зниження економічної активності, зростання фінансової напруженості, пріоритетність військових потреб, опір населення (яке з огляду на високий рівень обурення виявилось неготовим до розмірів штрафів за порушення правил КІК). Попри всі перешкоди, Україна поступово ввела в національне законодавство правила КІК і станом на 1 січня 2023 року в державі діяли штрафи за такі порушення правил КІК: неподання контролюючою особою звіту про КІК; несвоєчасне подання контролюючою особою звіту про КІК; невідображення контролюючою особою у звіті про КІК відомостей щодо наявних КІК; неповідомлення контролюючою особою контролюючого органу про набуття частки в іноземній юридичній особі, утворенні без статусу юридичної особи, або про початок здійснення фактичного контролю за іноземною юридичною особою; неподання або подання не в повному обсязі контролюючою особою документації з трансфертного ціноутворення, інших копій первинних документів щодо контрольованої іноземної компанії на запит контролюючого органу; неподання звіту про КІК протягом 30 календарних днів, наступних за останнім днем граничного строку сплати фінансових санкцій (штрафів) [3].

З огляду на реальну ситуацію з оподаткуванням КІК в Україні, варто зазначити, що досі уся звітність практикується у певному експериментальному режимі та станом на 1 травня 2024 року було завершено перше подання звітів про КІК за 2022 – 2023 роки. За статистичними даними зібраними ДПС України: 11 143 фізичні особи контролери 13755 КІК подали 29355 звітів по КІК та 248 юридичних осіб контролерів 361 КІК подали 702 звіти. Найбільше КІК резидентів України зареєстровані та функціонують у Польщі – 25 %, Сполученому Королівстві – 13 %, США – 11 %, Кіпрі (офшорна юрисдикція) – 9 %, Естонії – 7 %, та у інших країнах загалом – 35 % [4]. Можна припустити, що це пов'язано із значним зростанням міграційних потоків тимчасово переміщених осіб саме у ці країни (Польща – через доступність та територіальну близькість, США та Сполучене Королівство – завжди були країнами високого міграційного попиту, крім того у зв'язку із агресією росії правила в'їзду послабились для громадян України, а Кіпр та Естонія приваблюють через свої нульові податкові ставки і вважаються податковим та адміністративним раєм). За результатами декларування сума нарахованого податку до сплати в бюджет України становить 1 776 млн гривень. Для державного бюджету, зважаючи на нетипову структуру витрат, пов'язаних з обороною територіальної цілісності та боротьбою з російською агресію, ця сума є значущою і вкрай потрібною.

З огляду на економічну та демографічну кризи, спричинені збройним вторгненням росії, штрафні санкції за окремі порушення вимог ПКУ щодо правил КІК тимчасово не будуть застосовуватись, адже 18 червня 2024 року Президентом України був підписаний Закон № 3706-IX про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення здійснення зовнішньоекономічних операцій з експорту окремих видів товарів [5], який передбачає незастосування штрафів за неподання звітності за КІК до кінця воєнного стану, і штрафні санкції та пеня за порушення вимог ст. 39-2 ПКУ під час визначення та обчислення прибутку КІК не застосовують за результатами 2022-2023 звітних (податкових) років (тимчасово з 1 серпня 2023 року до припинення воєнного стану на території України та 6 місяців після припинення воєнного стану, у разі самостійного виправлення платником податків з дотриманням порядку, вимог та обмежень, помилок, що призвели до заниження податкового зобов'язання, контролер КІК звільняється від нарахування та сплати штрафних санкцій, передбачених пунктом 50.1 статті 50 ПКУ, та пені). Ці послаблення дадуть змогу українському бізнесу закордоном адаптуватись, адже розміри штрафів непосильні для контролерів більшості невеликих українських КІК. Такий висновок робимо з огляду на головні відмінності у КІК резидентів європейських країн та КІК, які належать резидентам України. КІК резидентів ЄС – це у своїй більшості дочірні компанії великих транснаціональних корпорацій (ТНК) і міжнародне законодавство, а саме Директиви *ATAD* спрямовані на боротьбу з уникненням від сплати податків та переведенням доходів в офшорні юрисдикції. Водночас КІК резидентів України здебільшого є у власності фізичних осіб (з огляду на статистику подання звітів про контролерів КІК) і очевидно такі КІК мають значно менші економічні та фінансові масштаби і можливості. Тимчасове незастосування штрафів для власників КІК дають певну свободу для адаптації до економічних умов та податкових

змін. Відтермінування штрафів [6], очевидно, буде корисним для бізнесу, оскільки уможливить власникам КІК зосередитись на підтриманні господарської діяльності та фінансової стабільності в умовах воєнного стану, а також дасть змогу налагодити правильне звітування, надає час для навчання та виправлення помилок у звітах, що вже є великою перевагою. Проте існування обов'язку звітування без примусу відтермінує надходження у бюджет України під час дії воєнного стану, адже втрата надходжень (хоч і тимчасова) через відсутність сплати штрафів може знизити обсяг надходжень у бюджет в короткостроковій перспективі, але необхідність залучення фінансових ресурсів з бюджету України для контролю, ведення статистичних даних та виявлення порушників звітування нікуди не зникне.

Отже, впровадження правил КІК в умовах воєнної економіки України супроводжується численними економічними, адміністративними, політичними та міжнародними викликами. Хоча ці правила важливі для боротьби з ухиленням від сплати податків і забезпечення справедливого оподаткування, воєнний стан створює умови, які значно ускладнюють їх якісне запровадження. Основними відмінностями, які варто враховувати під час адаптації українських правил оподаткування КІК до вимог Директив ЄС є те, що українські КІК закордоном перебувають у власності фізичних осіб резидентів України та тимчасово переміщених осіб у тому числі, а європейське законодавство було розроблене з метою контролю над розмиванням податкової бази великими ТНК та їх дочірніми компаніями, тому з огляду на ці факти, та на те, що більшість вітчизняних власників КІК, які вже прозвітували, контролюють компанії, створені не в офшорних юрисдикціях законодавчі зміни щодо відтермінування штрафів під час воєнного стану мають короткостроковий позитивний ефект для бізнесу, надаючи полегшення у важкий період. Відтермінування штрафів підтримує стабільність бізнесу та економіки в цілому, допомагає уникнути додаткових труднощів і зосередитися на підтримці операційної діяльності. Однак у довгостроковій перспективі держава повинна ретельно контролювати процес звітування, щоб уникнути втрати податкових надходжень і стимулювати виконання податкових зобов'язань.

Література

1. Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 laying down rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market. *Official Journal of the European Union*. L 193/1. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.193.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2016:193:TOC.
2. Council Directive (EU) 2017/952 of 29 May 2017 amending Directive (EU) 2016/1164 as regards hybrid mismatches with third countries. *Official Journal of the European Union*. L 144/1 URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32017L0952.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві: Закон України від 16 січня 2020 року № 466-IX, стаття 39-2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/466-20#Text.
4. Перші результати кампанії подання Звітів про КІК. Департамент трансфертного ціноутворення. 14 травня 2024. *Державна Податкова Служба України*. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkuvannya/kontrolovani-inozemni-kompanii/prezentatsiyni-materiali/783186.html.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану: Закон України від 18 червня 2024 року № 3706-IX. URL: https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/79023.html.
6. До уваги контролерів КІК. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/835741.html.

УДК 351.863

Maksymenko Andrii Petrovych,
PhD student,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Ukraine)

THE REDUNDANCY OF DIGITAL FINANCIAL SUPPORT ACCOUNTING SYSTEMS AS A THREAT TO UKRAINE'S FINANCIAL SECURITY

After the full-scale invasion, Ukraine has been accumulating significant amounts of international financial assistance to support the state apparatus. For example, in 2022, the amount of aid was $32.2 billion, in 2023 - $42.9 billion, the total projected value for 2024 is $38.0 billion, for 2025 - $31.4 billion, and $21.1 billion for 2026 [1]. Such amounts of funding require targeted use and accounting, as they pose significant corruption, inflation and structural threats to economic security.

The existing system of donor support accounting is fragmented, consisting of separate information and analytical solutions with different functionalities, methodological and calculation bases, duplication of cash flows, and administration by different accounting entities. According to the governmental authorities, the full list of digital and analogue accounting systems is as follows.

1. The Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine monitors ITAs, but only registered projects. Therefore, not all ITAs are registered with the CMU, and data collection is not automated. The Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine monitors ITAs, but only registered projects, so not all ITAs are registered with the CMU and data collection is not automated.

2. The Ministry of Finance of Ukraine carries out perhaps the largest list of monitoring, including accounting for direct budget support (loans, grants from IFIs, guarantees), data on external borrowings to the state budget and local budgets, ensures the functioning of the information and analytical system «Upravlinnia derzhavnym borhom» (Public Debt Management), AS «Ye-Kazna», AS «Ye-Zvitnist», «Open budget» (state and local budgets), «Pro-IFI» (IFI projects).

3. The Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine manages the DREAM platform and recovery projects.

4. The Ministry of Social Policy of Ukraine has an automated system for registering and accounting for humanitarian aid.

5. The Ministry of Energy of Ukraine operates the «AidEnergy» platform to monitor support in the energy sector.

6. The State Treasury Service of Ukraine monitors the receipt and use of revenues from budgetary institutions and is responsible for filling AS «Ye-Kazna», AS «Ye-Zvitnist».

7. The State Customs Service of Ukraine keeps records of goods imported across the customs border (international trade and partially humanitarian aid) and maintains the website of the State Customs Service.

8. The Ministry of Economy of Ukraine has assumed responsibility for the database for collecting information on humanitarian demining.

In addition to this list of systems, it is worth mentioning the regulatory framework, which consists of more than 25 regulatory acts without a single common concept, using outdated norms and amendments to laws without general coordination.

The legislative and IT disarray leads to a list of threats to the processing and use of information on international financial assistance. The main threats to Ukraine's economic security are a decline in the quality of administrative decision-making, leaks of sensitive information, personal data and state secrets, lack of transparency and corruption risks, and a decrease in the flow of financial and material assistance due to its inefficient use, duplication and incomplete information. The projected decline in revenues in 2024-2026 indicates the need for better use of funds, which is impossible without improving monitoring systems.

Already created digital solutions in certain areas create additional obstacles to the integration of financial support accounting systems into a single concept that would allow free, full and transparent regulation of international aid receipts, expenditures, use and goals.

In line with the areas of disorganisation and fragility of monitoring systems, there is a simultaneous need for appropriate regulatory changes to explicitly oblige accounting entities to register data in the relevant registers and to be able to collect data through a single digital solution (Table 1). Banks can ensure the viability of such a system by restricting the receipt of funds without registration of aid.

Table 1

SWOT-analysis of unification and integration of financial support accounting systems

		S	**W**
O	Law	Provides convenience and conflict-free data entry and retrieval; Prevents corruption and grey areas of law; Cleans up and unifies the legal framework, promotes the development of the state apparatus.	Reduces the number of ambiguities in the law and opportunities for tax or reporting evasion; Creates a positive image for state institutions, simplifying interaction with them for citizens and other final beneficiaries of assistance.
	IT	Automation reduces the human factor and speeds up operational processes; Utilisation of processes leads to transparency of aid accounting and circulation.	Reduces the workload of certain groups of civil servants; Simplifies access to information, provides its qualitative and quantitative form for decision-makers; Possibility to use existing digital infrastructure for cost reduction.
T	Law	Institutions and departments will exert pressure by inertia; Implementation of new acts will take time; Increases the burden on regional and local officials.	Conflicts in storing and retrospectively comparing data before and after the reform; Voluminous regulation of laws makes them difficult to read for business entities and contributes to legal incidents.
	IT	Accounting for analogue forms of data collection may lead to technical errors in primary data; Increased need for qualified engineers	The development and unification of accounting software can be complicated by the conflict between different programming languages and systems.

Thus, there is an objective need to unify the excessive number of digital and unitary digitalization of analogue systems of international aid accounting, simultaneously by regulatory, legal and information technology means, which should prevent further spread and emergence of threats to the financial security of the state.

References

1. Inflation report. Kyiv: National Bank of Ukraine, 2024. 46 p. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q3.pdf?v=9.
2. Ministry of Finance of Ukraine. *Ministry of Finance of Ukraine*. URL: https://mof.gov.ua/uk/.
3. Modern trends in the digital transformation of the national economy as a factor in ensuring economic security. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2024. No. 8. P. 71-76. URL: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.8.71.
4. Маслій О.А., Максименко А.П. Діджиталізація як об'єкт економічної безпекологіїю. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 2 (86). С. 19- 26.

УДК 336.32

Мазуренко Владислав Петрович, *аспірант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: ФУНДАМЕНТАЛЬНІ КРИТЕРІЇ

Поняття інвестиційний клімат є досить дослідженим в сучасних економічних поглядах, проте проблематика дослідження є актуальною для великої кількості суб'єктів тим чи іншим шляхом задіяних в економічних процесах. Особливо цікавим постає питання «інвестиційний клімат» як сукупність всіх економічних, політичних, правових та соціальних факторів завдяки якими керуються інвестори при вирішенні питання в яку конкретну компанію, галузь чи регіон вкладати кошти. Оскільки інвестиційний клімат є складним та комплексним питанням яке також охоплює такі поняття як рівень розвитку інфраструктури, прозорість бізнес процесів на всіх рівнях, законодавчу підтримку та гарантії інвестиційної діяльності.

«Покращення інвестиційного клімату здатне підвищити рівень інвестиційної активності, що, в свою чергу, сприяє економічному зростанню, створенню нових робочих місць і розвитку інноваційних технологій» [1]. Серед фундаментальних методів оцінки інвестиційного клімату існують наступні методи: соціально-політичний аналіз, аналіз правової та регуляторної бази, опитування інвесторів та експертів, та метод економічного аналізу з індексами інвестиційної привабливості.

«Соціально-політичний аналіз є важливим методом оцінювання інвестиційного клімату, оскільки соціальна та політична стабільність країни значно впливають на її привабливість для інвесторів. Цей метод включає аналіз політичної стабільності, соціальної безпеки, рівня корупції, ефективності державного управління, а також наявність або відсутність конфліктів, що можуть створювати ризики для інвестицій» [2].

Індекси інвестиційної привабливості включають в себе низку показників та індексів, які якісно описують ризики інвесторів. Серед них виділяють індекс глобальної конкурентоспроможності, легкості ведення бізнесу та інші.

Аналіз правової бази є важливим компонентом оцінювання інвестиційної привабливості та клімату, оскільки від правових і регуляторних умов залежить захист прав інвесторів, ефективність судової системи, а також прозорість і передбачуваність ведення бізнесу. До цього аналізу входять: оцінка надійності захисту прав власності, ступінь прозорості регуляторних органів, ефективність вирішення комерційних спорів та простота процедур для започаткування бізнесу. Згідно з науковими публікаціями та дослідженнями на дану тему, основу увагу в таких дослідженнях слід приділяти прозорості та надійності правової системи, оскільки вона є ґрунтом і визначає основні ризики інвесторів. Серед основних проблем в Україні є потреба в удосконаленні судової системи, оскільки інвестори дуже часто стикаються з труднощами в зв'язку з корупцією та бюрократичними перепонами.

Опитування інвесторів та експертів є важливим аспектом оскільки він дозволяє оцінити реальний досвід, дані та проблеми з якими стикаються інвестори в певній країні чи галузі. Цей метод на практиці показав що є ефективним для виявлення конкретних перешкод, які відчувають інвестори, та оцінку довіри інвесторів до реформ, що проводяться в країні. Дуже часто результати таких досліджень можуть бути використані для розроблення політики, спрямованої на поліпшення інвестиційного клімату [3].

Метод економічного аналізу є основним методом оцінювання інвестиційного клімату, оскільки в ньому комплексно проводиться аналіз економічного середовища через макроекономічні показники. До цього методу входять такі показники як динаміка ВВП, рівень інфляції, дефіцит державного бюджету, обсяг інвестицій, курсова стабільність. Ці показники є фундаментальними для економічної стабільності та перспективи зростання.

У науковій публікації В. Кравченко наголошує, що метод економічного аналізу дозволяє оцінити загальний рівень макроекономічної стабільності, який визначає ризики для інвесторів. Автор дослідження підкреслює важливість показників, таких як темпи зростання ВВП, рівень боргового навантаження та обсяги іноземних інвестицій, оскільки ці фактори безпосередньо

впливають на рішення інвесторів щодо входження на ринок. Висновки економічного аналізу є основою для розроблення заходів з покращення інвестиційного клімату [4].

Виходячи з вище перерахованого, інвестиційний клімат та його оцінювання будується не суто на економічних показниках, які приваблюють інвесторів, хоча економічні показники є основними для його формування. Дуже важливу роль і одним з аспектів, які неможливо викидати з уваги, є політичні та соціальні умови середовища, яке ми розглядаємо. А позитивний результат від оцінювання ми отримаємо лише зваживши всі фактори, як економічні так і соціально-політичні. Лише глибокий аналіз та врахування всіх факторів може принести позитивний результат та об'єктивну оцінку інвестиційного клімату.

Література

1. Кириченко, О.А., Гончаренко, О.А. Інвестиційний клімат в Україні: проблеми та шляхи покращення. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 2. С. 73-87.
2. Молдован, О. В. «Соціально-політичні аспекти інвестиційного клімату в Україні. *Економіка і держава*. 2018. №3. С. 32-36.
3. Іванова, Л. В., Козак, Ю. Г. Методика оцінки інвестиційного клімату на основі опитувань інвесторів та експертів. *Економіка і регіон*. 2017. №4. С. 45-51.
4. Кравченко, В. І. Економічний аналіз як інструмент оцінки інвестиційного клімату в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. №1. С. 37-42.

УДК 330.322:622.323

Герус Олег Олегович, *аспірант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАФТОГАЗОВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ У КОНТЕКСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вітчизняна нафтогазовидобувна індустрія залишається по-справжньому проблемною частиною українського суспільно-політичного та економічного життя і на сьогодні переживає надважкі часи. Рекордне зниження цін на вуглеводні, економічна криза, пандемія COVID-19 та війна рф проти України поставили на паузу інвестиції в галузь і взагалі можуть призвести до їхнього повного припинення. Нафтогазова галузь є однією із ключових сфер для енергетичної безпеки та економічної стабільності держави, тому вкрай необхідно сьогодні розумно підходити до питання використання природних та фінансових ресурсів.

Залучення капітальних вкладень стає необхідним підґрунтям для створення нових підприємств, масштабного розширення виробництва, впровадження новітньої техніки та технологій і, насамкінець, підтримки сталого зростання. Інвестиції виконують вирішальну роль в забезпеченні розвитку підприємств будь-якої галузі, оскільки вони є:

- складовою механізму досягнення і реалізації стратегічних цілей;
- найважливішою умовою, що забезпечує зростання ринкової вартості компанії;
- важливим джерелом у процесі формування фінансово-виробничого потенціалу підприємства;
- основним елементом формування довгострокового капіталу підприємства.

Найголовнішою ціллю інвестиційної діяльності підприємств нафтогазовидобувної промисловості є забезпечення власних потреб держави у нафті та природному газі на основі формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах євроінтеграції та забезпечення напрямів сталого розвитку. Для функціонування нафтогазовидобувної галузі слід виокремити п'ять ключових інвестиційних ресурсів: власні кошти суб'єктів господарювання; кредитні ресурси фінансових установ; кошти державного та місцевих бюджетів; лізинг, грантові програми. Джерела інвестиційних ресурсів можна об'єднати у дві групи: прямі і непрямі. Прямі джерела – це грошові кошти, які направляються на реалізацію відповідних заходів, до яких відносяться кошти державного та місцевих бюджетів, суб'єктів господарювання, кошти міжнародних організацій. Непрямі джерела характеризують вкладення капіталу за допомогою інших осіб (фінансових посередників), тобто позики, лізинг та ін.

Враховуючи важливість нафтогазовидобувних компаній для національної економіки, держава сприяє залученню таких джерел фінансування для розвитку галузі, як державні і регіональні фінансові ресурси. Існують різні форми та методи державного стимулювання промислового розвитку, такі як субвенції та дотації з бюджетів різних рівнів для забезпечення функціонування та розвитку соціально значущих та особливо важливих сфер діяльності підприємств природних монополій; національні програми включені до бюджетів розвитку на всіх рівнях бюджетної системи; державні кредити, що надаються на конкурсній основі; державні податкові пільги. Таке кредитне забезпечення фінансами можна визначити як схеми прямого

кредитування природних монополій. Держава також може забезпечити необхідний темп зростання підприємств через систему державного замовлення.

Втім, державне фінансування природних монополій як комерційних структур не є вирішальним і далеко не завжди відрізняється ефективністю. У світовій практиці широкого розповсюдження набули інструменти непрямого фінансування, такі як державні гарантії, завдяки цьому країна не тільки сприяє забезпеченню фінансовими ресурсами інвестиційних проєктів галузі.

Згідно з даними Порталу видобувної галузі України, станом на кінець 2020 року обсяг балансових запасів нафти в Україні складав майже 85 млн тон, а природного газу – 719 млрд куб. м. В Україні налічується 467 родовищ природного газу та 216 родовищ нафти, забезпеченість видобування розвіданих запасів газу за сьогоднішніх темпів становить 35 років, нафти – 47 років [1].

Для забезпечення енергетичної безпеки України у галузі надрокористування, на думку фахівців, необхідно зробити п’ять важливих кроків [2]:

1. Зниження податкового навантаження як потужний засіб стимулювання. Гарним прикладом є Нідерланди, що розробили політику підтримки роботи на невеликих родовищах, де ставка ренти та податок на прибуток дорівнюють нулю.

2. Створення інвестиційної біржі, що є звичайною міжнародною практикою, тим більше, що Україна вже має у цьому позитивний досвід. Саме на біржі компанії-надрокористувачі та компанії-інвестори знаходять один одного.

3. Лібералізація обігу спецдозволів, тобто вільне відчуження прав на користування надрами. Спецдозвіл має стати активом, а не пасивом, його можна буде використовувати як заставу для отримання кредиту в банку тощо. Сам дозвіл стає предметом купівлі-продажу, у тому числі на майданчику інвестиційної біржі. Іншими словами, має бути дозволений трансфер спеціальних дозволів на користування надрами: власник спеціального дозволу має отримати право повністю або частково використовувати його у вигляді застави, або в інший спосіб відчужувати права, надані йому спецдозволом на користування надрами, іншій юридичній чи фізичній особі.

4. Відкриття первинної геологічної інформації. Розуміючи перспективи і ризики, бізнес більш охоче вкладатиме гроші у розробку та видобування.

5. Долучення до Інвестиційного атласу реальних ліцензій, які перейдуть до фонду держави.

Згідно із інформацією консалтингової компанії IHS CERA, при дослідженні геологічних ресурсів традиційного і нетрадиційного газу вона дійшла висновку, що Україна може вийти на видобуток 60-70 млрд куб м. у рік за умови інвестування в галузь 10 млрд дол. США. Для реалізації цих прогнозів та успішного залучення фінансових інвестицій нерезидентів необхідно забезпечити стабільні умови ведення бізнесу у нафтогазовидобувній галузі, зокрема, забезпечити проведення в країні ефективної цінової, фіскальної та інвестиційної політики; створити прозору нормативно-правову базу для розвідки й видобування газу, умови ліцензування, оподаткування та регуляторні вимоги; впровадити процедури для захисту інтересів держави при залученні до розвідки та видобування вуглеводнів іноземних компаній; забезпечення прозорості фінансових потоків є ключовим завданням для підвищення ефективності нафтогазової галузі та подолання систематичної розтрати її ресурсів.

Але в зв’язку із широкомасштабним вторгненням необхідно звернути увагу на спрямування фінансового державного ресурсу на видобування вуглеводнів (нафти і газу) у західному регіоні нашої країни.

Література

1. Портал видобувної галузі України. URL: https://eiti.gov.ua/resursi-rozvidka-ta-vidobuvannya/

2. Кащук Д. Як не втратити видобуток нафти і газу в Україні. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/11/689064/.

УДК 338:658.562

Kozak Vitalii, *graduate student*
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

MODELING OF THE FINANCIAL SECURITY OF SUBJECTS AGRICULTURE MARKET AT THE REGIONAL LEVEL

The financial security of subjects of the agro-food market is related to their ability to achieve the appropriate level of competitiveness, provided that the influence of negative external and internal factors is reduced. Taking into account that the risks associated with the financial activities of the enterprise belong to the category of the most dangerous in terms of their negative consequences, it is advisable to conduct monitoring and timely diagnosis of the level of financial security. Also, in conditions of uncertainty and threats, the stable functioning of agro-food market entities is impossible without forecasting the trends of their economic development, since factors such as changes in export

opportunities on the international market, production decline, inflation, and the dynamics of non-payments are increasingly becoming decisive. Therefore, ensuring financial security and stable development of business entities in the agro-food sector at the regional level should be based on the principles of adequate financial policy, the necessary policy of financial and credit institutions, the use of means, methods and methods of its provision. This should take place taking into account the irreversible, directed and natural change in the development vector of the agro-food market with an emphasis on grant support from the state, resulting in a qualitative state of ensuring a high level of financial security.

Undoubtedly, the modern scientific direction of financial security research is provided within the framework of several theories that use the systematization of knowledge and ways of transferring knowledge to the multidisciplinary stages of the cognitive process regarding the management of the value of financial resources. In this sense, the fixation of the stages of development of the financial theory determines the peculiarities of the science of financial forecasting in the economic space, and is a simultaneous embodiment of the cognitive process of the structure of the model of financial security of subjects of the agro-food market.

The systematization of stimulating factors of financial security should be formed on the platform of mechanisms of agro-food policy regarding state support of the industry for the benefit of the development of competitive entrepreneurship, support for greening measures and environmental protection; ensuring on the scale of the regional policy anticipatory innovative development of financial, credit, social and engineering infrastructure; formation of regulatory measures regarding the formation of a viable cycle of business entities of the market; risk mitigation, implementation of protection measures against external and internal threats; increasing the efficiency of the use of financial resources of commodity producers, forming trends in their profit growth, maintaining financial balance, through optimizing the movement of financial flows to ensure financial balance in the context of ensuring their dynamic and stable development.

Significant disincentives for the financial security of subjects of the agro-food market of the Kyiv region are the absence of a relationship between the level of mobility and the structure of current assets. So, in general, the level of asset mobility for the period 2020-2023 ranged from 6.6% to 95.0%, in more than 50% of enterprises it was from 34.9% to 54.9%. At the same time, the share of total and overdue receivables in current assets varied by group from 16.9% to 37.4% and from 11.2% to 19.8%; the share of cash in assets in the specified groups - from 0.55% to 5.1% and also did not have a clear trend of change.

Financial security of subjects of the agro-food market ensures the protection of economic interests from external and internal threats and ensures independence from the funds involved. Financial relations between business entities and other counterparties arise when raising monetary resources for the formation of enterprise assets and when selling finished products. Financial resources are a completely liquid asset. Accordingly, financial security reflects the reliability of the financial condition of the subjects of the agro-food market. Financial processes are related to the movement of funds and serve the majority of business operations. The level of financial security is measured by an integral indicator, which is calculated on the basis of separate unit indicators [1].

The study of the parameters of ensuring the financial security of the subjects of the agro-food market of the Kyiv region made it possible to reveal their relationship with macroeconomic and regional processes that affect the efficiency of agribusiness enterprises. Thus, the insufficient level of effective activity of the subjects of the agro-food market of the Kyiv region in the studied groups is the reason for the loss of equity capital, deterioration of the structure of sources of financing, insufficient supply of economic means and other processes. At the same time, the destabilization of the financial condition of enterprises worsens the conditions of their operation and leads to insolvency, a decrease in investment attractiveness and creditworthiness, and as a result – makes it impossible to attract financial resources from external sources.

In the Kyiv region, the practice of financing by financial and credit institutions (banks, investment, leasing companies and funds) of agro-food market enterprises remains imperfect. In addition, the imperfection of the mechanism of bank lending to subjects of the agro-food market is manifested in the small volume of loans granted, high interest rates on loans, the presence of overdue bank loans, and the slowing down of the growth rate of lending to economic subjects. An inefficient credit risk assessment system leads to an increase in overdue debt for loans issued [2]. Investing in the agro-food sector of the Kyiv region is also carried out in limited volumes. Therefore, an in-depth study confirms a stronger relationship between financial stability and the efficiency of agro-food market entities and proves that an increase in the level of indebtedness is accompanied by a decrease in the profitability of the use of assets and operational activities, as well as the share of operating profit in income.

Such a connection is quite logical, because, on the one hand, attracting loan funds requires the payment of interest, which causes a decrease in the efficiency of their operation, and on the other hand, a low level of profitability makes it difficult to form one's own financial sources due to a lack of capitalized profit.

References

1. Krysak, Y.V., Lastivka, I.O. Financial mathematics. Financial flows. Kyiv: Publishing House of the National Aviation University «NAU-druk». 2009.

2. Trusova, N. Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*. 2016. № 161 (9-10), P. 61-65.

УДК 336.02

***Кабар Катерина Валеріївна**, магістрант*
*Науковий керівник: **Птащенко Л.О.**, д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання фінансової безпеки та її складових є надзвичайно важливими для будь-якої країни. Це обумовлено сучасними вимогами до сталого розвитку економіки, які вимагають від держави активних глобальних дій, пов'язаних із широким спектром реформ, що неможливі без належного фінансового забезпечення. Фінансова безпека повинна бути гнучкою та швидко реагувати на зміни, викликані внутрішніми та зовнішніми загрозами. Неефективна фінансова безпека може призвести до дестабілізації державних фінансів, що, в свою чергу, може викликати виведення капіталів за кордон, девальвацію національної валюти, кризу платіжного балансу, збільшення бюджетного дефіциту та державного боргу. У процесі розвитку економіка будь-якої країни зазнає значних змін, зумовлених політичними, технічними, технологічними та соціальними факторами. У сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки є однією з ключових складових фінансової політики держави.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що узагальнення наявних проблем щодо підвищення рівня фінансової безпеки виявило недостатність комплексних досліджень у цій сфері, особливо в умовах війни.

Фінансова безпека держави має і внутрішній, і зовнішній аспекти. Щодо зовнішнього, то це, насамперед, фінансовий суверенітет країни, незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. Проте стверджувати про цілковиту фінансову незалежність в умовах глобалізації не зовсім коректно. Адже на фінансову систему країни впливають процеси фінансової глобалізації, що посилюються у світовому співтоваристві. Відтак проблема фінансової безпеки сьогодні виходить за національні кордони. Зростає рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків, масштаби мобільності капіталу та посилюється інтенсивність його обігу [1, с. 8].

Забезпечення фінансової безпеки держави можливе завдяки функціонуванню певного механізму. Механізм забезпечення фінансової безпеки держави – це система нормативно-правового, організаційно-інституційного забезпечення, методів та важелів впливу суб'єктів фінансової безпеки держави на її об'єкти з метою своєчасної ідентифікації, нейтралізації, захисту загроз національним інтересам у фінансовій сфері [1, с. 9].

Отже, фінансова безпека держави – це стан фінансової системи, що характеризується збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг. Вона проявляється у стійкості до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатності захищати національні фінансові інтереси, а також у забезпеченні достатнього обсягу фінансових ресурсів для всіх учасників господарської діяльності та населення. Це, в свою чергу, сприяє ефективному функціонуванню національної економічної системи.

Фінансова безпека учасників фінансового ринку визначається комплексом заходів, спрямованих на систематичний контроль їх зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення та оцінки дестабілізуючих факторів і загроз, які можуть вплинути на їх нормальне функціонування. Основними сферами, на які впливає фінансова безпека держави, є бюджетна сфера, грошово-кредитна сфера, страхування, небанківські фінансові послуги та фондовий ринок.

Стан фінансової безпеки країни завжди характеризується певним набором показників, кожен з яких має своє граничне (найменше чи найбільше) значення, яке встановлено залежно від стану економічного розвитку країни. Відхилення фактичного значення від нормативного свідчать про необхідність профілактики або усунення причин, що їх зумовлюють. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, до індикаторів фінансової безпеки України входять шість груп показників: банківська система, безпека небанківського фінансового ринку, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, та грошово-кредитна безпека. [2, с. 29].

З викладеного вище можна зробити висновок, що під фінансовою безпекою держави слід розуміти надійно захищену фінансову систему країни від внутрішніх і зовнішніх загроз, котрі заважають ефективному використанню її фінансових ресурсів в інтересах людини і суспільства в цілому. Забезпечення фінансової безпеки держави повинне базуватися на системі комплексних, широкомасштабних державно-політичних рішень та вироблених напрямів державного управління, яке використовує якісний фінансовий інструментарій для забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи. Також важливо захищати економічні інтереси держави, регіонів, підприємницьких структур, установ, організацій та громадян у сфері національних та міжнародних фінансів, розвивати спроможність країни реалізовувати фінансову політику та нарощувати фінансовий потенціал для успішного виконання завдань і функцій в умовах посилення фінансової глобалізації та воєнного стану національної економіки.

Оскільки фінансову систему забезпечують такі елементи, котрі мають вплив на стан фінансової безпеки, як бюджетна, банківська та податкова системи, а також фінанси підприємств і домогосподарств, що діють в країні в період війни, доцільно забезпечити такі заходи:

- постійне бюджетне фінансування основних галузей військово-промислового комплексу та оборони за рахунок спрощеного, але стабільного правового механізму оподаткування державних та приватних підприємств;
- проведення стабільної монетарної політки;
- спрощення правових засад ведення бізнесу та відкриття малих підприємств, при забезпеченні систематичного надходження податків до доходів бюджетів всіх рівнів, оскільки звільнення від оподаткування створює неможливі умови для їх наповнення [3, с. 145].

Література

1.Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.

2.Ганзюк С. М., Драй О. О. Загрози фінансовій безпеці України. *Modern Economics*. 2023. № 38. С. 28–33. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/issue/38-2023/hanziuk.pdf.

3.Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 141–146. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/ article/view/261779/258188.

УДК 336.14:352.07

Демидюк Тетяна Василівна, Матрушенко Олексій Олексійович,
здобувачі вищої освіти
Луцький національний технічний університет (Україна)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ З МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ

В сучасних умовах децентралізації в Україні зростає роль місцевих бюджетів у фінансуванні соціальної сфери, яка є основним інструментом забезпечення належного рівня життя населення, соціального захисту та розвитку людського капіталу. Фінансування соціальної сфери з місцевих бюджетів включає витрати на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та інші важливі напрямки, які безпосередньо впливають на якість життя в громадах.

Формування ефективності фінансування соціальної сфери з місцевих бюджетів потребує цілісного підходу, що враховує як раціональний розподіл ресурсів, так і прозорість управління витратами. Основні напрями включають наступне.

1. Оптимізацію фінансових ресурсів:

– залучення додаткових джерел фінансування: гранти від міжнародних організацій, інвестиції приватного сектору, державні субвенції на розвиток соціальної сфери;

–розширення місцевої податкової бази: розвиток місцевого підприємництва, підтримка малого та середнього бізнесу створюють основу для збільшення доходів бюджету;

–ефективний податковий менеджмент: зменшення податкових втрат та оптимізацію збору місцевих податків.

2. Цільове фінансування та розподіл ресурсів:

–аналіз потреб населення: виявлення реальних потреб громади допомагає спрямувати ресурси на найважливіші сфери, як-от охорона здоров'я, освіта, соціальний захист;

–пріоритетність фінансування: формування списку пріоритетних програм для фінансування відповідно до потреб населення і стратегічних завдань місцевого розвитку;

–застосування програмно-цільового методу: програмний підхід дозволяє чітко визначати мету, завдання і кінцеві результати, що забезпечує більш точний розподіл фінансів.

3. Контроль за використанням коштів та звітність:

–розширення системи моніторингу та аудиту: впровадження ефективних інструментів аудиту і моніторингу витрат соціальної сфери на рівні місцевих органів влади;

–підвищення прозорості використання коштів: регулярна публікація звітів, онлайн-інструменти для відстеження витрат допоможуть громадянам контролювати та розуміти, як використовуються місцеві ресурси;

–розвиток громадського контролю: залучення громади до процесу контролю витрат, що підвищує відповідальність місцевої влади.

4. Підвищення ефективності управління:

–підготовка та навчання кадрів: підвищення кваліфікації місцевих працівників та навчання новітнім методам управління, включаючи цифровізацію, що дозволяє підвищити ефективність роботи;

– цифровізація бюджетного процесу: впровадження електронних систем управління фінансами та бюджетом дозволяє зменшити бюрократичні витрати та забезпечує швидкий доступ до інформації;

– впровадження сучасних технологій: використання електронних платформ для моніторингу проєктів та витрат, а також оптимізація адміністрування через ІТ-системи.

5. Оцінку результативності та соціального впливу:

– регулярна оцінка результатів фінансування: важливо оцінювати результати кожної програми для визначення її ефективності та доцільності подальшого фінансування;

– аналіз соціального впливу: включає оцінку того, наскільки фінансування покращило соціальні умови населення, знизило рівень бідності чи підвищило якість життя;

– ключові показники ефективності: визначення KPI (ключових показників ефективності) для соціальних проєктів і регулярна їх оцінка забезпечують прозорість і контроль над виконанням цілей.

6. Державно-приватне партнерство:

– залучення приватного капіталу: розвиток державно-приватного партнерства для реалізації соціальних програм у сферах охорони здоров'я, освіти, житлового забезпечення, що зменшує навантаження на місцевий бюджет;

– спільні соціальні проєкти: участь приватного сектора у програмах соціальної підтримки інфраструктурних проєктів.

Оптимізація фінансових ресурсів, залучення додаткових джерел посприяє збільшенню фінансових можливостей на місцевому рівні, тим самим посилюючи здатність органів самоврядування до вирішення соціально важливих завдань. Водночас цільове фінансування та пріоритетність розподілу ресурсів дозволить сконцентруватися на програмах, які матимуть найбільший вплив на життя громадян. Контроль за використанням коштів і прозора звітність підвищать рівень довіри громади до місцевої влади, а громадський контроль за витратами додатково посилить відповідальність органів управління. Підвищення кваліфікації кадрів, цифровізація процесів і впровадження сучасних технологій дозволяють не лише зменшити адміністративні витрати, але й підвищити оперативність і точність у прийнятті рішень. Оцінка результативності програм допомаоже вчасно коригувати фінансові стратегії й зосереджуватися на досягненні довготривалого соціального ефекту. Залучення приватного капіталу через державно-приватне партнерство дозволить оптимізувати використання ресурсів та залучити інвестиції у розвиток соціальної інфраструктури, що значно знижує навантаження на місцевий бюджет.

Ці напрями разом формують комплексний підхід, що сприяє ефективному управлінню та раціональному використанню коштів з місцевих бюджетів для фінансування соціальної сфери, орієнтованому на довготривалий соціальний ефект та підвищення рівня життя громадян.

Література

1. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/.
2. Бортник С. М., Сєвідова І. О. Забезпечення організаційно-правових умов фінансування соціальної сфери України. 2023.

УДК 336.71: 004.056

Зоць Ярослав Олександрович, *студент*
Науковий керівник: ***Єгоричева С. Б.****, д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ В УКРАЇНІ

Банківська система є ключовим елементом фінансової архітектури будь-якої розвиненої економіки, а її стабільність та надійність безпосередньо впливають на фінансову безпеку держави, загалом. Забезпечення банківської безпеки сьогодні є актуальним і архіважливим. Підвищення безпеки банківської сфери є дієвим методом превентивного антикризового управління національною економікою [1, с. 143]. В умовах економічної та політичної нестабільності питання забезпечення фінансової безпеки банків для України є особливо актуальним.

Аналіз сучасного стану фінансової безпеки банківського сектору України виявляє низку проблем, що становлять загрозу його стабільності. Основними серед них є наступні.

1. Високий рівень проблемних активів у банківських портфелях. За даними НБУ, станом на 1 жовтня 2024 року частка непрацюючих кредитів у загальному кредитному портфелі банків становила 32,3% [2]. Значні обсяги «токсичних» активів, які не генерують доходів, вимагають створення великих резервів, що відволікає ресурси банків і зменшує їх прибутковість і капітал, відповідно, скорочуючи обсяги ресурсів, що можуть бути спрямовані на підтримку розвитку економіки.

2. Проблеми ліквідності. Аналіз даних показує, що деякі українські банки стикаються з проблемами ліквідності, що може бути спричинено зниженням довіри вкладників, нестабільністю

ринкового середовища, а також недостатнім рівнем капіталізації та слабкою диверсифікацією активів [3, с. 3].

3. Недостатній розвиток внутрішніх фінансових ринків. Ця проблема ускладнює доступ комерційних банків до стабільних джерел капіталу та ліквідності. Обмежена кількість інвесторів та невисока активність учасників ринку призводять до скорочення можливостей для залучення ресурсів.

4. Високий рівень доларизації банківських активів і пасивів. За оцінками НБУ, рівень доларизації коштів клієнтів становить 33,1%, насамперед, через прискорену девальвацію гривні. Частка валютних коштів бізнесу зросла за останній час до 31,7% [2]. Це підвищує вразливість банків до валютних ризиків в умовах відсутності реальних засобів їхнього хеджування.

5. Цифровізація економіки. У світлі стрімкого розвитку технологій та змін у споживацьких уподобаннях банківські установи висувають перед собою завдання не лише забезпечити стабільність своєї фінансової системи, але й активно залучати клієнтів через високотехнологічні та інноваційні рішення. Такий підхід в банківській галузі стає критичним чинником, спрямованим на оптимізацію роботи, підвищення ефективності, а також мінімізацію витрат, але провокує і додаткові ризики – операційні, юридичні, репутаційні [4, с. 2].

6. Тиск підвищеного податку на прибуток банків. Викликом для банків може стати набрання чинності законодавчими змінами, що передбачають повторне підвищення ставки податку на прибуток для банків до 50% за 2024 рік. Це потребуватиме коригування бізнес-планів низки банків, деякі повинні будуть переглянути програми капіталізації, складені за результатами оцінки стійкості у 2023 році.

Отже, для забезпечення фінансової безпеки банківського сектору України, на думку науковців, необхідно вжити на різних рівнях комплекс заходів, спрямованих на підвищення надійності банківських установ. Зокрема, на макрорівні [5, с. 259-266]:

- створення підрозділу з нагляду (оверсайту) за державними банками в Міністерстві фінансів, що відповідатиме за управління державними активами, який розпочне своє функціонування відповідно до рекомендацій МВФ в рамках технічної допомоги;
- створення робочих груп високого рівня із представників зацікавлених сторін, що призведе до своєчасності їх застосування, оцінки існуючих перешкод урегулюванню, а отже, прискоренню темпів зниження обсягів проблемних кредитів;
- застосування як банками, так і інститутами банківського нагляду міжнародно визнаних тлумачень понять «кредити, що не обслуговуються» і «кредити, погашення яких відбувається в полегшеному режимі».

На мікрорівні [4, с. 4-5]:

- розробка нових фінансових продуктів, оптимізація структури пасивів та активів, а також посилення співпраці з центральним банком для отримання підтримки у кризових ситуаціях;
- використання сучасних інструментів внутрішнього контролю, ризик-менеджменту та комплаєнсу;
- посилення системи захисту інформації в банківській установі та вдосконалення засобів централізованого виявлення незаконних спроб проникнути до ресурсів банківської системи.

Важливу роль у забезпеченні фінансової безпеки банків відіграє Національний банк України, який має застосовувати комплекс макропруденційних інструментів регулювання та нагляду за банківською діяльністю. Також необхідно посилити координацію дій органів державної влади щодо забезпечення стабільності банківської системи та її стійкості до зовнішніх шоків [5, с. 250].

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки банківського сектору є ключовим пріоритетом державної політики, що потребує комплексного та системного підходу з боку регуляторів, банківських установ та інших зацікавлених сторін.

Література

1. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів.*. 2022. № 3(72). С. 141–155.

2. Національний банк України. Огляд банківського сектору, листопад 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2024-roku.

3. Тітов Д., Шедловський О. Фінансова безпека комерційних банків України в умовах нестабільності ринкового середовища. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-123 .

4. Теслюк С., Матвійчук Н., Левчук А. Фінансова безпека банківських установ в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-117.

5. Барановський О. Рекомендації МВФ та Світового банку для інститутів банківського нагляду з реагування на кризові ситуації. *Acta academiae beregsasiensis. Economics*. 2024. № 5. С. 246–269.

УДК 336.7

Ладатко Настасія Юріївна, Ладатко Карина Юріївна, *студентки*
Науковий керівник: ***Фурманчук О.С.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Український фінансовий ринок сьогодні перебуває в стані динамічних змін, спричинених як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Глобальні економічні процеси, геополітична нестабільність та технологічний прогрес створюють як нові можливості, так і значні виклики для його розвитку.

В Україні фінансовий ринок почав розвиватися з 1992 р. у формі акцій акціонерних товариств та депозитних сертифікатів комерційних банків. Звичайно, за такий короткий час у формуванні фінансового капіталу та розвитку фінансового ринку очікувати більш-менш помітних результатів не можна. Сучасний рівень розвитку в країнах з класичною ринковою економікою став результатом тривалої еволюції ринкових відносин протягом кількох десятиліть [1].

На сьогоднішній день ключовими викликами є:

1. Геополітична нестабільність та військові дії: повномасштабна війна росії проти України призвела до значних руйнувань інфраструктури, переміщення населення та посилення економічної кризи. Це, в свою чергу, негативно вплинуло на довіру інвесторів, обмежило доступ до фінансування та сповільнило економічне зростання.
2. Інфляція та девальвація національної валюти: постійне зростання цін та знецінення гривні призводять до зниження купівельної спроможності населення, зростання вартості кредитів та ускладнення прогнозування майбутніх фінансових потоків.
3. Низький рівень фінансової грамотності: недостатнє розуміння фінансових інструментів та ризиків обмежує доступ населення до фінансових послуг та сприяє поширенню фінансових пірамід.
4. Недосконаліть корпоративного управління: проблеми з корпоративним управлінням у багатьох українських компаніях відлякують інвесторів та знижують ефективність використання ресурсів.
5. Вплив тіньової економіки: велика частка неформальної економіки ускладнює моніторинг фінансових потоків, обмежує надходження податків до бюджету та знижує довіру до фінансової системи.

Незважаючи на значні виклики, український фінансовий ринок має значний потенціал для розвитку. Серед ключових напрямків можна виділити:

1. Цифрова трансформація. Активне впровадження фінансових технологій, таких як інтернет-банкінг, мобільні платежі, блокчейн та штучний інтелект, дозволить підвищити доступність фінансових послуг, знизити їхню вартість та підвищити ефективність процесів.
2. Розвиток інфраструктури фондового ринку. Створення сприятливих умов для залучення інвестицій у реальний сектор економіки шляхом розширення переліку інструментів, підвищення прозорості та ліквідності ринку.
3. Підтримка малого та середнього бізнесу. Надання фінансової підтримки МСБ через програми кредитування, гарантування та венчурного фінансування.
4. Посилення захисту прав споживачів фінансових послуг. Забезпечення прозорості та чесності фінансових послуг, а також посилення відповідальності фінансових установ перед споживачами.
5. Інтеграція в глобальні фінансові ринки. Розширення доступу українських компаній до міжнародних фінансових ринків для залучення інвестицій та диверсифікації джерел фінансування.

Фінансовий ринок України базується на скоординованій діяльності чотирьох основних «стовпів» фінансового сектора (Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб). Ці органи регулюють ринок і спільно втілюють Стратегію розвитку фінансового сектора України до 2025 року [2].

Попри військову агресію та пандемію Covid-19, регуляторам фінансового ринку вдається досягати позитивних результатів у реалізації Стратегії розвитку фінансового сектора. Більшість заходів, передбачених реалізацією Стратегії, виконано відповідно до графіка. Стратегія передбачає пріоритети та цілі розвитку фінансового сектора, а також упровадження міжнародних практик і стандартів, зокрема тих, що випливають з Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Основна мета реформ та розвитку фінансового ринку України полягає у впровадженні провідних міжнародних практик та стандартів, що сприятимуть його ефективному функціонуванню. Україна взяла на себе зобов’язання в рамках Угоди про асоціацію з ЄС та інших міжнародних документів впроваджувати нові технології та норми у фінансовий сектор [2].

Український фінансовий ринок перебуває на перехресті викликів та можливостей. Для успішного розвитку необхідно:

— створити сприятливі умови для інвестування: забезпечити стабільність макроекономічної ситуації, знизити рівень корупції та поліпшити інвестиційний клімат.

— підвищити фінансову грамотність населення: проводити масштабні інформаційні кампанії та розробляти навчальні програми.

— розвивати цифрові технології: інвестувати в розвиток IT-інфраструктури та підтримувати стартапи у сфері фінансових технологій.

— посилити регулювання фінансового ринку: забезпечити прозорість та відповідальність фінансових установ, захистити права споживачів фінансових послуг.

— залучати міжнародну фінансову допомогу: співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями та урядами інших країн для отримання фінансової підтримки та технологічної допомоги.

Отже, війна суттєво впливає на український фінансовий ринок, зокрема спричиняє зростання ризиків, зміну попиту на фінансові послуги, коригування регуляторних підходів та необхідність постійного аналізу ринкової ситуації. Після завершення конфлікту ринок вимагатиме як відновлення, так і активного розвитку, що створить запит на різноманітних фінансових посередників. Це дозволить краще відповідати на потреби різних категорій споживачів фінансових послуг та сприятиме зміцненню фінансової системи загалом.

Література:

1. Татарин Н.Б., Чоп Т.І. Проблеми фінансового ринку України та шляхи їх подолання. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО Випуск # 19 / 2019 DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-175

2. Татарин Н. Б. Фінансовий ринок України: аналіз сучасного стану, загрози, проблеми та перспективи / Наталія Богданівна Татарин, Даниїла Михайлівна Половко // Галицький економічний вісник. Т. : ТНТУ, 2023. Том 83. № 4. С. 78–88. (Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок).

3. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. doi: https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

UDC 336.71(477)

Onyshchenko Volodymyr,
DSc (Economics), Professor
Khudolii Yuliia,
PhD, Associated professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Ukraine)
Kryvosheya Daria,
Erasmus student
"1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia (Romania)

ANALYSIS OF BANK REFINANCING BY THE NATIONAL BANK OF UKRAINE

The banking system is the foundation of the economy, and its stability depends on refinancing in times of economic instability. Refinancing is a powerful tool of the NBU, which allows it to regulate economic processes, influence inflation levels, and ensure the stability of the country's financial system. In times of war and economic instability, bank refinancing is a crucial factor in guaranteeing the liquidity and stability of the Ukrainian banking system.

The low level of capitalization and loss of liquidity in Ukraine are major problems for the banking system. These risks increase banking risks, and the inability to neutralize them due to insufficient resource potential may lead to the failure of banking institutions, which is what we are witnessing nowadays.

The main reasons for the low level of performance by the Ukrainian banking system of its main purpose are the war, which entails a significant devaluation of the hryvnia, a decline in investment activity, a reduction in production, inflationary processes, a low level of corporate governance, an increase in overdue debts, etc.

At the beginning of the war, to maintain a stable situation, the NBU limited cash withdrawals by clients to UAH 100,000 per day (excluding salary and social expenses) and introduced blanket refinancing (no limit on the amount for up to 1 year with a possibility of extension for 1 year). In the first days of the war, 29 banks used blanket lending; the hottest phase of banks' appeals to the regulator was observed in late February and early March, with blanket loans amounting to UAH 25 billion. In July, the outstanding amount of blank loans decreased significantly to around UAH 250 million, and refinancing loans with a maturity of more than 30 days totaled over UAH 5 billion. The need for refinancing loans gradually disappeared as a result of the liquidity surplus in the banking system and the NBU's increase in the refinancing rate to 27% per annum. Since the beginning of 2023, the NBU has provided only two refinancing loans: to JSC First Investment Bank for UAH 50 million and to JSC Bank ¾ for UAH 140 million.

Bank profits as of the beginning of 2022 were a record high compared to previous years, amounting to UAH 77,376 million. However, in the first few months, it declined significantly, and the banking system remained unprofitable in March-June 2022. The largest losses were recorded in April 2022, at UAH 7,426 million, and the situation leveled off in July, with net profit at UAH 8,434 million as of August. During the year of the war, the banking system's profitability tripled to UAH 24.7 billion. The number of loss-making institutions increased from 5 to 21 out of 67 operating ones. As profits declined, so did ROA and ROE, with the return on equity and assets falling by more than 3 times compared to the beginning of the year. Among the most profitable banks in Ukraine in 2022 was PrivatBank with a profit of UAH 30252 million, which is 16% less than in 2021. During 2022, banks' liquidity remained quite high, and all key indicators tended to grow significantly, both in the banking system and in the group of savings banks.

The liquidity coverage ratio is the ratio of a bank's high-quality liquid assets to the amount needed to cover an increased outflow of funds from the bank within 30 days. It reflects the level of a bank's resilience to short-term liquidity shocks, a phenomenon typical of crisis periods when there is a significant outflow of customer funds. While on average (liquidity coverage ratio), LCR increased more than 3 times across the banking system, it increased 1.38 times for the group of savings banks. Such banks as JSC OKCI Bank and JSC SEB Corporate Bank significantly exceed the optimal value of LCR. At the same time, the lowest LCR values are in JSC Bank Avangard – 109.79% (downward trend) and in JSB Ukrgasbank - 142.73% (upward trend). In the group of savings banks, JSC A-Bank had the highest liquidity in terms of LCR at the beginning of 2023 - 1206.82%, and JSC Bank Forward had the lowest liquidity (currently declared insolvent).

Overall, although the war has harmed the banking sector, thanks to the NBU's support and competent resource management, Ukraine's banking system demonstrates moderate resilience and recovery capacity even in an extremely difficult economic environment. This resilience has been achieved through timely measures such as refinancing programs, regulatory flexibility, and enhanced liquidity management. Despite the ongoing challenges, including low capitalization levels, increased risks, and the

burden of non-performing loans, the system's adaptability highlights its critical role in stabilizing the national economy. Further efforts are needed to strengthen the banking sector's long-term sustainability by addressing structural weaknesses, fostering investment, and improving risk management practices.

References

1. Polagnyn D. Alysis of trends in changes in the official exchange rate of the National bank of Ukraine. *Collection of Scientific Papers of the State Tax University*. 2020. № 1-2. P 307–324.
2. Grudzevuch, U., Drebot, N. Analysis of liquidity and profitability of the banking system of Ukraine under martial law. *Economy and Society*. 2023. № 48. doi: 10.32782/2524-0072/2023-48-75.
3. Khudolii Y., Hlushko A. (2023). The impact of innovation and fintech on the banking business. ScienceRise, 3, 41–50. DOI: 10.21303/2313-8416.2023.003218.
4. The National Bank introduces a new standard for banks – the liquidity coverage ratio (LCR). *National Bank of Ukraine*. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vprovadjuye-noviy-normativ-dlya-bankiv--koefitsiyent-pokrittya-likvidnistyu-lcr (date of access: 19.11.2024).
5. Khudolii Y., Svystun L. Transformation of retail banking under the influence of fintech. *Economics and Region*. 2023. Vol. 4 (91). P. 206-214.
6. Vdovenko L. Refinancing as a mechanism for supporting the stability of the banking system. *Economics. Finance. Management: current issues of science and practice*. 2018, № 2. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN =UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/efmapnp_2018_2_3.pdf (date of access: 11.11.2024).
7. Khudolii Y. Features of modern capitalization management concept of Ukrainian banks. *Economics and Region*. 2015. Vol. 4 (53). P. 129–136.

УДК 336.71:339.727.22

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Бабець Валентина Андріївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення на економічні процеси, які відбуваються в Україні, має вплив велика кількість чинників. Деякі з них, такі як повномаштабне вторгнення, становлять загрозу не лише стабільності, а й ставлять під питання взагалі існування економічної системи самостійно, без постійної підтримки зовні. Саме в таких ситуаціях, важливу роль відіграє грошово-кредитна політика країни, яка регулює вищезгадані процеси за допомогою своїх інструментів.

Грошово-кредитна політика - системна сукупність національних інтересів (пріоритетів), наукових підходів і заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання і забезпечення економічного зростання, стабільності грошової одиниці України, соціального захисту населення, стримування інфляції та вирівнювання платіжного балансу країни [1].

11 вересня 2024 року Рада Національного банку України ухвалила «Основні засади грошово-кредитної політики на середньострокову перспективу». Вони визначають цілі, завдання та принципи монетарної політики, а також особливості застосування інструментів регулювання на час повномасштабної війни та певний період повоєнного відновлення. Аналізуючи цей документ, можемо виділити такі аспекти та напрямки діяльності НБУ[2]:

- застосування режиму гнучкого інфляційного таргетування для забезпечення цінової стабільності;
- використання узгодженої комбінації інструментів процентної і валютно-курсової політики, валютних обмежень та інших інструментів для підтримання цінової стабільності
- спрямування зусиль на підтримку відновлення економіки та економічної політики уряду.

Основним інструментом грошово-кредитної політики є облікова ставка, за допомогою якої Національний банк впливає на різні економічні процеси. Розглянемо динаміку ключової ставки протягом 2021-2024рр. та прогнози на 2025-2026рр. за Малюнком 1.

У червні 2022 року облікова ставка була різко підвищена для стримання стрімкого підвищення рівня інфляції, що було спричинено повномасштабним вторгненням росії на територію України. З червня 2022 по липень 2023 року НБУ підтримував ставку на максимальному рівні – 25%.

Саме на кінець 2022 року інфляція досягла свого максимуму і перевищила позначку 26%. Але незмінна облікова ставка мала позитивний ефект і рівень інфляції почав активно знижуватися з початку 2023 року, що дало можливість більш ефективному функціонуванню економіки.

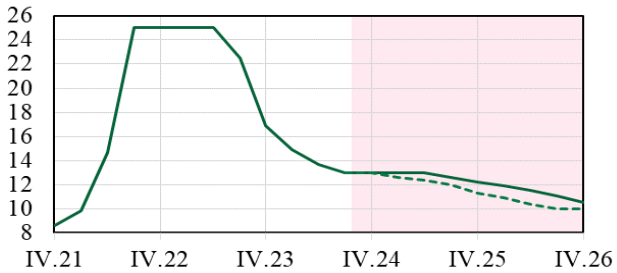

Рис. 1 Облікова ставка НБУ 2021-2024рр, прогноз на 2025-2025 рр.
Джерело: [3].

Починаючи з липня 2023 року НБУ починає поступово знижувати ключову ставку. За актуальною інформацією на листопад 2024 року, облікова ставка становить 13%, також прогногнозується її зниження і надалі. Рекордно низьких показників рівень інфляції досяг на початку 2024року – 3,2%, на той момент облікову ставку також почали активно знижувати до 14,9%. Наразі прогнозується зростання рівня інфляції у 2024-2025 роках, вже навіть у листопаді 2024 року НБУ підкреслив, що цей показник почав зростати швидше, ніж це було спрогнозовано (рис. 2).

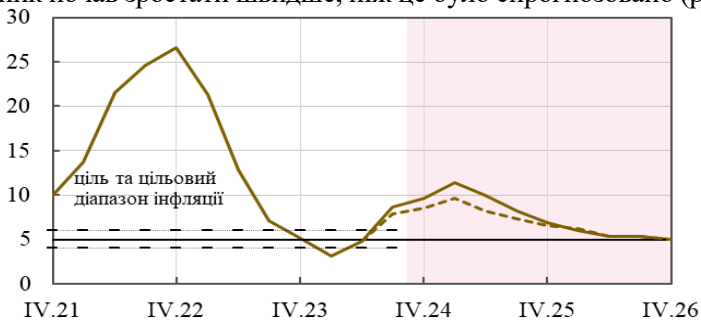

Рис. 2. Рівень інфляції 2021-2024рр, прогноз на 2025-2025 рр.
Джерело: [3].

Отже, наразі в умовах воєнного стану грошово-кредитна політика відіграє значну роль у функціонування економіки України. Перш за все, за допомогою ефективного використання та поєднання монетарних інструментів. Завдяки цьому, стало можливим стримання інфляції та підтримання її на низькому рівні.

Література

1. Козюк В.В. Сучасні центральні банки: середовище функціонування та монетарні рішення : монографія. Тернопіль: Астон, 2021. 299 с.
2. Основні засади грошово-кредитної політики на середньострокову перспективу. Рада Національного банку України. Рішення від 11.09.2024 р. № 16-рд. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_11092024_16-rd.
3. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 13%. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-13-19668.

УДК 658

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Рахівський Петро Юрійович, Волошин Сергій Олександрович, *студенти*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ НА ГРОШОВО-КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Цифрові валюти, зокрема цифрові валюти центральних банків (CBDC), стають все більш актуальними у сучасному фінансовому світі. В Україні також активно обговорюється можливість впровадження е-гривні, що може суттєво вплинути на грошово-кредитний ринок країни. У цій роботі розглянемо основні аспекти впливу цифрових валют на економіку України.

Цифрові валюти можна класифікувати на дві основні категорії: криптовалюти та цифрові валюти центральних банків (CBDC). Криптовалюти, такі як біткоїн, є децентралізованими цифровими активами, які функціонують на основі технології блокчейн і не підпорядковуються жодному урядовому контролю. Вони забезпечують анонімність та автономність транзакцій, але водночас піддаються високій волатильності та ризикам безпеки. З іншого боку, CBDC представляють собою цифровий аналог національної валюти, емітований центральним банком країни. Вони інтегровані в національну

фінансову систему, забезпечуючи стабільність та контроль з боку держави, а також сприяють підвищенню ефективності монетарної політики та фінансових операцій [3,4].

Національний банк України (НБУ) вже кілька років активно досліджує можливість впровадження е-гривні. У 2018 році НБУ провів перший експеримент із застосування е-гривні для роздрібних платежів на платформі блокчейн. У рамках цього проекту було випущено обмежену кількість е-гривні, яку використовували працівники НБУ [5].

У листопаді 2022 року НБУ представив проект концепції е-гривні учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів. Цей проект передбачає використання е-гривні для роздрібних безготівкових платежів, обігу віртуальних активів та транскордонних платежів. НБУ готується до другого експерименту із використання е-гривні до кінця 2024 року. Участь у ньому зможуть взяти всі охочі українці, що обслуговуються в банках, які долучилися до пілотного проекту [6].

Розробка та впровадження е-гривні може стати наступним кроком еволюції платіжної інфраструктури України, сприятиме цифровізації економіки, подальшому поширенню безготівкових розрахунків, зменшенню їх вартості, зростанню рівня їх прозорості і підвищенню довіри до національної валюти загалом. Це може позитивно вплинути на забезпечення економічної безпеки та посилення монетарного суверенітету держави, посилить спроможність Національного банку підтримувати цінову та фінансову стабільність як запоруку стійкого економічного зростання.

Реалізація проекту цифрової гривні відкриє нові можливості для держави, бізнесу та громадян. Е-гривня має потенціал стати одним із ключових елементів якісного розвитку інфраструктури віртуальних активів в Україні [1].

Впровадження CBDC може мати значний вплив на грошово-кредитний ринок України. По-перше, це може змінити структуру банківської системи, оскільки CBDC дозволяє здійснювати платежі безпосередньо між учасниками без посередництва банків. По-друге, цифрові валюти можуть підвищити ефективність монетарної політики, оскільки центральний банк матиме більше інструментів для контролю за грошовою масою [7].

Потенційно е-гривня може бути реалізована на базі DLT-технології, яка посилить безпеку особистих фінансових ресурсів та транзакцій. Е-гривня дозволить здійснювати грошові операції без ризику втратити гроші внаслідок банкрутства фінансової установи, що їх обслуговує. Водночас технологія блокчейн забезпечуватиме незмінність історії розрахунків та усуває ризик фальсифікації, неможливо буде заднім числом змінити записи про транзакції, що відбулись [2].

Незважаючи на численні переваги, впровадження цифрових валют також несе певні ризики. Серед них можна виділити кібербезпеку, ризики втрати конфіденційності та можливість використання цифрових валют для незаконних операцій. Крім того, необхідно враховувати потенційний вплив на фінансову стабільність та конкурентоспроможність банківської системи.

Отже, цифрові валюти, зокрема е-гривня, мають потенціал суттєво змінити грошово-кредитний ринок України. Вони можуть сприяти підвищенню ефективності фінансових операцій та монетарної політики, але також несуть певні ризики, які необхідно враховувати при їх впровадженні. Подальші дослідження та пілотні проекти допоможуть краще зрозуміти всі аспекти впливу цифрових валют на економіку України.

Література

1. Що таке е-гривня та чим вона відрізняється від безготівкової? 2023. URL: https://speka.media/koli-v-ukrayini-zyavitsya-e-grivnya-i-shho-ce-zminit-dlya-rinku-pk27wp.

2. Е-гривня та інтеграція українського платіжного ринку з Європейським: Парламент ухвалив відповідний законопроект. 2021. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/e-grivnya-ta-integraciya-ukrayinskogo-platizhnogo-rinku-z-yevropejskim-parlament-uhvaliv-vidpovidnij-zakonoproekt.

3. Закон України. Про платіжні послуги від 18 листоп. 2021 р. N 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1591-20.

4. Мінцифра з партнерами запускають пілотний проект, який допоможе в розробці е-гривні. Міністерство цифрової трансформації України. 2021. URL: https://thedigital.gov.ua/news/zagolovok-mintsifra-z-partnerami-zapuskayutpilotniy-proekt-yakiy-dopomozhe- v-rozrobtsi-e-grivni.

5. Національний банк вітає пілотний проєкт Міністерства цифрової трансформації щодо випуску програмованих електронних грошей. Національний банк України. 2024. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vitayepilotniy-proyekt-ministerstva-tsifrovoyi-transformatsiyi-schodo-vipuskuprogramovanih-elektronnih-groshey.

6. Національний банк представив учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів проект концепції е-гривні. Національний банк України. 2022. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-predstaviv-uchasnikamplatijnogo-rinku-ta-rinku-virtualnih-aktiviv--proyekt-kontseptsiyi-e-grivni.

7. Результати конференції CBDCinUA. Національний Банк України. Київ, Україна, 2020. URL: https://bank.gov.ua/ua/files/UVelFxLsIWuHkxc.

УДК 336.748.12

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Користова Вікторія Станіславівна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СТРУКТУРНІ ЧИННИКИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

Інфляція є однією з фундаментальних проблем сучасної економіки, вона чітко вказує на зрушення макроекономічної рівноваги та описує загальну нестабільність держави. Сучасний стан української економіки характеризується комплексом системних криз, зумовлених військовим конфліктом, загостренням політичної ситуації, нестабільністю та соціальним занепадом, що призвели до значного погіршення макроекономічних показників. Серед найактуальніших проблем є високий рівень інфляції, який суттєво впливає на добробут населення та загальний стан економіки.

Переважна більшість інфляційних чинників в Україні має структурний характер (тобто є обумовленими зростанням вартості витрат). Підвищення тарифів на електроенергію та удорожчання вартості енергоносіїв пов'язане зокрема з тим, що послуги електропостачання зросли на 64% в річному вимірі [1]. Тож до структурних чинників інфляції варто віднести:

- залежність від імпортованих товарів і енергоносіїв. Україна залежить від імпорту природного газу, нафти і нафтопродуктів. При збільшенні вартості цих товарів на світових ринках, ціни на внутрішні товари і послуги теж збільшуються, що прискорює інфляцію. Окрім цього, військові дії прямо впливають на невизначеність енергетичного ринку в Європі, що ускладнює інфляційні процеси;
- ріст витрат на виробництво та підприємницьку діяльність. Зокрема, найбільше від цього страждає аграрний сектор, що займає велику частку в економіці. Ціни на добриво, сировину, обладнання та перевезення стрімко зросли, що призвело до зростання цін на вироблену продукцію;
- девальвація обмінного курсу гривні. В травні-липні 2024 р. внаслідок політики НБУ, спрямованої на лібералізацію валютного ринку (введення гнучкого курсоутворення та скасування валютних обмежень) посилилась девальвація гривні. Курс девальвував на 4,2% відносно долара США, а за останні три місяці населенням було викуплено 3,1 млрд. дол. іноземної валюти, не враховуючи 3,3 млрд. за поточний рік, що складає близько 40% отриманої за цей період зовнішньої допомоги [1]. НБУ використовує валютну інтервенцію для послаблення інфляції (по 140-150 млн. дол. на день або 3 млрд. дол. на місяць);
- фіскальний дефіцит і монетарне фінансування. Поточний дефіцит становить 22,8% ВВП на рік. На даний момент вплив фіскального дефіциту на зростання цін незначний, оскільки його розмір складає 2/3 від втрат реального ВВП у порівнянні з довоєнним періодом. 50% державних витрат спрямовується до оборонну політику, що стримує «фіскальну інфляцію» та не впливає на активізацію попиту;
- демографічна ситуація та трудова міграція. В другому кварталі 2024 року скоротилась кількість вакансій на сайтах пошуку роботи, однак попит на робочу силу залишався вищим за показники минулого року. Міграція за кордон та мобілізаційні процеси призвели до скорочення пропозиції робочої сили та дефіциту кадрів. За даними ООН у першому півріччі мігрувало 240 тис., а загалом кількість українців за кордоном перевищила 6,6 млн. осіб. Крім цього, демографічні зміни (старіння населення) можуть збільшити розміри соціальних витрат держави.

Незважаючи на те, що домінування структурних чинників інфляції знижує ефективність монетарних інструментів зниження інфляції, завданням центрального банку і надалі є відновлення позитивної динаміки зростання макроекономічних показників та підтримання низького і стабільного рівня інфляції. За прогнозом НБУ, у наступні місяці інфляція помірно пришвидшиться й наприкінці 2024 року становитиме 8,5%. У 2025 році темпи зростання цін уповільняться до 6,6%, а у 2026 році — повернуться до 5%, що є ціллю регулятора [2].

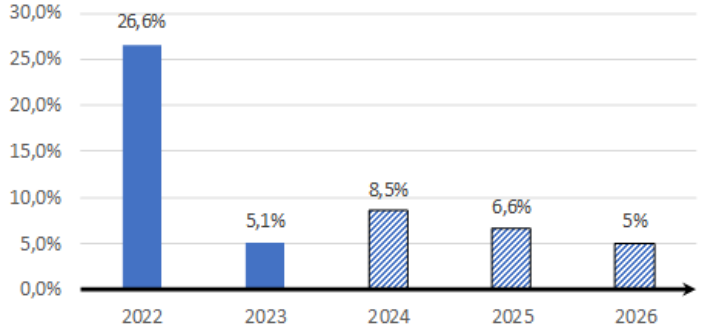

Рис. 1. Прогнозні темпи інфляції протягом 2024-2026 років

Тож завданням центрального банку є підтримання низької та стабільної інфляції. Сповільненню темпів зростання цін наступного року мають сприяти зважена монетарна політика НБУ, послаблення зовнішнього цінового тиску, поліпшення ситуації в енергосекторі й збільшення врожаїв. Крім цього, завдяки достатнім обсягам зовнішньої підтримки уряд зможе й надалі фінансувати значні видатки бюджету, а НБУ – забезпечувати стійкість валютного ринку [3], адже стабілізація та підтримка низького рівня інфляції вимагатиме від НБУ суттєвих витрат міжнародних резервів.

Проте варто враховувати, що комплекс взаємопов'язаних чинників, таких як: девальвація національної валюти, зростання тарифів на енергоносії, значний дефіцит державного бюджету та перенесення витрат виробників на споживачів, свідчить про високу ймовірність подальшого прискорення інфляційних процесів. Ці фактори створюють стійкий інфляційний тиск, який ускладнить досягнення цінової стабільності в найближчому майбутньому та вимагатиме від уряду та НБУ вжиття додаткових заходів для стримування інфляційних очікувань та стабілізації цін. Це може включати подальше посилення фіскальної дисципліни, реформування енергетичного сектору та впровадження механізмів індексації доходів для захисту найбільш вразливих верств населення.

Література

1. Данилишин Б. Про прогнози, інфляцію та конфлікти. *Лівий Берег.* Вересень, 2024. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/635538_pro_prognozi_inflyatsiyu_ konflikti.html.

2. Інфляційний звіт, липень 2024 року. Національний банк України. Серпень, 2024. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2024-roku.

3. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 13%. Національний банк України. Жовтень, 2024. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-13-19668.

УДК 336.74

Волкова Валерія Валеріївна,
кандидат економічних наук, доцент
Пашко Богдана Олександрівна, *студентка*
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В УКРАЇНІ

У сучасному світі, в якому щохвилини виникають нові ідеї і з’являються найсучасніші технології, без яких людство тепер просто не уявляє свого існування, електронні гроші стали невід’ємною частиною фінансових систем багатьох країн, зокрема й України. Вони стали популярним інструментом як для приватних осіб, так і для бізнесу завдяки своїй зручності, мобільності та швидкості транзакцій. Окрім спрощення обігу коштів, електронні гроші дозволяють бізнесу швидко реагувати на виклики глобальної економіки.

У 2016 році Україна зробила перші кроки до запровадження національних цифрових грошей (е-гривні) як широкого платіжного інструменту. НБУ опублікує першу інформацію про можливість запровадження е-гривні наприкінці 2017 року, при цьому регулятор дотримуватиметься цільової моделі, яка буде обрана після тестування. Планується, що е-гривня буде запроваджена та введена в обіг.

Е-гривня - це українська електронна валюта, емітована НБУ. Основне призначення е-гривні - доповнення обігу готівкових і безготівкових форм грошей та підвищення ефективності виконання грошових функцій. Тому використання е-гривні має бути зручним та доступним для всіх фізичних та юридичних осіб, державних установ, банків та небанківських фінансових установ. Розробка та впровадження е-гривні в Україні також сприятиме розвитку платіжної інфраструктури, підвищенню прозорості платежів, сприятиме цифровізації економіки, подальшому розширенню безготівкових розрахунків, зменшенню витрат та в цілому підвищенню довіри до національної валюти [1].

30 січня 2023 року, Президент підписав законопроєкт №4366 “Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо платіжних послуг)”. Це Закон №2888-IX, більш відомий як Закон про легалізацію електронних грошей [2]. В результаті були введені наступні положення:

- легалізація електронних грошей;
- статус електронного гаманця еквівалентний статусу банківського рахунку;
- можливість оплати податків і комунальних платежів електронними грошима;
- легалізація оплати товарів/послуг електронними грошима між суб'єктами господарювання.

Системи електронних грошей дозволяють людям оплачувати товари, укладати угоди та вести бізнес, не відходячи від комп'ютера, незалежно від їхнього місцезнаходження. Такі гроші мають як готівкові, так і безготівкові властивості. Коли люди думають про електронні гроші, на думку спадають пластикові картки (дебетові та кредитні), які можна використовувати для оплати в магазинах та інших місцях замість готівки. Однак дуже поширені пластикові картки, такі як Visa, MasterCard, не є електронними грошима, а лише засобом швидкого доступу до рахунку, відкритого в банку [3].

Електронні гроші можна розділити на кілька основних типів, залежно від їх походження та сфери використання. Класифікація електронних грошей дозволяє краще зрозуміти, як вони

працюють у регульованій фінансовій системі та які можливості вони надають користувачам. Важливо зазначити, що держава не гарантує надійність чи ліквідність приватних фондів. Також ще однією класифікацією є види електронних грошей в Україні.

Таблиця 1

Види електронних грошей в Україні

Види е-грошей	Опис	Приклади
Електронний гаманець (E-Wallets)	дозволяє здійснювати онлайн-платежі та зберігати кошти на електронних рахунках	Payeer, AdvCash та Perfect Money
Мобільні платежі	дозволяють користувачам здійснювати транзакції за допомогою мобільних телефонів	Apple Pay, Google Pay та Samsung Pay
Криптовалюти	Дозволяють здійснювати анонімні та безпечні транзакції	Bitcoin, Ethereum і Litecoin

Кожен із цих різних типів електронних грошей має свої особливості та властивості, і вибір конкретного типу може залежати від потреб та вподобань користувачів, а також від технічних, безпекових та регуляторних аспектів [4]. Електронні гроші стрімко набирають популярності завдяки багатьом перевагам, які роблять фінансові операції швидшими та зручнішими. Водночас існують і певні недоліки, пов'язані з безпекою, регуляторними та технічними вимогами. Розглянемо основні переваги та недоліки електронних грошей.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця переваг і недоліків е-грошей

Переваги	Недоліки
Зручність та швидкість; Доступність; Менші комісії; Зручність міжнародних переказів	Кібербезпека; Залежність від технічної інфраструктури; Нестабільність вартості; Недостатній рівень регулювання

Електронні гроші значно спрощують фінансові операції, надаючи як фізичним, так і юридичним особам зручний і швидкий засіб платежу. Однак вони також несуть у собі певні ризики, включаючи кібербезпеку, нестабільність і недостатнє регулювання. Тим не менш, з розвитком технологій та посиленням регулювання, електронні гроші мають великий потенціал для подальшого зростання та інтеграції у світову економіку.

Для покращення використання електронних грошей в Україні слід запровадити суворіші правила та стандарти безпеки, щоб захистити користувачів від шахрайства та кіберзлочинності. Важливо також підвищувати фінансову грамотність населення шляхом забезпечення доступу до освітніх програм з безпечного використання грошей і платіжних систем. Важливо також сприяти розвитку інфраструктури електронних платежів, щоб зробити їх більш доступними та надійними для всіх.

Література

1. Е-гривня: Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. URL: https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia.

2. Ангеліна Фурман. Легалізація електронних грошей: що змінює Закон №2888-IX. *Think brave. Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/217609_legalzatsya-elektronnikh-groshey-shcho-zmnyu-zakon-2888-ix.

3. Стовпова А. С. Класифікація електронних грошей для цілей бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. URL: http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6199&i=11.

4. Цимбалюк І. Електронні гроші: види цифрових грошей, переваги та недоліки інтернет-грошей. *Rates.fm*. URL: https://rates.fm/ua-uk/payment-systems/elektronni-groshi-sutnist-vidi-perevagi-ta-nedoliki-internet-groshej/.

УДК 336.71

Волкова Неля Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент
***Павленко Олена Олексіївна**, магістрантка*
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

ФОРМУВАННЯ ЗАВДАНЬ ЩОДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БАНКУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Проблема дефіциту ресурсів, скорочення обсягів та структурних дисбалансів у ресурсному потенціалі комерційних банків стає все більш актуальною. Ефективне управління ресурсним потенціалом та підвищення конкурентоспроможності банків набуває важливого значення. Таким чином, дослідження ефективності управління ресурсним потенціалом банків та визначення шляхів його зміцнення має важливе значення.

Наразі в літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності ресурсного потенціалу комерційного банку. Можна виділити дві основні концепції з цього питання:

1. Перший підхід ототожнює ресурсний потенціал банку з його фінансовими ресурсами. Наприклад, І. Р. Горбатюк та Т. В. Донченко [1] розглядають ресурсний потенціал як власні, залучені та запозичені кошти банку, які перебувають під його контролем і використовуються на його розсуд для здійснення банківських операцій.

2. Другий підхід розмежовує поняття «ресурсний потенціал» та «фінансові ресурси», підкреслюючи, що ресурсний потенціал також відображає майбутні можливості банку. Точка зору, яку підтримує А. В. Лейбович [2], розглядає ресурсний потенціал як перспективну здатність банку генерувати власні ресурси. О. В. Герасимчук [3] дотримується аналогічної думки про нетотожність понять. Автор вважає, що забезпечення стабільного формування та ефективного використання фінансових ресурсів (як зовнішніх, так і внутрішніх) є важливим напрямком досягнення ефективної системи управління та формування ресурсного потенціалу банку.

Згідно з підходом, заснованим на результатах, потенціал комерційного банку тісно пов'язаний як з короткостроковими, так і з довгостроковими результатами діяльності.

Управління ресурсним потенціалом банку передбачає структуровану систему методів та інструментів, спрямованих на формування капіталу та його ефективне використання з метою максимізації економічних вигод та підтримки стабільності банку в сьогоденні та майбутньому [4]. В умовах фінансової нестабільності важливого значення набуває розробка сучасних стратегій вибору джерел, методів та інструментів нарощування капіталу. Розроблені стратегії забезпечують достатній рівень капіталу, формуючи в кінцевому підсумку ресурсний потенціал банку.

Основними принципами управління ресурсним потенціалом банку визначимо наступні: наукова обґрунтованість процесу управління ресурсним потенціалом банків, комплексний підхід, системний підхід орієнтований на досягнення кінцевого результату. динамізм в управлінні, інтеграція процесу управління з загальною системою управління. В умовах фінансової нестабільності метою управління ресурсним потенціалом банку є зміцнення його фінансової стійкості шляхом залучення та утримання достатнього обсягу ресурсів.

Далі проведемо аналіз динаміки ресурсного потенціалу банків України протягом 2022-2023 рр. у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка ресурсного потенціалу банків України за період 2021-2023 рр., млн грн

Складові елементи ресурсної бази	Роки, млн грн			Абсолютне відхилення, млн грн		Темп росту, 2023 до 2021
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	
Пасиви, загалом	2053928	2353592	2942806	299664	589214	43,28
Балансовий капітал	255678	218549	296797	-37129	78248	16,08
з нього статутний капітал	481535	407021	404751	-74514	-2270	-15,95
Частка капіталу у пасивах, або капіталомісткість, %	12,45	9,29	10,09	-3,16	0,8	-18,96
Зобов’язання банків	1798250	2135043	2646009	336793	510966	47,14
з них кошти суб’єктів господарської діяльності	758434	889526	1260155	131092	370629	66,15
Вклади фізичних осіб	727022	933553	1084281	206531	150728	49,14

Джерело: [5].

За даними таблиці 1 спостерігаємо, що обсяг капіталу банків протягом 2021-2023 рр. збільшився на 16,08% та складав 296797 млн грн., однак у період 2022-2021 рр. відбулось скорочення балансового капіталу на 37129 млн. грн. Обсяг зобов’язань банків України протягом 2021-2023 рр. збільшився на 47,14% через вплив суттєвої девальвації національної валюти. Обсяг коштів суб’єктів господарської діяльності зріс на 66,15%. Аналогічна ситуація відбувалась з вкладами фізичних осіб, обсяг яких збільшився на 49,14%, або на 357359 млн грн протягом трьох років.

Отже, з огляду на визначену мету управління ресурсним потенціалом в умовах фінансової нестабільності та аналіз динаміки ресурсного потенціалу банків в Україні, можемо сформувати перелік завдань, направлених на досягнення мети:

1. Реформування та зміцнення правової та організаційної бази. Завдання передбачає оновлення правових та регуляторних стандартів для приведення їх у відповідність до поточних потреб українського фінансового сектору та європейського законодавства. Організаційні реформи мають визначити відповідальних за формування ресурсів, спланувати склад і структуру ресурсів, застосувати економічні та регуляторні методи оцінки, а також окреслити інструменти управління ресурсним потенціалом.

2. Фінансове та економічне посилення. Залучення прямих і непрямих інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх, для розширення ресурсної бази банку.

3. Підвищення якості капіталу. Впроваджувати інноваційні методи та стратегії залучення ресурсів для підтримки довгострокового розвитку банку, оскільки висока якість капіталу є запорукою стійкої стабільності та зростання.

4. Забезпечення стабільного довгострокового фінансування. Залучення довгострокових джерел фінансування дозволяє банку підтримувати ліквідність у теперішньому часі та забезпечувати фінансову стабільність у майбутньому.

Література

1. Горбатюк І. Р., Донченко Т. В. Оцінка ресурсного потенціалу банків України. *Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України*: мат. ІІ Всеукр. наук-практ. інтернет-конференції (м. Хмельницький, 16 лист. 2021 р.). Хмельницький: ХНУ, 2021. С. 43-45.

2. Лейбович А. В. Формування та оцінка ресурсного потенціалу Запорізького регіону. *Економічна наука*. 2018. № 10. С. 60-67.

3. Герасимчук О. В. Шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний простір.* № 153. 2020. С. 40-45

4. Пушак Я. Я., Шевченко Н. В. Особливості формування та управління ресурсами банків в сучасних умовах. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 3 (69). С. 36-40.

5. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/.

УДК 336.711

Коробчук Тетяна Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

ЗНИЖЕННЯ НЕПРОЦЕНТНИХ ВИТРАТ БАНКУ: ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Зниження непроцентних витрат банку є актуальним завданням для банківських установ. У сучасних умовах, коли фінансова сфера стикається з низкою викликів, оптимізація непроцентних витрат може значно підвищити ефективність та конкурентоспроможність банку.

Проблемам дослідження банківських витрат, їх сутності, характеристикам та шляхам оптимізації, присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні науковці: В. Бабенко-Левада, О. Васюренко, М. Губай, Ю. Макаренко, П. Роуз та ін.

Зниження непроцентних витрат банку – це важливий напрямок оптимізації діяльності фінансових установ, адже вони включають: адміністративні та операційні витрати, маркетингові та рекламні витрати, витрати на консалтинг, кібербезпеку, правові послуги та ІТ. В умовах економічної невизначеності та зростання інфляції банки змушені шукати способи збереження своєї рентабельності. Зниження витрат на адміністративні та операційні процеси дозволяє скоротити загальні витрати і тим самим збільшити прибутковість. Підвищення вимог щодо фінансової звітності, прозорості та кібербезпеки змушує банки виділяти значні ресурси на їх дотримання. Оптимізація витрат у цих сферах допомагає знизити навантаження на бюджет банку. Відзначимо, що на ринку фінансових послуг з'являється все більше фінтех-компаній, які пропонують більш гнучкі та дешеві рішення. Щоб залишатися конкурентоспроможними, банки повинні постійно вдосконалювати свої внутрішні процеси і зменшувати непроцентні витрати. Не секрет, що сучасні клієнти надають перевагу онлайн-банкінгу та цифровим сервісам, тому утримання великої мережі фізичних відділень стає менш доцільним. Банки можуть значно зекономити, оптимізуючи структуру відділень та інвестуючи у цифрові рішення. Тобто причинами зниження непроцентних витрат є: збільшення прибутковості через оптимізацію операційних процесів, адаптація до економічних викликів, підвищення ефективності банківської діяльності та конкурентні переваги банківської установи.

Виділимо переваги зниження непроцентних витрат:

– зростання задоволеності клієнтів банківської установи (оптимізація операційних процесів сприяє швидшому обслуговуванню клієнтів);

– збільшення інвестицій в інновації (вивільнені кошти слід спрямовувати на впровадження ШІ, аналітику даних тощо);

– покращення фінансових показників (зменшення витрат призводить до збільшення чистого прибутку та зміцнення фінансової стійкості).

Зниження непрямих витрат – це не лише спосіб скорочення витрат, але й стратегічний інструмент для підвищення гнучкості та адаптивності банку. Це особливо актуально в сучасних умовах, коли швидкість змін на ринку вимагає постійного вдосконалення та оптимізації бізнес-процесів.

Використовуючи зарубіжний досвід банківських установ зі зниження адміністративних витрат, ми погоджуємось з твердженням М. Губая, який вважає, що шляхами оптимізації

адміністративних витрат є «…гнучка модель операційної діяльності банку; раціоналізація продуктів банку; зовнішній аутсорсинг послуг для банку; спрощення документообігу в банку; зосередження діяльності банку на прибуткових клієнтах; спрощення ІТ-інфраструктури…» [1].

Багато банків, особливо в періоди економічної нестабільності, активно скорочують непрямі витрати для підтримки стабільності своїх фінансових показників. Наприклад, впровадження чат-ботів для обслуговування клієнтів дозволяє скоротити витрати на кол-центри. Таким чином, зниження непрямих витрат дозволяє банкам не лише оптимізувати свою діяльність, але й забезпечити більшу стійкість до зовнішніх ризиків. Це особливо актуально в умовах сучасної економічної невизначеності. Визначимо стратегії зниження непроцентних витрат банку (рис. 1).

Рис.1. Оптимізація непроцентних витрат банку

Таким чином, оптимізація непроцентних витрат сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності завдяки раціональному використанню власних ресурсів. Скорочення цих витрат дозволяє банку максимізувати чистий прибуток, оскільки знижується обсяг коштів, що витрачаються на операційні потреби. Банки, які ефективно контролюють свої непроцентні витрати, можуть запропонувати більш вигідні умови для клієнтів, що підвищує їх конкурентоспроможність на фінансовому ринку.

Зниження непроцентних витрат безумовно підтримує фінансову стійкість. Зекономлені ресурси можуть бути спрямовані на інвестиції в інноваційні проекти та технології, що сприяє подальшому розвитку банківського бізнесу. Це також знижує фінансові ризики, пов'язані з можливими втратами та невдачами в управлінні активами. Таким чином, оптимізація непроцентних витрат стає ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості та збереження конкурентних переваг на ринку.

Література

1. Губай М.М. Сучасна практика управління адміністративними витратами в банках. URL: https://core.ac.uk/reader/145611310.

УДК 336.32

Оніщенко Сергій Вікторович,
кандидат економічних наук, старший викладач
Державний торговельно-економічний університет (Україна)

КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну спричинило високі ризики та невизначеності у всіх галузях економіки, в тому числі в банківській сфері. Незважаючи на всі складнощі, банківська система України демонструє стабільність, прибутковість та високий запас ліквідності. Банки оцінюють ризики вкладень залучених ресурсів, і надають перевагу інвестуванню в облігації внутрішньої державної позики (надалі – ОВДП) та в депозитні сертифікати Національного Банку України (надалі – ДС НБУ) порівняно із кредитуванням суб'єктів господарювання та населення.

З початку 2022 року по вересень 2024 року обсяг вкладень в такі низько ризикові та високодохідні інструменти збільшився на 526 млрд грн або на 65%, досягнувши цифри в 1 трлн. 326 млрд.грн. Як наслідок, частка ОВДП та ДС НБУ в чистих активах банків збільшилася до 41,7%

на кінець вересня 2024 року [1]. Кредитування ж реального сектору економіки хоча й зростало, але темпи приросту були набагато меншими. Так, чисті кредити суб'єктам господарювання за цей період збільшилися всього на 40 млрд.грн або на 7%, що в 9 разів менше за темпи приросту вкладень в ДС НБУ та ОВДП. Відповідно, частка кредитів суб'єктам господарювання в чистих активах банків за цей період зменшилася з 26,3% до 18,2% [1] .

Останні декілька років кредитування реального сектору економіки скорочується по відношенню до номінального ВВП. Так, в 2017 році частка кредитів суб'єктам господарювання до ВВП становила 28%, в наступні роки ця частка постійно зменшується, і в 2023 році досягла мінімуму в 11% [2]. Очікується, що за підсумками 2024 року можливе незначене зростання такої частки до 12%, якщо темпи кредитування економіки будуть збільшуватися.

Є декілька причин такого низького рівня кредитування економіки.

Перша – монетарна. НБУ в січні 2023 року надав можливість банкам покривати до 50% загального обсягу обов'язкових резервів за рахунок ОВДП. Такий крок, на думку НБУ, мав сприяти збільшенню вкладень банків в ОВДП, кошти від яких будуть направлятися на фінансування бюджетних витрат. Так і відбулося, обсяги вкладень банків в ОВДП за період с січня по грудень 2023 року зросли на 150 млрд.грн і продовжують зростати в 2024 році. [3]

Друга – чисто економічна. Підвищення облікової ставки НБУ в червні 2022 року з 10% до 25% річних автоматично призвело до збільшення дохідності ДС НБУ до 23% річних в липні 2022 - березні 2023 року. В ці місяці банки видавали нові кредити суб'єктам господарювання в гривні за середніми ставками від 19,0% до 20,5% річних [3].

Третя - військові ризики, які призводять до зниження кредитоспроможності позичальників через наявність проблем з енергопостачанням, порушенням логістичних ланцюгів експорту та імпорту, військові напади агресора на виробничу, складську та критичну інфраструктуру, що призводить до руйнування бізнесу.

Обсяги кредитування корпоративного сектору в період військового стану мають U-подібну криву. Стрибок в червні 2022 року пов'язаний із девальвацією гривні до 36,65 грн/дол. США та переоцінкою валютних кредитів. В реальних же цифрах скорочення відбувалося як гривневого так і валютного кредитного портфеля. В червні 2023 року був досягнутий мінімум валової кредитної заборгованості суб'єктів господарювання – 708 млрд.грн, зменшення на 60 млрд.грн порівняно із січнем 2022 року.

Починаючи із червня 2023 року почалося поступове збільшення обсягів кредитування, в першу чергу в національній валюті. За період з липня 2023 року по вересень 2024 року кредитування збільшилося на 78 млрд.грн. або на 11% до 786 млрд.грн. [3].

Загалом, за період з лютого 2022 року до кінця вересня 2024 року обсяги валового кредитного портфеля суб'єктів господарювання збільшилися всього на 43 млрд.грн., або на 5,7%. Основним та єдиним драйвером збільшення кредитування є компанії сегменту середнього бізнесу – приріст на 70 млрд.грн [3]. Інші сегменти юридичних осіб залишилися в обсягах, які були на початок 2022 року.

Спостерігається збільшення кредитування в наступних галузях: сільське господарство (+44% з початку 2022 року), оптова торгівля (+11%), операції з нерухомим майном (+25%), добувна промисловість (+78%) [3]. Скорочуються обсяги кредитування підприємств будівництва, роздрібної торгівлі, переробної галузі.

В регіональному розрізі кредитний портфель збільшився в областях Західної та Центральної України, зокрема Рівненської (+97%), Тернопільської (+86%), Вінницької (+70), Львівської (+67%) та інших [3], що в тому числі є наслідком релокації підприємств з областей Півдня та Сходу України. В областях, які межують з кордоном з рф та білорусією, та в яких ведуться активні бойові дії, кредитування зменшується.

Вочевидь, одим із факторів збільшення обсягів кредитування є державна програма «Доступні кредити 579», яку уряд суттєво розширив в перші місяці повномасштабного вторгнення, збільшивши ліміти кредитування, додавши сегменти та галузі економіки. За період з 24 лютого 2022 року по 30 вересня 2024 року в рамках програми «579» підписано понад 61 тис. кредитних договорів на загальну суму 243,5 млрд.грн. Кредитна заборгованість за пільговими кредитами за цей період збільшилася з 58 млрд.грн до 132 млрд.грн. [4] Переважна більшість цієї заборгованості припадає на компанії середнього та малого бізнесів.

Потрібно зазначити про зростання обсягів проблемних кредитів (NPL) через повномасштабне вторгнення. На кінець грудня 2021 року частка NPL в кредитах банків суб'єктам господарювання досягла мінімуму за останні роки – 36%, в 2022-2023 роках частка проблемних кредитів об'єктивно збільшилася і становила 45% в серпні 2023 року, на кінець вересня 2024 обсяг проблемності в корпоративному кредитуванні скоротився до 40% [1]. Основними причинами скорочення є збільшення видач нових якісних кредитів, реструктуризації, списання проблемної заборгованості компаній, які втратили бізнес на тимчасово окупованих територіях або внаслідок військових дій.

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що відсутні вагомі причини для активного зростання кредитування корпоративного сектору без підвищення рівня кредитного ризику.

Література

1. Національний банк України. Огляд банківського сектору. 2024, листопад. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-listopad-2024-roku.
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. 2024, червень. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2024-roku.
3. Національний банк України. Статистика фінансового сектора. Грошово-кредитна статистика. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms.
4. ФРП. Інформація про результати державної програми доступні кредити 5-7-9. URL: https://bdf.gov.ua/publichna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/.

УДК 336.711

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Андрієць Тетяна Романівна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ: ВИКЛИКИ ТА МАЙБУТНІ РІШЕННЯ

Зростання кількості кібератак унаслідок політичної нестабільності та воєнного стану призвело до збільшення тиску на банківські установи. У 2022 році майже всі кібератаки були спровоковані хакерськими угрупуваннями, що працюють на рф. Основними напрямками стали фішингові та DDoS атаки. У відповідь на це українські банки активізують свої зусилля в напрямку впровадження багаторівневих ступенів захисту, таких як використання шифрування, багатофакторної аутентифікації та сучасних систем моніторингу.

Безпеку банку визначають як стан життєдіяльності при якому забезпечується реалізація основних інтересів та пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів [1].

Важливо визначити ключові виклики для банківських установ у сфері інформаційної безпеки та ефективні шляхи для їх подолання. Основними викликами інформаційної безпеки банківської системи є кібератаки, захист персональних даних клієнтів, нестача кваліфікованих фахівців, інтеграція новітніх технологій, впровадження системи автоматизації та штучного інтелекту, управління хмарною безпекою та інші.

Також виклики можна класифікувати як:

1) технологічні виклики (застаріла інфраструктура та відсутність сучасного кіберзахисту, використання вразливих систем);

2) соціальні виклики (людський фактор та фішингові атаки);

3) організаційні виклики (складність інтеграції новітніх систем захисту, брак фінансування на забезпечення інформаційної безпеки).

Майбутні рішення у сфері інформаційної безпеки українських банків повинні включати комплексний підхід. У сфері технологічних інновацій важливим є впровадження рішень на основі ШІ та машинного навчання, що допоможе виявляти аномалії та миттєво реагувати на загрози. Використання багатофакторної аутентифікації для доступу до систем, шифрування даних, технології блокчейну для захисту транзакцій та інші передові технології допоможуть зміцнити рівень інформаційної безпеки. Активний розвиток системи моніторингу та реагування на інциденти в реальному часі допоможуть протидіяти інформаційним загрозам та мінімізувати їх наслідки.

Отже, забезпечення інформаційної безпеки в банківському секторі України вимагає комплексного підходу, що включає в себе впровадження сучасних технологій, підвищення інформаційно грамотності населення та адаптацію до нових викликів у кіберсфері.

Література

1. Ахрамович В.М., Чегренець В.М. Управління ризиками інформаційної безпеки комерційного банку. *Сучасний захист інформації*. 2019. №2. С. 54-59.
2. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management.* 2023. №22(4). P. 45-52.
3. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., Cherviak A. Cybersecurity and improvement of the information security system. Journal of the Balkan Tribological Association. 2023. 29(5). pp. 818–835.
4. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O., Skryl, V. (2023). The Mechanism of Information Security of the National Economy in Cyberspace. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations, 791–803. doi: https://doi.org/ 10.1007/978-3-031-17385-1_67

УДК 338.23:336.74

Чиж Наталія Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Національний банк України зосереджений на підтримці макроекономічної стабільності, зокрема шляхом стабілізації обмінного курсу та зниження інфляційного тиску. Умови війни підвищили волатильність фінансового ринку, що змусило НБУ запроваджувати надзвичайні заходи контролю для підтримки довіри до національної валюти.

Грошово-кредитна політики в умовах воєнного часу має специфічні риси, обумовлені як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Протягом 2022–2023 років, у відповідь на активізацію збройної агресії з боку росії, НБУ зіткнувся з серйозними викликами, що потребували адаптації монетарної політики до нових обставин. У цей час регулятор впровадив низку важливих заходів для збереження макрофінансової стабільності та підвищення довіри населення, попри складні умови. Зокрема, у 2022 році НБУ надав вагому підтримку фінансуванню військових потреб України, перерахувавши до державного бюджету близько 19 млрд грн прибутку за 2021 рік [1; 2]. Військовий конфлікт спричинив ризики для ліквідності банків, кредитоспроможності підприємств та громадян. НБУ вживає заходів для підтримки ліквідності банківської системи, включаючи короткострокове рефінансування та зниження резервних вимог для окремих категорій банків.

НБУ тимчасово фінансував дефіцит бюджету через купівлю державних облігацій, що дозволило уряду України фінансувати нагальні потреби, пов’язані з обороною та соціальною підтримкою. Варто зазначити, що НБУ здійснив прямі закупівлі державних облігацій на суму 400 млрд грн для забезпечення фінансування критичних витрат на безпеку та соціальне забезпечення .Це тимчасовий захід, спрямований на забезпечення державних витрат під час воєнного часу. Для підтримки малого та середнього бізнесу НБУ сприяє доступності кредитних програм, зокрема державних програм підтримки, що допомагає зберігати робочі місця та забезпечує мінімальні умови для функціонування економіки. Крім того, спрощено умови для реструктуризації боргів, що дозволяє банкам зменшити боргове навантаження на громадян і бізнес.

НБУ активно взаємодіє з міжнародними партнерами та фінансовими організаціями для отримання підтримки й залучення фінансових ресурсів. У 2023 році НБУ продовжив адаптацію своєї політики до умов воєнного часу, зокрема наростив міжнародні резерви на 42%, їх розмір склав до понад 40,5 млрд доларів США [1; 2]. Цей крок став важливим для зміцнення фінансової стійкості країни. Це сприяє поповненню золотовалютних резервів і надає можливість залучення грантових і кредитних коштів на сприятливих умовах. У жовтні 2023 року НБУ також запровадив більш гнучке управління обмінним курсом, що допомогло підвищити стійкість економіки та стабільність валютного ринку в умовах постійних внутрішніх і зовнішніх шоків.

Отже, у складних умовах воєнного часу грошово-кредитна політика НБУ продемонструвала високу адаптивність і ефективність, спрямовані на забезпечення макрофінансової стабільності та підтримку національної економіки. Адаптація монетарної політики та впровадження гнучких інструментів в умовах воєнного часу допомогли посилити стійкість фінансової системи, забезпечивши стабільність банківської системи. Така стратегія заклала основи для подальшого економічного відновлення і сталого розвитку після завершення активних бойових дій.

Література

1. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2023 року / НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/ zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku
2. Макроекономічний та монетарний огляд, січень 2024 року / НБУ. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetarniyoglyad-sichen-2024-roku

УДК 336.71

Мельник Олексій Васильович, *аспірант*
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВ НА РИНКУ ФІНТЕХ-ПОСЛУГ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МЕТАПРОСТОРУ

Забезпечення безпечного, сталого та стабільного розвитку банків в Україні на теперішній час стоїть на першому місці, оскільки вирішення концептуальних питань їх діяльності на ринку FinTech послуг зумовлене активним впровадженням цифровізації та діями структур економічної розвідки щодо питань міжнародної організованої злочинності. Цифрова трансформація банків на ринку FinTech послуг та інноваційних метапросторових технологій дає змогу використовувати

електронні гроші з високою мобільністю, автоматизувати фінансові операції за допомогою математичних алгоритмів їх роботи, зменшити витрати на виготовлення та зручність безпечного використання сервери, які стикаються з постійними спробами шахраїв і хакерів захопити їх [2].

У світі платіжних систем використовуються електронні гроші (QIWI, WebMoney, VisaCash, PayPal, Криповалюта), зокрема, анонсовано запуск цифрового євро в ЄС [2; 5]. Міністерство цифрової трансформації України запровадило платформу «Дія. Підпис-ЄС» для цифрового підпису в додатку «Дія», визнану ЄС; створено нову програму для державних органів, відповідно до Закону України про Е-Резидентство; запроваджено «Стратегію розвитку екосистеми інновацій в Україні» [3]. У 2021 році НБУ запустив проект «Е-Гривня», метою якого є визначення необхідності масштабного випуску цифрової форми гривні в Україні [4]. Окрім розробленої концепції, цифрова трансформація фінансової екосистеми – це можливість для економічного зростання країни. Однак без належних гарантій та державної підтримки цифрова трансформація буде здійснюватися досить повільно, тому перед банками, які використовують FinTech сервіси, стоїть завдання впроваджувати потужні та безпечні інноваційні метапростірові технології та разом з партнерами з ЄС збільшити швидкість обсягу фінансових операцій в умовах посилення регуляторної дії НБУ та Європейського інвестиційного банку. Тобто зі зміною поведінки споживачів FinTech послуг та зростанням попиту на інноваційні метапростірові технології зміниться правова база та ситуація на фінансовому ринку. Це призведе до появи на ринку FinTech послуг нових інструментів банківської безпеки та створить умови для появи нових інститутів, що спеціалізуються на інноваційних технологіях. Експерти вважають, що «пандемія лише прискорила розвиток інноваційних технологій і цифровізацію FinTech-послуг» [6]. У 2020 р. НБУ прийняв Стратегію розвитку FinTech послуг в Україні до 2025 р. та приєднався до Global Financial Innovation Network (GFIN) у 2021 р., що, зокрема, сприяло підвищенню рівня проникнення мета-інновацій у банківський сектор згідно реалізації завдань розробленої Стратегії [1].

Розвитку інновацій метапростору на українському ринку FinTech послуг значною мірою сприяє модернізація вітчизняної законодавчої бази та її гармонізація з європейським законодавством. Зокрема, прийняття Закону України «Про платіжні послуги» для ринку платіжних послуг дозволило регулятору запровадити емісію електронної валюти (Е-гривні), розширити платіжні послуги, підвищити прозорість інформації для клієнтів, відкрити банкінг та створити Open Banking API HUB [4]. У 2022 р. було розроблено Закон України «Про віртуальні активи», який набуде чинності після внесення змін до Податкового кодексу та його адаптації до стандартів ЄС у сфері регулювання криптовалютної індустрії [9]. Це дозволяє визначити правовий режим послуг з обміну віртуальних активів, основних учасників ринку віртуальних активів, їх права та обов'язки, а також державну політику у сфері обігу віртуальних активів [5].

Аналіз розподілу FinTech послуг та інноваційних технологій метапростору за сферами діяльності показує, що лідером у сфері фінансових технологій залишається технологічна інфраструктура, де безпосереднім продуктом є створення IT-рішень для банків, а основною технологією метапростору є API. Також значну частку (19% ринку) займають платіжні послуги та перекази. У той же час чат-бот став базовою технологією платіжних послуг і продуктів особистих фінансів [6]. Технологія блокчейн як метапросторова інновація суттєво змінила банківський світ, забезпечивши підвищену безпеку, прозорість та управління ризиками у фінансових транзакціях. Використовуючи узгоджені стандарти інноваційних метапросторових технологій, Blockchain надає єдине джерело інформації для учасників банківської бізнес-мережі, керує даними та забезпечує легший, дешевший і швидший доступ до капіталу через програмовані цифрові активи та цінні папери [7]. Наприклад, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) випустив цифрові облігації на загальнодоступній платформі Blockchain, використовуючи технологію метапростору для розповсюдження книги цифрових облігацій на суму 100 млн. євро [8].

Таким чином, цифрова трансформація фінансової екосистеми – це можливість забезпечити безпеку банків та економічне зростання країни. Ринок послуг FinTech та інноваційних технологій метапростору в мережі Blockchain спрощує інтеграцію банків в світовій системі кіберзахисту та цифрових активів, оптимізує фінансові операції та є основою для розвитку цифрових фінансів. Однак легітимність Blockchain, враховуючи консерватизм регуляторів, призводить до розколу між державними та приватними платформами Blockchain. Відповідно, модернізація законодавства щодо регулювання ринку FinTech послуг та інноваційних технологій метапростору в контексті подальшої цифровізації фінансової системи України приведення до унормування стандартів європейського законодавства у зв'язку з бажанням України стати членом ЄС та створити умови для розвитку нової інфраструктури фінансового ринку, підвищення фінансової грамотності населення щодо фінансових інновацій та цифровізації фінансових послуг у майбутньому.

Література

1. Глобальні показники фінансових інновацій. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-priyednavsya-do-globalnoyi-mereji-finansovih-innovatsiy.

2. Кльоба Л.Г. Цифровізація – інноваційний напрямок розвитку банків. *Ефективна економіка.* 2018. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf.
3. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/
4. Національний банк України про "Е-Гривню". URL: https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia.
5. Поширені запитання щодо цифрового євро. URL: https://www.ecb.europa.eu/euro/digital_euro/faqs/html/ecb.faq_digital_euro.en.html.
6. Українська асоціація FinTech та інноваційних компаній (UAFIC). URL: https://fintechua.org/market-map.
7. Успіх блокчейну. URL: https://www.ibm.com/topics/blockchain.
8. EIB issues its first ever digital bond on a public blockchain. URL: https://www.eib.org/en/press/all/2021-141-european-investment-bank-eib-issues-its-first-ever-digital-bond-on-a-public-blockchain.
9. Глобальний блокчейн у фінансовому секторі. URL: https://www.computerworld.com/article/3356502/global-blockchain-spending-to-hit-124b-by-2022-finance-sector-leads-growth.html.

УДК 336.71:336.763

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Варнавська Анна Володимирівна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Аналіз ліквідності банківської системи України є вкрай важливим з огляду на низку факторів, які впливають на стабільність фінансового сектору та економіку в цілому. Банківська ліквідність відіграє життєвоважливу роль як у діяльності окремого банку, так і в забезпеченні стабільності фінансової системи держави. Нестабільна економічна та політична ситуація в країні, досвід попередніх криз, війна, високий рівень доларизації – всі ці фактори зумовлюють необхідність аналізу ліквідності банківської системи України.

Аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони ліквідності банку, оцінити потенційні ризики та розробити шляхи удосконалення забезпечення ліквідності банківської системи України.

Ліквідність банку – це його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах [1]. Банківська ліквідність залежить від багатьох чинників, проаналізувавши які, можемо виділити дві групи: внутрішні (фінансові та організаційні) і зовнішні (міжнародний рівень та загальнодержавний).

Національний банк України встановлює певні нормативи ліквідності, яких мають дотримуватися всі банки: коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). Ці нормативи є обов'язковими для виконання і покликані забезпечити стабільність банківської системи [2]. Аналізуючи динаміку показників ліквідності банківської системи України, можемо виявити певні тенденції та сформулювати обґрунтовані висновки (рис.1).

Протягом 2020-2022 років спостерігалось стійке зростання всіх показників ліквідності, що свідчить про посилення стійкості банківської системи до зовнішніх шоків. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна Росії проти України призвели до значних викликів для банківської системи. Загалом основні показники ліквідності банків, зазнали зниження в перші місяці війни.

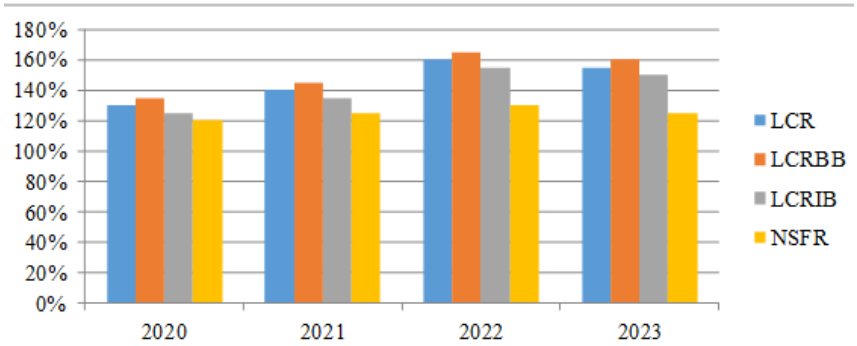

Рис. 1. Динаміка показників ліквідності та прибутковості банківської системи України
Джерело: складено автором за даними [3].

Проте, досить високий рівень короткострокової ліквідності був тим чинником, який дозволив банківській системі і надалі функціонувати стабільно без суттєвих втрат. Завдяки вчасно вжитим заходами НБУ, банківська система змогла зберегти свою стабільність. Після досягнення пікових значень у 2022 році, показники ліквідності почали поступово знижуватися, що може свідчити про адаптацію банківської системи до нових умов.

Дослідивши фактори, що впливають на динаміку показників ліквідності, виділяємо наступні:

- макроекономічна ситуація: ВВП, інфляція, обмінний курс.
- монетарна політика НБУ:ставка рефінансування, операції на відкритому ринку.
- банківське регулювання: зміни в нормативних актах, вимоги до резервування.
- геополітичні ризики: війна, санкції.

Графік демонструє загальну тенденцію до зростання показників ліквідності банківської системи України протягом періодів 2020-2022 років. Це свідчить про підвищення стійкості банків до фінансових потрясінь та їх здатності задовольняти поточні вимоги кредиторів. Однак, у 2023 році спостерігається незначне зниження показників, що може свідчити про певну корекцію після періоду значного зростання. Зниження ліквідності банківської системи України у 2023 році обумовлено декількома ключовими факторами, а саме:

- зростання вартості залучення коштів: конкуренція за депозити та зміни вимог НБУ призвели до збільшення витрат банків на фондування;
- скорочення кредитного портфеля: зменшення попиту на кредити та обережність банків у кредитуванні вплинули на обсяг активів.

Отже, аналіз ліквідності банківської системи України за період 2020-2023 років показав, що система загалом зберігала стійкість, незважаючи на значні виклики, пов'язані з пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. Дії Національного банку України, спрямовані на підтримку ліквідності, були ефективними. Однак, існують ризики, пов'язані з потенційними змінами макроекономічної ситуації та якістю активів банків. Для подальшого зміцнення ліквідності рекомендується продовжувати диверсифікацію джерел фінансування банків, вдосконалювати систему управління ризиками та розробляти нові інструменти для оцінки ліквідності.

Література

1. Економічна сутність ліквідності банку, мета та завдання аналізу. URL: https://buklib.net/books/28537/.

2. Олещенко Л.Г. Сучасний стан та проблеми ліквідності банківської системи. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2213.

3. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція НБУ від 28.08.2001 № 368 із змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01.

4. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Тітович В. Стан та особливості формування ліквідності комерційних банків України у сучасних умовах. *Фінансовий простір.* 2015. № 1. С. 204-2011. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_1_28.

5. Довгаль Ю.С., Гребінь О.М. Оцінка ефективності управління ліквідністю на рівні комерційного банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. № 1. С. 34–39.

УДК 336.711

Біленька Ілона Віталіївна, *студентка*
Науковий керівник: ***Птащенко Л.О****., д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Важливим елементом фінансової політики є грошово-кредитна політика України. Її ефективність впливає на стабільне функціонування економіки, розвиток фінансового ринку та створення умов для стійкого економічного зростання країни. Щоб досягти цих цілей, монетарна політика має враховувати специфічні умови України. Ефективність роботи банківської та грошово-кредитної системи має вирішальне значення для відновлення економіки країни в повоєнний період, а також для забезпечення нормального функціонування в умовах воєнного стану. Вона також впливає на ресурсне забезпечення господарської діяльності ринкових суб'єктів і на ефективність їх взаємодії з банківськими установами, що створює основні умови для сталого економічного зростання та підвищення рівня життя і добробуту населення [1].

Актуальність вибраної теми зумовлена тим, що брак фінансових ресурсів уповільнює розвиток економіки України, обмежуючи можливості для розширення діяльності наявних підприємств і призводячи до зниження кредитного рейтингу країни. Отже, з огляду на зазначені причини, необхідно провести аналіз поточного стану та перспектив розвитку грошово-кредитного ринку України. Деструктивний вплив війни на грошово-кредитні відносини в Україні був

передбачуваним. Проте зміни у цій сфері значною мірою залежали від низки важливих зовнішніх і внутрішніх факторів. Окрім того, окупація українських територій і руйнування цивільної інфраструктури через бойові дії зменшили потребу в кредитуванні через майже повне припинення економічної активності на цих територіях.

Іншим значущим чинником, що вплинув на ситуацію на грошово-кредитному ринку, стали великі обсяги макрофінансової допомоги, наданої українському уряду іншими країнами та міжнародними фінансовими організаціями. Зокрема, за даними НБУ (2023), протягом перших дев'яти місяців 2022 року 42,3% доходів державного бюджету України формувалися за рахунок таких зовнішніх надходжень. Такі вливання коштів на український грошовий ринок спричинили структурні зміни, зокрема вплинули на пропозицію грошей і обсяг грошової маси. Крім того, з початком війни уряд України змушений був здійснити значні вливання грошової маси в економіку для фінансування бойових дій і підтримки національної економічної системи в складних умовах. Це відбувалося через масовий викуп Національним банком України урядових ОВДП, що призвело до ще більшого зростання грошової маси, викликало негативні тенденції в макроекономічних показниках і фінансових індикаторах та стало одним із ключових чинників інфляції в Україні [2].

Протягом року темпи інфляції зросли майже вдвічі, причому найбільше прискорення спостерігалося в другій половині року, коли в Україні почала відновлюватися економічна активність. З початком відновлення ринку ціни почали підвищуватися, реагуючи на зміни в балансі попиту та пропозиції. Таким чином, можна стверджувати, що негативний вплив зовнішніх факторів на динаміку відсоткових ставок і темпи інфляції почав проявлятися з моменту активізації економіки. Водночас, у період найбільшої політико-економічної невизначеності, що тривала з лютого по травень, ринок фактично «завмер», включаючи грошово-кредитну сферу. Незважаючи на загальне скорочення обсягу комерційних операцій і спад виробництва, макроекономічні показники залишалися стабільними, що стало несподіваним результатом у порівнянні з попередніми фінансово-економічними кризами ринкового характеру.

Таким чином, загальну ситуацію з динамікою показників у грошово-кредитній сфері можна схарактеризувати як надзвичайну. Водночас, важливою рисою поточної ситуації стали протилежні тенденції розбалансування та стабілізації фінансової системи і банківського сектору. Зокрема, зниження економічної активності та вливання незабезпеченої грошової маси на фінансові ринки спричинили ризики інфляції, девальвації національної валюти та зменшення доступних кредитних ресурсів. З іншого боку, значні обсяги міжнародної фінансової допомоги допомогли згладити частину зазначених негативних процесів, сприяли стабілізації валютного курсу, дозволили НБУ зберегти міжнародні валютні резерви та загалом підтримати національну фінансову систему. Результатом таких протилежних тенденцій у кризових умовах стала зміна ключових індикаторів фінансового ринку. При цьому прогнози експертів, зроблені на початку війни, виявилися менш негативними, ніж очікувалося, і наслідки для грошово-кредитної сфери були не такими катастрофічними, як передбачалося. Більше того, можна стверджувати, що НБУ та уряд України в цілому змогли утримати ситуацію під контролем і забезпечити стабільне функціонування грошового ринку. У цей період спостерігався активний вивід капіталу за кордон з боку іноземних інвесторів та українських громадян, які залишили країну. Проте, після відновлення економічної активності на ринку, налагодження експортних маршрутів для сільськогосподарської продукції та значного збільшення обсягів міжнародних фінансових траншів, починаючи з середини літа, розпочалося поступове відновлення міжнародних резервів України. Станом на 1 січня 2023 року їхній обсяг був лише на 0,59 млн доларів США меншим, ніж на початку 2022 року. Отже, можна зробити висновок, що міжнародне фінансування стало ключовим чинником стабілізації грошово-кредитної сфери України.

У загальному можна зазначити, що в умовах війни, яка створює численні ризики та загрози для національної економіки України, грошово-кредитна сфера виявилася відносно стійкою до цих негативних впливів. Як показала практика, темпи інфляції та динаміка облікових ставок не відповідають песимістичним прогнозам, які висловлювалися на початку конфлікту. Можна констатувати, що Національний банк та Уряд України змогли стабілізувати ситуацію на грошовому ринку в складних умовах і сприяли відновленню економічної активності в країні, що, в свою чергу, призвело до зростання обсягів економічних операцій і коригування ключових макроекономічних показників. Проте, на даний момент обсяги кредитування національної економіки з боку комерційних банків залишаються на досить низькому рівні. Це зумовлено, з одного боку, значним зростанням резервів за банківськими операціями, що обмежило їх кредитні ресурси, а з іншого – наявністю певних невизначеностей.

Література

1. Благун І. І. Банківська система України в умовах турбулентності фінансового ринку: теорія, методологія, практика. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2020. 363 с.

2. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua.

УДК 336.711: 336.717.1

Бура Ярослава Анатоліївна, *студентка*
Науковий керівник: ***Єгоричева С. Б.****, д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Національний банк України (НБУ) як центральний банк держави відіграє визначальну роль у формуванні та підтримці стабільних та безпечних платіжних систем, насамперед, загальнонаціональних. Його діяльність охоплює широкий спектр функцій, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування економіки, захист інтересів споживачів фінансових послуг та підтримку довіри до національної валюти.

Можна виділити п’ять основних функції НБУ у сфері забезпечення стабільності та безпеки платіжних систем:

- регулювання та нагляд за банківською системою;
- створення та розвиток платіжної інфраструктури;
- забезпечення безпеки платіжних систем;
- захист прав споживачів фінансових послуг;
- підтримка стабільності національної валюти.

Важливість стабільних і надійних платіжних систем полягає в тому, що вони є запорукою економічного розвитку, соціальної стабільності та національної безпеки. Такі системи забезпечують доступність фінансових послуг, мають захист від шахрайства та сприяють розвитку електронної комерції. Для захисту інформації, яка циркулює у платіжних системах, НБУ активно впроваджує сучасні технології кібербезпеки. Це включає використання криптографічних методів, захист від кібератак, багаторівневу автентифікацію користувачів, а також систему моніторингу транзакцій, що дозволяє виявляти підозрілі операції. Важливим аспектом є і співпраця з міжнародними організаціями для адаптації найкращих світових практик у сфері захисту платіжної інфраструктури. Українські платіжні системи повинні відповідати високим стандартам безпеки, щоб забезпечувати довіру населення до фінансових установ [1].

Національний банк, згідно з міжнародною практикою, поділяє платіжні системи за категоріями важливості (табл.), при цьому критеріями є обсяги операцій і види послуг, що надаються цими системами.

Таблиця

Розподіл платіжних систем в Україні за критеріями важливості за 2023 рік

Категорії важливості	Критерії для визначення важливості	Платіжні системи, віднесені до категорії
Системно важливі	> 10% міжбанківських платіжних операцій; здійснення платіжних операцій за правочинами з державними ЦП; врегулювання зобов’язань учасників в інших платіжних системах.	СЕП НБУ (понад 98% міжбанківських переказів)
Важливі	> 10% платіжних операцій; > 10% платіжних операцій з використанням ЕПЗ, емітованих саме у цій платіжній системі; єдині за видом послуг.	«MasterCard», «Visa», «NovaPay», «PrivatMoney», «MONEYCOM», «Фінансовий світ»

Джерело: складено автором на основі [2].

Відповідно до даних НБУ, протягом 1 кварталу 2024 року на території України здійснювала діяльність 21 платіжна система, з яких: 12 платіжних систем, створених резидентами та 9 платіжних систем, створених нерезидентами. За допомогою платіжних систем, створених як резидентами, так і нерезидентами, здійснено в межах України – 228,96 млн переказів на суму 262,18 млрд грн або 6863,05 млн дол. США (в екв.) в Україну – 2,52 млн переказів на суму 661,71 млн дол. США (в екв.). Протягом 1 кварталу 2024 року в межах України фактично надавали послуги: 4 платіжні системи, створені банками; 8 платіжних систем, створених небанківськими установами; 2 платіжні системи, створені нерезидентами (менше 0,01% від суми внутрішньодержавних переказів, здійснених через платіжні системи «переказу коштів») [2].

Національний банк України виконує важливу функцію регулятора, що має на меті забезпечити стабільність платіжної системи. Це досягається через нормативно-правове регулювання та контроль. НБУ встановлює правила роботи платіжних систем, створює та вдосконалює нормативно-правову базу, що регламентує діяльність учасників ринку. Це включає вимоги щодо безпеки, прозорості та надійності платіжних операцій. Національний банк здійснює нагляд за роботою платіжних систем, проводить моніторинг їхньої діяльності для своєчасного виявлення та попередження ризиків, які можуть загрожувати стабільності. Це дозволяє оперативно

реагувати на будь-які кризові ситуації. Також він здійснює операції на міжбанківському ринку для забезпечення достатнього рівня ліквідності банків. Це дозволяє підтримувати безперервність фінансових операцій та безпеку розрахунків. Крім того, НБУ сам є оператором і розрахунковим банком державної Системи електронних платежів (СЕП) для забезпечення розрахунків банків та їхніх клієнтів у гривні в межах України. СЕП забезпечує високий рівень безпеки і надійності переказу коштів між банками.

Інновації та цифровізація платіжної системи є одним із ключових напрямів розвитку фінансової системи України. Швидкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для забезпечення зручності, безпеки та ефективності платіжних операцій. Національний банк України (НБУ) відіграє важливу роль у підтримці та впровадженні цих змін, сприяючи створенню сучасної, конкурентоспроможної та прозорої платіжної системи. Одним з важливих ініціатив у сфері цифровізації платіжної системи є розробка концепції цифрової гривні – національної цифрової валюти, яка дозволить проводити розрахунки в цифровій формі без необхідності використання фізичних банкнот [3]. Цей проєкт має на меті створення нового формату грошових розрахунків, що є безпечним, прозорим і доступним для населення.

Отже, НБУ відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та безпеки платіжних систем в Україні. Його діяльність спрямована на створення умов для розвитку економіки, захист інтересів споживачів фінансових послуг та підтримку довіри до національної валюти. У сучасних умовах НБУ продовжує адаптувати свої інструменти та підходи до нових викликів, щоб забезпечити ефективне функціонування платіжних систем в інтересах економіки країни.

Література

1. Вовченко О.С. Напрями розвитку платіжних систем в Україні в умовах європейської інтеграції. *Економічний вісник Дніпропетровської політехніки*. 2022. №4 (80). С. 49-56.

2. Національний банк України. Оверсайт інфраструктур фінансового ринку. URL: https://bank.gov.ua/ua/payments/oversite.

3. Електронна гривня: навіщо вона потрібна та чи замінить звичайні гроші. URL: https://biz.censor.net/r3477966.

УДК 336.71:339.727.22

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Бабець Валентина Андріївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Глобалізаційні процеси активно поширюються на всі сфери життя України, особливо відчутним є вплив на банківську систему. Про це свідчить зростання кількості банків з іноземним капіталом, а саме їх частки у загальних показниках фінансової діяльності. Погоджучись з думкою К.С. Малько, можемо сказати, що іноземний капітал – це форма капіталу, що знаходиться в русі і вкладається іноземними інвесторами в господарську діяльність країни-реципієнта з метою найбільш ефективного використання капіталу, отримання максимального прибутку [1].

Однією з найпоширеніших причин активного входження іноземного капіталу на українські ринки, особливо у банківську систему, є можливість отримати високі прибутки, які часто недооцінені інвесторами. Також важливу роль відіграють можливості інвестування у перспективні галузі та швидке зростання якості та варіативності спектру послуг, які надаються. Саме тому в Україні спостерігається значна частка банків з іноземним капіталом. За Законом України «Про банки і банківську діяльність» дане поняття розкривається так: «банк з іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків» [2].

Як вже було зазначено, іноземний капітал має потужний вплив на функціонування банківської системи України, але не завжди він матиме лише бажані наслідки. Розглянемо у таблиці 1 позитивні та негативні аспекти його впливу.

Таблиця 1

Позитивні та негативні аспекти впливу іноземного капіталу на банківську систему України

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Імплементація високоякісних новітніх технологій та методів банківської діяльності	Зменшення стійкості національної валюти за рахунок активізації використання іноземних валют
Збільшення дохідності банківської системи та підвищення її ефективності	Збільшення впливу на банківський сектор різного виду криз у країнах, які є інвесторами
Активізація процесу реформування банківського сектору	Ризик монополізації ринку іноземними банками

Наповнення національної економіки доступними кредитними ресурсами	Загроза ускладнення банківського нагляду
Збільшення варіативності спектру банківських послуг	Висока імовірність посилення суперечностей між міжнародними стандартами та національними інтересами
Активізація конкуренції у сфері банківської діяльності	Постання ризику банкрутства національних банків
Підвищення якості обслуговування клієнтів	Активізація відпливу капіталу за кордон та в офшорні зони
Насичення закордонними інвестиціями національної економіки у різних сферах	Зменшення незалежності у сфері грошово-кредитної політики
Перетворення системи на більш «прозору»	Підвищення рівня залежності від ефективності роботи інвесторів
Збільшення обізнаності та підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників	Зростання загроз кібератак

Джерело: [3; 4].

Для аналізу залучення іноземного капіталу в українську банківську систему візьмемо до уваги банки, в яких частка капіталу, яка належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10%, що відповідає чинному законодавству України (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Динаміка кількості банківських установ з іноземним капіталом в загальній кількості банків на території України, 2019-2024 роки

Роки	Кількість діючих банків всього	Кількість банків іноземним капіталом	Частка у загальній кількості, %	Кількість банків 100% іноземним капіталом	Частка у загальній кількості, %
2019	77	37	48,1	23	29,87
2020	75	35	46,7	23	30,67
2021	74	33	44,6	23	31,08
2022	71	33	46,5	23	32,39
2023	67	30	44,8	22	32,84
2024	63	27	42,9	19	30,16

Джерело: [5].

Отже, проаналізувавши дану таблицю, можемо зробити висновки, що існує загальна тенденція до зменшення кількості банків, у т.ч. з іноземним капіталом, на це впливає як напружена економічна ситуація в країні, так і цифровізація банківського сектору. Проте важливо зазначити, що чисельність банків з іноземним капіталом має велику частку – 42,9% (з них більшість зі 100% іноземним капіталом), що означає присутність значної кількості іноземного капіталу у банківській системі України, що, у свою чергу, має неабиякий вплив на функціонування даного сектору економіки.

Література

1. Малько К. С. Іноземний капітал: його сутність та функції. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 9. С. 9-13.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text.
3. Іваніцька М. О., Драган О.О. Іноземний капітал у банківській системі України. *Наукові пошуки молоді у XXI столітті*: матеріали наук.-практ. конф. магістрантів, м. Біла церква, 18 лист. 2021 р. Біла Церква, 2021. С. 32–34.
4. Гой Ю. Ю., Теребух М. І. Діяльність банків з іноземним капіталом в Україні. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність*: матеріали І Міжнар. наук. конф., м. Вінниця, 19 лист. 2021 р. Вінниця, 2021. Т. 1. С. 42–44.
5. Міністерство фінансів України: офіційний веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk.
6. Худолій Ю. С. Особливості сучасної концепції управління капіталізацією банків в Україні. *Економіка і регіон*. 2015. № 4. С. 129-134.
7. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Савченко Т.В. Дослідження впливу грошово-кредитної політики на макроконкурентоспроможність країни. *Вісник Української академії банківської справи*. 2011. №2. С. 7–12.
8. Yehorycheva S., Hlushko A., Khudolii Y. Issue of Ukrainian financial sector information security. Development Management. 2023. Vol. 21. No. 4. P. 45–52.
9. Onyshchenko S., Maslii O. Risks and threats in the context of digitalization: the security aspect. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. Pp. 54–56.

УДК 336.77:332.2(477)

Гришанов Денис Юрійович, *студент*
Науковий керівник: ***Єгоричева С. Б.****, д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Іпотечне кредитування для фізичних осіб є ключовим елементом фінансового ринку України та важливою складовою для багатьох громадян, які мають мету придбати житло. Іпотечні кредити надають можливість здійснити мрію багатьох сімей про власний житло, тим самим не тільки вирішують питання місця проживання сімей, а й створюють підґрунтя для соціально-демографічного розвитку країни. Іпотечне кредитування в Україні регулюється законодавством, основними складовими якого є Закон України «Про іпотеку» та нормативні акти Національного банку України. Ці документи встановлюють правила надання іпотечних кредитів, вимоги до боржників та кредиторів, а також процедури реєстрації та виконання іпотеки.

Ключовою перешкодою для розвитку ринку є обмежена доступність послуги для більшості населення країни, зумовлене високими відсотковими ставками, наявністю інших додатковим умов (перший внесок, страхування, складність процесу), а з боку банків – велика ризиковість такого виду кредитування в порівнянні з іншими та складність прогнозування ризиків на довгострокову перспективу, враховуючи нестабільність економіки держави та вагомий вплив кризових явищ. Прогнозування його розвитку ускладнюється невизначеністю щодо термінів закінчення бойових дій та їх впливу на економіку. Ризики через високу інфляцію і валютну нестабільність негативно впливають на купівельну спроможність громадян [1].

Відновлення ринку іпотечного кредитування у 2023 році відбулося завдяки старту державної програми єОселя. Програма іпотеки «єОселя», запроваджена Державною компанією «Укрфінжитло», надає можливість отримати іпотеку на строк до 20 років з початковим внеском від 20% вартості житла. Програма виконує дві ключові функції: соціальну та економічну. Перше завдання полягає у забезпеченні можливості громадянам з низькими доходами придбати власне житло, де представники ключових соціальних професій та особи, які мають право на пільги, отримують компенсацію від держави за базовими ставками, знижуючи вартість іпотеки до 3%. Друге завдання – підтримка розвитку ринку нерухомості, зокрема, шляхом стимулювання іпотеки під 7% [2].

Програма працює на принципі загальних умов і надання фінансування банкам- учасникам, які здійснюють видачу кредитів кінцевим споживачам. Завдяки старту програми «єОселя» в жовтні 2022 року ринок іпотечного кредитування відновив свою діяльність, проте обсяги виданих кредитів були незначними і досягли максимуму на показнику 358 кредитів за місяць у грудні 2022 року. В березні та квітні 2023 року відбулось критичне падіння через проблеми з фінансуваннями, проте починаючи з травня цього року кількість кредитів за програмою «єОселя» почала стрімко зростати, досягнувши у вересні та жовтні 2023 року найвищих значень. Останні є вже дуже близькими до пікових значень довоєнного 2021 року, коли у кращі місяці видавалось більше 1 000 кредитів.

Можна стверджувати, що наразі ринок іпотечного кредитування функціонує завдяки програмі єОселя, адже доля в виданих іпотечних кредитах за цією програмою становить 93,3% від усіх видач іпотечних кредитів на ринку [3]. Впровадження програми єОселя створило певну відповідність між попитом та пропозицією на ринку іпотечного кредитування за рахунок балансування вартості кредиту та залучення держави як учасника до взаємовідносин між банками та позичальниками. Середня сума іпотечного кредиту в Україні зростає з кожним роком, а з початку повномасштабного вторгнення виросла на 66%. На це мали ключовий вплив такі два основні чинники. З одного боку, це зміна валютного курсу, адже ціни на нерухомість в Україні формуються у валюті, зростання ціни ресурсів та інфляція. З іншого – це кредитування у воєнний час саме за програмою єОселя, яка передбачає купівлю житла, рік побудови якого не має перевищувати три-сім років тому, що зумовлює значно вищу його вартість, у порівнянні з давньою забудовою.

Під впливом війни та запуску програми єОселя відчутних змін зазнав і регіональний розподіл обсягу знов виданих іпотечних кредитів. Найбільш відчутні зміни відбулися у столичному регіоні, де попит з Києву мігрував до Київської області за рахунок більшої доступності житла у містах поблизу столиці. Видачу іпотечних кредитів у східних регіонах країни не було відновлено, адже в цих регіонах банки не готові надавати фінансування через близькість фронту та високу ризиковість таких операцій.

Втім, існують передбачення, що 2025 рік відкриє іпотечне кредитування для українців з нового, ще більш позитивного та доступного боку. Це відбудеться завдяки низьким процентним ставкам та позитивним макроекономічним трендам. Очікується, що відбудуться зміни в «єОселі», спрямовані на збільшення гнучкості та привабливості іпотечних програм. Це дає надію на розвиток первинного ринку нерухомості. Крім того, планується вдосконалення законодавчої бази у сфері іпотечного кредитування, що захистить права позичальників та кредиторів. Іпотечне кредитування

продовжує розвиватися завдяки впровадженню нових технологій. Це може передбачати більш гнучкі умови кредитування, використання цифрових платформ для спрощення процесу отримання іпотечних кредитів [4].

У розвитку іпотечного кредитування у 2025 році важливу роль відіграватиме стратегія девелоперів, зокрема, їх залученість до державних програм та розробка спільних з банками іпотечних програм. Саме активізація іпотечного кредитування може стати каталізатором позитивних змін в економіці України. Ефективне функціонування іпотечного ринку сприятиме не лише розвитку будівельної галузі, а й активізації економіки загалом. Залучення приватних інвестицій, зростання попиту на житло, розвиток пов'язаних секторів економіки може дати потужний імпульс для внутрішнього ринку та підвищення добробуту громадян. Отже, реформування іпотечного кредитування має стати пріоритетом на шляху відновлення та розвитку української економіки у повоєнний період.

Література

1. Заславська О. І. Проблеми та перспективи функціонування іпотечного ринку України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2023. Вип. 1 (61). С. 9-14.
2. єОселя. Програма доступного кредитування житла. URL: https://eoselia.diia.gov.ua/.
3. Українська фінансова житлова компанія. Інформація по результатам програми єОселя. URL: https://ukrfinzhytlo.in.ua/analytyka-mb/.
4. Національний банк України. Про іпотечне кредитування URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage.

УДК 336.717

Даценко Руслана Віталіївна, *студентка*
Науковий керівник: ***Худолій Ю.С.****, к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНИХ РИЗИКІВ

У сучасних умовах питання підтримки фінансової стійкості комерційних банків в Україні набуло особливої важливості. Економічна та політична нестабільність створюють серйозні виклики, які деякі банки не витримують, що призводить до їх неплатоспроможності. Це, у свою чергу, негативно впливає на функціонування всієї банківської системи. У ринковій економіці банківська галузь є однією з ключових складових економічного прогресу, тому забезпечення її фінансової стійкості є пріоритетним завданням.

Банківська система України намагається зберігати свою фінансову стійкість, довіру клієнтів, збільшувати кредитування бізнесу і населення навіть в такі складні часи для країни. Ключову роль у забезпеченні стійкості всього банківського сектора відіграє фінансова стійкість кожного окремого комерційного банку. У ринкових умовах фінансово стійкий банк має значні переваги перед конкурентами, що виражається в можливості залучати додаткові ресурси. Адже саме стабільність банку формує довіру вкладників і клієнтів, оскільки фінансова установа, як суб'єкт господарювання, здебільшого працює з позиковими коштами.

Під час забезпечення фінансової стійкості на необхідному рівні банківські установи зіштовхуються з низкою труднощів, серед яких можна виділити наступні:

1) відсутність довіри з боку клієнтів до банків, що безпосередньо впливає на залучення депозитів, знижує їх обсяги, що ускладнює розширення ресурсної бази та негативно позначається на фінансовій стійкості установи;

2) неоптимізоване управління кредитними ресурсами, погіршення якості кредитних портфелів і зростання кількості проблемних кредитів ускладнюють здійснення кредитної діяльності, що також має негативний вплив на фінансову стійкість банку;

3) низький рівень капіталізації обмежує можливості для розширення кредитування, зокрема довгострокового, що обмежує отримання додаткових доходів і погіршує фінансову стійкість.

Для вирішення вказаних проблем необхідно насамперед зосередитися на поліпшенні якості кредитного портфеля та зменшенні кількості проблемних позик. Фінансовим установам варто адекватно оцінювати стан портфеля і своєчасно виявляти кредитні ризики. Банки повинні застосовувати всі доступні джерела даних для оцінки здатності клієнтів виконувати зобов'язання за боргами [1].

Для збільшення рівня капіталізації потрібно вдосконалювати підходи до управління власними коштами, що передбачає збільшення чистого прибутку. Ключовим для банків є ефективне та збалансоване регулювання активів і пасивів для досягнення стабільної прибутковості банківських операцій.

Для забезпечення зростання чистого прибутку важливо регулярно проводити кількісну та якісну оцінку витратності і дохідності банківських операцій і послуг. Визначивши найбільш витратні операції, можна знайти можливості для їх оптимізації, що сприятиме підвищенню фінансової стійкості банку. Аналізуючи найбільш прибуткові напрямки, можна розробити стратегії для їх розширення та впровадження заходів для масштабування, що також позитивно вплине на фінансову стабільність банку.

Тепер розглянемо рейтинг комерційних банків за фінансовою стійкістю за підсумками 2 квартала 2024 року за даними Міністерства фінансів України (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг комерційних банків за фінансовою стійкістю за підсумками 2 квартала 2024 року

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків
1	Укрсіббанк	4,42	4,19	4,6	4,63
2	Креді Агріколь Банк	4,35	4,42	4,1	4,63
3	Райффайзен Банк	4,27	4,1	4,5	4,26
4	Кредобанк	4,17	4,11	4,2	4,26
5	ОТП Банк	4,12	4,39	3,7	4,26
6	Приватбанк	4,05	3,5	4,5	4,33

Джерело: [2].

Для визначення загального рейтингу фінансової стійкості комерційних банків враховувалися такі фактори, як стресостійкість (уміння банку реагувати на зовнішні та внутрішні загрози), лояльність вкладників (зацікавленість вкладників у депозитних продуктах банку та ефективність його роботи на роздрібному депозитному ринку), а також оцінка аналітиків. Найвищий загальний рейтинг фінансової стійкості має Укрсіббанк (4,42). Це свідчить про його стабільність та мінімальні ризики виникнення фінансових проблем. Банк демонструє високі показники за всіма критеріями, зокрема виділяється оцінка аналітиків (4,63) та лояльність вкладників (4,6). Креді Агріколь Банк з загальним рейтингом фінансової стійкості 4,35 посів друге місце завдяки високому рівню стресостійкості (4,42) і позитивній оцінці аналітиків (4,63). Це свідчить про його здатність ефективно протистояти ризикам. Райффайзен Банк займає третє місце, демонструючи хороші результати за всіма показниками, особливо за рівнем лояльності вкладників (4,5). Кредобанк та ОТП Банк мають наближені результати. Обидва банки демонструють достатню стабільність, але їм варто більше уваги приділити підвищенню лояльності клієнтів. ПриватБанк займає останню позицію серед представлених банків, маючи найнижчий рівень стресостійкості (3,5). Проте він показує сильні сторони, зокрема високий рівень лояльності вкладників (4,5), що вказує на значну довіру клієнтів.

Отже, попри війну та її вплив на країну, банківський сектор продовжує користуватися довірою клієнтів, зберігати фінансову стійкість і підтримувати стабільність фінансової системи України.

Література

1. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2022 року: *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4.

2. Рейтинг банків України – Мінфін. *Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки*. URL: https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/.

3. Худолій Ю. С. Проблеми забезпечення та напрями підвищення фінансової стійкості банків в Україні. *Економіка і регіон.* 2015. № 6. С. 77-81.

4. Довгаль Ю. С., Чамара Р. О. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2014. № 3. С. 104-107.

УДК 336.71

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
***Дорош Валерія Володимирівна,** студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2019-2023 РОКІВ

Надзвичайно важливим для розуміння стану національної економіки, оцінки ефективності діяльності банків та прогнозування майбутніх тенденцій є проведення аналізу фінансових результатів банківської системи.

Актуальність даного питання пояснюється значними змінами, що відбуваються як всередині банківської системи, так і в зовнішньому середовищі. Згідно аналізу, можна, виявити сильні та

слабкі сторони банківських установ, оцінити ризики та розробити стратегії для її подальшого розвитку. Науковцями було розроблено систему методів аналізу фінансових результатів банківської системи. Для зручності їх було об'єднано в три основні групи: метод коефіцієнтів, рейтингові методи та математично-статистичні методи [1].

Дослідивши різні погляди вчених стосовно поняття «фінансовий результат банківської системи», можна, дійти до висновку, що – це грошовий результат діяльності організації, котрий визначається на основі різниці між доходами та витратами установи та відображається на базі показника прибутку або збитку [2]. Простіше кажучи, це показник, який демонструє, чи був банк прибутковим (перевищення суми доходів банку над сумою витрат) чи збитковим (перевищення суми витрат, понесених банком над доходами) за певний період.

Перш ніж охарактеризувати фінансові результати банківської системи України за період 2019-2023 роки, проаналізуємо в цілому доходи та витрати (рис.1).

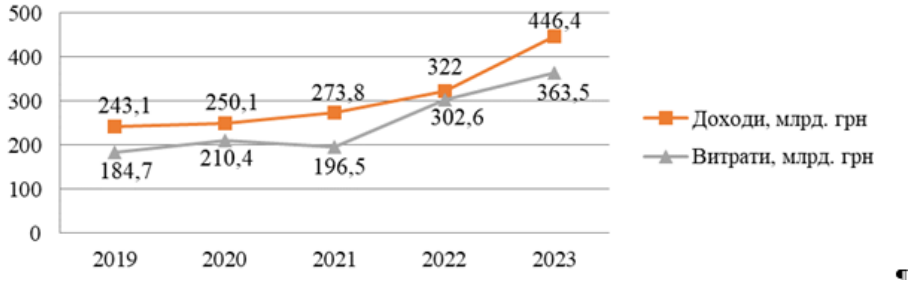

Рис. 1. Доходи та витрати банківської системи України
Джерело: складено автором за даними [3].

Аналізуючи графік (рис.1), можемо побачити, що загалом дохідність демонструє загальну тенденцію до зростання. За 5 років сума доходів зросла більш ніж 1,8 рази, з 243,1 млрд. грн у 2019 році до 446,4 млрд. грн у 2023 році, що свідчить про загальне покращення фінансового стану банківської системи.

Щодо витрат банківської системи України, можемо побачити стійку тенденцію до зростання за період 2019-2023 років. Найбільше зростання спостерігається у 2022 році. Це пов'язано з повномасштабною війною в Україні, яка призвела до значних змін в економіці та банківської системі. У 2023 році витрати продовжили зростати, але темп зростання дещо сповільнився порівняно з 2022 роком. Це свідчить, що банки поступово почали адаптуватися до нових умов і намагаються оптимізувати свої витрати. Порівнюючи 2023 рік з 2019, то збільшення витрат відбулося приблизно у 2 рази. Таким чином фінансовий результат банківської системи України за період 2019-2023 років мав наступний вигляд (рис. 2).

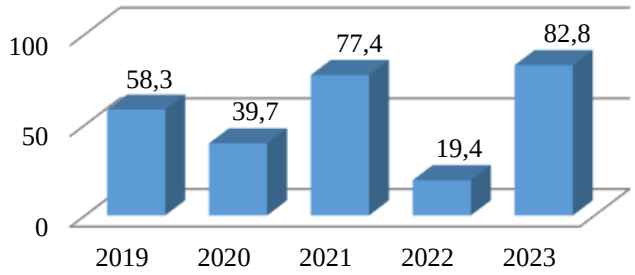

Рис. 2. Фінансовий результат банківської системи України
Джерело: складено автором за даними [4].

Отож, по гістограмі можемо побачити, що за аналізований період фінансовий результат банківської системи України був прибутковим. Але у 2020 та 2022 роках відбулося значне падіння прибутку, це пов'язане з наслідками пандемії та військовими подіями. Незважаючи на результати попередніх років у 2023 році спостерігається суттєве відновлення, і прибуток становить 82,8 млрд. грн, що свідчить про адаптацію банків до нових умов та відновлення економічної активності. Якщо порівнювати 2023 рік з 2019 роком, незважаючи на тяжкі умови, прибуток мав тенденцію до зростання на 42%, а саме на 24,5 млрд. грн.

Провівши оцінку фінансових результатів банківської системи України, варто відзначити, що загалом прослідковується значна стійкість та здатність адаптуватися до змін. Позитивна динаміка більшості показників у 2023 році є обнадійливою і свідчить про відновлення банківського сектору після складних періодів.

Отже, в цілому банківська система України перебуває в складних умовах, але має потенціал для відновлення і розвитку. Для цього необхідно мінімізувати вплив різних видів ризиків та вирішити низку проблем, таких як підвищення довіри населення, зміцнення капіталізації банків, вдосконалення законодавчої бази та інтеграція в європейський банківський простір.

Література

1. Вольська, С.П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 10. Частина 1. С. 178–181.
2. Коваль С. Фінансові результати діяльності банківських установ: теоретичні та практичні аспекти. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 3. С. 83-89.
3. Статистика. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic.
4. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1.
5. Онищенко В.О. Довгаль Ю.С., Гребінь О.М. Досвід зарубіжних країн щодо оцінки фінансового стану банків. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2012. Випуск 35. С. 25 – 32.

УДК 336.711.65

Кулинич Аріна Олексіївна, *студентка*
Науковий керівник: ***Єгоричева С.Б.****, д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ НБУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Національний банк України (НБУ) є центральним банком, головними завданнями якого є забезпечення стабільності національної валюти, підтримка стійкості банківської системи та стимулювання економічного розвитку. В умовах сучасної економічної нестабільності та геополітичних викликів роль НБУ набуває особливого значення, адже від ефективності його політики залежить не лише стан фінансового сектору, але й загальна економічна ситуація в країні. НБУ виконує важливі функції, які спрямовані на підтримку стабільності банківської системи, а саме: регулювання і нагляд за банками, розробка та впровадження монетарної політики, підтримка стабільності гривні, а також регулювання валютного ринку. Кожен із цих напрямів відіграє важливу роль у підтримці стійкості та надійності банківського сектору.

У світлі сучасних викликів, таких як високий рівень інфляції, фінансова нестабільність і економічні ризики, які виникають через війну та інші чинники, НБУ постає як один з основних суб'єктів, що забезпечує стабільність банківського сектору та економіки України, загалом. Це досягається завдяки ефективному регулюванню банків та нагляду за їхньою діяльністю. НБУ визначає вимоги до капіталу банків, контролює якість активів і управління ризиками, а також встановлює інструменти для підтримки ліквідності. В результаті, це знижує ризик неплатоспроможності банків та забезпечує стабільність депозитів, що, в свою чергу, підвищує довіру громадян до банківської системи. Політика управління ліквідністю, яку проваджує НБУ, також відіграє важливу роль. Ліквідність банківської системи контролюється через монетарні інструменти, зокрема, облікову ставку та операції на відкритому ринку. Облікова ставка є ключовим показником, за яким центральний банк надає кредити комерційним банкам, і вона безпосередньо впливає на процентні ставки в економіці. Зміни в обліковій ставці дозволяють НБУ впливати на інфляцію, обсяг кредитування та економічну активність, що, як наслідок, підтримує фінансову стабільність.

Крім того, важливим аспектом діяльності НБУ є макропруденційний нагляд. Це означає контроль за системними ризиками, які можуть вплинути на стабільність всього банківського сектору. Наприклад, НБУ стежить за тим, щоб банки дотримувалися певних вимог до капіталу та не накопичували надмірні обсяги кредитного ризику, що може призвести до неплатоспроможності. Ці заходи спрямовані на забезпечення довгострокової стабільності та захист інтересів вкладників.

З 2018 року Національний банк почав оцінювати стійкість окремих банків. Відтоді фінансова стійкість кожного банку перевіряється не тільки на відповідність вимогам щодо капіталу, активів, пасивів та ліквідності, а й за підсумками стрес-тестування. Мета стрес-тестування – оцінити, наскільки конкретний банк або банківська система в цілому є стійкими до «виняткових, але ймовірних шоків». Цей підхід ґрунтується на тому, що банки завжди повинні бути готові до можливих кризових ситуацій. Стрес-тестування вперше стало актуальним у світовій практиці як відповідь на фінансову кризу 2008-2009 років, і з 2010 року було включено в регуляторну практику багатьох країн. Під час цього процесу оцінюються прогнозні показники фінансової звітності банку (балансу та звіту про прибутки і збитки) та визначається необхідний рівень капіталу на три роки після звітної дати для базового та несприятливого макроекономічних сценаріїв [1].

У 2023 році оцінку стійкості в Україні пройшли 20 банків, що разом охоплюють понад 90% активів банківської системи. Перевірка здійснювалася за базовим сценарієм і включала аналіз якості активів, перевірку вартості найбільших застав за кредитами та розрахунок основних фінансових показників банків на наступні три роки. У ході оцінювання Національний банк виявив певні недоліки в оцінці кредитного ризику клієнтів та надав деяким банкам рекомендації щодо звітності з питань заставного майна. Банки, яким встановлено підвищені вимоги до нормативів капітальної достатності, мають подати до Національного банку плани реструктуризації або капіталізації найближчим часом [2].

Монетарна політика є одним із головних інструментів, які використовує НБУ для підтримки стабільності банківської системи. В останні роки НБУ впровадив режим інфляційного таргетування, який передбачає утримання інфляції на певному рівні шляхом контролю за грошовою масою та процентними ставками.

НБУ активно працює над реформуванням банківської системи, щоб відповідати міжнародним стандартам та підтримувати стабільність фінансового сектору. У рамках цих реформ центральний банк впровадив ряд змін, спрямованих на підвищення прозорості та стабільності банків. Наприклад, НБУ перейшов на міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) і впровадив вимоги Базель III щодо капіталу та ліквідності, що дозволяє банкам бути більш стійкими до фінансових потрясінь [3].

Окрім цього, НБУ підтримує цифрову трансформацію банківського сектору, що включає розвиток електронних платіжних систем, фінансових технологій та безготівкових операцій [4]. Інновації в банківській сфері дозволяють знизити операційні витрати банків, покращити клієнтський сервіс та підвищити безпеку фінансових операцій, що в свою чергу, сприяє стабільності банківської системи, оскільки забезпечує її адаптивність до нових умов ринку.

У сучасних умовах, коли банківський сектор зіштовхується з численними викликами, включаючи інфляцію, коливання валютного курсу та економічну нестабільність, роль НБУ стає ще більш важливою. Національний банк України відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності банківського сектору. Через механізми регулювання, нагляду, монетарну політику та інноваційні реформи НБУ створює основу для стійкості банківської системи. Тим самим, НБУ залишається гарантом стабільності фінансового сектору України, забезпечуючи його безпеку і стійкість для відновлення та економічного зростання країни.

Література

1. Вовченко О.С., Єгоричева С.Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. С. 67-69.

2. Національний банк України. Звіт про оцінку стійкості банків у 2023 році. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-otsinku-stiykosti-bankiv-u-2023-rotsi.

3. Національний банк України. Роз'яснення щодо складання річної фінансової звітності за 2023 рік. Зміни до Міжнародних стандартів фінансової звітності. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozyasnennya-schodo-skladannya-richnoyi-finansovoyi-zvitnosti-za-2023-rik-zmini-do-mijnarodnih-standartiv-finansovoyi-zvitnosti.

4. Національний банк України. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini.

УДК 336.717

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Кирилюк Анастасія Сергіївна, Лугова Вероніка Володимирівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОЦІНКА ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ БАНКІВ УКРАЇНИ З ДЕПОЗИТНИХ ДЖЕРЕЛ

Оцінка ситуації із залученими ресурсами банків України з депозитних джерел у 2022-2024 роках дозволяє виокремити низку викликів й тенденцій, що пов'язані з економічною ситуацією в країні, політикою НБУ та поведінкою вкладників. Розглянемо основні з них більш детально.

Макроекономічні фактори. Депозитні ресурси відіграють ключову роль у діяльності банків, забезпечуючи їхню фінансову стабільність та розвиток економіки в цілому. В умовах економічної нестабільності в Україні питання залучення депозитів є надзвичайно актуальним. Основна частина пасивів українських банків формується за рахунок депозитів, тому їх ефективне управління залишається важливим завданням. Зміни у регуляторній політиці, конкуренція між банками та довіра клієнтів значно впливають на обсяги депозитних залучень. Динаміка депозитів залежить від загальноекономічної стабільності та довіри до фінансової системи. Зокрема, підвищення інфляції

стимулює банки до збільшення ставок на депозити, щоб залучати нові кошти, що також залежить від облікової ставки НБУ. За останні роки спостерігалася тенденція до притоку капіталу через кризи, зокрема COVID-19 та військові дії, що пов'язано із бажанням населення вберегти свої ресурси. Водночас підвищення облікової ставки на фоні інфляції змушує банки балансувати між високими депозитними ставками та витратами на забезпечення ліквідності [1].

Депозитна політика банків. Українські банки адаптують свою депозитну політику, орієнтуючись на конкуренцію та нормативні вимоги. Наприклад, вимоги НБУ до резервування для валютних депозитів змусили банки знизити ставки для депозитів в іноземній валюті, натомість стимулюючи збереження коштів у гривні. У 2022 році запровадження депозитних сертифікатів НБУ зі ставкою 25% річних додало привабливості національним депозитам, оскільки ці сертифікати забезпечують більший захист вкладникам. Останнім часом спостерігається збільшення обсягів депозитів у гривні, що пояснюється підвищенням довіри до національної валюти та зростанням процентних ставок. Натомість частка депозитів в іноземній валюті знижується через коливання валютного курсу та регуляторні обмеження. Крім того, цифровізація сприяє популярності онлайн-депозитів. Монетарна політика Національного банку України, зокрема зміни облікової ставки, також впливає на динаміку депозитних ставок і відповідно на обсяги залучених ресурсів [2].

Поведінка вкладників. Депозити можна класифікувати на строкові, депозити на вимогу та ощадні вклади. Строкові депозити надають банкам стабільне джерело довгострокового фінансування, депозити на вимогу забезпечують ліквідність, а ощадні вклади пропонують клієнтам можливість отримання доходу при обмеженому доступі до коштів. В українській банківській системі домінують депозити фізичних осіб, оскільки вони становлять основну частку клієнтів банків. Під час кризових періодів (COVID-19, війна) українці надавали перевагу короткостроковим депозитам або ж вкладали кошти у стабільніші банки, які сприймаються як надійні. З початку війни відзначено зростання гривневих депозитів, що свідчить про підвищення довіри населення до національних банків. Це підкріплюється тим, що банки пропонують короткострокові депозити зі збільшеними ставками, забезпечуючи вкладникам більшу гнучкість і знижену інвестиційну невизначеність [3].

Довіра вкладників. На депозитну базу банків впливають кілька важливих факторів. По-перше, довіра клієнтів є вирішальним елементом. Банкрутства банків і попередні кризи суттєво впливають на бажання клієнтів вкладати кошти. По-друге, економічна стабільність і рівень інфляції визначають реальну дохідність депозитів. Висока інфляція робить депозити менш привабливими. По-третє, конкуренція між банками змушує їх пропонувати кращі умови, що може зменшувати прибутковість банківських операцій. Серед основних проблем депозитного залучення можна виділити нестабільність фінансового ринку, що впливає на довіру до банківської системи. Багато клієнтів не розуміють переваг та ризиків депозитних продуктів через низький рівень фінансової грамотності. Також висока конкуренція між банками змушує їх пропонувати привабливі, але фінансово складні для реалізації умови.

Вдосконалення депозитної політики банків. Варто розглянути кілька напрямів. Банки повинні пропонувати гнучкі продукти, наприклад, депозити з можливістю часткового зняття коштів. Впровадження інноваційних продуктів, таких як онлайн-депозити, може допомогти залучати нових клієнтів. Важливим є також покращення комунікації з клієнтами та підвищення їхньої фінансової грамотності через інформаційні кампанії. Роль Національного банку України в залученні депозитів є надзвичайно важливою. НБУ повинен забезпечувати гарантування вкладів, що підвищує довіру клієнтів. Крім того, регулювання відсоткових ставок і підтримка ліквідності банків сприяють стабільності депозитного ринку [5].

Отже, депозитні ресурси є основою стабільності банківської системи України. Для їх ефективного залучення необхідно вдосконалювати депозитну політику, розвивати інноваційні продукти та посилювати довіру клієнтів. Регуляторна підтримка з боку НБУ також відіграє ключову роль у формуванні стабільного фінансового середовища.

Література

1. Огляд банківського сектору, листопад 2024 року. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-11.pdf?v=9.

2. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.

3. Onyshchenko, V. O., Dovhal, Yu. S., Titovich, V. V. Influence of monetary policy on the Ukrainian credit market. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*. 2015, Vol. 1 Issue 18, p. 35-43. https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i18.46099.

4. Худолій Ю.С. Особливості сучасної концепції управління капіталізацією банків в Україні. *Економіка і регіон*: наук. вісн. Полтава: ПолтНТУ, 2015. № 4 (53). С. 129–136.

5. Довгаль Ю.С., Гребінь О.М. Оцінка ефективності управління ліквідністю на рівні комерційного банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики:* зб. наук. праць. Х.: ХІБС УБС НБУ, 2011. №1(10). С. 32–38.

УДК 336.711.6

Литвин Анна Вадимівна, *студентка*
Науковий керівник: ***Єгоричева С. Б.****, д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансові установи значною мірою залежать від залучених коштів, тому їх зазвичай ретельно перевіряють щодо того, чи зможуть вони виконати свої боргові зобов'язання без великих втрат, які можуть бути катастрофічними. Тому до установ пред'являються суворі вимоги щодо дотримання законодавства та проводяться стрес-тести для оцінки їхньої фінансової стабільності. Ринкові потрясіння та сучасні виклики знову підкреслили важливість ліквідності для функціонування фінансових ринків і банківського сектору.

Ліквідність – це здатність банку забезпечити своєчасне виконанням грошових зобов'язань. Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку. Ризик ліквідності, за визначенням НБУ, це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання у належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності виникає через нездатність управляти незапланованими відтоками коштів, змінами джерел фінансування та/або виконувати позабалансові зобов'язання.

Ефективне управління ризиком ліквідності допомагає забезпечити здатність банку виконувати свої зобов'язання у міру настання терміну їх виконання та знижує ймовірність розвитку несприятливої ситуації. Це набуває важливого значення у зв'язку з тим, що криза ліквідності, навіть в окремо взятій установі, може мати системні наслідки. Традиційно ліквідність визначається як здатність фінансових установ фінансувати збільшення своїх активів та виконувати свої зобов'язання у міру їх погашення. Банківська ліквідність має два різні, але взаємопов'язані виміри: ліквідність пасивів (або грошових коштів), яка відноситься до можливості отримати фінансування на ринку, та ліквідність активів (або ринкова ліквідність), пов'язана з можливістю продажу активів. Обидва поняття взаємопов'язані, і взаємодія між ними має тенденцію до їхнього взаємного посилення [1].

Управління ризиком ліквідності здійснюється за допомогою контролю концентрації та відносних ринкових розмірів портфелів стосовно ризику ліквідності активів, а також через диверсифікацію, забезпечення кредитних ліній або іншого резервного фінансування та обмеження розривів у грошових потоках стосовно ризику ліквідності фінансування.

Регуляторні органи завжди приділяли увагу необхідності формування належного управління ліквідністю у банківських установах, про що свідчить, зокрема, факт розробки Базельським комітетом банківського нагляду впродовж 1990-2015 років семи нормативних документів у цій сфері. Втім, у період до 2008 року у них містилися лише якісні вимоги до управління ризиком ліквідності, а також додаткові вимоги до капіталу у разі його неналежного стану. З організаційної точки зору, управління ризиком ліквідності на найвищому рівні здійснюється Комітетом з управління ризиками, який є комітетом рівня правління банку та здійснює нагляд за функціонуванням системи управління ризиками. Далі йдуть комітети виконавчого рівня, такі як Комітет з управління активами та пасивами. Комітет з ринкового ризику, Комітет з управління кредитним ризиком та Комітет з управління операційним ризиком у банку. Ці комітети проводять регулярні засідання для нагляду та моніторингу ризиків у різних сферах діяльності банку на постійній основі. Деякі банки призначили експертів для консультування та надання допомоги керівництву у впровадженні системи управління ризиками та забезпечення відповідності банку вимогам Базеля III. Перехід від нагляду, заснованого на операціях, до нагляду, заснованого на ризиках, був необхідний через складність сучасних умов. Найважливіші з ризиків, такі як кредитний ризик, ринкові ризики (відсотковий ризик, валютний ризик та ризик ліквідності), операційний ризик (ризик персоналу, ризик контролю, IT-ризик, правовий/регулятивний ризик та репутаційний ризик) вимагають ретельного управління та обережного поводження із боку банків. Наглядовий механізм також має підвищити свою досконаліть для швидкого виявлення збоїв у системах управління ризиками [2].

До недавнього часу ліквідність банків в Україні регулювалася за допомогою нормативів, що встановлювалися Національним банком: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6). Необхідно зазначити, що нормативи ліквідності не відбивали реальної ситуації з точки зору дисбалансів ліквідності, що зумовило перегляд підходів до регулювання та запровадження коефіцієнта ліквідного покриття (LCR) та чистого стабільного фінансування (NSFR). Запроваджений у грудні 2018 року норматив LCR установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Для підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи Правління НБУ ухвалило новий пруденційний норматив

для українських банків – коефіцієнт чистого стабільного фінансування або NSFR. Від початку квітня 2021 року NSFR став обов'язковим до виконання [3].

Дотримання рекомендацій Базельського комітету та створення ефективної системи управління ризиком ліквідності – це єдиний спосіб подолання його негативних наслідків. Національний банк, хоч і не систематично, але все ж таки намагається знайти найкращий спосіб усунення нинішнього економічного дисбалансу, спричиненого проблемами з ліквідністю.

Сучасний стан банківської системи викликає необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банків на постійній основі. Застосування інструментів моніторингу достатності, якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банків і – все це в комплексі надає можливість банкам залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи. Враховуючи вимоги сучасного часу та міжнародних стандартів забезпечення ліквідності та нівелювання її ризику, Національний банк України посилює вимоги до банків щодо дотримання ними відповідного рівня ліквідності, хоча з іншого боку, це негативно впливає на стан довгострокового кредитування в країні.

Література

1. Тарасевич Н. В. Окремі аспекти регулювання ліквідності банків. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. №3(54). С. 276-282.

2. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. 2010. URL: https://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf.

3. Національний банк запроваджує новий норматив довгострокової ліквідності для банків – NSFR. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniybank-zaprovadjuye-noviy-normativ-dovgostrokovoyi-likvidnosti-dlya-bankiv--nsfr.

УДК 336.71

***Сокол Христина Ярославівна**, магістр,*
*Науковий керівник: **Коробчук Т. І.**, к. е. н., доц.*
Луцький національний технічний університет (Україна)

РОЛЬ БІЗНЕС-СЕГМЕНТІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Роль бізнес-сегментів у діяльності банку є ключовою для забезпечення ефективності його роботи та досягнення стратегічних цілей. Розподіл банківської діяльності на окремі бізнес-сегменти дозволяє банку краще зрозуміти потреби клієнтів, оптимізувати ресурси та підвищити прибутковість.

Питання дослідження та аналізу бізнес-сегментів банківської діяльності розглянуто у працях таких науковців, як: Гончаренко Т.П., Заруцька О.П., Онищенко Ю.І., Рашкован В.Л., Шумкова О.В. та ін.

Ми погоджуємося з думкою Гончаренко Т.П. про те, що саме ці фактори: «…поява нових фінансових інструментів, фінансові кризи, зміна регуляторного середовища, що позначилося на підвищенні інтенсивності регулювання банківської діяльності, вимоги щодо інформаційної прозорості, процеси діджиталізації банківської діяльності та активне запровадження фінтех-інновацій суттєво змінили позиції банків…» [1, с.43], що, своєю чергою, призвело до змін у їх бізнес-стратегіях. Саме у процесі сегментування клієнтів банк отримує можливість проаналізувати потреби кожного сегмента клієнтів, сформулювати відповідні підходи до їх обслуговування і визначити перелік форм і методів надання потрібної банківської послуги, у яких вони можуть бути зацікавлені, оцінити рівень можливих ризиків та, як результат, забезпечити стабільну прибутковість своєї діяльності. Сегментування (здійснення сегментації) дозволяє визначити кількісні характеристики ринку: кількість сегментів, їх розмір, тенденції розвитку на основі розкриття причинно-наслідкових зв'язків поведінки споживачів на ринку та формування їх уподобань. Зазвичай метою сегментування ринку є виділення цільових сегментів клієнтів, які потребують певних банківських послуг у специфічних формах та за обраними формами надання таких послуг.

Під час сегментації клієнтів банк отримує можливість глибше зрозуміти потреби кожної групи, розробити індивідуальні підходи до їх обслуговування, а також визначити оптимальні форми та методи надання послуг, які можуть бути для них актуальними. Це також дозволяє оцінити рівень можливих ризиків та забезпечити стабільність прибутковості банку. Сегментація допомагає визначити кількісні параметри ринку, такі як кількість сегментів, їхні обсяги та динаміку розвитку, спираючись на аналіз причинно-наслідкових зв'язків у поведінці клієнтів та формуванні їхніх уподобань. Головною метою сегментації є виділення цільових груп клієнтів, які мають потребу у специфічних банківських послугах і надання цих послуг у відповідних формах.

Розглянемо детальніше місце та роль бізнес-сегментів у банківському секторі. Структурування клієнтської бази, тобто розподіл діяльності між різними сегментами, такими, як: роздрібний та корпоративний банкінг, інвестиційний банкінг, приватний банкінг, малий та середній бізнес, дозволяє банку краще розуміти специфічні потреби кожного сегмента, що, своєю чергою, дає змогу пропонувати індивідуалізовані продукти та послуги, а також забезпечувати високий рівень задоволеності клієнтів.

Розподіл на бізнес-сегменти допомагає банкам оцінювати прибутковість кожного напряму діяльності, виділяти ресурси більш ефективно та розвивати ті сегменти, які приносять найбільший дохід. Не викликає сумнівів, що корпоративний банкінг забезпечує високі доходи завдяки кредитуванню великих проєктів та послугам з управління фінансами, а роздрібний – приносить стабільний дохід завдяки масовому обслуговуванню населення та операціям із платіжними картками.

О.В. Шумкова вважає, що «…порівняльний аналіз послуг банку і послуг його конкурентів клієнтами і працівниками допоможе з'ясувати найбільш і найменш важливу для покупців споживчу цінність отриманих послуг, побачити їх найкращі і найслабші сторони, встановити загальну оцінку послуг досліджуваного банку і конкурента, пізнати розбіжності між оцінками послуг працівниками банку та оцінками споживачів…» [2].

Зниження ризиків та диверсифікація теж залежать від поділу на сегменти: банк може покрити збитки у роздрібному сегменті за рахунок стабільнішого корпоративного або інвестиційного бізнесу.

Розподіл банківської діяльності на сегменти дозволяє посилити орієнтацію на розвиток продуктів та інновацій. Так, корпоративні клієнти матимуть доступ до спеціалізованих послуг (валютні хеджування і т.п.), а роздрібні – до індивідуальних пропозицій щодо програм лояльності.

Вищезгаданий розподіл відіграє ключову роль й у підтримці стратегічного планування, що дозволяє керівництву оцінювати ефективність різних напрямів бізнесу та формулювати довгострокові стратегії. Якщо зростатиме попит на інвестиційні послуги серед заможних клієнтів, то більша увага повинна приділятись подальшому розвитку приватного банкінгу.

Взагалі, окремі бізнес-сегменти мають свої підрозділи, що відповідають за виконання певних функцій, що дозволяє банку підвищити операційну ефективність. Керівництво кожного сегмента має більше автономії для прийняття рішень, що сприяє гнучкості та швидкій адаптації до змін ринку.

Отже, поділ банківської діяльності на бізнес-сегменти дозволяє оптимізувати управління ресурсами, покращити клієнтське обслуговування, мінімізувати ризики та підвищити прибутковість. Завдяки сегментації банки можуть адаптувати свою стратегію під потреби різних груп клієнтів і більш ефективно реагувати на зміни у ринкових умовах.

Література

1. Гончаренко Т. П. Аналіз моделей бізнес-стратегії банків: міжнародний та вітчизняний досвід. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 1. С. 42-49. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.042

2. Шумкова О.В., Поглиблення сегментації клієнтурних ринків для удосконалення маркетингового управління банківськими послугами. URL: https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/6878/1/ШумковаО.В.%20Поглиблення%20сегментації.pdf

УДК 336.71:004.8

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
***Приймак Анастасія Юріївна**, студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Штучний інтелект (ШІ) трансформує банківську сферу, надаючи нові інструменти для посилення фінансової стійкості, особливо в умовах глобальних викликів і підвищених ризиків. Досвід провідних іноземних банків і перші кроки українських установ свідчать про значний потенціал ШІ у забезпеченні фінансової стабільності (табл. 1), що є особливо актуальним у період зростання кіберзагроз і підвищеної конкуренції на ринку.

За даними Національного Банку України у 2023 році сума збитків надавачів платіжних послуг, торговців та клієнтів від шахрайських операцій з платіжними картками становила приблизно 833 млн. грн., що на 73% більше у порівнянні з 2022 роком [5]. Окрім значних фінансових збитків для банківських установ, шахрайські дії негативно впливають на фінансову

стійкість банківської системи через зростання операційних витрат, зниження довіри клієнтів та інвесторів, відтік коштів, підвищення ризиків ліквідності тощо.

Таблиця 1

Приклади використання ШІ в іноземних та українських банках

№ з/п	Банк	Приклад використання
1	Barclays	Виявлення шахрайства за допомогою моніторингу платіжних транзакцій продавця в реальному часі
2	JPMorgan Chase	Виявлення шахрайства та запобігання шахрайським транзакціям у реальному часі
3	Sense Bank	Створення сервісів самообслуговування, аналіз запитів, запобігання шахрайству, збільшення кількості автентифікованих клієнтів
4	Banco Santander	Створення моделей прогнозування, які дозволяють співробітникам приймати більш обґрунтовані рішення про інвестиції та кредитування
5	Citybank	Автоматична обробка кредитних заявок, перегляд документів клієнтів та виявлення шахрайства
6	Bank of America	Виявлення прихованих ринкових закономірностей для передбачення потреб клієнтів, консолідуючи ринкові дані за класами активів і регіонами за допомогою внутрішніх моделей банку та методів машинного навчання
7	Discover Financial Services	Андерайтинг кредитів
8	ПУМБ	Аналітика, пошук аномалій та потенційного шахрайства, створення антифрод систем
9	ПриватБанк	Створення інтелектуальної персоналізованої програми лояльності, виявлення клієнтів, які більше за інших ризикують стати жертвами шахрайства

Джерело: створено автором на основі [1-4].

З таблиці 1 видно, що моделі на основі штучного інтелекту для виявлення шахрайства у своїй роботі використовують як більшість провідних іноземних банків, так і системно важливі банки України. Проте в порівнянні з іноземними банківськими установами, українські використовують можливості ШІ не так широко. Для зміцнення фінансової стійкості банківської системи України важливо інвестувати в розвиток інноваційних банківських продуктів та враховувати міжнародний досвід.

Активне впровадження ШІ в банківські процеси вимагає врахування не лише переваг, а й недоліків (рис. 1).

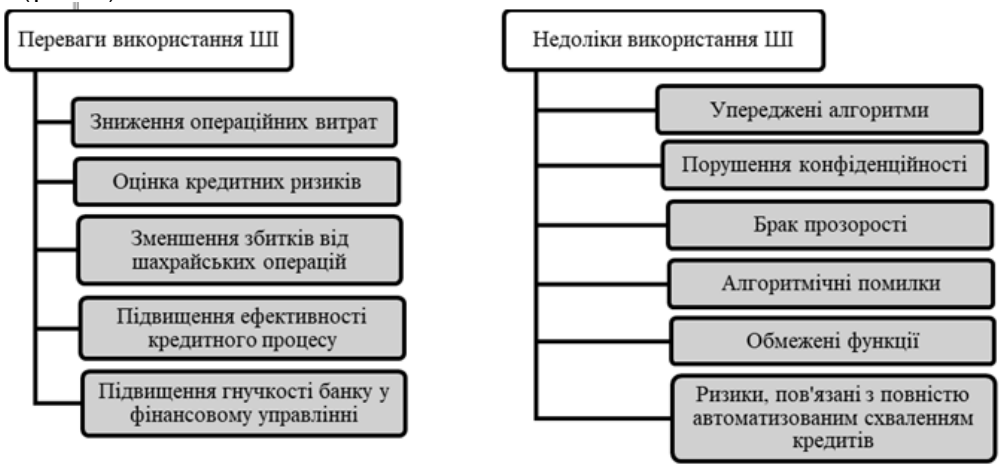

Рис. 1. Переваги та недоліки використання ШІ в банківській сфері
Джерело: складено автором на основі [1; 7].

Використання ШІ відкриває перед банківською системою України можливості значно підвищити свою стійкість та конкурентоспроможність, адаптуючись до глобальних викликів. Основними напрямками, які можуть стати перспективними для банків, є:

– інтеграція з роботизованими фінансовими консультантами (чат-ботами);

– автоматизація процесів моніторингу та звітності для відповідності регулятивним вимогам;

– щоденний моніторинг ключових показників стійкості (ліквідності, капіталу, дохідності);

– створення систем, які об’єднують фінансові, страхові, інвестиційні та інші послуги;

– розробка інноваційних продуктів на основі аналізу попиту, поведінкових патернів, тенденцій ринку тощо.

Штучний інтелект має потужний потенціал для зміцнення фінансової стійкості банків шляхом управління ризиками, автоматизації процесів та обслуговування клієнтів. Водночас ефективне впровадження ШІ вимагає значних інвестицій, захисту даних та систематичного контролю.

Література

1. AI in Banking: Trends, Examples, Benefits and Challenges. URL: https://softwaremind.com/blog/ai-in-banking-trends-examples-benefits-and-challenges/.
2. AI in Banking: AI Will Be An Incremental Game Changer. URL: https://www.spglobal.com/en/research-insights/special-reports/ai-in-banking-ai-will-be-an-incremental-game-changer.
3. Як ШІ змінює українські банки. URL: https://fintechinsider.com.ua/yak-shi-zminyuye-ukrayinski-banky/.
4. ПриватБанк запустив програму знижок і кешбеку, засновану на штучному інтелекті. Вона називається «Привіт». URL: https://forbes.ua/news/privatbank-zapustiv-programu-znizhok-i-keshbeku-zasnovanu-na-shtuchnomu-intelekti-vona-nazivaetsya-privit- 13052024-21127.
5. Причиною більшості шахрайських випадків з платіжними картками стало розголошення даних їхніми користувачами. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/prichinoyu-bilshosti-shahrayskih-vipadkiv-z-platijnimi-kartkami-stalo-rozgoloshennya-danih-yihnimi-koristuvachami.
6. AI Banking: Best and Worst Use Cases. URL: https://www.techmagic.co/blog/ai-banking.
7. Khudolii, Y., Hlushko, A. The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*. 2023. № 3. P. 41–50.
8. Глушко А.Д. Маслій О.А. Вплив інформаційної політики на рівень фінансової безпеки України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 46. С. 39-46.
9. Onyshchenko, S., Haitan, O., Yanko, A., Zdorenko, Y., & Rudenko, O. (2024). Method for detection of the modified DDoS cyber attacks on a web resource of an Information and Telecommunication Network based on the use of intelligent systems. In *Proceedings of the Modern Data Science Technologies Workshop (MoDaST 2024).* Pp. 219-235.
10. Onyshchenko, S., Yanko, A., Hlushko, A., Maslii, O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism. Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 30–58. doi: https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2

УДК 336.71:004.9

Тіхонов Ігор Валентинович, *студент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В епоху сучасних інноваційних технологій цифровізація стала одним із пріоритетних напрямів. Під цифровізацією варто вважати, що це процес впровадження цифрових технологій для оптимізації, автоматизації та покращення процесів і послуг у різних сферах, роблячи їх швидшими, доступнішими та зручнішими для користувачів. Процес цифровізації розповсюдився у всі сфери діяльності нашої економіки, і особливо він відчутний у банківському секторі. Так, цифровізація в банківській сфері – це впровадження цифрових технологій для автоматизації, оптимізації та покращення банківських процесів та послуг. Вона включає розвиток онлайн-банкінгу, мобільних додатків, чат-ботів, електронних платежів, цифрових рахунків, а також використання штучного інтелекту та аналізу даних для покращення обслуговування клієнтів та безпеки. Основна мета цифровізації – зробити банківські послуги доступнішими, швидшими та зручнішими для клієнтів.

В умовах цифрової економіки важливо накопичувати статистичну інформацію про інновації в банках та їхні постефекти. Це дозволяє обґрунтувати зв'язок між рівнем інноваційності банку та його ефективністю. Розвиток фінансових технологій підвищує ефективність та конкурентоспроможність банків. У табл. 1 відображено вплив окремих видів фінансових технологій на ефективність банку, а також переваги та недоліки окремих інноваційних технологій.

Хмарні технології дозволяють банкам ефективно зберігати та обробляти великі обсяги даних, забезпечуючи при цьому гнучкість і швидкість обслуговування клієнтів. Вони надають інструменти для автоматичного моніторингу транзакцій та виявлення шахрайства, що підвищує рівень фінансової безпеки. Крім того, хмарні рішення полегшують інтеграцію нових цифрових сервісів, таких як мобільний та інтернет-банкінг, які роблять банківські послуги зручнішими й доступнішими для клієнтів у будь-якому місці та час.

На сьогодні, серед банківських установ, саме ПАТ «МТБ-БАНК» є однім з лідерів в Україні, який здійснив стовідсоткову міграцію на «хмару». Це суттєвий крок вперед. Восени 2022 року ПАТ «МТБ-БАНК» оформив дорогий страховий поліс. У банка тепер є «цифрова копія», яка повністю здатна працювати саме так, як і фізичний оригінал – всі дані вже є на «хмарі» AZURE. Відтепер навіть фізичне пошкодження серверів не зупинить роботу банку. Хмарні інструменти можна використовувати для швидкого впровадження нових функцій мобільного банкінгу або

підвищення фінансової безпеки - виявлення шахрайства. До того ж хмарні сервіси дозволяють створити стійкий захист даних.

Таблиця 1

Базові види фінансових технологій у забезпеченні ефективності банку [1]

Найменування фінансової технології	Функціональне призначення	Канал впливу на ефективність	Переваги	Недоліки
Штучний інтелект	Моделювання алгоритмів банківського обслуговування, створення інтерфейсів із взаємодії з клієнтами	Персоналізація банківських продуктів і послуг	Швидка обробка і виявлення клієнтських запитів	Мінімізація живого спілкування співробітників банку з клієнтом
Блокчейн	Децентралізовані онлайн-сервіси	Підвищення надійності і захищеності банківських операцій	Прискорення процесів при взаємодії контрагентів	Відсутність нормативно-правового регулювання
Мобільні технології	Використання віддаленого доступу до банківських продуктів і послуг	Підвищення доступності банківського сервісу	Посилення персоналізації банківських продуктів	Доцільність освоєння клієнтами сучасних мобільних технологій

Для того щоб знизити ризики при управлінні доступом до даних, у МТБ Банку дотримуються простих правил: адміністратор і будь-які привілейовані користувачі в хмарі використовують багатофакторну автентифікацію, доступи у співробітників є тільки до тих сервісів, які необхідні їм для роботи, система управління доступом у хмарі пов'язана з корпоративною системою управління обліковими записами та доступом [2].

Azure – хмарна платформа компанії Microsoft. Azure реалізує хмарні моделі платформи як сервісу (PaaS) та інфраструктури як сервісу (IaaS). Можливе використання як сторонніх, так і сервісів Microsoft як модель програмного забезпечення як сервісу (SaaS). Працездатність платформи Azure забезпечує глобальна мережа розподілених дата-центрів Microsoft. З погляду фізичної безпеки дата-центрів застосовується багаторівневий підхід. Авторизація здійснюється на рівні периметра об'єкта, зовнішнього периметра будівлі, усередині будівлі та на поверхах дата-центру, що дозволяє виключити несанкціонований фізичний доступ до хмарних даних Azure.

Отже, цифровізація банківської сфери, зокрема за допомогою хмарних технологій, сприяє підвищенню конкурентоспроможності банків, роблячи їх більш стійкими до зовнішніх загроз і забезпечуючи надійний захист даних клієнтів. Використання хмарних рішень дозволяє банкам не лише швидко адаптуватися до змін ринку, але й ефективно інтегрувати нові послуги, такі як мобільний та інтернет-банкінг, що значно покращує зручність і доступність обслуговування. Завдяки автоматизованим інструментам моніторингу та виявлення шахрайства підвищується фінансова безпека, що зміцнює довіру до банківської системи в цілому. Усе це вимагає постійного моніторингу та аналізу статистичних даних, що допомагає встановити зв’язок між рівнем інноваційності та ефективністю роботи банку, а також позитивно впливає на економічну стабільність і розвиток країни.

Література

1. Хуторна М., Костогриз В. Ефективність діяльності банків в умовах цифровізації. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2020. № 2 (38). С. 27–34.

2. Офіційний веб-сайт ПАТ МТБ БАНК. URL: https://mtb.ua/.

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

UDC 338.2

Onyshchenko Svitlana,
Doctor of Economics, Professor
Maslii Oleksandra,
Ph.D. in Economics, Associate Professor
Pereghinets Yulia,
holder of the second (master's) level of higher education
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Ukraine)

ENSURING FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE IN THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM

In contemporary conditions, enterprise financial and economic security represents an integrated component of strategic management, encompassing a systematic approach to identification, assessment, and management of risks that may affect organizational operations [1]. It involves developing and implementing measures, policies, and procedures that ensure protection across all aspects of enterprise functioning while facilitating the achievement of organizational objectives.

Given the magnitude of modern risks and their impact on enterprise operations [2, 3], business financial and economic security serves as a crucial factor in maintaining stable competitive positions, ensuring operational efficiency, and promoting sustainable development of economic entities [4]. Financial and economic security plays a decisive role in protecting enterprise resources from external influences and internal threats amid economic instability and environmental uncertainty [5]. Therefore, ensuring financial and economic security in current conditions has become an integral part of business management culture and serves as a significant indicator of overall business quality.

Within the strategic management system, we propose adopting a comprehensive approach to interpreting enterprise financial and economic security, characterizing it as a financial condition that maintains financial potential, protects financial-economic interests, and neutralizes threats. Thus, enterprise financial and economic security represents a complex system incorporating specific parameters to ensure rational and effective utilization of economic resources, including financial, material, human, and informational resources (Figure 1).

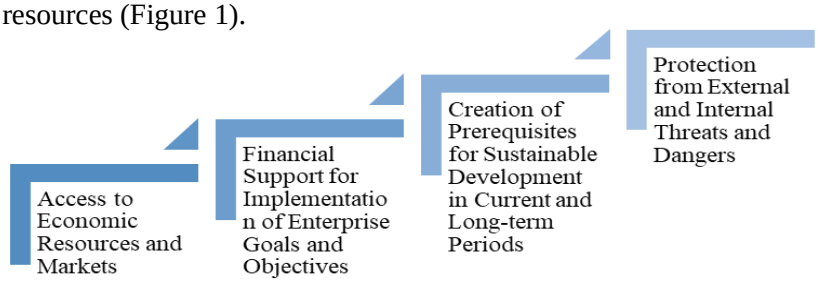

Fig. 1. Significance of financial and economic security in enterprise strategic management system

Under conditions of uncertainty and numerous challenges and risks, ensuring financial and economic security involves developing the enterprise's capacity to respond promptly and adequately to external market environment threats [6, 7]. Developing measures to mitigate negative impacts of external risks is fundamental to any enterprise's successful market operation.

Practice demonstrates that threats to financial and economic security can often be minimized through effective business management. In this context, enterprises should implement business planning not only for general financial and economic activities but also for specific directions, business processes, and structural units [8]. Additionally, engaging external specialists, such as experts and consultants, for management functions is advisable. This requires creating a management capability matrix that includes information about management functions, required internal personnel qualities, and sources for meeting personnel needs.

Maintaining strategic orientation requires that the strategic security management process be continuous and dynamic. This process primarily aims to establish objectives, develop and ensure achievement of planned indicators within security subsystems. This forms the foundation for developing dynamic competitiveness and long-term organizational viability.

Therefore, financial and economic security, characterized by the absence of dangers, is essential for any enterprise. Its significance increases in market economies, as enhancing security levels becomes a key operational direction for enterprises under uncertainty. Enterprise operational effectiveness significantly

depends on financial condition, while financial and economic security ensures reliable economic system functioning and sustainable development. The level of enterprise financial and economic security directly influences its economic growth sustainability, competitiveness, and independence. Thus, achieving stable operational results and objectives that align with owner and societal interests requires developing and implementing an effective mechanism for ensuring financial and economic security within the enterprise strategic management system.

References

1. Liutyi I.O., Rozhko O.D., Plieshakova N.A. Financial Security of Ukrainian Business Entities Under Wartime Conditions. *Efficient Economy*, 2023, 3, 1–14.

2. Onyshchenko S.V., Maslii O.A., Hlushko A.D., Cherviak A.V. Threats to Ukraine's Socio-Economic Security: Monograph. Poltava: National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», 2022. 375 p.

3. Varnalii Z.S., Onyshchenko S.V., Maslii O.A. Threats to the economic security of Ukraine in the globalization conditions. Competitive security strategies of Ukraine's development in the global environment: monograph. State University "Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyo National Academy of Sciences of Ukraine"; in general ed. A. I. Mokiya. Lviv, 2019, P. 21–95.

4. Onyshchenko S., Maslii O., Pantas V. Business activity in Ukraine: digital transformation and sustainable development. *Economy and Region*, 2024, 1 (92), 136–146. https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3321.

5. Onyshchenko S., Maslii O., Ivaniuk B. The Impact of External Threats to the Economic Security of the Business. 7th International Conference on Modeling, Development and Strategic Management of Economic System: Collection of scientific articles. Atlantis Press, Paris, France, 2019, 156–160.

6. Maslii O.A. Methodological Principles of Identifying Threats to Economic Security of the State. *Economy and Region*, 2017, 6(67), 28–34.

7. Onyshchenko V., Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Systematization of Threats to Financial Security of Individual, Society, Business and the State in Terms of the *Lecture Notes in Civil Engineering*, 2023, Vol. 299. Cham: Springer, 749–760. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_63.

8. Enterprise Risk Management: An Analytic Approach. URL: https://www.irmi.com/docs/default-source/expert-commentary-documents/miccolis05a.pdf?sfvrsn=4.

УДК 336.7:330.35

Danylyshyn Mykhailo, *graduate student*
National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

THE DOMINANT DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL POTENTIAL OF THE BEET SUGAR SUB-COMPLEX OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Transformational processes in the domestic economy, which are taking place during the full-scale military invasion of the aggressor country, require deep structural transformations of economic relations and the development of new approaches aimed at building effective institutional foundations for the development of the financial potential of the sugar beet sub-complex of Ukraine and ensuring stable rates of its economic growth. The depth of the problem has large-scale challenges, which are concentrated not only in the shortage of financial resources, but also in the imperfect mechanism of their formation, rational distribution and use. There is a need to find potential reserves of such resources, to implement new mechanisms for their accumulation and effective placement in order to save long-term investment resources for the financial support of the beet sugar sub-complex industries [4].

Based on these principles, the UN and the OECD offer Ukraine to constantly update the tools for the development of the financial potential of the beet-sugar sub-complex, since the new paradigm of the European model of financial development of a certain industry with the circular effect of "green" investments allows to accumulate and distribute them into priority projects of environmentalization of agricultural production and food industry industries , suspension and improvement of the quality of the environment, promotion of the efficiency of the use of own and budgetary resources for the financing of sectoral and territorial destinations in the EU for the production of food products. It is this combination that makes it possible to transfer the beet-sugar sub-complex to a qualitatively new level of use of the resource base, both in the agricultural sector of the economy and in the food industry, under the condition of a constantly operating system of decoupling, as an interactive system of managing the process of distribution of financial resources in the structure of the components of the financial potential with the transition financial resources from the process of using investment resources [3]. That is, the European space requires a transparent mechanism of the circular chain of "green" finances in those states that have

chosen the ecological direction of agricultural production and processing, as an opportunity to obtain benefits through better use of the cost of materials, labor, energy and financial capital invested in investments after the end of each cycle their use.

Transformational processes in the domestic economy, which are taking place during the full-scale military invasion of the aggressor country, require deep structural transformations of economic relations and the development of new approaches aimed at building effective institutional foundations for the development of the financial potential of the sugar beet sub-complex of Ukraine and ensuring stable rates of its economic growth. The depth of the problem has large-scale challenges, which are concentrated not only in the shortage of financial resources, but also in the imperfect mechanism of their formation, rational distribution and use. There is a need to find potential reserves of such resources, to implement new mechanisms for their accumulation and effective placement in order to save long-term investment resources for the financial support of the beet sugar sub-complex industries [1].

According to the resource approach, the financial potential of the sugar beet sub-complex is considered to be a set of financial and investment resources that are not only used at a certain point in time, but also those that remain idle, but can be mobilized at any moment. At the same time, the goal or purpose of their use is: ensuring the socio-economic development of agricultural production and the sugar branch of the food industry; ensuring stable rates of economic growth in a certain period of time; financing of activities with certain strategic directions for the implementation of circular chains of "green" financial resources, which are transformed into investments to increase the financial capabilities of the branches of the beet-sugar sub-complex; fulfilling the functional purpose of "green" finance to achieve a safe level of ecological and economic development. Although it should not be forgotten that "green" finances with their modification into investments may not be used for their intended purpose, that is, the financial potential may be used for any purposes that depend on the decisions taken by the subjects of the beet sugar sub-complex regarding the distribution and use of the accumulated financial investment capital [2].

An institutional approach to the development of financial potential with a dominant feature of circular "green" finance in the total amount of financial and investment capital of the sugar beet sub-complex enables the transformation of a consumer product into added value. Let us note such an important characteristic of "green" finance as a tool for the development of financial potential - this is their hypothetical availability to ensure the formation of additional financial flows for their further distribution into investment flows – allows us to announce the expansion of the elements of its components on the basis of a new methodology for assessing the state of financial stability and solvency in the beet-sugar sub-complex, which is relatively equal to the level of liquidity of "green" financial resources. At the same time, it is necessary to emphasize the complex properties of the financial potential of the sugar beet sub-complex, which is able to ensure, firstly, the stability of the state of financial equilibrium at the macro level, secondly, the change in the status of the involved "green" financial resources and their distribution at the meso level, and secondly, third, the prospects for sustainable ecological and economic growth or the success of the financial and economic activities of subjects at the micro level [5].

The construction of a model of the development of financial potential on the instruments of "green" finance reflects market, legal, natural and biological, economic, investment and financial risks, and thus forms scenarios of financial-investment and socio-economic regulation of the beet-sugar sub-complex, subject to the requirements of European macro-regional institutes. The integration of the European microregional institutes into the institutes for the development of the beet-sugar sub-complex surrounding the branches of agricultural production and the food industry, in the parameters "consumers, competitors, suppliers, infrastructure, financial relations", allows to combine them into a single system that forms the block "external market signals » financial potential. External market signals are equated with financial indicators in this block, which allows you to determine the optimal criteria (parameters) for the formation of the additional value of financial resources (assets, capital), i.e. to balance the stimulating factors and determinative factors of investing "green" finances in investment eco-projects of industries beet sugar sub-complex according to the requirements of the European macroregional institutes.

References

1. Bubnenko, P. T., Glukharyev, S. M., Dymchenko, O. V. Financial security of innovative business as a factor of economic development. Kharkiv: O. M. Beketov National University of Urban Economy. 2021. 164 p.

2. Acsinte S., Verbeek A. Access-to-finance conditions for Projects supporting Circular Economy. InnovFin Advisory. Luxembourg. 2015. URL: https://www.eib.org/attachments/pj/access_to_finance_study_on_circular_economy_en.pdf.

3. Financing Circularity: Demystifying Finance for Circular Economies. (2020). UNEP Finance Initiative. URL: https://www.unepfi.org/publications/general-publications/financing-circularity/.

4. Mobilizing Financing for the Circular Economy. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-04/circular-step%20mobilizing%20financing-%204.28.2023_0.pdf.

5. Reshetilov G. O. Financing the circular economy: A European perspective. *Modern Economics*. 2022. № 32. Pp. 84-91.

УДК 330.3

Поліщук Наталія Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
Побережна Анастасія Романівна, *здобувач вищої освіти*
Донецький національний університет імені Василя Стуса (Україна)

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Інвестиції є важливим фактором розвитку та конкурентоспроможності підприємств. Збільшення фінансових ресурсів допоможе вдосконалити виробництво, покращити якість продукції (послуг) та опанувати нові ринки. Інвестиції допомагають розвивати як підприємства, так і економіку в цілому.

Інвестиції здійснюються шляхом використання інвестиційних ресурсів. Інвестиційні ресурси підприємства мають наступні ознаки: потенційно здатні приносити дохід за умов ефективного управління ними; існують їх різноманітні форми; є об'єктом ринкових відносин та виступають об'єктом купівлі-продажу на інвестиційному ринку;
інвестиційні ресурси ризиковані та мають можливість недоотримання доходу, або повної втрати інвестованого капіталу [1].

Згідно законодавства джерелами фінансування інвестиційної діяльності можуть бути: власні фінансові ресурси, кошти отримані від торгівлі цінними паперами, запозичені фінансові ресурси, державний бюджет та фонди місцевих бюджетів, кошти іноземних інвесторів. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування протягом 2021–2023 рр. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування протягом 2021–2023 рр.

Джерела фінансування	2021		2022		2023	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього, у т. ч. за рахунок	1100000	100,0	1200000	100,0	1300000	100,0
Коштів державного бюджету	60000	5,5	70000	5,8	80000	6,2
Коштів місцевих бюджетів	110000	10,0	120000	10,0	130000	10,0
Власних коштів підприємств та організацій	825000	75,0	900000	75,0	975000	75,0
Кредитів банків та інших позик	55000	5,0	60000	5,0	65000	5,0
Коштів іноземних інвесторів	30000	2,7	35000	2,9	40000	3,1
Інших джерел фінансування	30000	2,7	35000	2,9	40000	3,1

Джерело: побудовано на основі [2].

Проаналізувавши капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Україні протягом 2021–2023 рр., слід відмітити, що відбулось зростання капітальних інвестицій. Загальна сума капітальних інвестицій у 2023 р. порівняно з 2021 р. зросла на 200000 млн грн. У структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування протягом аналізованого періоду фінансування інвестиційної діяльності здійснюється переважно за рахунок власних коштів підприємств та організацій, що становить 75% усіх капітальних інвестицій.

Потужним джерелом фінансування інвестиційної діяльності є іноземні інвестиції (табл. 2.). Протягом аналізованого періоду наведено змішані результати із залучення іноземного капіталу в Україну, що обумовлено як внутрішніми чинниками (економічна нестабільність, військовий конфлікт), так і зовнішніми (глобальна економічна криза, пандемія Covid-19). Спостерігається зростання інтересу іноземних інвесторів до стратегічних секторів, таких як IT, агропромисловий комплекс, енергетика та відновлювальні джерела енергії.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в економіку України протягом 2019–2023 рр., млн. доларів США

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну		Прямі іноземні інвестиції з України		Сальдо	
	Сума	Сума Зміна (+/)	Сума	Сума Зміна (+/)	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
2021	6687	7555	-198	-280	+6885	-824,7%
2022	1152	-5535	529	727	+623	-91,0%
2023	4095	2943	6	-523	+4089	556,3%

Джерело: побудовано на основі [4].

Проведене дослідження прямих іноземних інвестицій свідчить про те, що 2021 р. характеризується значним притоком інвестицій, проте відтік капіталу з України перевищував приріст. У 2022 р. спостерігається різке падіння інвестицій через кризові чинники, зокрема війну та економічну кризу. У 2023 р. ситуація покращилася, що свідчить про відновлення обсягів інвестицій, поступову стабілізацію економіки та покращення інвестицій.

Для підвищення інвестиційної привабливості країни потрібно створити сприятливі умови для іноземних інвесторів. Крім того, підприємствам потрібно звернути увагу на управління власними ресурсами та залучення додаткового фінансування через партнерства та інноваційні проєкти.

На нашу думку, необхідні заходи для покращення інвестиційного клімату, зокрема: важливими кроками є посилення правової бази, реформування судової системи, зменшення бюрократичних перешкод, розвиток інфраструктури та забезпечення макроекономічної стабільності, а також створення спеціальних економічних зон та інвестиційних платформ з податковими пільгами для іноземних інвесторів.

Отже, інвестиційна діяльність є ключовою для економічного зростання підприємств в Україні. Основні джерела фінансування – це власні кошти та іноземні інвестиції, які допомагають модернізувати виробництво та підвищити конкурентоспроможність. Збільшення стабільності та створення сприятливих умов для інвесторів є важливими заходами для подальшого розвитку економіки.

Література

1. Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика : навч. посіб. Київ: Знання, 2019. 470 с.
2. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування. Портал відкритих даних. Головна сторінка - Data.gov.ua. URL:http://surl.li/hwjeuu.
3. Поліщук Н. В., Тарасов А. А. Аналіз взаємозв'язку обсягів капітальних інвестицій в економіці та обсягами ВВП: оцінка тенденцій. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада 2023 р. Полтава: НУПП, 2023. С. 45-46. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2023/v-mnpk-rfruzpp/materiali-konferencii-23.11.23.pdf#page=46.
4. Як світові промислові гіганти розвивають виробництво в Україні під час війни. URL: http://surl.li/dkbkyb.

УДК 338.2

Пташенко Ліана Олександрівна,
доктор економічних наук, професор
Бондарець Станіслав Юрійович, *магістрант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

У сучасних умовах ринкових відносин кожен суб'єкт господарювання для успішного функціонування повинен приділяти пильну увагу різним аспектам своєї діяльності. Зокрема, для бізнесу (незалежно від сфери діяльності) одним з головних завдань є формування джерел фінансування виробничих, соціальних та інвестиційних потреб.

Актуальність питання полягає в тому, що сформовані реалії сьогодення потребують цілковитого переосмислення проблем, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів. Відбуваються зміни в економічній та фінансовій сферах. На даний момент для підприємств найважливішим завданням є розроблення фінансової політики в умовах військового стану.

Фінансові ресурси є основою для створення значного фінансового потенціалу у вигляді грошових активів, які використовуються для збільшення доходу та здійснення інвестиційних операцій задля подальшого розвитку бізнесу. Наявність і структура фінансових ресурсів у підприємств дозволяє обирати стратегічні напрями розвитку та брати участь у відтворювальних процесах.

Від наявності та доступності фінансових ресурсів залежить прибутковість, рентабельність, ліквідність та фінансова стійкість підприємства, задоволення потреб суспільства, а також сприяння економічній стабілізації національної економіки.

Ключовою перешкодою для розвитку бізнесу в Україні є пошук фінансування. Низький рівень довіри інвесторів, високі потенційні ризики, високі ставки кредитування від місцевих фінансових установ та відсутність належної системи страхування ризиків - це лише деякі з викликів, з якими стикаються українські підприємства.

Незважаючи на ці загрози, українському бізнесу відкриваються реальні можливості для розвитку й зростання. Галузі енергетики, транспортної інфраструктури, аграрної промисловості та інші володіють значним потенціалом, що високо оцінюють як місцеві гравці ринку, так і міжнародні партнери України.

Експерти Київської школи економіки провели дослідження потреб українського бізнесу у фінансуванні й можливостей для залучення коштів, зокрема через інструменти програми Ukraine Facility від Європейського Союзу. Результати цього аналізу допоможуть зрозуміти проблему пошуку фінансування для українських підприємців.

На даний момент бізнес в Україні користується двома основними джерелами залучення зовнішнього фінансування: кредитами українських банків та фінансуванням від міжнародних фінансових організацій (МФО).

Історично МФО в Україні зазвичай співпрацювали безпосередньо з великими компаніями державного та приватного секторів (такими як Укрзалізниця, Нафтогаз, МХП, InVivo) або через впровадження цільових програм підтримки (наприклад, підтримка малих та середніх підприємств, сприяння торгівлі, проекти критичної інфраструктури тощо).

Майбутній запуск програми Ukraine Facility від Європейського Союзу відкриває нові можливості для приватного сектору, зокрема для малого та середнього бізнесу, щодо залучення зовнішнього фінансування. Другим компонентом програми Ukraine Facility на 2024-2027 роки є спеціальний інвестиційний інструмент, спрямований на покриття ризиків у пріоритетних секторах. Інвестори матимуть можливість отримати фінансування за участю МФО, таких як ЄБРР, ЄІБ та інших установ [1].

Очікується, що ці кошти будуть надаватися не лише безпосередньо від МФО до бізнесу, а також через фінансування програм українських банків, наприклад, для реалізації програми «Доступні кредити 5-7-9». Незважаючи на такі перспективи, український бізнес може активно працювати вже зараз для залучення коштів від міжнародних фінансових організацій, не чекаючи на запуск Ukraine Facility.

Багато з цих організацій мають свої відділення в Україні, розробляють галузеві програми розвитку приватного сектору і надають додаткову підтримку Україні у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням. Наразі найбільшим кредитором серед провідних міжнародних фінансових організацій в Україні є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), який від початку повномасштабного вторгнення надав приватному сектору понад $1,7 млрд. На кінець 2023 року ЄБРР збільшив свій акціонерний капітал на проєкти в Україні до €4 млрд.

В умовах сьогодення увага Банку в Україні зосереджується на реалізації проєктів з посилення енергетичної безпеки, відновлення критичної інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки, а також розвитку торгівлі. Особливу увагу ЄБРР приділяє програмам спільного ризику, які надають додаткові гарантії для інвестиційних проєктів.

Важливо розуміти, що більшість фінансування від МФО надається у формі кредитів, які потрібно обслуговувати та повернути протягом угоди про кредит. Окрім того, не зважаючи на різноманітність потенційних джерел фінансування, сфера залучення інвестицій в Україні потребує поліпшення. Важливу роль тут відіграють реформи, спрямовані на поліпшення інвестиційної інфраструктури України, розвиток бізнес-клімату та підтримку малого і середнього підприємництва [2].

В контексті викладеного вище зазначимо, що під час управління фінансовими ресурсами дуже важливо мати ефективну стратегію. Стратегія управління фінансовими ресурсами має поєднувати фінансовий та стратегічний аспекти управління підприємством. Стратегічне управління фінансовими ресурсами підприємства – це один з найважливіших видів функціональної стратегії, що забезпечує раціональне використання фінансових ресурсів, ураховує фінансову глобалізацію й альтернативні прогнози зовнішнього та внутрішнього фінансових середовищ [3]. На нашу думку, основними завданнями сучасного управління фінансовими ресурсами підприємства повинні стати:

– створення ефективного управлінського інструментарію для подальшого розвитку підприємства;

– підтримка з боку держави, міжнародних фінансових організацій та інвесторів;

– науково обґрунтоване фінансове планування та прогнозування обсягів фінансових ресурсів, їх ефективний розподіл і використання;

– підвищення ефективності фінансового контролю на різних рівнях: галузевому, державному і міжнародному;

– вдосконалення механізмів фінансових важелів, стимулів і санкцій;

– забезпечення адекватного та збалансованого правового поля та нормативного середовища функціонування підприємств, які мають стратегічне значення для національної економіки та безпеки.

Література

1. Американська корпорація з фінансування міжнародного розвитку (dfc) оголосила п’ять нових проєктів в Україні на понад 380 мільйонів доларів США. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk.

2. Соболєв О. Підтримка українського бізнесу: які можливості відкриває стратегія розвитку малого і середнього підприємництва. URL: https://delo.ua/economy.

3. Бучко Т. О. Стратегічне управління фінансовими ресурсами підприємства (на прикладі ПрАТ «ТерА»). URL: http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/43463.

УДК 336.7

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Плешков Володимир Костянтинович, Житник Єлизавета Анатоліївна, *студенти*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ

Одним із найважливіших інструментів підтримки бізнесу та держави в сучасний період є інвестиційне кредитування, яке дозволяє підприємствам отримувати необхідні кошти для забезпечення безперервності бізнес-процесів та розвитку. Банківський інвестиційний кредит варто розглядати як середньострокове та довгострокове фінансування на основі загальноекономічних та специфічних принципів кредитування, що надається комерційними банками суб'єктам господарювання для реалізації проєктів, спрямованих на досягнення інвестиційних цілей (впровадження інновацій, розвиток бізнес-інфраструктури, розширення виробничих потужностей), яке матиме позитивний вплив на розвиток економіки регіону і країни в цілому [1].

Інвестиційне кредитування має характерні риси, що відрізняють його від інших форм кредитування та випливають із економічного змісту інвестицій як процесу. По-перше, воно вимагає попередньої діяльності, яка слугує базою для накопичення інвестиційних ресурсів потрібного обсягу та якості. По-друге, інвестиційні кредити вирізняються тривалістю, особливо на етапі вкладення коштів. По-третє, вони спрямовані на досягнення кінцевого результату, що проявляється у вигляді доходу і на макрорівні відображається як зростання національного доходу.

За даними Європейської Бізнес Асоціації у партнерстві з NEQSOL Holding [2], інтегральний показник індексу інвестиційної привабливості України у 2024 році зріс лише до 2,49 балів з 5 можливих (у 2023 році було 2,44), що співставно з рівнем у «ковідному» 2020 році. Основними факторами, які негативно впливають на інвестиційний клімат, визначаються: російська воєнна агресія, корупція, слабка судова система, тіньова економіка, атаки на українську енергосистему та обмеження валютних операцій. Попри складнощі, інвестиційне кредитування залишається критичним для економічного відновлення, сприяючи створенню нових робочих місць, підвищенню ефективності виробництва та стабілізації фінансової системи країни, а кількість компаній, що планують продовжувати інвестиції, зросла з 57% до 70%, демонструючи позитивні тенденції.

Аналіз динаміки банківського інвестиційного кредитування протягом останніх років (рис.1) вказує на певні особливості, що відображають економічну ситуацію та інвестиційний клімат в Україні. Зокрема, незважаючи на економічну нестабільність та вплив зовнішніх факторів, обсяги кредитно-інвестиційного портфеля банків загалом поступово збільшуються. Це вказує на стабільний попит на довгострокове фінансування з боку підприємств, які прагнуть відновити та розвивати виробничі потужності навіть в умовах невизначеності.

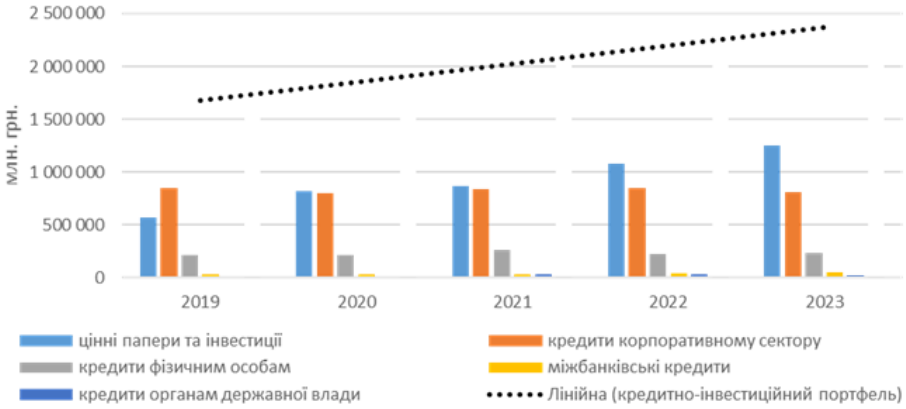

Рис. 1. Динаміка кредитно-інвестиційного портфеля банків України протягом 2019-2023 років
Джерело: складено авторами за даними [3].

З рисунка також видно, що темпи зростання кредитного портфеля значно поступаються темпам зростання інвестиційного портфеля банків, тобто протягом останніх п'ятьох років спостерігається активізація інвестиційної діяльності та впровадження інвестиційних проєктів, в той час як обсяг банківського кредитування залишається майже незмінним (у секторі корпоративного кредитування навіть зафіксовано його зниження у 2023 р.). Тобто підприємства, шукаючи альтернативні джерела фінансування, все частіше звертаються до інвестиційних ресурсів, що дозволяє їм реалізовувати довгострокові проєкти, незалежно від традиційного банківського кредитування. Таким чином, спостерігається зміщення акценту з кредитування на залучення

інвестицій, що може вказувати на прагнення бізнесу диверсифікувати джерела фінансування та знизити ризики, пов'язані з використанням банківських кредитів.

Отже, інвестиційне кредитування є важливим інструментом для економічного відновлення України, забезпечуючи довгострокове фінансування стратегічних проєктів, модернізації виробництва та розвитку інфраструктури. Однак, попри його критичну роль, інвестиційний клімат в Україні залишається складним через визначені фактори. Своєю чергою, надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит і квот на український експорт, «транспортний безвіз», діджиталізація державних послуг та становлення економіки сталого розвитку [4] можуть суттєво покращити інвестиційний клімат, залучити іноземні інвестиції та пришвидшити економічне зростання країни, створюючи нові робочі місця та підвищуючи життєвий рівень населення. Інвестиційне кредитування залишається важливим фактором для стабілізації фінансової системи та сприяння економічному розвитку в майбутньому.

Література

1 Яріш М. Інвестиційне кредитування малого і середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 2. С. 317-326. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2024.02.317.

2. Індекс інвестиційної привабливості України 2024. Європейська Бізнес Асоціація. URL: https://eba.com.ua/70-opytanyh-kompanij-investuvatymut-v-ukrayinu-popry-vijnu/

3. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3

4. Хуторна М., Руденко М., Вовченко О. Ринок інвестиційних фінансових послуг в умовах екологізації економічного буття та становлення економіки сталого розвитку. *Фінансовий простір*. 2023. № 1(49). С. 97-119. DOI: https://doi.org/10.30970/fp.1(49).2023.971189.

УДК: 336.5:334.72:355.01

Іщук Леся Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент
***Маньковська Олеся Олегівна,** здобувач вищої освіти*
Луцький національний технічний університет (Україна)

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Малий бізнес відіграє важливу роль в економіці будь-якої країни. Підтримка малого бізнесу має стати справжнім каталізатором змін та ключовим фактором для відновлення економіки країни. Діяльність малих та середніх підприємств забезпечується задоволення локального споживчого попиту, що, в свою чергу, стимулює обіг грошей та сприяє соціально-економічному добробуту місцевих громад.

Належне функціонування малих підприємств забезпечує трудову зайнятість населення, сплату місцевих податків та зборів і дають можливість ля розвитку міст, селищ і громад загалом. Особливу важливість малого бізнесу було відчутно під час військового стану в країні. Перед військовим станом в Україні, згідно з даними Державної служби статистики України він забезпечував працевлаштування близько 80 відсотків населення та генерував понад 60 відсотків обсягу валових продажів країни протягом 2016-2020 років. Загальна кількість суб'єктів господарювання у секторі ММСП неухильно зростала з 2017 року та станом на кінець 2020 року досягла 1 973 065 (81 відсоток представлено фізичними особами-підприємцями (ФОП) та 19 відсотків – юридичними особами) [2]. Військовий стан став справжнім викликом для малого бізнесу, тому що велика кількість підприємств не змогли втриматися на ринку і змушені були закрити свою справу. Це результат ряду факторів, таких як перебої в бізнесі через ризики безпеки, падіння споживчого попиту, розриви в ланцюгах поставок та труднощі з логістикою. Підтримка малого бізнесу, яка надається від держави, допомагає працювати і підтримувати свою діяльністю, але питання з пошуком працівників стали ще більш критичними [2,3].

Як відомо, малі підприємства фінансуються зазвичай за рахунок коштів власників бізнесу, банківськими кредитами, грантами від держави та пільговими кредитами в межах держпрограм. Для підтримки малого бізнесу в умовах воєнного стану уряд запровадив програми та заходи, зокрема, введено податкові пільги, звільнення від сплати ЄСВ у разі неотримання підприємцями доходу скасування податкових перевірок, тощо. Окрім того, запроваджено різні ініціативи для підтримки підприємців, таких як гранти, кредити та різні проєкти міжнародних донорів.

З метою підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу в Україні на 01 червня 2023 р. розглянуто можливість використання інструменту державних гарантій на портфельній основі (з грудня 2020 р. видано 23 642 кредити загальною сумою 78,05 млрд грн. На 1 червня 2023 р. 29 банків-кредиторів обслуговують 17 374 кредити сумою 54,39 млрд грн. Зобов'язання за основним

боргом, що частково забезпечений державними гарантіями на портфельній основі, становили 26,5 млрд грн. Це близько 73 % від загального ліміту наданих гарантій (36,33 млрд грн) [1].

На жаль, цього все ж недостатньо для стабільної і прибуткової діяльності підприємства. На нашу думку, для підтримки малих підприємців потрібно: розробити нові підходи щодо пільгових умов кредитування для підприємців, удосконалити механізми допомоги з виходом на нові ринки, створити умови для можливостей в залученні інвестицій, розвивати публічні закупівлі, впроваджувати цифровізацію державних послуг (Дія, Дія бізнес).

Література

1. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Червень 2023. Національний інститут стратегічних досліджень року. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-cherven.

2. Оглядове дослідження щодо удосконалення діяльності бізнес-об'єднань та послуг з розвитку бізнесу в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні, 2022, 196 сторінок. URL: https://www.undp. org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_BMO_BDS_ AnalyticalReport.pdf.

3. Поліщук В.Г. The essence of financial inclusion and accessibility to financial products. Економічний форум. Наук. ж-л. 2022. № 1(1),2022 С. 135-143. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/issue/view/35. DOI: https://doi.org/ 10.36910/ 6775-2308-8559-2022-1-17

УДК 336.32

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Сорокіна Діана Андріївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Інституційна структура публічних закупівель представляє собою складний комплекс організаційних, правових і управлінських компонентів, що регулюють і забезпечують процеси придбання товарів, послуг і робіт для задоволення державних потреб. Ця структура охоплює нормативно-правові акти, установи та механізми контролю і моніторингу, а також процедури, спрямовані на забезпечення прозорості та ефективності використання державних ресурсів [1]. Вона має критичне значення для забезпечення прозорості, ефективності та дотримання правових норм у процесі управління державними та приватними закупівлями.

Інституційна структура публічних закупівель сприяє чіткому розподілу ролей і відповідальності між різними органами та учасниками закупівельного процесу, що є основою для прийняття економічно обґрунтованих рішень.

Ключовим нормативно-правовим актом у сфері державних закупівель є Закон України «Про публічні закупівлі» [2], що визначає загальні принципи та процедури здійснення закупівель. У контексті правового режиму воєнного стану також діє спеціальна Постанова [3], яка встановлює особливості проведення публічних закупівель. Крім того, сферу публічних закупівель регулюють інші нормативно-правові акти, включно з постановами Кабінету Міністрів України, що деталізують окремі положення та встановлюють спеціалізовані процедури, а також наказами міністерств, що регулюють специфічні аспекти закупівель, зокрема в оборонній та медичній галузях. Загалом правова база інституційної структури закупівель є достатньою, але потребує подальшого вдосконалення з метою наближення до вимог ЄС.

02.02.2024 року Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки [3]. Ця стратегія, розроблена Міністерством економіки за підтримки експертів ЄС та ключових міністерств, має на меті модернізацію та оптимізацію процесу публічних закупівель в Україні, враховуючи інтеграцію з європейським законодавством та найкращими практиками.

Основні завдання цієї стратегії включають:

- гармонізацію законодавства України з директивами ЄС шляхом розроблення і впровадження нових законодавчих ініціатив;
- вдосконалення інституційної структури через посилення контролю та регулювання;
- сприяння відбудові України через реалізацію проєктів, спрямованих на відновлення інфраструктури;
- професіоналізацію сфери закупівель шляхом оновлення професійних стандартів та підвищення компетенцій фахівців;
- розвиток електронної системи закупівель з метою впровадження нових інструментів для автоматизації процесів;

- активне залучення громадянського суспільства до моніторингу та розвитку сфери закупівель;
- розширення міжнародного співробітництва та зміцнення зв'язків з організаціями ЄС.

До основних учасників процесу публічних закупівель належать:

замовники (державні установи та організації, що здійснюють закупівлі відповідно до чинного законодавства);

учасники (юридичні та фізичні особи, що подають тендерні пропозиції);

уповноважені особи (співробітники замовників, відповідальні за організацію та проведення закупівель);

контролюючі та регулюючі органи (зокрема, Антимонопольний комітет України, Державна аудиторська служба, Рахункова палата, Міністерство економіки);

громадськість, яка через механізми громадського контролю впливає на прозорість закупівель.

Процес організації закупівель охоплює такі етапи:

- планування (розробка річного плану, обґрунтування потреби);
- проведення процедур (відкриті торги, конкурентні торги, переговорні процедури тощо);
- оцінка пропозицій (визначення критеріїв, рейтингування);
- укладення договорів (підготовка, погодження, підписання);
- моніторинг виконання (контроль та внесення змін).

Незважаючи на наявні досягнення, організація публічних закупівель стикається з численними викликами, такими як корупція, неефективне використання коштів, недостатня кваліфікація фахівців, складності для участі в торгах для малого бізнесу.

Перспективи розвитку сфери включають: посилення контролю, подальшу цифровізацію та автоматизацію процесів для забезпечення більшої прозорості, проведення тренінгів для замовників і учасників з питань етики та прозорості, використання штучного інтелекту для автоматизованого аналізу тендерів та виявлення потенційних ризиків, підвищення якості тендерної документації за рахунок стандартизації процесів і впровадження шаблонів та прикладів якісних тендерних завдань, що дозволить зменшити суб'єктивність та неточності.

Література

1. Кулик В.А., Карпенко Є.А. Торги з обмеженою участю: порядок проведення та необхідність застосування підприємствами та установами в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 4. С. 22 – 30.

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

3. Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 922-VIII / Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text.

4. Стратегія реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 № 76-р / Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#Text.

УДК 336.6

Олександренко Ірина Володимирівна,
кандидат економічних наук., доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Зважаючи на сучасний стан розвитку економіки в країні, більшість підприємств малого бізнесу відчувають низку проблем у своїй діяльності, які в першу чергу пов'язані зі зменшенням обсягів реалізації через неплатоспроможний попит населення. Разом з тим, однією із вагомих проблем, яку відчувають у своїй діяльності підприємства малого бізнесу є нестача коштів для здійснення інвестицій, що не дозволяє їм реалізовувати усі цілі та досягати бажаного рівня конкурентоспроможності.

Забезпечення розвитку підприємств малого бізнесу вимагає від них в першу чергу пошуку внутрішніх резервів економічного зростання, зважаючи на особливості внутрішнього та зовнішнього середовища. Пошук внутрішніх резервів забезпечення економічного розвитку в значній мірі залежить від специфіки діяльності підприємств малого бізнесу, галузевої приналежності, організаційно-правової форми, системи оподаткування та інших чинників, притаманних даному суб'єкту.

Важливою складовою розвитку будь-якого суб'єкта бізнесу є управлінський процес, який має на меті формування цілої системи методів, прийомів, важелів та інструментів забезпечення високих результатів за різними сферами діяльності підприємства. В напрямку економічного

зростання, підвищення конкурентоспроможності та збільшення фінансових ресурсів, підвищується увага до активів, як об'єкта управління в контексті формування їх оптимального обсягу для виконання завдань в сфері постачання, реалізації та розрахунків за різними зобов'язаннями.

Основними завданнями управління активами підприємств малого бізнесу є: формування необхідного обсягу і складу активів для забезпечення їх економічного розвитку; забезпечення максимальної рентабельності активів з урахуванням можливого ступеня фінансового ризику; забезпечення мінімального фінансового ризику використання активів з урахуванням певного рівня їх дохідності; забезпечення постійної платоспроможності підприємства за рахунок підтримання їх ліквідності та оптимізації обороту; забезпечення ефективності використання активів з метою забезпечення запланованого обсягу доходів та прибутку.

Управління активами підприємств малого бізнесу має певні відмінності порівняно із політикою управління активами підприємств середнього та великого бізнесу, що обумовлюється наступними особливостями в роботі малих підприємств:

- значна частка основних засобів отримується в оренду, оскільки через відсутність достатнього обсягу грошових коштів, підприємства малого бізнесу орендують транспортні засоби, складські та офісні приміщення;
- наявність великих обсягів кредиторської заборгованості за товари роботи послуги, що зменшує розмір власних коштів в обороті;
- висока частка дебіторської заборгованості в активах підприємства, що відображає кредитну політику бізнесу, спрямовану на зростання обсягів продажу в результаті надання комерційних кредитів покупцям;
- не мають надлишкового обсягу грошових коштів, оскільки вони перебувають в запасах (товарах або готовій продукції) чи дебіторській заборгованості;
- відсутність довгострокових фінансових інвестицій в складі необоротних активів;
- мають переважно короткий виробничий та операційний цикл.

Загалом, управління активами підприємств малого бізнесу повинно відбуватись із дотриманням певних послідових дій, які можна звести у етапи (рис. 1).

Рис. 1. Етапи планування активів підприємств малого бізнесу
Джерело: розроблено автором.

У процесі управління активами підприємств малого бізнесу найбільш дієвими фінансовими методами є планування, кредитування та інвестування, що відповідно дозволяє чітко та злагоджено

виконувати усі функції фінансового менеджменту. Разом з тим, в управлінні варто застосовувати такі фінансові важелі впливу на процес формування і використання активів, як плани, кредити, амортизаційні відрахування, лізингові платежі, прибуток. Вплив фінансових важелів відбувається через ставки кредитів, норми амортизаційних відрахувань, ставки податків, пільги, лізингові ставки та інше, що в сукупності належить до інструментів фінансового управління.

Одними із ключових елементів управління активами підприємств малого бізнесу є управлінські рішення, від логічності та достовірності яких залежить ефективність усієї діяльності. Головними управлінськими рішеннями в даному напрямку є: придбання власних основних засобів з метою зменшення витрат на оренду; зменшення залишків товарів та готової продукції в контексті підвищення оборотності активів; збільшення абсолютно ліквідних активів в напрямку забезпечення платоспроможності; зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги в напрямку збільшення власних оборотних коштів в джерелах фінансування запасів; спрямування вільних грошових коштів в поточні фінансові інвестиції; зменшення частки споживчого чистого прибутку в контексті збільшення власних коштів в джерелах формування активів.

УДК 311.214

Талах Валентин Іванович,
кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

СТАТИСТИЧНА АНАЛІТИКА ЗА ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИН

Форс-мажорні обставини в економічній діяльності створюють значні операційні труднощі для традиційних методів статистичної аналітики. У ситуаціях високої невизначеності та швидких змін стандартні методи збору, обробки та аналізу даних можуть виявитися недостатніми або неефективними. Це викликає необхідність розробки нових підходів і методів, які дозволяють більш ефективно застосовувати статистичну аналітику для прийняття рішень у таких складних умовах.

Основною проблемою в цьому контексті є те, що форс-мажорні обставини часто призводять до утворення нерепрезентативних вибірок даних, що може серйозно спотворити результати аналізу. Наприклад, під час пандемії COVID-19 багато соціологічних досліджень стикалися з проблемою зниження кількості відповідей від певних груп населення, що вплинуло на точність отриманих результатів.

Ще однією важливою проблемою є забезпечення надійності та валідності даних в умовах обмежених ресурсів. Форс-мажорні обставини часто супроводжуються дефіцитом фінансових, людських та технічних ресурсів, що значно ускладнює процес збору та обробки даних. Це, в свою чергу, негативно позначається на якості статистичних моделей і знижує їх здатність до точного прогнозування.

В цьому контексті важливим завданням є необхідність швидкої адаптації статистичних моделей до нових умов. У кризових ситуаціях аналітики часто стикаються з потребою оперативного реагування та прийняття рішень на основі неповних або змінюваних даних. Це вимагає створення гнучких моделей, які можуть швидко адаптуватися до змін і забезпечувати надійні прогнози. Крім того, суттєвою проблемою є інтеграція різних джерел даних для підвищення точності та надійності статистичної аналітики. У кризових умовах часто потрібно працювати з різнорідними та розрізненими даними, що вимагає застосування сучасних технологій та методів для їх ефективного поєднання і аналізу.

Отже, проблеми статистичної аналітики в умовах форс-мажорних обставин підкреслюють актуальність дослідження питань забезпечення надійності та валідності даних, а також інтеграції різних джерел інформації в статистичних моделях. Це необхідно для пошуку шляхів забезпечення ефективного управління підприємствами в кризових ситуаціях та загального підвищення стійкості соціальних і економічних систем.

Питання статистичної аналітики в умовах форс-мажорних обставин викликає значний інтерес серед дослідників, оскільки кризові ситуації вимагають впровадження нових підходів до збору та аналізу даних. У науковій літературі вже представлено численні дослідження, які розглядають цю тему з різних точок зору, підкреслюючи важливість адаптації методів статистичної аналітики до нестабільних і непередбачуваних умов.

Одним із основних напрямків вивчення цієї проблематики є адаптація традиційних методів статистичної аналітики до умов невизначеності. Так, у дослідженні К. Четфілда зазначено, що стандартні методи аналізу даних можуть виявитися неефективними, коли дані є нерепрезентативними або неповними. Автор пропонує використовувати гнучкі моделі, які здатні адаптуватися до швидких змін у даних і забезпечувати більш точні прогнози [3].

Також слід зазначити, що в умовах сучасної цифровізації економічних систем важливим є використання великих даних для підвищення точності та надійності аналітичних моделей. У дослідженні Л. Литвина обґрунтовано, що інтеграція різноманітних джерел даних, таких як соціальні мережі, сенсори та інші нетрадиційні джерела, дозволяє отримувати більш повну картину кризової ситуації. Це, в свою чергу, сприяє прийняттю більш обґрунтованих рішень у процесі управління бізнес-процесами [4].

Особливу увагу в літературі приділяється питанням забезпечення якості даних. У роботі В. А. Никифорак розглядається проблема валідності даних у кризових умовах діяльності підприємства. Автор підкреслює важливість впровадження систем контролю якості на всіх етапах аналізу бізнес-процесів, що включає як автоматизовані системи перевірки, так і залучення експертів для забезпечення достовірності аналізованої інформації [1].

Не менш важливим є дослідження проблем аналізу та обробки даних у форс-мажорних умовах військового часу, що детально розглядається у роботі Ю. О. Чалюк. У цій роботі акцентується увага на викликах, пов'язаних із необхідністю захисту даних, особливо в контексті збору конфіденційної комерційної інформації. Автор пропонує впровадження чітких протоколів для забезпечення безпеки даних у форс-мажорних ситуаціях [2].

Також варто відзначити дослідження С. Шеулі, у якому розглядають питання використання машинного навчання для покращення статистичної аналітики в умовах форс-мажорних обставин. Автор стверджує, що алгоритми машинного навчання можуть значно покращити точність прогнозів, особливо коли йдеться про аналіз великих обсягів різнорідних даних. В роботі також наголошується на важливості міждисциплінарного підходу, що дозволяє залучати експертів з різних галузей для більш комплексного аналізу ситуації [6].

Таким чином, сучасна наукова література пропонує різноманітні підходи та методи для вдосконалення статистичної аналітики в умовах форс-мажорних обставин. Однак існує об'єктивна потреба в удосконаленні наявних розробок з метою формування нових підходів до управління в кризових умовах та забезпечення загальної стійкості соціальних і економічних систем.

Література

1. Никифорак В. А., Кобеля З. І., Вербівська Л. В. Організація виробництва: навч. посіб. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2010. 407 с.
2. Чалюк Ю. О. «Warstate» і «Welfare state»: конфлікт чи синергія воєнної стратегії та соціальної безпеки України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №1(48). С. 309-320.
3. Chatfield C. Model uncertainty, data mining and statistical inference. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A: Statistics in Society*. 1995. Vol. 158(3). Pp. 419–444.
4. Lytvyn L., Hryhoruk A., Verbivska L., Poprotskyy O., Medynska T., Pelekh O. Entrepreneurship Transformation in the Context of the Digitization of Business Processes. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13(2). Pp. 396–408.
5. Luenendonk M. The Ultimate List of Big Data Statistics for 2024 – Data Should Work, Not Overwhelm. Founderjar : web-site. URL: https://www.founderjar.com/big-data-statistics (дата звернення 30.06.2024).
6. Sheuly S. S., Barua S., Begum S., Ahmed M. U., Güclü E., Osbakk M. Data analytics using statistical methods and machine learning: a case study of power transfer units. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*. 2021. Vol. 114. Pp. 1859–1870.
7. Zhou C., Su F., Pei T., Zhang A., Du Y., Luo B., & Xiao, H. COVID-19: challenges to GIS with big data. *Geography and sustainability*. 2020. Vol. 1(1). Pp. 77–87.

УДК 336.5

Свистун Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)
Товстун Дмитро Вікторович, *здобувач,*
Дніпровський державний технічний університет (Україна)
Владіміров Артем Юрійович, *магістрант*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Управління фінансовими ресурсами малого та середнього бізнесу набуває особливого значення в умовах воєнного часу. Економічна нестабільність, загрози безпеці, зміни у податковій та фінансовій політиці ставлять перед бізнесом нові виклики щодо забезпечення ліквідності, підтримки оборотного

капіталу та оптимізації витрат. Ефективне управління фінансовими ресурсами стає ключовим для стійкості бізнесу та його здатності підтримувати діяльність в умовах нестабільності.

Однією з головних проблем забезпечення платоспроможності малих та середніх підприємств в кризових умовах виступає нестача ліквідних коштів. Зокрема, кризові ситуації призводять до зменшення попиту на товари та послуги, спостерігаються затримки платежів, відбувається зростання вартості кредитів та загальне скорочення обсягів фінансування, кінцевим наслідком чого є загальне зниження економічної активності бізнесу.

Від початку війни показники кредитування комерційними банками усіх типів підприємств значно скоротилися. При цьому найбільш суттєвим скорочення стало для суб'єктів великого бізнесу - обсяг кредитів зменшився в 10,1 рази, порівняно з початком війни. Натомість, у сфері кредитування суб'єктів середнього підприємництва зменшення обсягів кредитування хоча й стало найбільшим в абсолютному значенні – 1570 млн грн, проте у відносних показниках його скорочення стало найменшим відносно інших типів суб'єктів господарювання – 1,5 рази. Зменшення обсягів кредитів, що надавалися малим підприємствам та мікропідприємствам, відносно березня 2022 року склало відповідно 2,3 і 2,1 рази. Загальна тенденція свідчить про зменшення доступу бізнесу до кредитних ресурсів комерційних банків [1].

Забезпечення платоспроможності малого бізнесу в Україні від початку війни базувалася на продовженні функціонування цільових державних програм підтримки малого та середнього підприємництва, а також формування нових заходів, спрямованих на забезпечення стабільності функціонування суб'єктів малого бізнесу в надзвичайних умовах:

1. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка була продовжена у березні 2022 року на час надзвичайного військового стану. Згідно даної програми суб'єкти малого та середнього бізнесу мають можливість залучення кредитних ресурсів на суму до 60 млн грн з державним компенсуванням відсотків за користування такими кредитами.

2. Впровадження на рівні держави загалом та визначених окремих регіонів програми підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Дана програма передбачає здійснення компенсаційних виплати для суб'єктів малого та середнього бізнесу, які здійснюють працевлаштування зазначеної категорії громадян на своїх підприємствах. Сума компенсації визначається у розмірі частки витрат на оплату праці таких осіб і здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в межах наявного фінансування резервного фонду.

3. Державна програма забезпечення сприяння релокації бізнесу з районів бойових дій у західні регіони України. Дана програма передбачає організаційне сприяння переміщенню виробництв у більш безпечні регіони, включаючи підбір нового місця для здійснення господарської діяльності, підбір персоналу, в тому числі – з числа внутрішньо переміщених осіб, а також – у сприянні розміщенню працівників, які релокуються разом із суб'єктом господарювання.

4. Урядова програма безповоротних грантів єРобота, котра реалізується в рамках державної програми цифровізації через портал «Дія». Згідно даної програми передбачається можливість надання грантових виплат для підприємців для створення та розвитку ними власного бізнесу. При цьому розмір таких виплат є диференційований за видами господарської діяльності, на яку здійснюються виплати, а їх розмір коливається від 250 тис. грн до 8 млн грн.

5. Різноманітні програми пільгового та спрощеного оподаткування суб'єктів господарювання на період дії військового стану, які орієнтовані на загальне спрощення ведення бізнесом розрахунків по податковим та іншим обов'язковим платежам, а також загальне зниження витрат бізнесу на ведення обліку поточних операцій господарської діяльності.

Практичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємств малого та середнього бізнесу мають охоплювати низку традиційних елементів фінансового менеджменту, адаптованих до суттєвих змін принципів ведення бізнесу в умовах воєнного стану. Зокрема, до цих інструментів фінансового управління слід віднести [2]:

– управління активами, орієнтоване на збереження наявних активів та дотриманні їх оптимальної структури за існуючих умов;

– управління капіталом, направлене на пошук джерел фінансування бізнесу та забезпечення якомога вищого рівня ефективності використання наявного капіталу підприємства;

– управління прибутком, пріоритетне завдання, котре передбачає скорочення неопераційних витрат та забезпечення одержання максимального прибутку за наявних ресурсних обмежень;

– управління грошовими потоками з орієнтацією на забезпечення достатнього обсягу грошових коштів для ведення господарської діяльності в умовах можливої кризи ліквідності;

– управління фінансовими ризиками та пошук шляхів уникнення потенційних ризиків, а також формування резервного фонду підприємства для наявності джерела покриття втрат внаслідок можливої реалізації ризиків господарської діяльності внаслідок деструктивного впливу військових дій;

– управління інвестиціями, оптимізація інвестиційних планів підприємства з врахуванням необхідності забезпечення ефективного розвитку суб'єкта господарювання та можливого відтермінування довгострокових вкладень до завершення періоду військового стану.

Отже, задля забезпечення належного рівня управління фінансовими ресурсами підприємств малого та середнього бізнесу в умовах війни об'єктивною необхідністю є формування стратегії управління платоспроможністю, котра базується на дієвому механізмі фінансового менеджменту та орієнтується на залучення до програм державної підтримки бізнесу, що сформовані в даний час в Україні.

Література

1. Національний банк України. URL: http://bank.gov.ua.
2. Томчук О. В., Трегубов О. С., Андронік О. Л., Фінансові аспекти управління платоспроможністю малого та середнього бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-42.

УДК 658.155

Талах Валентин Іванович,
кандидат економічних наук, доцент
Бондарук Владислав В'ячеславович,
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Луцький національний технічний університет (Україна)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ФОРС-МАЖОРНИХ УМОВ

Сучасне глобальне економічне середовище створює ряд викликів для підприємств, зайнятих у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Це зумовлює значне посилення конкуренції на міжнародних ринках, що вимагає від компаній більшої адаптивності та інноваційного підходу для збереження чи збільшення своєї ринкової частки. Окрім того, підприємства часто стикаються з відчутними валютними коливаннями, які можуть впливати на їхні фінансові показники та рівень конкурентоспроможності. Політична та економічна нестабільність у різних країнах також додає ризиків, що ускладнюють ефективне ведення зовнішньоекономічної діяльності в поточних умовах.

Також варто відзначити, що форс-мажорні обставини, зокрема природні катастрофи, терористичні атаки, військові конфлікти та інші непередбачувані події, можуть значно ускладнити функціонування підприємств на зовнішньоекономічному ринку. Наприклад, припинення торгівлі внаслідок замороження активів або різкі коливання валютних курсів можуть призвести до значних фінансових втрат, аж до фінансової неплатоспроможності підприємства. Яскравим прикладом такого впливу є військові дії єменських хуситів на важливих глобальних торгових маршрутах, зокрема у Суецькому каналі. Така ситуація змусила компанії нести додаткові витрати на транспортування, що негативно вплинуло на ефективність їх діяльності.

Практичне значення ризик-менеджменту полягає у здатності підприємств ефективно адаптуватися до зростаючих ризиків та загроз у господарській діяльності. У динамічних умовах світового ринку, де нестабільність постійно зростає, ризик-менеджмент стає критичним для забезпечення фінансової стійкості компаній. Завдяки йому підприємства можуть ідентифікувати, аналізувати й оцінювати ризики, що виникають під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів, та ухвалювати зважені рішення. Це сприяє розробці стратегій для мінімізації негативного впливу ризиків на фінансові результати підприємства.

Крім того, ефективний ризик-менеджмент підвищує прозорість та стабільність роботи підприємства, що є ключовим чинником для залучення інвестицій та підтримки ефективної фінансової діяльності. Інвестори віддають перевагу підприємствам із високим рівнем управління ризиками, здатним впоратися з непередбаченими ситуаціями. Водночас ризик-менеджмент сприяє збереженню репутації та цілісності бренду компанії, оскільки дозволяє уникати фінансової непрозорості, підвищуючи довіру клієнтів. Таким чином, у сучасних умовах зростаючого ризику та невизначеності ризик-менеджмент є необхідним інструментом для забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Ризик-менеджмент відіграє вирішальну роль у забезпеченні фінансової стійкості підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, особливо в умовах форс-мажорних обставин. Підприємства, які ефективно впроваджують стратегії ризик-менеджменту, здатні оперативно виявляти потенційні загрози та розробляти дії для їхнього запобігання. Насамперед, ризик-менеджмент допомагає ідентифікувати ризики, пов'язані з форс-мажорними ситуаціями, а аналіз цих ризиків дає змогу підприємствам підготуватися до них та розробити ефективні стратегії управління.

Також необхідно зазначити, що ризик-менеджмент сприяє розробці планів дії в надзвичайних ситуаціях, які дозволяють підприємствам швидко реагувати на форс-мажорні обставини та мінімізувати їхні негативні наслідки. Це може включати в себе застосування заходів забезпечення безперебійності логістичних поставок товарів чи послуг, релокацію виробництва у більш безпечніші регіони або реорганізацію фінансових потоків. Тому швидке та ефективне управління ризиками у випадку форс-мажорних обставин може допомогти підприємству уникнути втрати довіри з боку клієнтів та інвесторів і сприяє забезпеченню його ринкової стійкості. Цим самим ризик-менеджмент впливає на фінансову стійкість суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності, забезпечуючи їхню готовність до непередбачуваних ситуацій та зменшуючи вплив форс-мажорних обставин.

Практична реалізація ризик-менеджменту на підприємстві передбачає його впровадження через певний послідовний механізм. Зокрема, цей процес охоплює ідентифікацію потенційних ризиків, аналіз їх впливу, а також оцінку ймовірності виникнення. Механізм ризик-менеджменту включає систематичний аналіз, планування та виконання стратегій, спрямованих на зниження потенційних загроз і підтримку стабільності фінансового стану підприємства в різних умовах.

Розробка стратегій управління ризиками є важливим наступним етапом у ризик-менеджменті, який включає такі дії, як превентивні заходи з уникнення ризиків, їх передача, зменшення або прийняття. Однак найважливішим є впровадження цих стратегій у практичну діяльність для ефективного управління ризиками в реальному часі. Постійний моніторинг і аналіз ефективності реалізованих стратегій дозволяють своєчасно виявляти нові ризики та загрози і коригувати вже існуючі плани дій. Таким чином, механізм ризик-менеджменту орієнтований на мінімізацію негативного впливу ризиків на фінансову стійкість підприємств, що забезпечує їхню стабільність і надійність навіть в умовах несприятливих обставин.

Ефективне управління ризиками є ключовим інструментом для підприємств, який допомагає їм успішно адаптуватися до змін у економічному середовищі та знижувати ймовірність фінансових втрат у випадку реалізації форс-мажорних обставин. Воно передбачає розробку детальних планів дій на випадок надзвичайних ситуацій та проведення тренувань із персоналом, що забезпечує оперативну та злагоджену реакцію на такі події, мінімізуючи затримки та матеріальні втрати. Зокрема, ці плани можуть включати заходи щодо евакуації бізнесу, відновлення бізнес-процесів та забезпечення їх безперервності.

Таким чином, успішне впровадження принципів ризик-менеджменту в управління фінансовою стійкістю підприємства включає не тільки здатність реагувати на відомі ризики, але й розробку гнучких стратегій для ефективної адаптації до непередбачених обставин у господарській діяльності. Крім того, постійний моніторинг та адаптація стратегій управління ризиками є важливими складовими для стабільного функціонування підприємства в умовах постійних змін та невизначеності. Отже, ризик-менеджмент є критично важливим для підтримки фінансової стійкості підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, особливо при виникненні форс-мажорних ситуацій. Його успішна реалізація потребує систематичного аналізу та постійного моніторингу ринкових умов, що забезпечує підприємствам здатність ефективно реагувати на несподівані зміни та сприяє збереженню їхньої фінансової стабільності.

УДК 34:004:347.45/.47:339

Тарасевич Наталія Вадимівна,
кандидат економічних наук, доцент
Одеський національний економічний університет (Україна)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІНКОТЕРМС ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Міжнародні правила тлумачення торговельних термінів Інкотермс (англ. Incoterms, International commercial terms) є однією з найвідоміших у всьому світі збірок торговельних звичаїв, що визначає права, обов'язки, відповідальність продавців і покупців щодо поставки товарів і супутніх дій, таких як митне оформлення, перевезення та страхування.

Міжнародна торговельна палата перше в 1921 році почала займатися кодифікацією торговельних термінів, які на той момент діяли в різних країнах. І тільки в 1936 році прийняла документ під назвою Інкотермс. Перша редакція правил Інкотермс була спрямована на торгівлю сировинними товарами і визначала важливі пункти поставки поруч із бортом судна або в момент, коли товар поміщено на борт судна. Для того, щоб адаптувати терміни Інкотермс 1936 року до англійської та американської судової практики, а також унаслідок збільшення обсягів залізничних перевезень, Міжнародна торговельна палата опублікувала другу редакцію в 1953 році. Пізніше було видано такі редакції Інкотермс: 1967, 1976, а також 1980, 1990, 2000 і 2010 рр. [1; с. 162-189].

Цінність правил Інкотермс як документа, що відображає міжнародну комерційну практику, може бути знівельована внаслідок частих змін з тією чи іншою метою, наприклад, щоб зробити зручнішими для читача або для уточнення деяких, не дуже істотних пунктів. Тому для перегляду правил Інкотермс необхідно, щоб щось дійсно важливе відбулося в комерційній практиці. Однак в сучасних умовах цифрові технології сильно змінюються і так швидко розвиваються, що слід враховувати їх і під час використання базисів Інкотермс.

Міжнародна торговельна палата змушена створювати все нові редакції Інкотермс, які відповідають усім технічним і економічним реаліям, відповідають потребам комерсантів усього світу. Розроблення нової редакції Інкотермс 2020 року зумовлене цифровізацією сучасного світу, яка тісно пов'язана з транспортною кібербезпекою, глобальною і повсюдною комп'ютеризацією і практично повним переходом в електронну комерцію.

Нова редакція враховує зміни в міжнародному торговельному обороті, які відбудуться за наступні 10 років (тобто до 2030 року), пов'язані зі створенням нових технологій і способів логістики. Особливий інтерес нова редакція становить ще й тому, що правила Incoterms(r) зможуть визначити витрати, ризики та відповідальність для комерсантів, діяльність яких пов'язана з космосом. Під час розроблення нової редакції Інкотермс до складу комітету Міжнародної торговельної палати входили юристи США, Великої Британії, Франції, Туреччини, Німеччини, Китаю та Австралії.

Основна мета перегляду Інкотермс - спростити правила, видалити ті базиси постачань, які спричиняють найбільші проблеми у використанні, чіткіше конкретизувати умови постачань для експортерів та імпортерів по всьому світу. Нова редакція Інкотермс 2020 року зазнає дуже істотних змін. Змінилася структура Інкотермс; додані графічні зображення для простоти розуміння моменту переходу ризику; змінено рівні страхових покриттів за термінами CIP і CIF (відійдуть від підходу використання мінімального покриття за застереженням С правил Інституту лондонських страховиків зі страхування вантажів); відбулися зміни за групою D (однією з таких змін буде заміна терміна DAT на DPU - Delivered at Place Unloaded («Доставка в місце розвантаження»); нові правила включатимуть вимоги безпеки, пов'язані із зобов'язаннями та витратами з перевезення.

Нова редакція містить дві структури розташування термінів.

По-перше, звичайну і звичну структуру, в якій кожен термін Інкотермс позначений окремо, із дзеркальним зображенням зобов'язань продавця і покупця в пунктах від A1/B1 до A10/B10.

По-друге, нову горизонтальну структуру розташування термінів, коли положення одразу всіх термінів, від EXW до DDP, згруповані за кожним пунктом Правил разом. Наприклад, за пунктом A3/B3 можна одразу побачити на двох сторінках, які ризики нестиме продавець, а потім покупець за всіма 11 термінами. Така структура є дуже зручною, оскільки дає змогу контрагентам визначити, який із термінів найкраще підходить безпосередньо для їхньої угоди.

У рамках глобальної уніфікації та цифровізації міжнародного торговельного права Інкотермс розглядається представниками глобального бізнесу та правознавцями як майбутній зразок для створення та використання цифрових форм типових договорів, а також формування бази подібних договорів, що містять їхні примірні умови. Подальшим логічним кроком видається законодавча фіксація можливості використання в підприємницькій сфері рекомендованих типових договорів (примірних умов договорів), що застосовуються контрагентами в електронному вигляді.

Таким чином, можна припустити, що в перспективі Інкотермс розглядатиметься як невід'ємний розділ космічного та космічного торговельного права. Необхідно зазначити, що на тлі стрімкого розвитку нових видів транспорту, зокрема дронів, фахівці пропонують подумати про прискорення процесу оновлення Правил [2]. Разом з тим, можна констатувати, що Міжнародна торговельна палата (ICC) стає дедалі впливовішим гравцем у сфері міжнародної торгівлі. Західні фахівці розглядають ICC як економічного оператора [3; с. 149-150], як генератора, оператора і власника правової інформації, що супроводжує перетворення і життєвий цикл кожної з редакцій Інкотермс. Про це свідчить безліч факторів. Зокрема, створення цілої лінійки інформаційних продуктів, захищених копірайтом. Починаючи від серії навчальних посібників, нових редакцій Правил і закінчуючи спеціалізованим цифровим застосунком Incoterms 2020 [4], у якому, крім іншого, передбачено можливість отримання ексклюзивних консультаційних послуг від представників експертного співтовариства, асоційованих зі структурами Міжнародної торговельної палати (ICC). Окрему увагу заслуговує процес цифровізації Інкотермс і створення спеціалізованого застосунку Incoterms® 2020 app.

Література

1. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. А.І. Боярчук, Р.П. Огородник, І.А. Плющик, Н.М. Антофій, Н.Є.Федорова. Херсон, ТОВ «ВКФ « СТАР» ЛТД», 2018. 374 с.

2. Petrova M., Krugerova M., Koziel M. New challenges in Incoterms in the background of their historical development. ACC Journan 2021, Volume 27, Issue 2, pp. 90-101.

3.Ratajczak-Mrozek M, Marszałek P. Digitalization and Firm Performance: Examining the Strategic Impact. Springer International Publishing.,2022., 317 p.

4. Incoterms 2020 app gets makeover to enable traders worldwide Incoterms® 2020 URl: https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/incoterms-2020-app-gets-makeover-nable-traders-worldwide.

УДК 330.341.13

Талах Тетяна Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет (Україна)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Особливість аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємств полягає у необхідності визначення оптимальних методів дослідження та забезпечення якісної інформаційної підтримки для ефективного управління міжнародними економічними зв'язками. Умови зростаючої глобалізації та загострення проблем у сфері міжнародної торгівлі, спричинені геополітичними викликами, зумовлюють нагальну потребу у використанні спеціалізованих аналітичних інструментів. При цьому інформаційна підтримка набуває ключового значення через постійне збільшення обсягів і складності даних.

Варто підкреслити, що динамічні зміни умов міжнародного бізнесу та нестабільність геополітичної ситуації значно ускладнюють процес прогнозування та аналізу зовнішньоекономічних процесів. У поєднанні з недостатнім систематичним підходом до аналізу та неповнотою інформаційної бази це може спричинити втрату конкурентних позицій на зовнішніх ринках і зниження загальної конкурентоспроможності підприємств.

Дослідження методів аналізу зовнішньоекономічної діяльності та її інформаційного забезпечення є надзвичайно актуальним як для науковців, так і для практиків бізнесу. Зокрема, Л. В. Вербівська у своїх роботах детально розглядає методи та інструменти аналізу міжнародного бізнесу, акцентуючи увагу на важливості використання ефективних підходів для оцінки конкурентоспроможності підприємства та аналізу зовнішнього середовища в умовах виходу на міжнародні ринки [3; 4].

Ще одним важливим джерелом у цьому контексті є праці Ю. О. Чалюк, де досліджуються методи та підходи до аналізу зовнішньоекономічної діяльності з акцентом на євроінтеграційні процеси та міжнародний досвід. Це є особливо корисним для розуміння специфіки аналізу в галузях обслуговування, враховуючи їх унікальні характеристики та виклики [1].

Крім того, у роботах Т. В. Стаднюк [3] та Т. О. Шматковської [2] розглядаються основні аспекти методів аналізу міжнародних ринків, зокрема визначення їхньої привабливості для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, хоча у сфері методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності вже накопичено значний обсяг наукових напрацювань, залишається актуальною потреба у подальших дослідженнях. Вони мають бути спрямовані на розробку нових і вдосконалення наявних методів, які забезпечать більш ефективне управління зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання в умовах динамічного розвитку світових ринків.

Формування методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємств вимагає індивідуального підходу, який враховує багатовекторні фактори зовнішнього середовища та забезпечує відповідність стратегічним цілям підприємства.

На сьогодні серед найпоширеніших інструментів стратегічного аналізу, що використовуються для оцінки зовнішніх умов, а також внутрішніх можливостей і обмежень підприємств, є такі методи, як SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, STEP-аналіз і модель GE/McKinsey. Ці інструменти ефективно застосовуються в аналізі зовнішньоекономічної діяльності, допомагаючи визначити позицію підприємства на міжнародному ринку та сприяти розробці дієвих стратегій для його подальшого розвитку.

Зокрема, STEP-аналіз (Соціокультурний, Технологічний, Економічний, Політичний) є ефективним інструментом для оцінки впливу різних факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства. У контексті зовнішньоекономічної діяльності цей метод дозволяє аналізувати міжнародні соціокультурні та економічні чинники, технологічні тренди та правові обмеження, які можуть впливати на результативність зовнішньоторговельних операцій.

SWOT-аналіз, своєю чергою, спрямований на ідентифікацію сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз у зовнішньому середовищі. У контексті зовнішньоекономічної діяльності цей інструмент дозволяє визначити конкурентні переваги та недоліки компанії на міжнародних ринках, виявити стратегічні можливості для розвитку та оцінити потенційні ризики, що можуть вплинути на діяльність підприємства.

SPACE-аналіз є ефективним інструментом для визначення стратегічного положення підприємства в конкурентному середовищі та розробки стратегічних дій. У сфері зовнішньоекономічної діяльності він дозволяє оцінити поточну позицію підприємства на міжнародних ринках та сформувати стратегії, спрямовані на її покращення. Модель GE/McKinsey застосовується для вибору стратегій розвитку, базуючись на аналізі привабливості галузі та конкурентоспроможності підприємства. У контексті зовнішньоекономічної діяльності вона

допомагає ідентифікувати найбільш перспективні ринки для розширення діяльності та вибрати стратегії, які сприятимуть успішному конкуруванню на міжнародному рівні.

Використання зазначених інструментів у комплексі забезпечує глибокий і всебічний аналіз зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта господарювання. Це сприяє розробці ефективних стратегій у міжнародному бізнесі, допомагаючи підприємствам оцінити свої можливості, виявити загрози на міжнародних ринках і прийняти обґрунтовані рішення для успішного розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Література

1. Чалюк Ю. О., Довганик Н. М. Євроінтеграційна стратегія сучасного українського суспільства. Міжнародна політологія: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2022. С. 258-282.

2. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. №53.

3. Verbivska L., Lagodiienko V., Filyppova S., Papaika O., Malin O., Neustroiev Y. Regulatory Policy of the Entrepreneurship Development as a Dominant of Economic Security of the National Economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*. 2022. Vol. 12(5). Pp. 543-552.

4. Verbivska, L., Zhuk, O., Ievsieieva, O., Kuchmiiova, T., Saienko, V. The role of e-commerce in stimulating innovative business development in the conditions of European integration. *Financial and credit activity-problems of theory and practice*. 2023. Vol. 3(50). Pp. 330-340.

УДК 336.77

Худолій Юлія Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Кононенко Софія Романівна, Проценко Поліна Вікторівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ БАНКАМИ УКРАЇНИ

Кредитування є одним із ключових факторів, що визначають успіх і стабільність малого та середнього бізнесу (МСБ). У сучасній економіці, де конкуренція зростає, а вимоги до підприємств стають дедалі жорсткішими, можливість отримати фінансування стає вирішальним чинником для розвитку та виживання підприємств цього сегмента [1].

Значення кредитування для розвитку МСБ.

1. Однією з головних причин звернення підприємств МСБ до кредитування є необхідність інвестувати в модернізацію виробництв, купівлю нової техніки або розширення бізнесу [4]. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності.

2. МСБ часто стикаються з проблемою нестачі обігових коштів для своєчасного виконання зобов'язань перед постачальниками та зарплатами співробітників. Кредитування дозволяє покрити ці потреби, забезпечуючи стабільність і безперервність бізнес-процесів [3].

3. Завдяки доступу до кредитних ресурсів, підприємства можуть інвестувати в дослідження та розробки, впроваджувати інноваційні рішення та технології [4], що позитивно впливають на їхній розвиток і здатність конкурувати на ринку.

4. Можливість отримання кредитів дозволяє підприємствам краще планувати свої фінанси, що підвищує їхню стійкість до зовнішніх шоків і ринкових коливань. Це особливо важливо в умовах економічної нестабільності, коли підприємства можуть зіштовхнутися з непередбаченими витратами [5].

5. Кредитування також сприяє розвитку підприємницької активності, заохочуючи нові ініціативи та проекти. Це не тільки позитивно впливає на окремі підприємства, а й на економіку в цілому, створюючи нові робочі місця та підвищуючи рівень життя населення [2].

6. Для малих та середніх підприємств, які планують вихід на міжнародні ринки, кредитування може бути необхідним для фінансування витрат на експортні операції, що, в свою чергу, сприяє інтеграції України в світову економіку [3] .

У період з 2020 по 2024 роки обсяг кредитування малого та середнього бізнесу в Україні зазнав значних змін, під впливом економічної ситуації та політичних факторів. Проте, в цілому, зберігається тенденція до зростання обсягів кредитів, хоча процентні ставки на кредити для МСБ залишаються високими, що є однією з основних перешкод для підприємств у отриманні фінансування.

Таблиця 1. Динаміка обсягів кредитування МСБ, 2020–2024 рр.

Рік	Загальний обсяг кредитів	Обсяг кредитів МСБ	Частка кредитів МСБ (%)
2020	400,000	120,000	30
2021	450,000	135,000	30
2022	500,000	150,000	30
2023	550,000	165,000	30

У 2020–2024 роках банки України адаптували свої кредитні політики у відповідь на економічні виклики. З початку року загальний обсяг кредитів МСБ в Україні зріс на 4,3% та станом на 01.07.2024 досяг 169 млрд грн (+5 млрд грн). Чисті гривневі кредити МСБ у річному вимірі зросли більш ніж на 25%, а їхня частка в чистому гривневому корпоративному кредитному портфелі до 60%.

Президент України та уряд підтримали розвиток малого бізнесу, запровадивши державну програму «Доступні кредити 5-7-9%». У рамках цієї програми фізичні та юридичні особи мають можливість отримати кредит на суму до 50 млн грн, з терміном погашення від 3 до 5 років, залежно від цілей фінансування. Відсоткова ставка встановлюється на рівні 5%, 7% або 9% залежно від розміру бізнесу, кількості робочих місць та цілей кредитування:

5% – для бізнесів, які мають виторг до 50 млн грн на рік і створили мінімум 2 нових робочих місця;

7% – для бізнесів із виторгом до 50 млн грн без обов'язкової вимоги щодо створення нових робочих місць;

9% – для бізнесів із виторгом до 100 млн грн.

254 підприємці отримали кредити за програмою «Доступні кредити» на суму 1,6 млрд грн. Лише за перші три тижні 2024 року банки надали бізнесу 787 кредитів на загальну суму 4,3 млрд грн. Всього з моменту запуску програми у лютому 2020 року видано майже 80 тисяч кредитів на суму 271 млрд грн.

У перші три тижні 2024 року найбільше кредитів було надано для поповнення обігових коштів – на суму 1,9 млрд грн. Крім того, банки видали 1 млрд грн. кредитів переробним підприємствам, 880 млн грн – бізнесу, що працює в зонах підвищеного воєнного ризику, та 544 млн грн – на реалізацію інвестиційних проєктів. Найчастіше кредитуються за програмою підприємства, що працюють у сферах:

- сільського господарства (49%);
- оптової та роздрібної торгівлі (26%);
- переробної промисловості (16%).

Отже, високий рівень ризику, недостатня фінансова грамотність та обмежена кількість заставних активів створюють значні виклики для кредитування МСБ в Україні. Це вимагає комплексного підходу з боку держави, банків та міжнародних організацій для покращення умов кредитування і підтримки розвитку малого та середнього бізнесу.

Література

1. Гребельник О. П., Нікіфорова Н. С. Банківські інструменти кредитування малого бізнесу. *Вісник Київського національного університету*. 2023. № 5. С. 21–30.

2. Державна служба статистики України. Статистичний бюлетень про кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за 2020-2024 роки. Київ, 2024.

3. Сагайдак І. О. Роль державної підтримки в кредитуванні малого бізнесу. *Банківська справа.* 2024. № 3. С. 19–27.

4. Світовий банк. Аналіз кредитних ризиків малого бізнесу в умовах економічної нестабільності. Вашингтон: Світовий банк, 2023.

5. Фінансовий портал України. Кредитування малого бізнесу в Україні: виклики та перспективи розвитку. URL: https://finportal.ua/kredytuvannya.

6. Довгаль Ю.С., Чечота М.А. Необхідність та сутність кредитування підприємств в Україні у сучасних умовах. *Економіка і фінанси.* 2014. №12. С. 46-51.

УДК 336.32

Клименко Ірина Віталіївна, Маркіна Софія Сергіївна, *студентки*
Науковий керівник: ***Биба В.В., к.т.н., доц.***
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Держава є одним із основних учасників економічного процесу як споживач товарів, робіт і послуг. Країни світу використовують публічні закупівлі як один із дієвих інструментів системи державної допомоги для забезпечення соціально-економічного розвитку та стабільного росту економіки, адже «публічні закупівлі виконують широкий спектр питань, соціального характеру: надають можливості для працевлаштування та гідної оплати праці, сприяють соціальній інтеграції, рівним можливостям для постачальників товарів і послуг, дотриманню корпоративної соціальної відповідальності, підтримують місцеве суспільно значуще виробництва та мають орієнтацію на набір і навчання в певних територіальних громадах» [1].

Тобто публічні закупівлі є інструментом, що дозволяє державі здійснювати належним чином свої функції, паралельно впливаючи на економічні відносини і створюючи сприятливі умови для розвитку певних галузей економіки [2]. Через здійснення публічних закупівель з боку держави відбираються найбільш оптимальна з точки зору якості та ціни система товарів, робіт та послуг, що дозволяє їй задовольнити потреби населення [3]. Досягнення ефективності виконання такого завдання є можливим через проведення неупереджених конкурентних процедур закупівель (відкриті торги, конкурентний діалог, торги з обмеженою участю та переговорна процедура закупівлі).

Протягом 2018–2020 років в Україні мав місце активний розвиток сфери публічних закупівель, який характеризувався зростанням кількості закупівель, замовників та учасників. Однак у 2022 році у зв'язку із військовою агресією та повномасштабним вторгненням Росії темпи зростання сповільнювалися й мали тенденцію до зниження. Попри це, важливо, що система публічних закупівель в Україні, незважаючи на воєнні дії, продовжує розвиватися [4].

В міжнародній практиці для характеристики публічних закупівель вживається термін "procurement", під яким розуміється процес, завдяки якому органи державної влади, такі як державні відомства чи органи місцевого самоврядування, купують роботи, товари чи послуги у компаній [2].

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» під публічними закупівлями розуміється придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом [5].

Досліджуючи наукові підходи до трактування сутності закупівель товарів, робіт, послуг ми дійшли висновку, що в законодавстві та наукових працях існує плюралізм в підходах до їх визначення. Сьогодні для визначення цього терміну використовуються такі поняття як «публічні закупівлі», «електронні закупівлі», «державні закупівлі» і «державне замовлення». В окремих нормативно-правових актах та деяких наукових працях ці поняття ототожнюються, що на нашу думку є не завжди доцільним. Досить часто вчені також підходять до визначення сутності публічних закупівель через призму ефективності державного управління, прозорості процесів і соціально-економічного впливу на суспільство, що дозволило нам виділити економічний, юридичний, соціальний та управлінський підходи.

У наукових роботах прихильників економічного підходу публічні закупівлі часто розглядаються як засіб досягнення економічної ефективності державних витрат. Зокрема, науковці підкреслюють важливість конкурентного середовища, яке стимулює постачальників надавати найвигідніші пропозиції. Наприклад Амартія Сен, зосереджуються на тому, що державні закупівлі можуть бути інструментом розподілу ресурсів, спрямованого на задоволення суспільних потреб, що відповідає принципам економічної ефективності та справедливості.

У правових дослідженнях публічні закупівлі розглядаються крізь призму законодавчих норм і регуляцій. Основний акцент робиться на правових визначеннях, принципах проведення тендерів і механізмах контролю. Науковці, аналізують чинні законодавчі акти та міжнародні норми, що регулюють процес закупівель, підкреслюючи їх важливість у боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості.

Деякі дослідники розглядають публічні закупівлі як інструмент для досягнення соціальних цілей, таких як підтримка малого та середнього бізнесу, створення робочих місць і розвиток місцевих громад. Праці в цьому напрямку підкреслюють, що публічні закупівлі можуть сприяти вирішенню соціальних проблем через включення умов про працевлаштування, екологічні стандарти та підтримку інновацій.

З погляду державного управління, публічні закупівлі розглядаються як процес, що потребує ефективного планування, моніторингу та управління. Дослідження підкреслюють важливість дотримання принципів відкритості, прозорості та підзвітності.

На нашу думку публічні закупівлі доцільно трактувати як регламентований процес придбання товарів, робіт і послуг державними установами та органами місцевого самоврядування, організаціями за державні кошти для задоволення суспільних потреб, що передбачає дотримання принципів прозорості, конккурентності та рівного доступу учасників. Цей процес спрямований на раціональне використання державних фінансових ресурсів, забезпечення економічної ефективності та підтримку соціальних і економічних цілей розвитку.

Література

1. Yevheniia Karpenko. The State Of Public Procurement in the Poltava Region. *Current issues of economic development: problems, perspectives, international experiences : International scientific conference (March 10-11, 2023. Klaipeda, Lithuania). Riga, Latvia* : "Baltija Publishing", 2023. 224 pages. P. 142-145.

2. Здирко Н.Г. Теоретичні підходи до визначення поняття "публічні закупівлі" *Ефективна економіка*. 2019. Вип.12. С. 40 – 45.

3. Оврамець Ю. О. Адміністративно-правові процедури публічних закупівель в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2023. 282 с.
4. Юрій Е. О. Дослідження кількісних показників функціонування системи публічних закупівель в Україні. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2024. Том 87. № 2. С. 148–154.
5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

УДК 336.221

Никифорова Анастасія Вікторівна, *студентка*
Науковий керівник: ***Єгоричева С. Б****., д.е.н., проф.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна в Україні стала не лише гуманітарною катастрофою, але й суттєвою економічною кризою. За даними Національного банку України, у 2022 році валовий внутрішній продукт країни скоротився на 29,1%, що є найгіршим показником за всю історію незалежності держави. Це призвело до значних втрат у бізнес-секторі, зокрема, за оцінками Міністерства економіки України, близько половини малих і середніх підприємств зупинили свою діяльність або працювали в умовах значного зниження обсягів виробництва. Одним із основних напрямів адаптації до нових умов стала зміна податкового законодавства. Податкові зміни, прийняті впродовж 2022-2024 років, спрямовані на полегшення навантаження на підприємців, особливо в умовах воєнного стану.

У 2022 році, з початком війни, уряд України вживав термінові заходи для підтримки бізнесу та економіки в умовах надзвичайного стану. Одним із перших рішень стало введення пільгових ставок для платників єдиного податку, що дозволило малому бізнесу знизити ставки до 2% від доходу. Це рішення стало важливим кроком, адже дало можливість підприємцям продовжувати свою діяльність навіть у складних умовах [1]. Крім того, уряд запровадив відстрочку податкових зобов'язань, що зменшило фінансовий тягар на підприємства. Встановлення мораторію на проведення перевірок також дало бізнесу можливість зосередитися на адаптації до нових умов, не витрачаючи ресурси на підготовку до перевірок. Для підприємств, які були змушені припинити свою діяльність через бойові дії, було введено пільги на сплату єдиного соціального внеску на період військового стану. Одночасно підприємства, що перемістилися в інші регіони або зазнали значних втрат, отримали можливість перейти на спрощену систему оподаткування без дотримання додаткових умов.

У першому кварталі 2022 року понад 15% українських підприємств тимчасово призупинили свою діяльність через бойові дії та руйнування інфраструктури. Уряд виділив понад 20 мільярдів гривень на підтримку малого та середнього бізнесу, зокрема, на пільгові кредити та допомогу для виплати зарплат працівникам. Близько 30% підприємств перейшли на нові форми оподаткування, що дозволило їм продовжувати діяльність навіть у критичних умовах.

До середини 2023 року економічна ситуація у країні почала стабілізуватися, хоча війна продовжувалася. Багато підприємств відновили свою діяльність, а уряд почав повертатися до довоєнних норм регулювання економіки [2]. Основні зміни цього року включали відновлення звичайних ставок податку на прибуток для всіх підприємств, за винятком тих, що працюють у зонах бойових дій або мають значні пошкодження від війни. Також продовжувався мораторій на проведення перевірок і вводилися автоматичні податкові канікули для підприємств, розташованих на тимчасово окупованих територіях. Статистика показала, що кількість підприємств, які повернулися до звичайної системи оподаткування, зросла на 12%. Приблизно 18% підприємств на тимчасово окупованих територіях продовжували свою діяльність завдяки автоматизованому підпорядкуванню, а 22% підприємств, які зазнали серйозних руйнувань, отримали відстрочку від сплати податків на суму понад 5 мільярдів гривень [3].

2024 рік став періодом продовження адаптації податкової системи до воєнного стану. Кабінет Міністрів прагнув зробити податкову політику більш гнучкою та орієнтованою на потреби суб'єктів підприємництва у зонах бойових дій та постраждалих регіонах. Особлива увага була приділена цифровізації податкових процесів, що значно спростило адміністрування та зменшило навантаження на бізнес. Серед основних змін цього року було введення пільг для підприємств, що зазнали великих втрат через війну, продовження мораторію на проведення податкових перевірок у зонах бойових дій та на тимчасово окупованих територіях, а також запровадження нових онлайн-інструментів для подачі податкових декларацій та сплати податків. Уряд також запропонував нові

механізми підтримки бізнесу в постраждалих регіонах, включаючи пільгові кредити та відшкодування податкових зобов'язань.

Статистичні дані за 2024 рік свідчать про значні позитивні зміни в бізнес-середовищі України. Більше 40% господарських суб'єктів, що функціонують у постраждалих регіонах, активно працювали над відновленням своєї діяльності. Однією з ключових тенденцій стало впровадження цифрових податкових платформ: понад 60% підприємств у відновлювальних регіонах перейшли на нові системи. Це не лише спростило процес звітності, але й значно зменшило кількість помилок, що, в свою чергу, підвищило загальний рівень збору податків. Згідно з даними уряду, понад 30% підприємств у цих регіонах змогли отримати пільги на загальну суму понад 15 мільярдів гривень. Ці заходи стали важливими для підтримки бізнесу в умовах економічних викликів. Завдяки цифровізації, більше половини суб'єктів підприємництва перейшли на автоматизовані системи податкової звітності, що суттєво зменшило навантаження на податкову службу і ще більше збільшило обсяги збору податків. Крім того, протягом 2024 року спостерігалося зростання кількості новостворених бізнесів на 10% у порівнянні з попереднім роком. Це свідчить про відновлення економічної активності та оптимізм підприємців у майбутньому. Таким чином, рік став важливим етапом для розвитку бізнесу в Україні, незважаючи на складні умови [4].

Зміни в оподаткуванні під час воєнного стану в Україні стали важливими інструментами для забезпечення економічної стабільності та підтримки бізнесу в умовах війни. Пільги для підприємств, автоматичні податкові канікули та цифровізація податкових процесів дозволили багатьом підприємствам адаптуватися до нових умов і зберегти свою діяльність у складний період. Протягом 2022-2024 років уряд України зажив достатньо заходів для підтримки бізнесу, зокрема малого та середнього, через запровадження пільг, автоматичних податкових канікул та механізмів компенсації збитків. Ці кроки допомогли підприємствам адаптуватися до надзвичайних умов і зберегти економічну діяльність в умовах війни.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30 червня 2023 року № 3219-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-IX#Text.

3. Оподаткування підприємств в Україні. URL: https://buh.ua/ua/taxation-of-enterprises.

4. НАБУ. Макроекономічні показники. URL: https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokazniki.html.

УДК 658.15

Носенко Дарина Олександрівна, *студентка*
Науковий керівник: ***Свистун Л.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Управління фінансовими ресурсами є актуальним питання для розвитку суб'єктів малого та середнього підприємств, так як правильний підхід дозволить зміцнити їх фінансовий стан в нестабільних умовах сьогодення для мінімізації ризиків. Розроблення та реалізація стратегії, вдосконалення форм управління фінансовими ресурсами може істотно покращити результативність діяльності. На даний момент часу в країні спостерігається зростання вартості запозичених коштів, інфляційних процесів, нестабільності цін на сировину та комплектуючі, що означає для вітчизняних виробників – треба нарощувати власні фінансові ресурси та залучати додаткові ресурси із зовнішніх джерел фінансування.

До складу найважливіших управлінських завдань належить випереджувальне виявлення випадкових перетворень, пов'язаних із руйнуванням планів щодо управління фінансовими ресурсами та прийняття заходів з оперативної та адекватних протидії небажаним змінам або сприянню використанню перспективних можливостей, що виникли.

Процес управління фінансовими ресурсами підприємства можна розглядати як послідовність управлінських дій, спрямованих на визначення цілей, вибір форм і джерел залучення фінансових ресурсів, а також розробку різних методів впливу та контролю, організації та оптимізації використання можливостей для досягнення цих цілей.

Серед управлінських завдань, які вирішуються в рамках цього процесу, можна виділити:

— Проміжні завдання, що полягають у забезпеченні безперервного отримання необхідних фінансових ресурсів у встановлені терміни та на визначених умовах.

— Кінцеві завдання, які мають на меті створення умов для акумуляції фінансових ресурсів, достатніх для фінансування досягнення стратегічних цілей загальноекономічного розвитку.

При дослідженні управління фінансовими ресурсами випливає необхідність розробки вдосконаленого механізму фінансовими ресурсами, що відповідав би сучасним умовам господарювання.

Механізм управління фінансовими ресурсами розкривається через предмет, об'єкт, суб'єкт, мету, принципи, методи (рис. 1).

Рис. 1. Структурні елементи механізму управління фінансовими ресурсами

Ефективне управління фінансовими ресурсами реалізується в рамках фінансового механізму. Аналіз теоретичних аспектів сутності фінансового механізму та його управління дозволяє виокремити багатогранність досліджуваної теми, що свідчить про те, що науковці оцінюють структуру фінансового механізму з різних перспектив.

Зазвичай структуру фінансового механізму формують п'ять взаємопов'язаних елементів:

1. Фінансові методи: Це способи впливу фінансових відносин на суб'єкти господарювання, що забезпечують управління рухом фінансових ресурсів. Сюди входять планування, прогнозування, кредитування, оподаткування та страхування.

2. Фінансові важелі: Це інструменти, які реалізують фінансові методи. До важелів належать прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, фінансові санкції, орендна плата, процентні ставки за кредитами та депозитами, дивіденди тощо.

3. Правове забезпечення: Це сукупність законодавчих актів, постанов, наказів та інших правових документів, які регулюють функціонування фінансового механізму.

4. Нормативне забезпечення: Включає інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки та методичні вказівки, які підтримують роботу фінансового механізму.

5. Інформаційне забезпечення: Це різноманітна економічна, комерційна, фінансова та інша інформація, необхідна для ефективного функціонування фінансового механізму.

Забезпечення ефективності системи управління фінансовими ресурсами підприємства великою мірою залежить від стратегії, яка має об'єднуватися з конкретним планом дій на певний період. Це дасть додатковий поштовх для правильних, зважених рішень в перспективі розвитку та адаптації до умов сьогодення.

Таким чином, на нашу думку інноваційне управління фінансами має багато переваг. Прийняття виважених управлінських рішень первною мірою створить ту матеріальну базу для здійснення підприємством своєї функції на ринку – забезпечення потреб користувачів. Система управління фінансовими ресурсами підприємства, яка описує характеристики та етапи управління, включає інструменти залучення фінансових ресурсів та алгоритм їх розподілу між різними конкурентними напрямами використання. Вона потребує адаптації до сучасних умов та врахування можливій появі зовнішніх факторів непрямого впливу.

Література

1. Поліщук Д.С. Напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства у сучасних умовах. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (16 червня 2023 р.). Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. 431с.
2. Маслак О., Яковенко Я., Сокуренко П. Теоретичні і практичні аспекти стійкого розвитку підприємств в умовах невизначеності економічного середовища. *Молодий вчений.* 2017. № 4 (44).
3. Дикань Л. В. Стратегічне управління фінансовими ресурсами промислового підприємства. *Фінанси України*. 2018. № 3.
4. Бердар М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства на основі логістичного підходу. *Актуальні проблеми економіки.* 2018. № 5 (83).

УДК 658.155.2

Резнік Анастасія Владиславівна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Одним з найважливіших показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, є стан розрахунків з дебіторами і кредиторами. Часто на підприємствах внаслідок несвоєчасної оплати покупцями товарів виникає дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість – це сума грошей, яку підприємство очікує отримати від своїх дебіторів, тобто осіб чи організацій, яким воно надало товари, послуги чи позики, але які ще не оплатили за них. Зазвичай дебіторська заборгованість виникає в результаті кредитних продажів або наданих послуг з відстрочкою платежу.

Існують різні підходи науковців до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість»:

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття «дебіторська заборгованість»

№ з\п	Група авторів	Сутність підходу до визначення поняття
1	А.Ф. Вещунова, А.Ю. Редько та П(С)БО 10	До дебіторської заборгованості відносять лише грошові кошти до оплати
2	Л.Е. Алексєєва, О.М. Бандурка, І.О. Бланк	Визначають дебіторську заборгованість як борги
3	Г.Г. Кирейцев, І.Бернар	Розуміють дебіторську заборгованість як вимоги щодо оплати, тобто боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку. Як і борги боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їхнього виконання
4	М.В. Кружельний, В.Г. Лінник	Під дебіторською заборгованістю розуміють права на повернення боргу
5	Н.В. Дембінський, І.А. Єфремов, Ю.С. Ігумнов	Визначають дебіторську заборгованість як кошти у розрахунках
6	В.Ф. Палій, В.В. Палій	Визначають дебіторську заборгованість як вкладення в обігові кошти
7	Ф.Ф. Бутинець, С.Л. Береза	Під дебіторською заборгованістю розуміють суму заборгованості дебіторів на певну дату

У бухгалтерському обліку дебіторська заборгованість відображається в балансі компанії та є активом, оскільки свідчить про грошові кошти, які підприємство має отримати в майбутньому. Зростання дебіторської заборгованості може сигналізувати про проблеми з платіжною дисципліною клієнтів або знижувати ліквідність компанії.

Згідно з даними Державної служби статистики України, стан дебіторської заборгованості українських підприємств у 2022–2024 роках показує значне зростання, зокрема у секторах торгівлі, промисловості та сільського господарства. Через вплив воєнних дій підприємства втратили значну частину своєї клієнтської бази, що призвело до збільшення термінів оплат за надані товари та послуги. За даними на початок 2023 року, обсяг дебіторської заборгованості в промисловості зріс на 18% порівняно з попереднім роком, у той час як у сфері сільського господарства – на 25%. Це свідчить про загальне збільшення фінансового навантаження на підприємства через високі ризики неплатежів та обмежений доступ до ресурсів.

Крім того, зростання частки безнадійної заборгованості свідчить про складну ситуацію з платоспроможністю контрагентів. У 2023 році показник простроченої дебіторської заборгованості в

середньому по Україні зріс на 22%, що є відображенням економічної нестабільності в країні. Значна частина заборгованості припадає на малі та середні підприємства, які особливо вразливі до економічних коливань і мають менші можливості для підтримання стабільного грошового потоку. На тлі цих обставин ефективне управління дебіторською заборгованістю стає пріоритетом для українських підприємств, оскільки воно забезпечує оптимізацію фінансових ресурсів і підвищує ймовірність їхньої стабільної операційної діяльності в умовах кризових явищ.

Політика управління дебіторською заборгованістю є частиною загальної політики управління поточними активами та маркетингової політики підприємства щодо розширення продажів продукції та оптимізації загальної заборгованості та забезпечення її своєчасного стягнення.

Основними завданнями в управлінні дебіторською заборгованістю є: сприяння зростанню обсягу продажів шляхом надання комерційного кредиту і тим самим зростання прибутку; підвищення конкурентоздатності за допомогою відстрочки платежу; визначення рівня ризику неплатоспроможності покупця; розрахунок планового резерву сумнівних боргів; надання рекомендації по роботі з фактично або потенційно неплатоспроможними покупцями.

Процес управління дебіторською заборгованістю охоплює такі ключові етапи:

1. Встановлення кредитної політики. На цьому етапі визначаються умови надання кредиту, тривалість відстрочки платежу, максимальні суми дебіторської заборгованості для окремих клієнтів та штрафні санкції за порушення строків оплати.

2. Аналіз платоспроможності дебіторів. Щоб мінімізувати ризики неповернення коштів, необхідно оцінювати фінансовий стан клієнтів. Підприємства часто використовують фінансову звітність контрагентів, кредитні рейтинги або спеціальні інструменти аналізу.

3. Контроль та моніторинг дебіторської заборгованості. Для оперативного управління дебіторською заборгованістю важливо контролювати стан розрахунків із клієнтами, вести облік дебіторів та своєчасно ідентифікувати прострочені платежі. Автоматизовані системи, такі як ERP, можуть допомогти забезпечити точний контроль.

4. Інкасація прострочених платежів. Якщо заборгованість є простроченою, підприємство може використовувати методи інкасації – від переговорів та нагадувань до юридичних заходів.

Типовими проблемами, з якими стикається підприємство при управлінні дебіторською заборгованістю: не проводиться оцінка кредитоспроможності покупців і ефективності комерційного кредитування; не регламентована робота з простроченою дебіторською заборгованістю; немає достовірної інформації про терміни погашення зобов'язань компаніями-дебіторами; тощо.

Отже, організація управління дебіторською заборгованістю на підприємстві має бути стратегічно обґрунтованою та адаптивною. Вона забезпечує гнучкість, допомагає скоротити фінансові втрати та підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» N 725/4018 від 25 жовтня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text.

2. Москаленко В. О., Череп О. В. Особливості формування та управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансових ризиків. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2020. № 5. С. 12-19.

3. Лихоманова О. Ю. Управління дебіторською заборгованістю як інструмент підвищення фінансової стійкості підприємства. *Фінанси України*. 2021. № 7. С. 48-55.

УДК 336.32

Туз Валерія Юріївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СТРАТЕГІЧНЕ ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Стратегічне фінансове планування визначає основні напрямки використання фінансових ресурсів підприємства, спрямоване на досягнення довгострокових цілей, підвищення конкурентоспроможності та стійкості бізнесу. Це планування допомагає підприємствам ефективно розподіляти ресурси для реалізації корпоративної стратегії. До основних факторів, що впливають на стратегічне фінансове планування, належать економічні коливання, політична нестабільність, зміни в технологічному середовищі, коливання валютних курсів, зміни в регуляторних вимогах, ризики, пов’язані з воєнними діями. Стратегії підприємств мають адаптуватися до цих умов для зниження ризиків.

Стратегічне фінансове планування включає оцінювання можливих ризиків (інфляційні, кредитні, валютні ризики тощо) і визначення можливостей для розвитку. Інструменти аналізу, такі як SWOT-аналіз і PEST-аналіз, дозволяють більш обґрунтовано підходити до формування фінансової стратегії [1].

Основним завданням є пошук оптимальної структури капіталу, що передбачає баланс між власними та залученими коштами. Ефективне використання боргових інструментів дозволяє підприємствам розширювати діяльність без значного зниження ліквідності.

Основні методи включають прогнозування грошових потоків, складання бюджету капітальних вкладень, розрахунок показників рентабельності, оцінювання інвестиційних проєктів (NPV, IRR, Payback Period). Ці інструменти дозволяють визначити пріоритетні напрями для інвестицій і розвитку бізнесу [2].

Важливим етапом є постійний моніторинг показників, який дає змогу оцінювати ефективність стратегії. Ключовими індикаторами успішності є рентабельність, ліквідність, оборотність активів і капіталу. Використання KPI (ключових показників ефективності) допомагає контролювати відхилення від плану і своєчасно вносити корективи.

Цифрові інструменти (наприклад, бізнес-аналітика, машинне навчання) підвищують точність прогнозування та автоматизують планування. Використання фінансових технологій допомагає оперативніше реагувати на зміни ринку і підвищувати гнучкість фінансової стратегії.

Добре продумане фінансове планування дозволяє підприємствам досягти сталого розвитку навіть у мінливих умовах і значних ризиків, спричинених війною. Це планування забезпечує гнучкість, яка необхідна для швидкої адаптації до зовнішніх змін і збереження фінансової стійкості. Адже український бізнес супроводжують податкові ризики, необхідність здійснення фінансового планування та прогнозування в умовах екстремальної невизначеності, відшкодування збитків і перспективи виходу на нові ринки. Ці питання сьогодні важливі для української економіки, адже після нашої перемоги Україні важливо буде якомога швидше відновити економіку [3]. Планування та відпрацювання стратегічних питань ведення бізнесу – важлива задача, яка стоїть перед фінансовими менеджерами підприємств.

Література

1. Механізми та інструменти менеджменту діяльності сучасного підприємства: колективна монографія / С.В. Філиппова та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 176 с.

2. Панченко В. А. Стратегічне фінансове планування як функція менеджменту організації. *Підприємництво і торгівля.* № 31 (2021). URL: http://journals-lute.lviv.ua.

3. Ефективне стратегічне фінансове планування – ключ до розвитку сучасних підприємств. *Форум фінансових директорів України.* 07-11-2023. URL: https://uhe.gov.ua/media_tsentr.

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 657

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВОГО УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність обраної теми зумовлена масштабами та видами діяльності, змінами в законодавстві та вимогами до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. У зв'язку з цим розробка ефективної облікової політики стане запорукою успішного функціонування підприємства. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна правильна система бухгалтерського обліку, яка базується на обґрунтованій обліковій політиці. Облікова політика дозволяє моделювати облікові процеси з урахуванням стратегії розвитку суб'єкта господарювання. Облікова політика на рівні підприємства формується за допомогою прийнятих на підприємстві способів і прийомів ведення бухгалтерського обліку. Облікова політика є засобом поєднання державного регулювання бухгалтерського обліку з певним ступенем самостійності суб'єкта.

З наведеної вище інформації можна підсумувати, що створення облікової політики є дуже важливим для будь-якої організації, оскільки вона формується на державному рівні. Державна облікова політика регулюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та рекомендованих Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [1]. Формування облікової політики є дуже важливим для будь-якої організації, оскільки вона визначає порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [3]. Державна облікова політика рекомендована Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

З точки зору управління витратами виробництва облікова політика як механізм досліджується в роботах О.А. Сарапіна та В.І. Герасименка [6, с. 295-297]. Однак, поряд з цим, необхідно звернути увагу на особливості організації та методики розробки облікової політики на сучасному етапі функціонування підприємств в Україні, які частково розглядали В. Кубик О., Кузьменко О. В. [5, с. 84-106., 6, с. 112-114.] на що і спрямоване дослідження.

Основою даного дослідження є діалектичний метод, який передбачає розкриття сутності облікової політики, її завдань та функцій. У проведеному дослідженні також мали місце загальнонаукові прийоми та методи: комплексний метод - збір, аналіз та узагальнення інформації з вивчення літературних та законодавчих джерел; синтез - дозволяє об'єднати та узагальнити визначення облікової політики, що розкриває основний зміст; табличний метод - використовувався для створення таблиць; метод моделювання - для удосконалення управління. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», фінансова звітність - це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [1]. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», фінансова звітність - це звітність, що складається на основі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів [2]. Доцільно припустити, що два визначення звітності, наявні в українському законодавстві, певною мірою об'єднує ідентичність змісту та вимог до розкриття інформації у звітності за міжнародними стандартами.

Облікова політика є важливою складовою фінансового, податкового та управлінського обліку, оскільки визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку в конкретній організації чи підприємстві. У фінансовому обліку облікова політика визначається для визначення фінансового стану підприємства, що включає в себе визначення принципів і методів оцінки активів і зобов'язань, визначення форм звітності та графіків документообігу тощо. У податковому обліку облікова політика визначається для визначення податкових зобов'язань підприємства (визначення методу обліку податкових платежів, визначення податкових ризиків). Управлінський облік - для вирішення стратегічних та оперативних питань діяльності компанії. Тому для оптимізації та модифікації облікової політики необхідно враховувати фактори, які впливають на її формування. Отже, при формуванні облікової політики необхідно враховувати фактори, які безпосередньо

впливають на вибір облікової політики та прийняття управлінських рішень щодо розподілу та ефективного використання наявних ресурсів і досягнення фінансових результатів.

Отже, облікова політика відіграє важливу роль у господарській діяльності підприємства, оскільки визначає порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Регулювання облікової політики здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності, які мають рекомендаційний характер. Облікова політика - це сукупність дій, що застосовуються суб'єктом господарювання з моменту початку здійснення господарських операцій до його ліквідації, а також вибір, залежно від поставлених цілей, способів ведення бухгалтерського обліку, за яких можливе використання різних варіантів відображення господарської діяльності підприємства. За суб'єктами формування облікової політики виділяють міжнародну облікову політику, міждержавну облікову політику, державну облікову політику та облікову політику на рівні підприємства.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2013 № 336/22868. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0336-13.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: Наказ Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 року. № z0392-99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text.

4. Кубик В. Етична складова облікової політики підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. №. 6 (269). С. 84-106.

5. Кузьменко О. В. Сутність та значення облікової політики підприємства. *Вісник ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2020. № 1. С. 112-114.

6. Сарапіна О.А., Герасименка В.І. Облікова політика як механізм управління витратами виробництва. *Сучасні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах глобалізації економіки: тези доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів, здобувачів і студентів*, м. Луцьк, 5 грудня 2020 року. С. 295-297.

УДК 657

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Кравченко Олена Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент
Сумський державний університет
Лоза Анастасія Володимирівна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ОБЛІКУ, АУДИТУ І ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Українські підприємства розвивають бізнес, удосконалюють технології і шукають доступ до європейського ринку. У 2023 році Верховна Рада ратифікувала угоду між Україною та ЄС щодо участі у програмі «Єдиний ринок» – платформи для розвитку бізнесу, яка забезпечує стабільний доступ споживачам до товарів і послуг. І безпосередня участь у ній покращить торгове середовище, забезпечить конкурентоспроможність та стійкість компаній. Адже, в умовах війни українські підприємства можуть зазнати руйнувань, збитків, або будуть змушені релокуватися.

Дослідження питань застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту в Україні проведено у роботах українських науковців: Сас Л., Баланюк І., Шеленко Д., Василюк М., Матковський П., Гнатишин Л. [4]. Міністерством фінансів України вжито заходів щодо подальшого наближення національного законодавства до законодавства ЄС та впровадження реформ, спрямованих на членство України в ЄС, зокрема у бухгалтерському обліку. Видано 6 наказів Міністерства фінансів України, якими введено порядок обліку активів відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності та внесено зміни до методичних рекомендацій з обліку активів, з метою гармонізації національного законодавства з бухгалтерського обліку та

фінансової звітності із законодавством ЄС, а також для того, щоб підвищити рівень прозорості та порівняння показників фінансової звітності підприємств [3]. Удосконалено нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в державному секторі відповідно до міжнародних стандартів та найкращих практик ЄС, зокрема, Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 «Консолідована Фінансова звітність» (Наказ Міністерства фінансів України № 189 від 13 квітня 2023 р.) та вказівки щодо застосування національних положень громадськості галузевих стандартів бухгалтерського обліку 121 «Основні засоби» та 123 «Запаси» (Наказ Міністерство фінансів України від 09.06.2023 № 310) [1]. Крім того у бухгалтерському обліку застосовуються прийняті у міжнародній практиці методи вибуття запасів ідентифікованої собівартості, FIFO, LIFO, середньозваженої ціни та нормативної собівартості.

Міжнародні стандарти фінансової звітності — це об'єднуюча ланка, яка дозволяє інвестору з будь-якої країни зрозуміти бізнес, в який він вкладає чи уже вклав кошти, і він може об'єктивно оцінити ризики. Крім того, це визнаний стандарт якості подачі фінансової інформації є обов'язковим для публічних акціонерних товариств, банків, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок і фінансових установ в Україні [2]. Інші підприємства ведуть бухгалтерський облік згідно положень Податкового Кодексу України по даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності, і не готові класифікувати операції «по суті», а не «по формі», так як дані нашої фінансової звітності відрізняються, і складені за НСПБО, і підприємства самостійно визначають доцільність застосування МСФЗ.

Стандарти МСФЗ містять: Концептуальну основу фінансової звітності – це опис загальних вимог до якісних характеристик фінансової інформації, основних облікових концепцій, основних елементів фінансових звітів, видів вартостей. Концептуальна основа – це не стандарт, а лише загальна база, на якій будуються спеціалізовані МСФЗ у кількості 25 (англ. – IFRS), як системі документів. І кожен стандарт має своє значення, так як є частиною системи, і його застосування окремо від інших складових неможливе.

Дуже гостро в плані обов'язкового запровадження МСФЗ також стоїть проблема контролюючих органів. Державна аудиторська служба має взяти відповідальність за контроль за дотриманням даної методології, так як вона діє в інтересах суспільства щодо підтвердження достовірності інформації наведеної у фінансовій звітності. Адже для вдосконалення нормативно-правових актів прийнято 4 накази Міністерства фінансів України з сертифікації аудиторів відповідно до законодавства ЄС.

За вимогами Комітету з МСФЗ, держави, які ухвалили рішення запровадити міжнародні стандарти, не мають права коментувати чи змінювати вихідний текст. Іншими словами, країни, які погодились перейти на міжнародні стандарти фінансової звітності, мають зобов'язати усі підприємства, компанії та організації працювати з оригінальним текстом.

Отже, забезпечення запровадження МСФЗ – це вимога сьогодення, успішна реалізація яких в результаті має сприяти поступовому входженню України до країн, що мають методологічний вплив на розвиток глобальної системи бухгалтерського обліку. Крім того це дасть змогу порівняти результати українських компаній з міжнародними і уникнути випадків шахрайства.

Таким чином, саме тому має бути створена загальноєвропейська електронна платформа, куди має бути підключена і Україна з базою даних фінансових звітів МСФЗ усіх підприємств, які працюють на європейському ринку. Крім того, це дасть можливість розмежовувати стягнення податків за місцезнаходженням, індивідуалізацію податків за спеціальними факторами.

Література

1. Про затвердження Змін до деяких методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору/ Міністерство фінансів України. Документ v0310201-23, від 09.06.2023 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0310201-23#Text.

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2024. Режим доступу: https://buhplatforma.com.ua/article/7659-msfz-2020.

3. Report on implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union for 2023 https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Report-on-implementation-of-the-Association-Agreement-between-Ukraine-and-the-European-Union-for-2023.pdf.

4. Сас Л., Баланюк І., Шеленко Д., Василюк М., Матковський П., Гнатишин Л. Міжнародні стандарти фінансової звітності в обліковій системі України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice.* 2023. №1(48). С. 78–90. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3952.

УДК 657:338.2

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Бадула Анна Сергіївна, Лісконог Катерина Володимирівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Науково обґрунтована класифікація публічних закупівель є важливою для створення прозорої, ефективної та конкурентоспроможної системи, яка відповідає потребам сучасного ринку та забезпечує якісне виконання державних замовлень [1].

Дослідження питання щодо класифікації видів процедур закупівель допоможе визначити найкращий варіант здійснення закупівлі для різних ситуацій та зробити цей процес прозорим і чесним.

Публічні закупівлі за обов'язковістю використання електронної системи закупівель поділяються на три види (табл. 1).

Таблиця 1

Види публічних закупівель за вартісним критерієм

Назва	Вартісні предмету закупівлі		Обов'язковість застосування електронної системи закупівлі (ЕСЗ)
	Для звичайних замовників	Для замовників, які діють в особливих сферах	
Допорогові, без застосування ЕСЗ	До 50 тис. грн		Може проводитися без застосування ЕСЗ шляхом укладання прямого договору і розміщення звіту в Prozorro
Допорогові спрощені закупівлі	Від 50 до 200 тисяч грн для товарів і послуг і робіт до 1,5 млн гривень	Від 50 до 1 млн грн для товарів і послуг, а робіт до 5 млн грн	Може проводитися із застосування спрощеної процедури закупівлі або із використанням е-каталогу
Надпорогові закупівлі	Від 200 тисяч грн для товарів і послуг і робіт від 1,5 млн гривень	Від 1 мільйон грн для товарів і послуг, а робіт від 5 млн грн	Обов'язково застосовується електронна система закупівель
Надпорогові закупівлі із публікацією англійською мовою	Від 133 тисячам євро (для товарів і послуг) для робіт — 5 150 тисячам євро.		

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [2] всі існує ще одна класифікація процедур закупівель:

1. Конкурентна (надпорогова) процедура закупівлі (тендер):
1.1. відкриті торги
1.2. торги з обмеженою участю.
1.3 конкурентний діалог.
2. Переговорна процедура закупівлі.
3. Спрощена закупівля.
4. Закупівля через е-каталог.
5. Закупівля без застосування електронної системи закупівель.

Відмітимо, що в умовах воєнного стану публічні закупівлі відбуваються із особливостями [3], відповідно до яких замість конкурентних процедур закупівель передбачено їх проведення із використання процедури відкритих торгів з особливостями та виділено вартісні критерії для застосування процедур закупівель, які відмінні від тих, що застосовуються у мирний час. Наприклад для здійснення закупівель вартістю до 100 тис. грн для товарів і послуг (крім послуг з поточного ремонту), до 200 тис. грн. для послуг з поточного ремонту та до до 1,5 млн. грн. для робіт замовники можуть не застосовувати електронну систему закупівель.

Окрім класифікації публічних закупівель, наведеної у законодавстві, науковці виділяють й інші класифікаційні ознаки публічних закупівель за:

- моделлю закупівлі - централізовані, децентралізовані, змішані;
- типом процедур - конкурентні та неконкурентні;
- джерелом фінансування - державний бюджет України, місцеві бюджети, власні бюджети від господарської діяльності, бюджети цільових фондів, кредити та позики міжнародних валютно-кредитних організацій, інше джерело;

- предметом закупівлі та статусом учасників - закупівля товарів (постачальники), закупівля робіт (підрядники), закупівля послуг (виконавці та консультанти);

- ступенем захисту національного виробника - закупівля товарів національного виробництва, закупівля товарів іноземного виробництва;

- ступенем екологічності - стійкі («зелені») та нестійкі [4].

За результатами дослідження ми дійшли висновку, що сьогодні наявна значна кількість класифікаційних ознак публічних закупівель, що дозволяє глибше усвідомити їх теоретичну сутність та сприяє підвищенню ефективності процесів у цій сфері. Різноманітність підходів до класифікації забезпечує всебічне розуміння механізмів функціонування закупівель та створює умови для оптимізації процедур і підвищення прозорості та раціональності використання державних ресурсів.

Література

1. Карпенко Є.А. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічні закупівлі». Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. 168 с.

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

3. Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 922-VIII / Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text.

4. Псьота В.О. Удосконалення класифікації публічних закупівель для ефективного управління державними фінансами. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2020. № 16. С. 17 – 23.

УДК 336.32

Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Бенза Назар Валерійович, *студент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Сучасне бізнес-середовище України активно інтегрується в європейський простір, що передбачає імплементацію міжнародних стандартів та підходів до управління, зокрема стандартів внутрішнього аудиту [1, 2]. Проте, підприємства стикаються з численними викликами під час цього переходу, що стримує впровадження стандартів.

Поняття «внутрішній аудит» трактується по-різному в науковій літературі. На нашу думку, внутрішній аудит – це перевірка, оцінювання та моніторинг відповідності й функціонування систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, що здійснюється підрозділом або фахівцем суб'єкта господарювання. Таке визначення враховує роль внутрішнього аудиту як інструмента управління підприємства, який створений для підвищення ефективності його роботи за рахунок максимально можливого ступеня незалежності від систем, які він перевіряє.

Наразі питання організації внутрішнього аудиту в Україні законодавчо не регулюються, а вирішуються на власний розсуд підприємства. Водночас із 2001 року Інститут внутрішніх аудиторів активно впроваджує в Україні європейські стандарти внутрішнього аудиту з метою підвищення прозорості і ефективності бізнесу. Стандарти базуються на системності, постійному вдосконаленні й незалежності аудиту, що допомагає підприємствам виявляти та мінімізувати ризики. Для багатьох українських підприємств дотримання цих вимог є складним завданням через відсутність попереднього досвіду роботи з подібними системами.

По-перше, в процесі впровадження стандартів виникають методичні та організаційні труднощі. Різноманітність та різнобічність методичних рекомендацій щодо застосування європейських та українських стандартів ускладнює процес їх впровадження [2, 3]. Українським підприємствам доводиться самостійно розробляти внутрішні політики й процедури, що забирає час і ресурси. Крім того, відсутність єдиного підходу до звітності ще більше ускладнює реалізацію прозорого та ефективного внутрішнього аудиту.

По-друге, зовнішні та внутрішні економічні та регуляторні зміни також впливають на процес впровадження міжнародних стандартів. Зокрема, часті зміни в податковому і фінансовому законодавстві та нестабільність ринку обмежують можливості підприємств вкладати ресурси в тривалі реформи [4]. У таких умовах підприємства змушені пристосовуватися до нових правил, що

ускладнює планування й реалізацію довгострокових змін у системі внутрішнього контролю. Крім того, регуляторна невизначеність призводить до збільшення витрат на адаптацію вже запроваджених методик і процедур.

По-третє, значною проблемою є кадровий дефіцит і необхідність у підвищенні кваліфікації працівників. На ринку праці в Україні спостерігається брак кваліфікованих фахівців, здатних працювати за європейськими стандартами внутрішнього аудиту. Це обмежує можливості підприємств у виконанні аудиторських процедур на високому рівні. Рідкість відповідних навчальних програм у ВНЗ і труднощі підвищення рівня кваліфікації створюють додаткові перешкоди. Підприємства змушені інвестувати у навчання або залучати експертів з-за кордону, що збільшує витрати та ускладнює впровадження змін [5].

Впровадження стандартів вимагає значних фінансових витрат, що є серйозним бар'єром для багатьох українських підприємств, особливо малого та середнього бізнесу. Розробка внутрішніх процедур, придбання програмного забезпечення, консультаційні послуги та навчання працівників потребують суттєвих інвестицій, які не всі компанії можуть дозволити собі без ризику для власної фінансової стабільності.

Таким чином для ефективного впровадження європейських стандартів внутрішнього аудиту українським підприємствам варто поступово залучати міжнародних консультантів та інвестувати в підвищення кваліфікації працівників. Проте, важливим кроком в цьому напрямку має стати розробка і впровадження вітчизняних навчальних програм, що могли б задовольнити попит на фахівців із внутрішнього аудиту за європейськими стандартами, зменшуючи залежність від міжнародних навчальних центрів. Поступова адаптація стандартів допоможе зменшити ризики, мінімізувати витрати та забезпечити ефективну інтеграцію вже у середньостроковій перспективі. Аби досягти цього в короткостроковій перспективі – потрібне впровадження державою уніфікованого і регламентованого законодавства щодо стандартів внутрішнього аудиту, а також відповідного фінансування процесу їх впровадження за рахунок грантової підтримки або кредитування, які б частково допомогли українським компаніям подолати фінансові бар'єри впровадження стандартів.

Підприємства, які впровадять європейські стандарти внутрішнього аудиту, зможуть підвищити прозорість і довіру з боку вітчизняних та іноземних інвесторів, а також покращать управління ризиками. Комплексне та оперативне вирішення цих питань може забезпечити успішну інтеграцію в європейське бізнес-середовище, посилюючи позиції українських компаній на міжнародних ринках.

Література

1. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, 2022. Vol. 3. URL: https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2023-10/IAASB-2022-Handbook-Volume-3.pdf.

2. Complete Global Internal Audit Standards. URL: https://www.theiia.org/en/standards/2024-standards/global-internal-audit-standards/free-documents/complete-global-internal-audit-standards/.

3. Інструментарій внутрішнього аудиту: посібник для внутрішніх аудиторів державного сектору. Міністерство фінансів України. 58 с. URL: https://mof.gov.ua/uk/rozvitok-derzhavnogo-vnutrishnogo-finansovogo-kontrolju.

4. Бержанір І. А. Роль внутрішнього аудиту у системі управління підприємством. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern economics»*. 2023. № 37. С. 11–16. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/the-role-of-internal-audit/.

5. Горин В. П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 516 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38759/1/Monogr%20Gorun.pdf.

УДК 657.47

Фурманчук Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Валко Яна Владиславівна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИДАТКІВ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ОБЛІКУ

В умовах євроінтеграційних процесів в Україні проводиться активна робота з удосконалення методології бухгалтерського обліку і звітності в державному секторі із урахуванням вимог Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Як би стрімко не розвивались ринкові відносини з їх приватною власністю, важко уявити сучасне суспільство без

бюджетних установ і організацій. Визначальною ознакою функціонування бюджетних установ є їх фінансування за рахунок коштів державного бюджету. Одне з центральних місць у системі бухгалтерського обліку в бюджетній установі, займає заробітна плата. Адже складовою всіх витрат, що здійснюються в бюджетних установах, є видатки на оплату праці, на які припадає до 80% сукупних витрат, що здійснюються ними. Облік видатків на оплату праці в бюджетних установах має свої особливості, обумовлені специфікою бюджетного фінансування, нормативно-правовим регулюванням та цілями, які ставить перед собою бюджетна установа. Цей процес є складним і вимагає дотримання чітких правил та процедур. Бухгалтерський облік оплати праці в державному секторі є недосконалим і перебуває у процесі реформування, що зумовлює актуальність досліджуваних питань, пов'язаних із новаціями в ньому.

Організаційні питання обліку розрахунків з оплати праці розкрито в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС) №о 132 «Виплати працівникам» [1], який сформовано на основних принципах і методах обліку, визначених Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку в державному секторі (МСБОДС) 25 «Виплати працівникам» [2]. НП(С)БОДС 132 встановлює методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати (у грошовій і негрошовій формах) за роботи, виконані працівниками, та її розкриття у фінансовій звітності; розкриває зміст та складові виплат працівникам; визначає класифікацію виплат, яка відповідає вимогам міжнародної практики. Слід зауважити, попри те, що НСБОДС 132 «Виплати працівникам» розроблений на основі МСБОДС 25 «Виплати працівникам», вони суттєво відрізняються як за структурою, так і за обсягом, що пояснюється особливостями вітчизняного бухгалтерського обліку.

Облік розрахунків з оплати праці регулюється Законом України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. №о 108/95–ВР (зі змінами і доповненнями). Відповідно до ст. 1 даного Закону, заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [3].

Облік витрат на оплату праці в бюджетних установах має ряд специфічних особливостей, які відрізняють його від обліку в комерційних підприємствах. Це пов'язано з особливим статусом бюджетних установ, їхнім фінансуванням за рахунок державного або місцевого бюджету та чітким нормативно-правовим регулюванням, зокрема:

- плановість витрат (витрати на оплату праці в бюджетних установах плануються заздалегідь і затверджуються в кошторисі доходів і видатків). Це означає, що фактичні витрати не повинні перевищувати затверджених;
- централізоване фінансування (бюджетні установи отримують фінансування з державного або місцевого бюджету). Це обумовлює необхідність суворого контролю за використанням коштів;
- нормативно-правове регулювання (діяльність бюджетних установ регулюється великою кількістю нормативно-правових актів, які визначають порядок нарахування, виплати заробітної плати та ведення обліку);
- суворе дотримання бюджетного законодавства (бухгалтерський облік в бюджетних установах повинен здійснюватися відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та інших нормативних документів);
- відсутність прибутку (бюджетні установи не мають на меті отримання прибутку, тому їхні витрати на оплату праці не пов'язані з виробничими процесами);
- використання спеціального Плану рахунків (бюджетні установи використовують спеціальний План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом Міністерства фінансів України, зокрема і для обліку заробітної плати);
- у складі сукупних витрат бюджетних установ на оплату праці припадає від 60 до 85 % усіх витрат [4].

Типовими проблемами обліку оплати праці в бюджетних установах є:

- часті зміни законодавства, що ускладнюють ведення обліку;
- недостатня автоматизація облікових процесів, що призводить до збільшення кількості помилок;
- обмеженість бюджетних коштів та необхідність постійного контролю за їх витрачанням;
- використання програмного забезпечення, яке має свої специфічні особливості в залежності від напрямку діяльності установи, що вимагає висококваліфікованих працівників.

Таким чином, облік витрат на оплату праці в бюджетних установах має ряд особливостей, які вимагають від бухгалтерів високої кваліфікації та знання специфіки бюджетного обліку. Правильне ведення обліку забезпечує своєчасні розрахунки з працівниками, дотримання бюджетної дисципліни та надання достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Література

1. Виплати працівникам: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 132, затверджене Наказом МФУ від 25.11.2014 №о 1163. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-12.

2. Виплати працівникам: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі 25. URL: http://buhgalter911.com.
3. Про оплату праці:Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (зі змінами і доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр.
4. Васильєва, В., Бабенко, Л., Тумановська, О. Сучасний стан та напрями вдосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетній установі. *Економічний простір.* 2019. (146). 100-112.

УДК 657.1

Дмитренко Алла Василівна,
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Сагачко Єлизавета Олегівна, Токар Олександр Олександрович, *студенти*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Виборюючи своє право за незалежність, Україна взяла курс на євроінтеграцію та впровадження європейських стандартів та цінностей, що поділяють держави – члени Європейського Союзу. Україна в цьому напрямі здійснює імплементацію міжнародних норм для узгодження норм національного законодавства України [1]. Зокрема, Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено наближення законодавчого регулювання у таких сферах, як митне право, банківське право, інтелектуальна власність, бухгалтерський облік і звітність, податкова система тощо [2].

Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка була підписана ще у кінці 2015 року, в сфері бухгалтерського обліку зобов'язує нашу державу впровадити на національному рівні відповідні міжнародні стандарти та поступово наближуватись до права ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту згідно з Додатком XXXV до Угоди. Також сторони мають забезпечити, щоб фінансова та організаційна структура будь-якого підприємства, яке користується спеціальним чи виключним правом, наданим Україною або державою-членом Європейського Союзу, або є вповноваженим на надання послуг, що мають загальний економічний інтерес, і яке отримує компенсацію за надання публічних послуг в будь-якій формі щодо такої послуги, була коректно відображена в окремих бухгалтерських рахунках, таким чином, щоб чітко відстежувалось таке: a) витрати та доходи, пов'язані з усіма товарами або послугами, щодо яких підприємству надано спеціальне або виключне право, або усіма послугами, які мають загальний економічний інтерес та які підприємство вповноважене надавати, і, з іншого боку, витрати та доходи, пов'язані з кожним іншим окремим товаром або послугою, щодо яких підприємство здійснює діяльність; b) повна інформація щодо методів, відповідно до яких витрати та доходи призначаються або розподіляються за різними видами діяльності. Ці методи мають базуватися на принципах бухгалтерського обліку - обумовленості, об'єктивності, прозорості та послідовності відповідно до міжнародно визнаних методологій бухгалтерського обліку, зокрема калькуляції витрат за видом діяльності, та мають базуватися на даних аудиту [2].

Якщо проаналізувати сьогоднішній стан удосконалення державного внутрішнього фінансового контролю та бухгалтерського обліку в державному секторі відповідно до європейських практик, то Уряд України став одним із перших учасників оцінки за методологією Світового Банку, розробленою в межах програми бухгалтерського обліку та звітності PULSAR, для об'єктивної оцінки прогресу реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Станом на квітень 2024 року Світовим Банком (PULSE) був сформований звіт про оцінку бухгалтерського обліку державного сектору в Україні [3].

У звіті проводилася оцінка відповідно до методології PULSE 2021 Framework. Основою процесу PULSE є оцінка 29 показників ефективності, які, у свою чергу, складались зі 102 вимірів. Методологія оцінювання включає чотирибальну шкалу з діапазоном балів від A до D для кожного виміру.

Як можна бачити на рис. 1., удосконалення державного внутрішнього фінансового контролю та бухгалтерського обліку в державному секторі відповідно до європейських практик має чимало позитивних зрушень. Загалом, бали на рівні розділів досить високі. Це свідчить про те, що всі ключові складові фінансово господарської діяльності суб'єктів державного сектору, що оцінювалися, мають затверджену методологію та методику ведення бухгалтерського обліку та чіткі роз'яснення щодо застосування НП(С)БОДС.

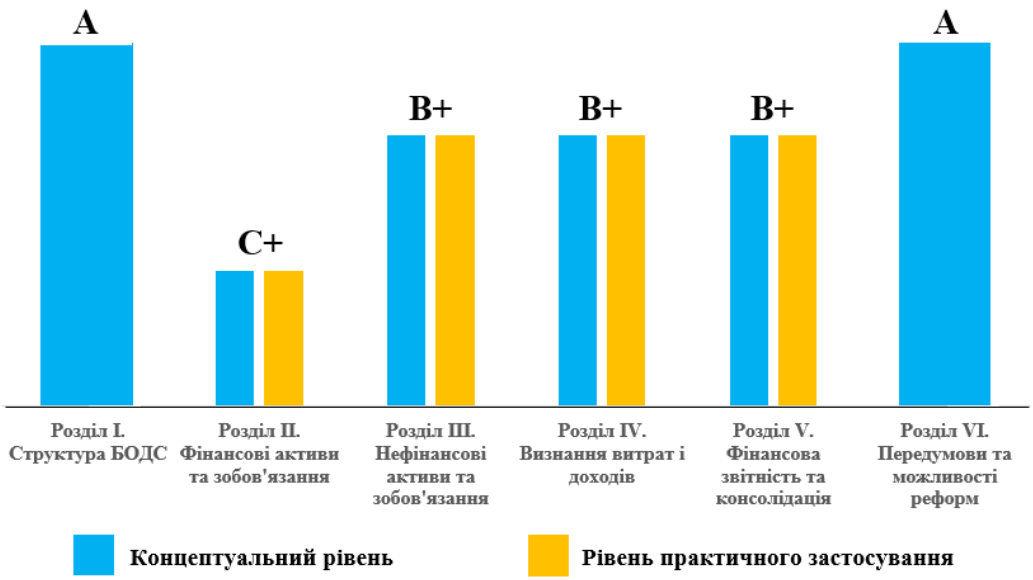

Рис. 1. Загальні результати оцінки PULSE
Джерело: розроблено авторами на основі [3]

Отже, можемо дійти до висновку, що Міністерство фінансів України та міжнародні партнери нашої держави продовжують цілеспрямовану політику щодо забезпечення фінансової стійкості України та впровадження кращих європейських практик для побудови прозорого управління державними фінансами, а особливо у бухгалтерському обліку. Подальше реформування є актуальним з огляду на статус України як кандидата на вступ до ЄС. Імплементація норм європейського законодавства включатиме запровадження звітності про сталий розвиток суб'єктів державного сектору, удосконалення формату та критеріїв розкриття ключових відмінностей між НП(С)БОДС та МСБОДС та здійснення економічного аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору для забезпечення розбудови ефективної системи БОДС.

Література

1. Впровадження європейських стандартів в обліку господарських операцій з виконання робіт. Інтернет-ресурс «Право». URL: http://surl.li/njetna.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015 р. № 72/14-612/1-2980. URL: http://surl.li/nxvhvd.
3. Євроінтеграція: Звіт про оцінку бухгалтерського обліку державного сектору (PULSE) в Україні. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: http://surl.li/korkdv.

УДК 657.6

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Воронкова Карина Миколаївна, Міхатіло Діана Юріївна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ ТА ПОКРАЩЕННЯ ПАРТЕНРСЬКИХ ВІДНОСИН З НИМИ

Забезпечення ефективного обліку розрахунків з покупцями та замовниками є одним з ключових факторів, який впливає на фінансовий стан підприємства. Особливо його роль зросла в сучасних умовах воєнного часу, коли велика кількість клієнтів втратила свою платоспроможність, а підприємства з метою стимулювання збуту впроваджують різноманітні програми лояльності, оплати частинами, кредитні програми тощо. Усе це в сукупності ускладнює процес обліку розрахунків та вимагає суворого контролю.

В умовах низької платоспроможності контрагентів, низької фінансової дисципліни та непередбачуваних змін у ринкових умовах удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками стає ще більш актуальним. Несвоєчасні або неповні платежі створюють додаткове навантаження на обігові кошти підприємства, підвищують ризик виникнення касових розривів та можуть негативно вплинути на його фінансову стабільність.

Ефективна система обліку розрахунків, що враховує сучасні інструменти управління дебіторською заборгованістю та моніторинг платіжної дисципліни, дозволяє підприємству точно оцінювати обсяги дебіторської заборгованості, своєчасно виявляти проблеми з платоспроможністю клієнтів, раціонально управляти обіговими коштами та зменшувати ризик виникнення касових розривів. Все це забезпечує стабільність грошового потоку, підвищує надійність взаємовідносин з покупцями і дозволяє більш обґрунтовано прогнозувати майбутні фінансові результати, що є критично важливим для підприємств у сучасних умовах.

Т.В. Обжа у своєму науковому дослідженні прийшла до висновку, що головним напрямом удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками є його автоматизація, яка дозволяє значно полегшити роботу бухгалтерії в цілому та кожного бухгалтера окремо, особливо при впровадженні телекомунікаційного обміну інформацією між автоматизованими робочими місцями облікових працівників з використанням комп'ютерних мереж. Тому повністю автоматизований облік з використанням спеціалізованих програмних продуктів, значно прискорить ведення обліку дебіторської заборгованості з покупцями і замовниками [1].

Ми повністю погоджуємося з таким твердженням, адже автоматизація обліку розрахунків з покупцями і замовниками є дійсно ключовим напрямом для покращення ефективності облікових процесів.

Сучасні інструменти обліку з використанням автоматизованих ERP-систем полегшують процеси контролю та моніторингу, знижують трудовитрати бухгалтера та забезпечують доступ до оперативної інформації. Це, в свою чергу, підвищує надійність партнерських відносин, сприяє фінансовій стабільності підприємства і допомагає у точному плануванні майбутніх доходів та витрат.

Відмітимо, що завдяки автоматизованому обліку значно знижується кількість ручної роботи, що дозволяє бухгалтерам зосередитися на аналізі та контролі даних, а не на виконанні рутинних операцій. Автоматизація також спрощує доступ до інформації та прискорює її обробку, підвищуючи точність і своєчасність облікових даних. Особливо важливою є можливість телекомунікаційного обміну інформацією між робочими місцями облікових працівників, що не лише оптимізує комунікацію, але й створює передумови для оперативного управління фінансами підприємства.

Використання сучасного програмного забезпечення для автоматизації обліку дебіторської заборгованості та розрахунків сприяє підвищенню фінансової стабільності підприємства і поліпшенню взаємодії з клієнтами, що є вкрай важливим у сучасних економічних умовах.

Вивчення наукової літератури [1-4] щодо обліку розрахунків з покупцями і замовниками дозволило нам виділити ще й такі напрями удосконалення як:

– використання телекомунікаційних систем, що забезпечить зв'язок між автоматизованими робочими місцями бухгалтерів та дозволить здійснювати обмін даними в режимі реального часу;

– запровадження політики управління дебіторською заборгованістю, що включає розробку стандартів кредитної політики, встановлення строків платежів та правил управління заборгованістю, що сприяє зниженню фінансових ризиків і покращенню платіжної дисципліни;

– використання сучасних методів аналітики, що дозволяє більш точно оцінювати платоспроможність покупців, прогнозувати обсяги дебіторської заборгованості та приймати обґрунтовані управлінські рішення для забезпечення фінансової стабільності;

– впровадження внутрішнього контролю за станом розрахунків з покупцями і замовниками, що дозволить підвищити прозорість облікових процесів, довіру з боку партнерів, спрощення взаємодії між зовнішніми і внутрішніми аудиторами та зниження ймовірності шахрайства і помилок;

- оптимізація документального оформлення розрахунків за рахунок стандартизації первинної документації розрахунків із покупцями і замовниками, розробки та впровадження шаблонів документів, що сприятиме зменшенню помилок у процесі обліку, а також забезпечення належного рівня контролю за кожним етапом операцій з дебіторами;

- поглиблення інтеграції облікових систем із системами управління відносинами з клієнтами (CRM-системами), що дозволить детально аналізувати історію транзакцій з кожним покупцем, моніторити їхню платоспроможність, визначати ключових клієнтів і вчасно реагувати на проблеми. Це сприятиме побудові довгострокових відносин з клієнтами та забезпечуватиме високий рівень обслуговування, одночасно мінімізуючи ризики несплати.

Література

1. Макаренко А. П., Кучкіна Д. Удосконалення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 29–35.

2. Обжа Т. В. Напрями удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками у сучасних умовах господарювання. *Вісник студентського наукового товариства*. 2020. Вип. 2. С. 78-81.

3. Івченко Є. І., Карпенко Є.А. Удосконалення системи управління на підприємствах: процесний підхід. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Економічні науки*. 2010. № 4 (48). С. 344-349.

4. Карпенко Є.А. Формування механізму процесно-орієнтованого управління підприємствами. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*, 2010. № 5 (45). С. 191-196.

УДК 330.112

Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Власенко Валерія Анатоліївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Малі підприємства відіграють суттєву роль у розвитку економіки країни, особливо під час дії воєнного стану. Адже саме малий бізнес здатен швидше реагувати на мінливі потреби ринку, адаптуватися після релокації, створювати нові робочі місця, підтримувати необхідну конкуренцію, діяти в інтересах місцевих громад, розвивати їх, наповнювати місцеві бюджети тощо. Сектор малого бізнесу у країнах світу в середньому складає близько 98 % загальної кількості підприємств. В Україні малий бізнес створює 60 % ВВП, забезпечує 7 млн. робочих місць та 40% податкових надходжень. Незважаючи на низький індекс оцінки економічної ситуації, як свідчать результати опитування Європейської Бізнес Асоціації в рамках проєкту Unlimit Ukraine за підтримки OLX Україна та ПриватБанку, більшість (76-79 %) підприємців планують нарощення обсягів бізнесу, 30 % - відкриття нових напрямків, а 14% - розширення географії діяльності [1].

Для розвитку сектору малого бізнесу важливим є формування на малих підприємствах внутрішньої інформаційної системи управління, яка забезпечується за рахунок даних управлінського обліку та сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень. Управлінський облік є окремим напрямом бухгалтерського обліку, що охоплює ідентифікацію, вимірювання, накопичення, аналіз, підготовки, інтерпретацію та передачу фінансової інформації, яка використовується керівництвом для прийняття рішень, планування видатків і контролю за фінансами, допомагає йому розробляти та реалізовувати організаційні стратегії [2]. Він сприяє плануванню, оцінці, контролю та регулюванню процесів, забезпечуючи ефективне функціонування компанії та максимізацію її прибутковості. На процес впровадження управлінського обліку суб'єктом господарювання впливають такі фактори, як тривалість діяльності, її обсяг, структура управління, рівень автоматизації управління й обліку [3].

Для організації управлінського обліку на практиці використовуються два основні підходи [4].

Перший підхід передбачає паралельне ведення двох видів обліку: фінансового та управлінського, де первинні облікові документи дублюються для кожного з них.

При другому підході, який більше орієнтований на діяльність малого підприємства, всі первинні облікові документи передаються бухгалтеру, що здійснює фінансовий облік. Він систематизує їх, обробляє (формує бухгалтерські проводки), заповнює регістри й готує фінансову звітність. Після завершення облікової обробки і відображення інформації в облікових регістрах первинні облікові документи використовуються для формування інформації, необхідної для ухвалення управлінських рішень.

На жаль, більшість малих підприємств не усвідомлює важливість і необхідність впровадження системи управлінського обліку, вважає його досить складним і не доцільним.

Впровадження системи управлінського обліку на малому підприємстві доцільно здійснювати за такими етапами. Перший етап передбачає опис і аналіз існуючої інформаційної системи, переважно системи бухгалтерського обліку. Результатом даного етапу є створення схеми організаційної структури управління, інформаційних потоків та опис системи бухгалтерського обліку підприємства. На цьому етапі також важливо визначити особливості та недоліки поточної системи управлінського обліку, якщо вона є на підприємстві.

На другому етапі визначається якісний та кількісний склад інформації, необхідної для ефективного управління підприємством, аналізується повнота наявної інформаційної системі, з'ясовуються причини відсутності певних даних та оцінюється обсяг змін, необхідних в системі управління.

На третьому етапі формується система збору, обробки та надання інформації, що відповідає потребам керівництва.

На четвертому етапі створюється система управлінської звітності, яка представляє собою набір звітів, підготовлених центрами відповідальності, і містить всю необхідну інформацію для обліково-аналітичних спеціалістів із заданим рівнем деталізації.

П'ятий етап - це побудова системи управлінського обліку, основна мета якої полягає в оцінці фінансово-господарської діяльності підприємства на основі управлінської аналітичної звітності, розробці рекомендацій для її вдосконалення, своєчасному виявленні та усуненні недоліків у діяльності підприємства та з'ясуванні резервів для покращення фінансового стану.

Шостий, завершальний етап включає впровадження системи фінансового планування і включає бюджетне планування діяльності його структурних підрозділів та підприємства в цілому.

Реалізація даних етапів малим підприємством, як свідчать результати досліджень, дозволяє поступово та із незначними додатковими витратами створити унікальну систему управлінського обліку, яка забезпечить ефективне прийняття рішень керівництвом й досягнення стратегічних цілей. При цьому на ефективність створеної системи управлінського обліку суттєво впливатиме правильність визначення центрів відповідальності, системи мотивації, розподіл відповідальності управлінського персоналу, наявність чіткої співпраці і взаємозв'язку між працівниками компанії.

Література

1. Індекс настроїв малого бізнесу / Unlimit Ukraine, Європейська Бізнес Асоціація, OLX, ПриватБанку. URL: https://eba.com.ua/u-2024-rotsi-majzhe-80-msb-planuyut-rozshyryuvaty-biznes-ta-zaluchaty-koshty-u-rozvytok/.

2. Husni M., Fadhil Imran A., Ryketeng M., Ayu Damayanti R. Implementation of Management Accounting Practices in Micro, Small and Medium Enterprises (MSMEs). *Матеріали 7-ї Міжнародної конференції з бухгалтерського обліку, менеджменту та економіки (ICAME-7 2022).* 29 May 2023 doi:10.2991/978-94-6463-146-3_22. URL: https://www.researchgate.net/publication/371119383_Implementation_of_Management_Accounting_Practices_in_Micro_Small_and_Medium_Enterprises_MSMEs.

3. Kamilah A. The Implementation of Management Accounting Practices and its Relationship with Performance in Small and Medium Enterprises. *International Review of Management and Marketing*. 2017, 7(1), 342-353. URL: https://econjournals.com/index.php/irmm/article/view/3394/pdf.

4. Зоріна О. А. Впровадження системи управлінського обліку на підприємстві: організаційний аспект. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2022. №9. URL: https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16641379871658.pdf.

УДК 657

Фурманчук Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Шкрябіна Діана Володимирівна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

В процесі діяльності різних суб'єктів господарювання застосовується величезна кількість засобів праці, які мають невелику вартість з коротким терміном використання і визначаються як «малоцінні активи». В системі обліково-аналітичного забезпечення, малоцінні активи поділяють на категорії: малоцінні необоротні матеріальні активи та малоцінні швидкозношувані предмети. Проте, на практиці, правильне розмежування таких активів залишається проблемним і сьогодні, оскільки різні критерії їх визнання іноді не надають можливості правильно їх ідентифікувати.

Малоцінні активи – це надзвичайно різноманітні засоби з особливим значенням для підтримання здійснення операцій на підприємстві. Вони приймають різні матеріальні форми, а з точки зору бухгалтерського обліку малоцінні активи поділяються на малоцінні швидкозношувані предмети (МШП) та малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА) [1]. Проте, відповідно до чинного податкового законодавства, малоцінні необоротні матеріальні активи розглядаються як засоби праці, первісна вартість яких є нижчою за 20000 грн [2]. Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «необоротні активи – всі активи, що не є оборотними» [3].

Характерною рисою малоцінних швидкозношуваних предметів та відмінність від інших запасів полягає у тому, що вони багаторазово беруть участь у процесі виробництва протягом тривалого часу, а не одноразово використовуються в певному виробничому циклі. При цьому, їх натуральна форма залишається незмінною. За цією ознакою малоцінні швидкозношувані предмети подібні до основних засобів та малоцінних необоротних матеріальних активів. Основна відмінність полягає в терміні корисного використання – основні засоби та малоцінні необоротні матеріальні активи використовуються більше одного року чи операційного циклу, в

той час, як очікуваний строк використання малоцінних швидкозношуваних предметів менше ніж рік. Іншим аспектом, на який слід звернути увагу, обліковуючи малоцінні активи – це вартісна ознака. Під час класифікації малоцінних швидкозношуваних предметів вона не має значення, оскільки активами вони визнаються за будь-якої вартості. Виходячи з цього, якою б не була вартість активу, якщо корисний строк його використання менше ніж 1 рік або операційний цикл, він зараховуватиметься до складу малоцінних швидкозношуваних предметів. Отже, класифікуючи об'єкт як малоцінний швидкозношуваний предмет, варто зважати на строк його корисного використання, оскільки він має бути не більше 1 року або операційного циклу. Якщо підприємство очікує використовувати актив понад рік, це – необоротний матеріальний актив, облік якого вже відображається згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби» [4].

Наукові дослідження свідчать про те, що європейська практика обліку малоцінних активів характеризується певною різноманітністю, що обумовлено національними особливостями і специфікою законодавства кожної країни, проте, існують загальні принципи, які є спільними для України та більшості європейських країн. Для забезпечення порівнянності фінансової звітності все більше підприємств в Європі застосовують МСФЗ, що сприяє гармонізації облікових стандартів. Так, спільними ознаками обліку малоцінних активів в Україні та різних європейських країнах є:

1. Вартісна межа, тобто майже всі європейські країни встановлюють певну вартісну межу віднесення активів до малоцінних. Вона може відрізнятися в залежності від країни та специфіки підприємства.
2. Термін корисного використання об'єкту. Малоцінні активи в європейських країнах мають строк служби менше п'яти років.
3. Методи нарахування амортизації. Найпоширенішим методом амортизації малоцінних активів закордоном є прямолінійний метод, який передбачає рівномірне розподілення вартості активу протягом його строку корисного використання. Однак, деякі підприємства можуть використовувати й інші методи, такі як зменшення залишкової вартості або виробничий метод.
4. Вибуття малоцінних активів. При вибутті малоцінних активів (продаж, списання) необхідно відобразити відповідні бухгалтерські проведення, включаючи визначення фінансового результату від цієї операції.
5. Розкриття інформації у фінансовій звітності. Фінансові звіти підприємства повинні містити достатню інформацію про облік малоцінних активів, включаючи обґрунтування обраних методів обліку та амортизації.
6. Відмінності в стандартах обліку. Це пов'язано з тим, що незважаючи на загальні принципи, існують значні відмінності в стандартах обліку малоцінних активів в різних європейських країнах. Ці відмінності можуть стосуватися: вартісної межі, методів амортизації, способів обліку витрат на придбання. Вимоги до розкриття інформації про малоцінні активи в фінансовій звітності також можуть відрізнятися.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) надають загальні принципи обліку, які застосовуються багатьма європейськими країнами. Так, зокрема, стандарти вимагають, щоб малоцінні активи обліковувалися відповідно до тих самих принципів, що й інші необоротні матеріальні активи. Це означає, що малоцінні активи повинні бути визнані, оцінені та амортизовані відповідно до загальних вимог МСФЗ. Оскільки у МСФЗ не встановлені конкретні вимоги до обліку розглянутих активів, підприємствам України потрібно самостійно встановлювати порядок їх обліку та відображення у звітності. Таке право надається підприємствам згідно МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки».

Література

1. Судак В. О. Особливості обліку та критерії визнання малоцінних активів. Інноваційні тенденції сього-дення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук: матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Рівне, 29 вересня, 2023 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : Європейська наукова плат-форма. 2023 р. С. 2930.
2. Китайчук Т. Г. Актуальні питання обліку малоцінних активів. Економіка та держава. *Економічна наука.* Вип. 7. 2021. С. 1620. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2021/5.pdf.
3. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1,затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. No 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.
4. Основні засоби: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затв. наказом Міністер-ства фінансів України від 27.04.2000 р. No 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text.

УДК 338.45(447)

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Жукова Анжеліка Андріївна, Жижка Яна Вікторівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ГРОШОВИХ КОШТІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ

Відповідно до національного законодавства грошові кошти (гроші) - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [1].

Тобто для цілей обліку до грошових коштів належать:

- готівка в касі – це фізичні грошові знаки в національній валюті, які зберігаються у касі підприємства.
- кошти на рахунках в банках включають залишки коштів на поточних, розрахункових та інших рахунках в банках, які можна негайно використовувати для розрахунків.
- електронні гроші – це грошові кошти, які зберігаються на електронних носіях та використовуються для безготівкових розрахунків.
- кошти в дорозі – це суми грошей, які перебувають у розрахунках і ще не зараховані на рахунок підприємства або не виплачені з каси [2].

Міжнародні стандарти фінансової звітності [3] передбачають схожий підхід до трактування сутності грошей, але з більш суворим акцентом на ліквідність та швидкість перетворення на грошові кошти, що дозволяє швидко розуміти фінансовий стан підприємства на міжнародному рівні.

Відмітимо, що усі визначення поняття «грошові кошти», що наведені в діючих нормативних документах, сформульовані таким чином, що лише перераховують складові даного поняття. Тому поділяємо думку авторів, які вважають, що «таке формулювання є досить недосконалим та потребує уточнення».

На основі аналізу сучасних праць науковців та чинних нормативних документів, можна сформулювати наступне визначення грошових коштів для цілей бухгалтерського обліку, яке буде враховувати як міжнародні підходи, так і потреби національної економіки: грошові кошти — це високоліквідні активи підприємства, що перебувають у формі наявних коштів та їх еквівалентів, які можуть бути швидко перетворені у грошові кошти без значних ризиків зміни вартості. Вони включають готівку в касі, кошти на банківських рахунках, а також короткострокові фінансові інструменти, що легко конвертуються у фіксовану суму готівки протягом трьох місяців.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.
2. Карпенко Є.А., Прохар Н.В. Фінансовий облік. Полтава : ПУЕТ, 2015. 119 с.
3. IAS 7 «Statement of Cash Flows» URL: https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-7-statement-of-cash-flows.pdf?bypass=on.
4. Степаненко О.І. Грошові кошти в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Регіональна економіка та управління*. 2021. № 1. С. 91–97.

УДК 657.05:336.221

Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Картальов Володимир Петрович,
студент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АУТСОРСИНГ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Бажання компаній збільшити ефективність бізнесу, скоротити витрати і при цьому одержати якісне виконання складних бізнес-процесів з використанням сучасних інструментів обумовлює зростання ринку аутсорсингу бухгалтерського обліку у світі. У Європі 86% компаній передають ведення обліку на аутсорсинг, в Ізраїлі - 96%, в США - близько 90% [1]. При цьому в окремих кранах до 90% всіх бухгалтерських операцій здійснюється за допомогою аутсорсерів.

В Україні попри війну ринок аутсорсингу бухгалтерського обліку продовжує розвиватися. Так, як свідчать дані Державної служби статистики України, кількість суб'єктів господарювання,

що здійснюють діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування, з 2010 року по 2023 рік збільшилась в 1,4 рази (рисунок 1).

Рис. 1. Динаміка кількості діючих суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування в Україні у 2010-2023 роках

Незважаючи на те, що з початком війни цей показник зменшився, у 2023 році його значення перевищило рівень 2021 року. Однак обсяг реалізованих послуг, який за період з 2010 року по 2021 рік зріс більше, ніж у 10 разів, у 2022 році знизився майже удвічі і хоч у 2023 році відбулося його підвищення, рівня 2021 року досягти не вдалося (рисунок 2) [2].

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованих послуг суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту, консультування з питань оподаткування в Україні у 2010-2023 роках

Така тенденція обумовлена, як ускладненням діяльності через ведення воєнних дій на території країни, так і проблемами, що виникають в практиці аутсорсингу бухгалтерського обліку, серед яких варто виділити наступне:

1. В Україні відсутні правові засади регулювання аутсорсингових відносин. Взаємовідносини між замовником і аутсорсером регулюються договором про надання аутсорсингових послуг, зміст і форма якого визначаються ними.

2. На законодавчому рівні не передбачена сертифікація чи ліцензування фахівців, які здійснюють діяльність в сфері бухгалтерського обліку, попри те, що [3] визначено можливість «ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або підприємством, суб'єктом підприємницької діяльності, самозайнятою особою, що провадять діяльність у сфері бухгалтерського обліку та/або аудиторської діяльності». Таким чином, на сьогоднішній день будь-хто може надавати бухгалтерські послуги. Для цього достатньо зареєструвати суб'єкт господарювання – юридичну або фізичну особу і обрати КВЕД 69.20 «Діяльність у сфері бухгалтерського обліку і аудиту». Вимоги до фахівця (освіта, досвід роботи, кваліфікація) також законодавчо не визначені.

3. Відповідно до [4] замовник аутсорсингових послуг не повинен передавати свій кваліфікований електронний підпис аутсорсинговій компанії. Законодавством також не передбачена можливість накладення підпису аутсорсингової компанії чи будь-якого іншого бухгалтера (самозайнятої особи), що не знаходиться в штаті замовника, на його документах. Це

викликає чимало незручностей як для аутсорсера, так і для замовника, подовжує час надання аутсорсингової послуги, ускладнює процедури аутсорсингу.

4. Постійні зміни податкового законодавства, несвоєчасне введення в дію податкових норм, блокування податкових накладних, значне податкове навантаження тощо ускладнюють ведення бухгалтерського обліку як аутсорсером, так і штатної бухгалтерією.

Зазначені проблеми стримують розвиток аутсорсингу бухгалтерського обліку в Україні, оскільки викликають недовіру до аутсорсингової діяльності з боку керівників компаній через відсутність належних гарантій щодо захисту інформації, якості послуг, та потребують вирішення на законодавчому рівні.

Література

1. Платформа Statista. URL: https://www.statista.com/.
2. Державна служба статистики України. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/bud/kzp_reg/arh_nkzp_reg2021_u.htm.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14.
4. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text.

УДК 657.6

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Коршак Єлизавета Віталіївна, Догадайло Вероніка Євгенівна, *студентки*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ

Касифікація дебіторської заборгованості для цілей обліку є важливим аспектом, оскільки допомагає правильно оцінити ризики, контролювати повернення заборгованості та відображати фінансовий стан підприємства.

Основним джерелом, на якому ґрунтується класифікація дебіторської заборгованості для цілей бухгалтерського обліку є національне законодавством, зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1] та Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [1].

Беручи їх за основу та доповнюючи, виходячи із специфіки господарської діяльності підприємств, науковці виділяють такі класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості для цілей обліку:

1) за забезпеченістю дебіторської заборгованості:

- забезпечена - підтверджена векселями, гарантіями, іншими формами забезпечення;
- незабезпечена – така, що не має додаткових гарантій погашення.

2) за причинами виникнення:

- виправдана - дебіторська заборгованість, яка виникає в результаті звичайної господарської діяльності;
- невиправдана - виникає внаслідок порушення договірних умов або інших причин.

3) за дебіторами:

- заборгованість покупців і замовників - виникає в результаті реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
- заборгованість дочірніх організацій - виникає між юридичними особами, що входять до однієї групи;
- заборгованість працівників організації - виникає за авансами на відрядження, за відшкодування завданих збитків тощо.
- заборгованість бюджету і позабюджетних фондів - виникає за податками, зборами, платежами при їх переплаті.
- заборгованість інших дебіторів - всі інші види дебіторської заборгованості.

4) за валютою:

- дебіторська заборгованість у національній валюті - заборгованість у національній валюті країни;
- дебіторська заборгованість у іноземній валюті - заборгованість в іноземній валюті.

5) за віком дебіторської заборгованості:

- заборгованість, строк сплати якої не настав - заборгованість, що виникла протягом певного періоду (наприклад, 30, 60, 90 днів) і не є простроченою;
- прострочена - заборгованість, термін погашення якої минув.

6) за термінами виникнення:

- короткострокова – заборгованість, яка підлягає погашенню протягом одного року з дати балансу. Це найчастіше платежі за товари та послуги, які очікуються у короткі терміни;

- довгострокова – заборгованість, яка повинна бути погашена пізніше, ніж через рік з дати балансу. Найчастіше це позики або розстрочки на оплату великих товарів чи послуг.

7) за ступенем надійності (вірогідністю погашення):

- безнадійна – заборгованість, яка, з великою ймовірністю, не буде погашена через фінансові труднощі боржника або вичерпання строків позовної давності. Зазвичай така заборгованість списується за рахунок резерву сумнівних боргів або одразу на витрати підприємства;

- сумнівна – заборгованість, щодо якої існують сумніви у поверненні, але ще не можна стверджувати про повну безнадійність. Для такої заборгованості можуть формувати резерви.

- безпечна поточна – заборгованість, яка, за оцінками, буде погашена вчасно, і не викликає сумнівів у погашенні.

8) за видами операцій:

- товарна – заборгованість, яка виникає в результаті реалізації продукції, товарів або послуг на умовах відстрочки платежу;

- нетоварна – заборгованість, що виникає в результаті інших операцій, наприклад, видані аванси, позики працівникам тощо.

9) за юридичним статусом боржника:

- заборгованість юридичних осіб – заборгованість від компаній, організацій та інших юридичних осіб;

- заборгованість фізичних осіб – заборгованість від працівників або клієнтів-фізичних осіб, наприклад, у разі продажу товарів у розстрочку чи видачі позик.

10) За можливістю отримання процентів (дохідності):

- процентна – заборгованість, за якою передбачені відсотки за користування коштами. Наприклад, заборгованість за наданими позиками.

- безпроцентна – заборгованість, яка не передбачає нарахування відсотків.

Вважаємо, що досліджена класифікація дебіторської заборгованості розкриває економічну природу різних її видів та відповідає структурі бухгалтерського балансу та Плану рахунків. Вона дає змогу згрупувати заборгованість за термінами її виникнення, за видами, за об’єктами обліку та строками непогашення.

Поділяємо також і думку науковців [3], які вважають, що загальну класифікацію дебіторської заборгованості в системі обліку доцільно представляти в розрізі декількох рівнів, де основними визначальними чинниками є інформативність та відповідність завданням управління.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999 № 10 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 № 291 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

3. Зінченко О.В., Крутих О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 819-825.

4. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2018

УДК 336.32

Коба Олена Вікторівна,
кандидат технічних наук, доцент
Луговий Владислав Віталійович, *студент*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ’ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Суб’єкт малого підприємництва – це фізична або юридична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність і відповідає визначеним законодавством критеріям за розміром доходу, кількістю працівників та розміром активів. В Україні суб’єктами малого підприємництва є суб’єкти господарювання, які відповідають таким характеристикам:

− чистий річний дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не повинен перевищувати граничний рівень 8 мільйонів євро включно;

− кількість працівників обмежується 50 особами;

− балансова вартість активів не перевищує 4 мільйони євро включно [1].

Здебільшого суб'єкти малого підприємництва працюють у сферах роздрібної торгівлі, послуг, виробництва дрібних партій товарів, сільського господарства тощо, де не потрібні значні матеріальні, фінансові ресурси. Статус «суб'єкта малого підприємництва» дозволяє користуватися спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності, державною підтримкою, кредитними та грантовими програмами для малого бізнесу.

Облік у суб'єктів малого підприємництва має особливості, обумовлені спрощеними вимогами до звітності та ведення обліку, що дозволяє таким їм скоротити витрати на забезпечення облікової роботи [2]..

Основні аспекти організації обліку суб'єкта малого підприємництва залежать від вибору системи оподаткування та особливостей діяльності та включають:

1. Вибір системи оподаткування: суб'єкти малого підприємництва можуть обирати спрощену систему оподаткування, яка передбачає заміну передбачених законодавством податків на єдиний податок, або загальну систему. Вибір системи впливає на вимоги до ведення обліку та звітності [3].

2. Простота бухгалтерського обліку: малі підприємства можуть вести облік спрощено, тобто реєструвати лише основні операції та дотримуватися мінімального набору звітних документів. Це полегшує адміністрування обліку, скорочує витрати та зменшує навантаження на бухгалтерів.

3. Первинна документація: всі операції повинні бути підтверджені первинними документами (накладними, актами виконаних робіт тощо). Малий бізнес зазвичай має спрощений підхід до ведення такої документації.

4. Облік доходів та витрат: на спрощеній системі обліку підприємства ведуть книгу обліку доходів і витрат для визначення об'єкта оподаткування.

5. Податковий облік: малі підприємства на спрощеній системі зобов'язані подавати звіти в податкову службу за спрощеною формою. Це може бути квартальний або річний звіт з податку, залежно від групи єдиного податку.

6. Контроль за фінансовими показниками: хоча спрощена система не вимагає детальної фінансової звітності, підприємства зазвичай ведуть внутрішній контроль за доходами, витратами та рентабельністю для ефективного управління бізнесом.

7. Кадровий облік і нарахування зарплат: суб'єкти малого підприємництва зазвичай ведуть спрощений облік праці та заробітної плати, однак усе одно повинні нараховувати податки на зарплату та подавати звітність із єдиного соціального внеску.

Таким чином, облік суб'єкта малого підприємництва базується на спрощеному формуванні документації та звітності, легкому адмініструванні, що знижує витрати на ведення бухгалтерії та сприяє гнучкості бізнесу.

Аналіз діяльності суб'єкта малого підприємництва дозволяє власникам або менеджерам оцінити її ефективність, виявити слабкі місця та визначити напрями для подальшого розвитку і передбачає:

1. Фінансовий аналіз, який включає:

− аналіз доходів і витрат з метою розуміння їх структури, визначення найбільш рентабельних продуктів чи послуг, а також аналізу динаміки доходів у часі;

− розрахунок рентабельності бізнесу для оцінки ефективності використання ресурсів та визначення прибутковість підприємства;

− аналіз фінансового стану, в результаті якого визначається динамік показників ліквідності, платоспроможності та загальної стабільності підприємства. Такий аналіз допомагає зрозуміти, чи достатньо коштів для покриття зобов'язань та чи стійке підприємство до фінансових ризиків.

2. Аналіз ринку та клієнтів, під час якого здійснюється:

− оцінка ринкових можливостей для з'ясування попиту на продукцію чи послуги підприємства, аналізу ринкових тенденцій та впливу зовнішніх факторів;

− клієнтський аналіз, тобто визначення основних груп клієнтів, аналіз їхніх потреб та очікувань. Це допомагає адаптувати продукцію або послуги відповідно до запитів цільової аудиторії та покращувати рівень обслуговування.

3. Операційний аналіз, що охоплює:

− аналіз виробничих і бізнес-процесів для визначення ефективності виконання основних операцій, таких як постачання, виробництво, доставка. Це дозволяє виявити неефективні або дорогі процеси та оптимізувати їх;

− аналіз управління запасами, який дозволяє зменшити витрати на зберігання та знизити ризик дефіциту товару або сировини.

4. Стратегічний аналіз -

− SWOT-аналіз включає оцінку сильних і слабких сторін, можливостей і загроз. Це допомагає сформулювати стратегічні напрями розвитку та обґрунтувати управлінські рішення.

Таким чином, облік суб'єктів малого підприємництва є простішим, оскільки на такому підприємстві працює невелика кількість працівників, воно має менший фінансовий оборот та річний дохід. Однак аналіз діяльності суб'єкта малого бізнесу здійснюється за тими ж показниками що й для інших підприємств для кращого розуміння ситуації та визначення подальшого напрямку дій.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14.

2. Гуцаленко Л.В., Марчук У.О., Мельянкова Л.В. Облік і звітність суб'єктів малого бізнесу. К.: ЦУЛ, 2021. 390 с.

3. Коба О.В., Шинкар Ю.Л. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування, проблеми та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 25. С. 116-120.

УДК 657

Карпенко Євгенія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Пилипчук Аліна Андріївна, *студентка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Зі зміною реалій сьогодення, зокрема під впливом воєнного стану, переважання дистанційної роботи та активного розвитку цифрових технологій, організація обліку в підприємствах зазнає суттєвих змін. Ці фактори стимулюють необхідність впровадження інноваційних підходів до управління обліковими процесами, що дозволяє адаптуватися до нових умов функціонування та забезпечити ефективність діяльності. Крім того, активний розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для аналізу даних. Використання аналітичних інструментів дозволяє не лише контролювати фінансові показники, але й здійснювати глибокий аналіз для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств на ринку.

Перш за все, цифровізація обліку передбачає автоматизацію процесів, що веде до зменшення часу на виконання рутинних операцій і підвищення точності даних [1]. Використання сучасних програмних продуктів та систем управління дозволяє здійснювати облік у реальному часі, що є критично важливим для швидкого реагування на зміни в ринковому середовищі.

В.А. Здір, А.А. Ткаченко та Н.М. Бразілій [3] зазначають, що цифрові технології значно полегшують процес фінансового планування та бюджетування, що сприяє підвищенню ефективності цих процесів. Використання програмних засобів для складання, моніторингу та аналізу фінансових планів і бюджетів дозволяє автоматизувати багато рутинних завдань і збільшити швидкість обробки даних. Вони суттєво змінюють підхід до фінансового планування та бюджетування, перетворюючи традиційні процеси на більш ефективні та автоматизовані. Одним з головних змінників є використання програмних засобів, які надають компаніям широкі можливості для складання, моніторингу та аналізу фінансових планів і бюджетів [3].

Головним трендом цифровізації є впровадження спеціалізованого програмного забезпечення, яке автоматизовує фінансовий облік. Використання таких рішень дозволяє підприємствам значно скоротити час на виконання облікових операцій, підвищити точність обробки даних та знизити ризик людських помилок. Автоматизація облікових процесів дає змогу керівництву отримувати доступ до актуальних фінансових показників у реальному часі, що сприяє швидкому реагуванню на зміни в економічному середовищі та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

На сучасному ринку цифрових рішень існує велика кількість програмного забезпечення, у тому числі українського виробництва, яке дозволяє автоматизувати ряд задач фінансового обліку. Відмітимо, що тривалий час номером один за популярністю програмним продуктом на українських підприємствах була програма «1С», але з початку військової агресії на законодавчому рівні заборонено її використання. Проведений аналіз дозволив виділити декілька таких програмних продуктів українського походження: MASTER: Бухгалтерія, M.E.DOC, Dilovod, iFin, Дебет Плюс, SMARTFIN.UA, BOOKKEEPER та інші [1]. Усі наявні програмні продукти для автоматизації обліку загалом подібні за своїми функціональними можливостями, оскільки виконують основні завдання з обробки фінансових даних, контролю витрат, формування звітності та управління бухгалтерськими процесами. Головні відмінності між цими продуктами полягають у зручності та

особливостях інтерфейсу, вартості ліцензій, а також у рівні технічної підтримки та можливості інтеграції з іншими інформаційними системами підприємства.

Сучасною тенденцією автоматизації фінансового обліку є впровадження елементів штучного інтелекту. Використання штучного інтелекту дозволяє автоматизувати рутинні облікові завдання, знижуючи навантаження на персонал і зменшуючи ймовірність помилок. Завдяки алгоритмам машинного навчання системи штучного інтелекту здатні аналізувати великі обсяги фінансових даних, виявляти закономірності та прогнозувати фінансові показники, що є цінним інструментом для стратегічного планування.

Окремо зазначимо, що А.В. Довбуш та І.М. Белова у своєму дослідженні виділити такі основні вимоги до сучасного програмного забезпечення як [2]:

1. Інтегрованість та повнота. Функціональна складова повинна давати можливість виконувати значну кількість операцій.

2. Наявність необхідної кількості функціональних модулів, що працюють інтегровано, так і незалежно один від одного.

3. Розмежування прав доступу для захисту даних від осіб, які не мають відповідних повноважень (наявність пароля у кожного користувача).

4. Єдина база даних, що надає інформацію користувачам, виходячи із прав доступу.

5. Гнучкість та адаптивність. Програма повинна швидко реагувати на зміни, що відбуваються в законодавчій системі, вносити зміни, виходячи з вимог ведення бухгалтерського обліку в компаніях.

6. Простота і зручність: сприяють початку виконання операцій, без великих витрат часу на навчання та ознайомлення з оновленнями, що вийшли.

7. Високі експлуатаційні характеристики, куди входять надійність та швидкий темп роботи.

Отже, організація обліку в умовах цифровізації є невід'ємною складовою успішної діяльності сучасних підприємств [4]. Виклики, що виникають через воєнний стан, дефіцит кадрів, дистанційну роботу та цифрові технології, спонукають компанії до впровадження новітніх рішень, які дозволяють адаптуватися до змін і забезпечити стабільний розвиток у нових реаліях. Сучасний ринок ІТ пропонує широкий вибір програмного забезпечення, яке призначене для автоматизації фінансового обліку.

Література

1. Переходимо на українське: 7 програм для бухгалтерського обліку на заміну російському ПЗ. URL: https://finacademy.net/ua/materials/article/perehodimo-na-ukrayinske.

2. Здір В.А. Ткаченко А.А., Бразілій, Н.М. Роль цифрових технологій для ефективного фінансово-облікового управління суб'єктів господарювання. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, 2024. (11). URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-11-09-02.

3. Довбуш А.В., Белова І.М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. *Інноваційна економіка.* 2023. № 94. С. 176-181.

4. Карпенко Є.А., Матієнко-Зубенко І.І., Турова Л.Л. *Обліково-фінансові аспекти контролінгу в системі ефективного управління інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації.* Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 3(250)/2022. С. 130-136.

УДК 336.32

Безлуцька Анастасія Сергіївна, Пелюшенко Анна Ігорівна, *студентки*
Науковий керівник: ***Карпенко Є.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Публічні закупівлі становлять суттєву частку сукупного попиту на товари та послуги, і все частіше розглядаються як перспективний інструмент для реалізації стратегічних завдань регіональної соціальної та інноваційної політики [1]. Сучасний розвиток цієї сфери демонструє значну динаміку [2], проте вона все ще характеризується високим рівнем корупційних ризиків. За таких умов необхідним стає запровадження ефективної системи контролю за процесами публічних закупівель.

Відповідно до положень Закону України "Про публічні закупівлі" [3], розрізняють державний та громадський контроль у цій сфері. Громадський контроль реалізується шляхом забезпечення відкритого доступу до всієї інформації, що підлягає публікації згідно із законом, зокрема шляхом проведення аналітичного моніторингу даних, розміщених у електронній системі закупівель. Крім того, здійснюється інформування компетентних органів, уповноважених

здійснювати нагляд, про виявлені порушення норм законодавства у сфері публічних закупівель через електронну систему або письмово [3].

Державний контроль у сфері публічних закупівель реалізується такими органами, як Рахункова палата, Державна аудиторська служба України, Антимонопольний комітет України, Державна казначейська служба України та фінансові установи. Державна аудиторська служба України здійснює контрольні функції у формі моніторингу, перевірок та аудиторського аналізу на всіх стадіях процесу закупівлі.

Задля підвищення ефективності та якості проведення публічних закупівель доцільним є також внутрішній контроль, який може здійснюватися внутрішнім аудитором. Це дозволяє знизити ймовірність потенційних порушень, що можуть бути виявлені зовнішніми контролюючими органами.Виділимо контрольні точки в публічних закупівель, які можуть бути застосовані на кожному з етапів (таблиця 1).

Таблиця 1

Контрольні точки проведення конкурентної процедури закупівлі

Етап закупівлі	Контрольні точки, які доцільно перевіряти в публічних закупівлях
Планування	Правильність визначення потреб замовника, підготовки річного плану закупівель, обґрунтованість запланованих закупівель та їх відповідність потребам.
Оголошення тендеру та формування тендерної документації	Правильність та своєчасність оголошення закупівлі, оцінка тендерної документації на відповідність законодавчим вимогам, зокрема щодо чітких критеріїв оцінки, технічних специфікацій та умов постачання, контроль відсутності дискримінаційних або надмірних вимог, які могли б обмежити конкуренцію
Надходження тендерних пропозицій та визначення переможця	Контроль процедур прийому тендерних пропозицій, вчасності надання відповідей та роз'яснень, перевірка повноти проведення аналізу отриманих тендерних пропозицій на відповідність технічним і кваліфікаційним вимогам, встановленим у тендерній документації, прозорості вибору переможця.
Підписання договору з переможцем	Перевірка умов договору на відповідність тендерній документації та пропозиції переможця, контроль відповідності вартості, термінів і умов договору попередньо затвердженому бюджету та графіку закупівель
Моніторинг виконання договору	Перевірка дієвості контролю процесу постачання товарів або послуг, дотримання строків та якості відповідно до умов договору, своєчасності проведення обліку виплат та контроль правильності розрахунків з постачальником.

За результатами проведення внутрішнього контролю публічних закупівель може бути підготовлений детальний аудиторський звіт, що містить висновки щодо ефективності та раціональності використання бюджетних ресурсів. У цьому контексті внутрішній аудит є важливим елементом системи управління фінансовими ризиками, оскільки дозволяє здійснювати комплексний аналіз виявлених помилок, недоліків і пропозицій щодо їх корекції. Систематичний аналіз відхилень та формулювання рекомендацій для удосконалення закупівельних процедур сприяє не лише підвищенню ефективності процесу, але й створює передумови для розробки стратегій з мінімізації можливих порушень.

Контроль за виконанням публічних закупівель має надзвичайно важливе значення для гарантування відповідності діям законодавчим нормам, ефективності розподілу ресурсів та загальної прозорості. Системний підхід до аудиту, що включає постійний моніторинг кожної стадії закупівлі – від планування до виконання контракту, є необхідним для своєчасного виявлення порушень і прийняття превентивних заходів. До здійснення зовнішнього контролю залучаються різні державні та недержавні структури, включаючи Державну аудиторську службу, антикорупційні органи та представників громадськості, що забезпечує багаторівневу систему перевірки.

Інститут внутрішнього аудиту публічних закупівель стає дієвим інструментом забезпечення належного контролю. Його впровадження сприяє підвищенню відповідальності замовників, посиленню корпоративного управління та формуванню культури відповідального ставлення до витрачання державних коштів. Застосування сучасних аудиторських методологій дозволяє підвищити обґрунтованість висновків і рекомендацій, що є необхідним для ефективної адаптації закупівельних процедур до мінливих економічних умов.

Література

1. Yevheniia Karpenko. The State Of Public Procurement in the Poltava Region. *Current issues of economic development: problems, perspectives, international experiences : International scientific conference (March 10-11, 2023. Klaipeda, Lithuania). Riga, Latvia* : "Baltija Publishing", 2023. 224 pages. P. 142-145.
2. Духневич О.В. Особливості проведення контролю за здійсненням публічних закупівель. Ефективність державного управління. 2022. Вип. 4 (73). С. 40 – 45.
3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

УДК 658.71/75

Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Карина Олексіївна, *студентки*
Науковий керівник: ***Карпенко Є.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ КРИТЕРІЇВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Визначення кваліфікаційних критеріїв у системі публічних закупівель є важливим етапом, що забезпечує об'єктивний та прозорий вибір постачальника. Правильно встановлені кваліфікаційні критерії дозволяють замовникам вибрати найбільш компетентних та надійних учасників, здатних виконати договір з урахуванням якості, строків та вартості [1]. Особливості визначення цих критеріїв полягають у дотриманні балансу між вимогами до учасників та недопущенням дискримінації, що створює підґрунтя для ефективного та справедливого проведення закупівельних процедур.

Виключний перелік кваліфікаційний критеріїв, які може зазначити замовник у тендерній документації визначено у статті 16 Закону України «Про публічні закупівлі», а саме: наявність в учасника процедури закупівлі обладнання, матеріально-технічної бази та технологій; наявність в учасника процедури закупівлі працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід; наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного за предметом закупівлі договору; наявність фінансової спроможності, яка підтверджується фінансовою звітністю [2].

В умовах дії правового режиму воєнного стану публічні закупівлі товарів, робіт та послуг здійснюються відповідно до Закону [2] з урахуванням Особливостей [3], якими передбачено, що «під час здійснення закупівлі товарів замовник може не застосовувати до учасників процедури закупівлі кваліфікаційні критерії, визначені статтею 16 Закону, а при закупівлі послуг або робіт замовник вимагає підтвердженої інформації про їх відповідність кваліфікаційним критеріям» [3].

Тобто в умовах воєнного стану закупівля товарів може відбуватися без виставляння жодного із кваліфікаційних критеріїв, а закуповуючи роботи або послуг слід передбачити мінімум один із критеріїв, встановлених законом.

Крім того, відповідно до пункту 29 Особливостей [4], у разі проведення відкритих торгів згідно з цими особливостями для закупівлі твердого палива, бензину, дизельного пального, природного газу як кваліфікаційні критерії може бути використано лише наявність досвіду виконання аналогічного договору та фінансова спроможність учасника торгів.

Література

1. Кулик В.А., Карпенко Є.А. Торги з обмеженою участю: порядок проведення та необхідність застосування підприємствами та установами в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 4. С. 22 – 30.

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

3. Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 922-VIII. URL: http://surl.li/zyebjy.

УДК 351.72

Кунах Вікторія Сергіївна, *студентка*
Науковий керівник: ***Фурманчук О.С.****, к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВІДКРИТИХ ТОРГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні державні закупівлі стали критично важливими для забезпечення обороноздатності та стабільного функціонування економіки. Проведення відкритих торгів у таких умовах потребує змін законодавства та процедур для оперативності та ефективності процесу. Уряд України ввів низку спеціальних положень і постанов, що спрощують процес закупівель. Проте, основна мета залишається незмінною: забезпечення прозорості, чесної конкуренції та оптимального використання державних коштів. Зокрема, було введено такі зміни:

- відкриті торги в умовах військового стану проводяться за спрощеною системою, зменшено строки для подачі тендерних пропозицій та обмежені етапи узгоджень;

- пріоритет надається закупівлі товарів, робіт та послуг, які забезпечують потреби безпеки, оборони та невідкладного відновлення критичних об'єктів інфраструктури;

- постачальники можуть подавати пропозиції в умовах обмеженого доступу до інформації про продукцію та послуги, що пов'язано з питаннями безпеки;

- з метою підтримки економіки України законодавчо підтримується надання пріоритету національним виробникам;

- проведення відкритих торгів під час воєнного стану супроводжується посиленим контролем і моніторингом з боку органів влади, щоб запобігти можливим порушенням або зловживанням в даних умовах.

Наведені вище зміни були сформовані у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників», передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування від 12 жовтня 2022 р. № 1178. Нова редакція Постанови була у 2024 році, тому саме публічні закупівлі та порядок проведення відкритих торгів постають прикладом постійного вдосконалення, згідно з основними принципами доброчесності. Отже, в умовах воєнного стану відкриті торги в Україні були адаптовані для оперативного реагування на нагальні потреби, зокрема оборонні та соціальні. Спрощені процедури дозволяють прискорити закупівлі, проте зберігається потреба в прозорості та ефективному використанні державних коштів. Внесені зміни в законодавство сприяють стабільності та підтримці економіки, що є критичним для подолання викликів, пов'язаних з військовими діями.

Література

1. Про публічні закупівлі : Закон України нова редакція № 3988 – IX від 19.09.2024р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників», передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» від 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text.

3. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Skryl V. Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 2021. Volume 181. P. 711–724

4. Onyshchenko S., Maslii O. Risks and threats in the context of digitalization: the security aspect. II International Scientific Conference Development of Socio-Economic Systems in a Global Competitive Environment: Conference Proceedings, May 24th, 2019. Le Mans, France. Pp. 54–56.

УДК 336.32

Лоза Анастасія Миколаївна, *студентка*
Університет «1 Decembrie 1918» Alba Iulia (Румунія)
Перцевий Ярослав Денисович, *студент*
Науковий керівник: ***Коба О.В.,*** *к.т.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Діяльність жодного підприємства неможлива без обліку, аудиту та оподаткування, адже саме облік забезпечує створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень щодо діяльності компанії, аудит підтверджує її достовірність та об'єктивність, а сплата податків є обов'язковою умовою функціонування держави. В Україні в умовах сьогодення через введення воєнного стану перед підприємствами постають нові виклики щодо створення надійної і функціональної облікової системи, здатної у складних умовах невизначеності задовольняти інтереси всіх зацікавлених користувачів: власників, менеджерів, клієнтів, інвесторів тощо. Їх визначення, виявлення проблем, що перешкоджають розвитку облікової системи, та з'ясування перспектив є актуальним завданням.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україні суттєво зросла інвестиційна підтримка закордонних інвесторів, що зумовило збільшення попиту на запровадження ведення обліку у відповідності з міжнародними стандартами фінансової звітності на підприємствах та кваліфікований персонал бухгалтерських служб, компетентний у цьому питанні. Проте варто відзначити, що сьогодні в Україні відчувається брак фахівців з обліку, оскільки значна частка їх виїхала за кордон і адаптувалася до роботи в країнах проживання, залучена до ЗСУ, не має

можливості працювати через перебування в зоні бойових дійтощо. Вирішити проблему з кадровим забезпеченням, певною мірою, дозволяє застосування віддаленого режиму роботи, але це вимагає від підприємств додаткових фінансових ресурсів на придбання відповідного програмного забезпечення та обладнання, підготовку фахівців., впровадження систем захисту інформації, заходів контролю за дистанційною роботою. Важливим кроком в напрямку удосконалення обліку і аудиту, як свідчать результати досліджень науковців [1, 2, 3, 4, 5], має стати впровадження новітніх технологій на кшталт блокчейн та штучний інтелект, що сприятимуть підвищенню її ефективності та зменшенню впливу на результат її роботи людського фактора.

Ефективність діяльності підприємства залежить від податкового навантаження, тому удосконалення податкової системи, подальше її реформування, що передбачає спрощення податкових процедур, розвиток електронного адміністрування податків має значно полегшити ведення бізнесу і сприяти зростанню економіки. Крім того, прозорість електронних платежів дозволяє зменшити рівень тіньової економіки і підвищити ефективність податкового адміністрування. Серйозним викликом для підприємств в організації податкового обліку є систематичні зміни податкового законодавства, що ускладнюють роботу, вимагають додаткових витрат часу на вивчення законодавчої бази, адаптації до нових норм, знижують прогнозованість умов бізнес-середовища. Підприємства змушені постійно коригувати свої стратегії у відповідь на нові податкові вимоги. Нестабільне податкове середовище до того ж стримує інвестиційні процеси, що негативно позначається на розвитку як окремих підприємств, галузей, так і економіки України в цілому.

Стримує надходження закордонних інвестицій та міжнародне співробітництво і відсутність належної доброчесності в системі аудиту в Україні. Чимало аудиторських компаній все ще не мають належного контролю, що підриває довіру до аудиторських звітів та підвищує ризики корупційних схем.

Для подолання цих викликів Україні необхідно продовжувати реформи в обліку, аудиті та оподаткуванні, орієнтуючись на підвищення прозорості та зниження корупційних ризиків. Зокрема, розвивати технологічну інфраструктуру для автоматизації облікових та аудиторських процесів, підвищувати кваліфікацію фахівців з міжнародних стандартів фінансової звітності та інформаційних облікових систем, впроваджувати новітні технології. Спрощення взаємодії між бізнесом та державними органами через електронні платформи також допоможе підприємствам зменшити адміністративне навантаження та забезпечить більшу ефективність фінансового управління. Крім того, важливо підвищити рівень взаємодії між державними органами та підприємствами шляхом забезпечення стабільності правової бази, спрощення процедур отримання дозволів, ліцензій тощо, запровадження системи електронних декларацій та автоматизації процесу збору податків. Це дозволить зменшити кількість випадків ухиляння від оподаткування та стимулювати підприємства до добровільної участі в економічному процесі. Важливим аспектом удосконалення обліку, аудиту та оподаткування в умовах, коли бізнес все більше автоматизується, є створення системи контролю. Державні регуляторні органи і самі підприємства мають вдосконалювати процедури контролю за обліковими операціями та податковими платежами.

Таким чином, лише комплексний підхід до вирішення цих проблем — через правові, податкові, освітні та технологічні реформи — зможе забезпечити сталий розвиток обліку, аудиту та оподаткування в Україні, а також позитивно вплинути на всю економіку країни в цілому.

Література

1. Правдюк Н. Л., Обнявко М. В. Впровадження блокчейну в облікову систему: кроки назустріч. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9913.
2. Ярощук, О. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : міжнар. наук. журн*. 2020. Вип. 3-4. С. 28-44. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43152/1/%d0%af%d1%80%d0%be%d1%89%d1%83%d0%ba.pdf.
3. Скрипник, С., Сливка, Я., Музиченко, Т. Блокчейн-технології в бухгалтерії: нові підходи до забезпечення прозорості та надійності фінансової звітності. *Економіка та суспільство,* (66). 2024. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4556/4499.
4. Мацьків, Г., Смірнова, І., Малікова , А., Пугаченко, О., & Дубініна, М. (2023). Застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку і аудиті: досвід України та Казахстану. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), 180–192. URL: https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3955/3753.
5. Лукановська І. Р. Особливості блокчейн-технології та можливості її застосування в аудиторській діяльності. БІЗНЕСІНФОРМ № 1. 2024. С. 273-278. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-1_0-pages-273_278.pdf.

УДК 336.32

Луценко Денис Юрійович, Рябухін Ростислав Анатолійович, студенти
Науковий керівник: ***Карпенко Є.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

В ринкових умовах дуже важко забезпечити високий рівень збуту продукції та миттєву її оплату, що призводить до утворення заборгованостей. Так у НП(С)БО №10 "Дебіторська заборгованість" дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату [1]. При цьому дебіторами визнаються всі юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквіваленти або інші активи. До її виникнення призводить несвоєчасність оплати розрахунків з реалізації товарів, робіт або послуг. В свою чергу, дебіторська заборгованість має негативний вплив на фінансову платоспроможність підприємства, знижуючи ліквідність його активів та вилучає грошові кошти з обороту. Тому якісне облікове забезпечення управління дебіторською заборгованістю є необхідною умовою підвищення оборотності активів підприємства.

Ефективно організований бухгалтерський облік, зокрема, в частині дебіторської заборгованості, є джерелом інформації для керівників підприємства при прийнятті управлінських рішень [2], попереджає про прострочення термінів платежів та допомагає недовести заборгованість до стану безнадійності.

Облікова політика підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості повинна включати в себе такі елементи, як визнання та оцінка дебіторської заборгованості, класифікація та аналітика дебіторської заборгованості, визнання заборгованості сумнівною, період та метод нарахування резерву сумнівних боргів, визнання заборгованості безнадійною та порядок списання безнадійної заборгованості, що дає змогу раціонально організувати облік дебіторської заборгованості на підприємстві.

Крім того створення ефективної системи обліку розрахунків з дебіторами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, в межах рахунків відповідно до єдиного Плану рахунків [3], що надасть змогу накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами в обліку підприємства з різними рівнями її деталізації та узагальнення.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999 № 10 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text.

2. Івченко Є. І., Карпенко Є.А. Удосконалення системи управління на підприємствах: процесний підхід. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Економічні науки*. 2010. № 4 (48). С. 344-349.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 № 291 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

4. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?n=7&y=2018

УДК 657.01

Мізін Дарина Сергіївна, Потеряйко Артем Юрійович, *студенти*
Науковий керівник: ***Карпенко Є.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ

Не зважаючи на те, що грошові кошти займають незначну питому вагу у загальній сумі активів підприємства, вони відіграють надзвичайно важливу роль для забезпечення його існування та гармонійного розвитку – із них починається операційний цикл, ними ж він і закінчується. За своєю природою грошові кошти є ресурсом забезпечення платоспроможності, зв’язуючою ланкою всіх господарських процесів підприємства. Використання в процесі господарської діяльності повної та достовірної інформації про рух грошових коштів підвищує якість управлінських рішень.

Грошові розрахунки в умовах сучасних інформаційних технологій вагомо змінили свою форму та набули більш віртуального характеру, в результаті чого активно розвивається електронна форма розрахунків. Її практичне використання в господарській діяльності значно прискорює процес забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами та дозволяє більш ефективно працювати на міжнародних ринках.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти (гроші) – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [1].

Класифікація – це процес розподілення об'єктів (процесів, явищ) за класами (групами, видами тощо) відповідно до визначених ознак. Тобто класифікація є закономірним процесом дослідження сутності об'єктів (явищ, процесів). Вважаємо, що обґрунтована класифікація об'єктів бухгалтерського обліку значно підвищує достовірність обліку та фінансової звітності, адже чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання досліджуваних об'єктів.

На основі аналізу наукової літератури [2-4] ми дійшли висновку, що існують такі класифікаційні ознаки грошових коштів:

1. За формою існування розрізняють готівкові та безготівкові грошові кошти: готівкові грошові кошти – це грошові кошти у вигляді паперових грошей, монет, грошових знаків, файлів у пам'яті комп'ютера (якщо вони використовуються без прямого зв'язку з банківськими рахунками). Безготівкові грошові кошти – це грошові кошти на банківських рахунках, що використовуються для оплати, взаємних розрахунків шляхом перерахування з одного рахунку на інший. Готівка, як правило, використовується під час виплати заробітної плати, пенсій, стипендій (тобто під час утворення доходів населення), а також купівлі товарів та послуг у роздрібній торгівлі, розміщення коштів у банківських внесках (тобто під час витрачання доходів населення).

2. За видом валюти розрізняють грошові кошти в національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах: грошові кошти в національній валюті – це грошові кошти (як готівкові, так і безготівкові) у валюті, випущеній певною державою, яка переважно перебуває в обігу на її території. Грошові кошти в іноземній валюті – це грошові кошти (як готівкові, так і безготівкові), які перебувають в обігу та є законним засобом платежу на території відповідної іноземної держави (групи іноземних держав). Класифікація грошових коштів за видами валют має надзвичайно велике значення для управління залишком грошових коштів, оскільки дає змогу керівництву підприємства оперативно реагувати на зміну курсів іноземних валют відносно національної валюти.

3. За місцем зберігання: грошові кошти в касі; грошові кошти на рахунках в банках; електронні гроші (залишки на депозитних платіжних картках та кошти на рахунках платіжних систем в Інтернеті). Така класифікаційна ознака має дуже велике значення для проведення інвентаризації грошових коштів.

4. За обмеженістю у напрямах використання: необмежені у використанні – це грошові кошти, якими підприємство може розпоряджатися без жодних обмежень для ведення господарської діяльності. Обмежені у використанні – це грошові кошти, які підприємство може використовувати суворо за певним цільовим призначенням.

5. За ступенем ділової активності грошові кошти підприємства можуть бути розділені на активні гроші та пасивні гроші: до активної частини відносять грошові кошти, які беруть участь в обороті, використовуються як засіб платежу. Пасивні гроші не використовуються в господарському обороті, а резервуються для покриття певних потреб підприємства.

6. За місцем використання: внутрішні гроші – гроші, пов'язані з виплатою заробітної плати та підзвітних сум працівникам, дивідендів акціонерам тощо. Зовнішні гроші – гроші, обумовлені фінансовими взаємовідносинами в процесі реалізації продукції (робіт, послуг), закупівлі сировини та матеріалів, сплати податків та платежів до позабюджетних фондів, отримання та повернення кредиту тощо.

Класифікація грошових коштів потрібна для обліку з кількох важливих причин.

По-перше, вона забезпечує контроль за збереженням та цільовим використанням коштів, що дозволяє підприємству уникати нецільових витрат і ефективно розподіляти ресурси.

По-друге, класифікація допомагає відображати грошові кошти у фінансовій звітності, що сприяє прозорості й зрозумілості фінансових даних для зовнішніх користувачів. Це також необхідно для управління ліквідністю: розуміння розміщення коштів дозволяє планувати їхній рух, підтримувати платоспроможність та виконувати фінансові зобов'язання. Крім того, класифікація дозволяє підприємству дотримуватися законодавчих норм щодо обігу коштів і звітності. Правильне групування коштів допомагає аналізувати структуру активів і фінансову стабільність компанії, що є важливим для підтримки ліквідності та планування поточних витрат.

Отже, класифікація грошових коштів є основою для управлінського аналізу, дотримання нормативних вимог і ефективного фінансового управління.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 /

Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

2. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Skryl V. Risks and Threats to Economic Security of Enterprises in the Construction Industry Under Pandemic Conditions. *Lecture Notes in Civil Engineering*. 2021. Volume 181. P. 711–724

3. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Ye. Karpenko, O. Koba, John O. Aiyedogbon. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. № 6(47). 2022. P.66-76.

4. Остафійчук С. М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 2. С. 215-220.

УДК 657:336.2(4)

Мурашка Анастасія Олександрівна, *студентка*
Науковий керівник: ***Фурманчук О. С.****, к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», (Україна)

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК

Визначення сучасних викликів та перспектив обліку, аудиту та оподаткування підприємств в Україні в 2024 році є вкрай актуальними і багатогранними. Економічна ситуація, обумовлена військовим конфліктом, постійною інфляцією, змінами у регулюванні податкової політики та глобальними трендами цифровізації, створює нові умови для ведення бізнесу. У цей період, фінансові служби підприємств стикаються з численними викликами, що вимагають ефективних адаптаційних рішень, спрямованих на досягнення відповідності вимогам законодавства та підтримання стабільного функціонування бізнесу. Облік, як основний інструмент контролю за фінансовою діяльністю підприємств, піддається значним трансформаціям. Зокрема, на передній план виходить необхідність впровадження автоматизованих облікових систем, що дозволяють забезпечити гнучкість та оперативність у відображенні фінансових операцій. Ця вимога стала ще більш актуальною через складні економічні умови, де підприємства повинні миттєво реагувати на зміни у фінансовому середовищі та ефективно управляти витратами. Інновації в технологіях обліку, такі як використання хмарних платформ, інтеграція з банківськими сервісами та електронними майданчиками для звітності, забезпечують не лише точність і прозорість, а й дозволяють швидко адаптуватися до нових реалій часу. Такі трансформації стосуються не лише обліку, але й сфери аудиту, яка також зазнає суттєвих змін у сучасних умовах [1].

Сфера аудиту також стикається з серйозними викликами. Традиційний підхід до проведення аудиторських перевірок потребує перегляду та осучаснення. Одним із головних викликів є збереження об'єктивності аудиту в умовах змінної податкової політики та тиску на підприємства. Військовий конфлікт та економічна нестабільність сприяють збільшенню обсягів тіньових операцій, що ускладнює роботу аудиторів. Необхідність запобігання фінансовим махінаціям змушує аудиторів шукати нові підходи, зокрема, вдосконалювати навички аналізу ризиків та залучати спеціалістів з кримінального аудиту. Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект та аналіз великих даних, дозволяє аудиторам отримувати доступ до більшого обсягу інформації, що підвищує точність перевірок. Водночас це потребує додаткових ресурсів, як фінансових, так і людських. Окрім аудиту, українське податкове середовище також стикається зі значними викликами, які вимагають адаптації з боку підприємств [2]. У 2024 році підприємства змушені постійно адаптуватися до змін у податковому законодавстві, що спрямовані як на підтримку бізнесу, так і на збільшення податкових надходжень до державного бюджету. Зокрема, через значні витрати на оборону та соціальні програми, уряд змушений підвищувати податки, запроваджувати нові збори та зменшувати обсяг пільг для бізнесу.

Однією з ключових проблем є також дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності, адже українські підприємства все частіше виходять на закордонні ринки або співпрацюють з іноземними партнерами. Це вимагає від підприємств відповідності міжнародним нормам, що в Україні не завжди є простим завданням через відмінності у правових вимогах та відсутність належної інфраструктури для впровадження цих стандартів. Міжнародні норми також висувають жорсткі вимоги до прозорості фінансової звітності, що для багатьох підприємств в умовах економічної кризи стає додатковим викликом [3].

Але, незважаючи на виклики війни, сучасні перспективи обліку, аудиту та оподаткування підприємств в Україні є досить різноманітними та обнадійливими, зважаючи на потенціал інтеграції новітніх технологій, змін у законодавчій базі та національних реформах, спрямованих на покращення економічної стабільності. Трансформація фінансових процесів підприємств та

орієнтація на європейські стандарти відкривають значні можливості для підвищення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності українських компаній на світовій арені.

Однією з найбільш перспективних тенденцій є цифровізація облікових процесів. Використання автоматизованих систем для обліку та обробки великих обсягів даних дозволяє підприємствам швидко та точно виконувати облікові операції, уникати помилок та зменшувати операційні витрати. Більше того, українські підприємства мають можливість впроваджувати такі сучасні інструменти, як штучний інтелект і блокчейн, які забезпечують новий рівень безпеки та прозорості в обліку.

У сфері аудиту особливу роль відіграють технології, що дозволяють проводити дистанційний аудит та використовувати аналітичні інструменти для ефективного управління ризиками. Ці інструменти дають аудиторам можливість глибше аналізувати фінансові звіти, що зменшує ймовірність фінансових шахрайств [4].

Щодо оподаткування, значні перспективи відкриваються з огляду на податкову реформу, яка поступово наближає українську систему до європейських стандартів. Вдосконалення податкового адміністрування, запровадження електронних сервісів та спрощення процедур подання звітності сприяють зменшенню адміністративного навантаження на бізнес [5].

Отже, у сучасних умовах підприємства України стикаються з серйозними викликами у сферах обліку, аудиту та оподаткування, зумовленими економічною нестабільністю та військовим конфліктом. Нагальна потреба у впровадженні автоматизованих облікових систем, новітніх аналітичних технологій у аудиті та реформування податкового середовища відкриває значні перспективи для підвищення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності українського бізнесу. Інтеграція європейських стандартів та цифровізація процесів стають ключовими кроками до стабільного розвитку і залучення інвестицій, сприяючи адаптації українських підприємств до нових глобальних вимог.

Література

1. Скрипник С.В., Костенко Ю.О., Курей О.А. Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. *Економіка та суспільство.* 2023. №49. С. 1-7.

2. Мустеца І. Аудиторська діяльність в умовах воєнного стану: Проблеми, виклики, шляхи вирішення. *Облік , аналіз і аудит*. 2023. Випуск II, №90. 2023. С. 48-57.

3. Андрієнко К., Артюх О. Проблемні аспекти сучасної податкової системи України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2, №4. С. 01-10.

4. Гончарук С.М., Хмизовець В.В. Стан і шляхи вдосконалення обліку і аудиту активів підприємства в умовах євроінтеграції. *Фінансовий простір*. 2023. №4(52). С. 151-160.

5. Шило Ж.С. Реформування податкової системи України: Проблеми та перспективи. *Серія «Економічні науки».* 2023. Випуск 1, №101. С. 247-258.

УДК 657

Петрушенко Аліна Євгеніївна, Чишко Анастасія Іванівна, *студентки*
Науковий керівник: ***Карпенко Є. А.,*** *к.е.н, доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ В КАСІ

Для здійснення готівкових розрахунків кожне підприємство має касу, де зберігаються готівкові кошти, цінні папери, грошові документи та бланки суворого обліку.

Документальне оформлення готівкових операцій в касі є важливим аспектом бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що забезпечує юридичну обґрунтованість і прозорість грошових операцій підприємства. Належне оформлення касових операцій з використанням первинних документів (касових ордерів, звітів касира, видаткових та прибуткових касових документів) дозволяє контролювати рух готівки, уникати фінансових зловживань, знижувати ризики шахрайства та забезпечувати відповідність вимогам податкового законодавства.

Коректна фіксація операцій в касі також сприяє забезпеченню достовірності бухгалтерської звітності, зокрема в частині обороту готівки, її надходжень і витрат, повноти нарахування податків. Це, у свою чергу, позитивно впливає на фінансову стабільність підприємства та країни в цілому, адже дозволяє контролюючим органам оперативно та точно проводити податкові перевірки та забезпечувати дотримання фінансової дисципліни. Таким чином, документальне оформлення касових операцій не лише забезпечує відповідність внутрішнім нормативам підприємства, але й слугує важливим інструментом для зовнішнього податкового контролю.

Відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні «касові операції - операції суб'єктів господарювання між собою та з фізичними особами, пов'язані з прийманням і видачею готівки під час проведення розрахунків через касу з відображенням цих

операцій у відповідних книгах обліку» [1].

Використовуються по обліку касових операцій такі форми документів:

−КО-1 «Прибутковий касовий ордер»;

−КО-2 «Видатковий касовий ордер»;

−КО-3, 3а «Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів»;

−КО-4 «Касова книга»;

−КО-5 «Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей»;

−Книга обліку доходів і витрат.

Оприбуткування готівки в касу здійснюється на підставі прибуткового касового ордера, підписаного головним бухгалтером або його заступником і касиром. У прибутковому касовому ордері зазначається сума (цифрами та прописом), від кого прийнято гроші та на якій підставі. При цьому особі, яка здала гроші, після отримання їх касиром видається квитанція, підписана головним бухгалтером і касиром [2, с. 199].

Видача готівки з каси оформлюється видатковим касовим ордером, який підписує керівник і головний бухгалтер або працівник підприємства, який на це уповноважений керівником. В ордері вказується сума отриманих грошових коштів. Видача готівки з каси, що не підтверджена розписом одержувача в ордері, для виведення залишку готівки в касі не приймається. У разі видачі готівки окремим фізичним особам за видатковим касовим ордером або видатковою відомістю касир вимагає пред'явити паспорт, записує його найменування, номер, ким і коли він виданий. Фізична особа розписується у видатковому касовому ордері або видатковій відомості про одержання готівки із зазначенням одержаної суми. Якщо видаткова відомість складена на видачу готівки кільком особам, то одержувачі також пред'являють паспорти та документи і розписуються у відповідній графі документа [3, с. 109-110].

Усі надходження й видачу готівки в національній валюті підприємства відображають у касовій книзі. Аркуші касової книги повинні бути пронумеровані, прошнуровані та скріплені печаткою підприємства. Кількість аркушів у касовій книзі засвідчується підписами керівника і головного бухгалтера підприємства. Записи в касовій книзі здійснюються у двох примірниках (другий примірник є звітом касира). Наприкінці робочого дня касир підбиває підсумки оборотів за надходженням і видачею грошей та виводить залишки на наступний день. Перші відривні аркуші, що є звітом касира, разом з прибутковими і видатковими ордерами і доданими до них документами касир передає до бухгалтерії. Бухгалтер перевіряє правильність оформлення касових ордерів і проти кожної суми проставляє шифр кореспондуючих рахунків [4, с. 33].

Ще одним документом, в якому здійснюється документування касових операцій, є Журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів. Це документ, що застосовується для реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів та інших касових документів [1]. Журнал можна вести у двох формах – КО-3 та КО-3а. Різниця між цими формами полягає у тому, що КО-3 призначена для обліку та контролю як за прибутковими, так і видатковими касовими операціями, тоді форма КО-за зосереджена тільки на видатках.

Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей застосовується для обліку готівки та сплачених документів [1]. Порядок заповнення книги такий: спочатку записується дата проведення операції; далі вказується тип операції (прийом чи видача грошей); записується конкретна сума грошей, яка була прийнята або видана; зазначаються інінціали касира, який проводив дану операцію [5, с. 44].

Таким чином документальне оформлення грошових коштів у касі допомагає підприємству відстежувати всі рухи готівки, що дозволяє контролювати надходження і витрати та є основою для формування фінансової звітності, яка є необхідною для прийняття управлінських рішень.

Разом з тим сьогодні вимоги щодо зберігання касових документів є дещо застарілими, адже вимагають зберігати касові ордери, книги та інші документи протягом 5-7 років у паперовій формі, навіть якщо всі дані дублюються електронно. Це не лише створює додаткове фінансове навантаження на бізнес (на архіви, друк і зберігання документів), але й застарілим в епоху цифрових технологій.

Література

1. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148 / Національний банк України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text.

2. Садовська І.Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : ВежаДрук, 2023. 258 с.

3.Крупка Я. Д. Фінансовий облік: навчальний посібник, Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 478 с.

4. Плаксієнко В.Я., Верига Ю.А., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ. 2019. 509 с.

5. Краєвський В. М. Фінансовий облік: навчальний посібник, Ірпінь: Державний Податковий університет, 2022. 616 с.

УДК 336.32

Савіцький Максим Романович, *студент*
Науковий керівник: ***Карпенко Є.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ В КАСІ

Управління фінансами є невід'ємною частиною діяльності кожного підприємства, причому його успішність напряму залежить від належної організації обліку коштів [1]. Фінансовий стан, конкурентні переваги та перспективи розвитку організації визначаються наявністю грошових ресурсів. Зі зміною реалій сьогодення виникає нагальна потреба в удосконаленні підходів до обліку грошових коштів в касі, оскільки саме ефективний облік готівкових коштів сприяє підвищенню фінансової дисципліни та зменшенню ризиків фінансових зловживань

Ключовими завданнями обліку грошових коштів у касі є:

- забезпечення збереження фінансових ресурсів;
- коректне документування грошових операцій;
- вчасний облік готівки та дотримання лімітів;
- моніторинг касової дисципліни;
- цільове використання коштів;
- проведення інвентаризації та відображення її результатів.

На підстави проведеного нами дослідження та вивчення наукової та навчальної літератури [2-5] з проблематики обліку грошових коштів в касі нами було виявлено такі напрями удосконалення обліку грошових коштів у касі:

- повна автоматизація обліку через використання спеціалізованого бухгалтерського програмного забезпечення, що дозволить зменшити обсяг ручної праці, мінімізує ймовірність помилок і підвищить ефективність контролю;
- вдосконалення управлінської звітності щодо руху готівки в касі, систематичний контроль та внутрішній аудит, що дозволить виявити недоліки в обліку готівки та своєчасно їх усунути. Доцільним є проведення раптових інвентаризацій каси для перевірки залишків коштів, що сприяє дотриманню фінансової дисципліни;
- розробка та впровадження чітких регламентів і процедур, створення детальних посадових інструкцій та правил проведення касових операцій.

Вважаємо, що комплексне впровадження цих заходів сприятиме удосконаленню обліку грошових коштів та покращенню касової дисципліни.

Література

1. Ананська М.О., Пильнева Н.О., Полозов М.О. Шляхи удосконалення організації обліку грошових коштів на прикладі підприємств оптової торгівлі. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2014. № 4 (14). С. 78-83.
2. Плаксієнко В.Я., Верига Ю.А., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ. 2019. 509 с.
3. Садовська І.Б. Бухгалтерський облік: конспект лекцій. Луцьк : ВежаДрук, 2023. 258 с.
4. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: навчальний посібник, Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 478 с.
5. Карпенко Є.А., Прохар Н.В. Фінансовий облік. Полтава : ПУЕТ, 2015. 119 с.

УДК 336.32

Слинько Ярослава Володимирівна, Янко Анна Олегівна, *студентки*
Науковий керівник: ***Карпенко Є.А.,*** *к.е.н., доц.*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Перегляд підходів до обліку розрахунків з покупцями і замовниками в умовах цифровізації набув важливого значення через зміни в процесах продажу, ведення документації та взаємодії з клієнтами. Застосування цифрових технологій дозволяє значно підвищити ефективність обліку розрахунків, зменшити кількість помилок і забезпечити зручний доступ до необхідної інформації.

Науковці [1] виділяють такі основні етапи обліку розрахунків з покупцями і замовниками в умовах суцільної цифровізації та застосування електронних технологій:

1. Оформлення рахунків: сучасні ERP (Enterprise Resource Planning) та CRM (Customer Relationship Management) системи автоматично генерують рахунки на підставі замовлень покупців, що мінімізує ручну роботу.
2. Проведення платежів: використання цифрових платіжних систем (наприклад, інтернет-банкінг, мобільні додатки) дозволяє автоматично інтегрувати інформацію про платежі з

обліковими системами, що значно прискорює процес.

3. Відображення в обліку: система автоматично створює проведення за дебетом та кредитом рахунків обліку, скорочуючи час, потрібний на облік операцій, і знижуючи ймовірність помилок.

4. Контроль заборгованості: цифрові системи дозволяють автоматично відстежувати поточні заборгованості клієнтів, надсилати нагадування про оплату та автоматизувати обробку заборгованостей.

Відмітимо, що цифровізація обліку розрахунків значно спрощується завдяки впровадженню таких інструментів ERP-системи як SAP, Microsoft Dynamics 365, Oracle.

ERP-система «SAP»» є один з лідерів на ринку ERP систем, відомий своїми потужними та гнучкими рішеннями.

ERP-система «Oracle» пропонує широкий спектр ERP модулів, що охоплюють усі аспекти бізнесу.

ERP-система «Microsoft Dynamics» інтегрує бізнес-процеси та забезпечує зручне використання завдяки знайомому інтерфейсу Microsoft.

Всі ці ERP-системи об'єднують дані з різних підрозділів підприємства та дозволяють автоматично генерувати бухгалтерські записи, формувати звіти та контролювати всі етапи взаємодії з клієнтами.

CRM-системи (наприклад Salesforce) забезпечують зберігання інформації про клієнтів, їх замовлення та платежі, а також відстеження стану розрахунків. Інтеграція CRM-систем із платіжними системами використання API (Application Programming Interface) дозволяє автоматично передавати дані про платежі між банками, платіжними сервісами та бухгалтерськими програмами.

Ще одним потужним ресурсом удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками в умовах цифрових технологій виступають хмарні технології та онлайн-платформи. Завдяки хмарним сервісам бухгалтери та топ-менеджмент мають доступ до актуальної інформації у будь-який час і з будь-якого пристрою, що підвищує мобільність і оперативність роботи.

Виділимо такі переваги цифровізації обліку розрахунків з покупцями:

- підвищення оперативності обліку: цифрові інструменти прискорюють обробку даних і дозволяють зменшити час на ведення облікових операцій;

- мінімізація помилок: автоматизація розрахунків зменшує кількість помилок, що виникають під час ручного введення даних, і підвищує точність обліку;

- покращення контролю за заборгованістю: завдяки автоматичним нагадуванням та відстеженню платежів підприємства можуть ефективніше керувати дебіторською заборгованістю.

- підвищення аналітичних можливостей для управління дебіторською заборгованістю з покупцями та замовниками: ERP і CRM-системи надають інструменти для аналітики та прогнозування, що дозволяє ефективніше планувати роботу з клієнтами та підтримувати фінансову стабільність підприємства.

Разом з тим слід зауважити, що перехід на повністю автоматизований облік розрахунків з покупцями та замовниками обумовлює для підприємства ряд викликів та проблем, пов'язаних із:

- захистом персональних даних: підприємства мають забезпечити безпеку даних клієнтів, що вимагає впровадження сучасних методів шифрування та захисту інформації.

- значною вартість впровадження: установлення та налаштування ERP і CRM-систем може бути фінансово затратним, особливо для малого та середнього бізнесу.

- потребою в навчанні персоналу: для ефективного використання нових технологій співробітники повинні володіти навичками роботи з цифровими системами, що вимагає додаткових інвестицій у навчання.

Виділимо такі перспективи розвитку обліку в умовах цифровізації [2,3]

- використання штучного інтелекту задля автоматизації складних аналітичних операцій, прогнозування ризиків і надання рекомендацій щодо управління розрахунками.

- впровадження блокчейну, який може забезпечити прозорість і надійність облікових записів, мінімізуючи можливість фальсифікації та підвищуючи довіру між підприємством та клієнтами.

- роботизація процесів і автоматизація рутинних завдань, що дозволяє скоротити витрати часу і ресурсів на обробку розрахункових операцій та зосередитися на важливих аспектах взаємодії з клієнтами.

Отже, цифровізація обліку розрахунків з покупцями і замовниками значно підвищує ефективність, знижує витрати часу та ресурси на ведення документації. Однак для максимальної користі від впровадження цифрових технологій підприємства повинні враховувати потенційні ризики, пов'язані з безпекою та навчанням персоналу. З розвитком нових технологій цифровізація обліку продовжить надавати підприємствам нові можливості для оптимізації роботи з клієнтами та підвищення фінансової стабільності.

Література

1. Sascha Kraus, Susanne Durst, João J. Ferreira, Pedro Veiga, Norbert Kailer, Alexandra Weinmann. Digital transformation in business and management research: An overview of the current status quo. *International Journal of Information Management*. 2022. Volume 63.

2. Слепченко В.П., Скрипник М.І. Методика обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками. Економіка та суспільство. 2021. № 29. С. 56-63.

3. Karpenko Y. Certification and digitization as modern methods of improving audit quality. *Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine*: monograph / Ptashchenko L., Yehorycheva S., Chychkalo-Kondratska I., Onyshchenko S., Berezhna A. [etc.]; in general ed Ptashchenko L. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. 212 p. P. 190-211.

УДК 657.3

Лисак Мирослава Анатоліївна, *магістрантка*
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ОБЛІК І АУДИТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Методика та організація обліку і аудиту витрат на підприємстві є ключовими елементами управління ними, які повинні забезпечити фінансову стабільність та підвищити конкурентоспроможність. Адже витрати є одним з основних категорій економічної діяльності підприємства, і від їх ефективного управління залежить не лише фінансовий результат, а й здатність підприємства до тривалого розвитку.

Основною метою обліку витрат є надання достовірної та повної інформації для прийняття управлінських рішень [3, с. 78]. Облік витрат на підприємстві здійснюють за допомогою різних підходів і методів. Різні методи обліку, такі як позамовний або попроцесний, дозволяють адаптувати систему обліку до специфіки підприємства та його галузі. Автоматизація облікових процесів за допомогою програмних комплексів значно підвищує точність облікових даних і знижує ймовірність помилок [6, с. 101]. Документальне оформлення є основою для подальшого обліку витрат і включає оформлення первинної документації (накладні, рахунки, акти виконаних робіт), що відображає реальні господарські операції. Регулярний контроль за оформленням документів знижує ризик неправильної класифікації та обліку витрат.

Аудит витрат включає оцінку обґрунтованості та доцільності витрат, виявлення порушень у їх обліку, аналіз виконання фінансової дисципліни [5, с. 93]. Методика аудиту витрат включає аналіз документації, звіряння записів бухгалтерського обліку з первинними документами, а також порівняння фактичних витрат із плановими показниками. Внутрішній аудит відіграє ключову роль у системі управління витратами, що дозволяє виявити порушення та недоліки в обліку і контролювати фінансову дисципліну на підприємстві [3, с. 101]. Основним завданням внутрішнього аудиту є аналіз ефективності та раціональності витрат, забезпечення відповідності облікових процесів внутрішнім політикам компанії та зовнішнім регулятивним вимогам. Регулярне проведення внутрішнього аудиту дозволяє швидко виявляти помилки в обліку та пропонувати шляхи їх виправлення, що сприяє підвищенню фінансової стійкості та підвищенню рентабельності підприємства [4, с. 119].

Для ефективного управління витратами на підприємствах дедалі більшого значення набувають інструменти управлінського обліку, такі як система бюджетування, калькулювання собівартості продукції, а також контролінг [1, с. 140]. Системний аналіз витрат дозволяє найбільше витратних процесів і бачити діяльність, що потребує оптимізації. Одним із сучасних підходів до управління витратами є застосування методу АВС-калькулювання, який дозволяє відобразити кожен вид діяльності, застосувати його вагомість у загальних витратах і провести розрахунки на основі детального обсягу ресурсів, що споживаються [2, с. 85]. Це дає змогу точніше планувати ресурси та скоротити неефективні витрати.

Автоматизація облікових процесів є невід’ємною частиною сучасного управління витратами, особливо для великих підприємств, де обсяги даних значні та потребують швидкої обробки. Використання інформаційних технологій, таких як ERP-системи, дозволяє спростити процеси обліку, мінімізувати помилки, скоротити витрати на адміністрування та забезпечити прозорість облікової інформації. Впровадження таких систем дозволяє керівництву отримувати своєчасну та точну інформацію для прийняття рішень щодо зниження витрат і оптимізації ресурсів підприємства [6, с. 144].

Таким чином, належно організований облік і аудит витрат надають підприємству можливість покращити фінансові показники та знизити собівартість продукції, а оптимізація витрат дозволяє знизити їх рівень і підвищити рентабельність підприємства.

Література

1. Білик М.В. Основи обліку та аудиту: підручник. Київ: Знання, 2018. 320 с.
2. Гончарук В.О. Управління витратами підприємства: навчальний посібник. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2020. 256 с.
3. Заруба О.В. Бухгалтерський облік на підприємствах: навч. посіб. Львів: Світ, 2019. 280 с.
4. Кириленко О.А. Економічний аналіз діяльності підприємства. Одеса: Астропринт, 2021. 214 с.
5. Мартиненко І.П. Аудит: методи та практика. Дніпро: Економіка, 2022. 310 с.
6. Петренко С.І. Управлінський облік та контроль: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 290 с.

Наукове видання

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ:
ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції

Комп’ютерна верстка О. С. Вовченко

Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

Підп. до друку 27.11.2024 р. Формат 60х84 1/16.
Папір офсет. Друк різограф.
Ум. друк. арк. – 9,53. Обл.-вид.арк. 16,45
Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач поліграфцентр Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
36011, Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7019 від 19.12.2019 р.